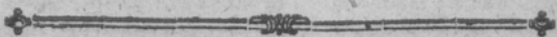

Beskrifning
om
SVEARIKE,

Författad
af
DANIEL DJURBERG,
Rector Scholæ,
Ledamot af Cosmogr. Sällskapet i Upsala.

Fjärde Bandet,
innefattande
FINLAND,

STOCKHOLM,
Tryckt hos A. J. NORDSTRÖM, 1808.

Då första Delen af denna Beskrifning om Svealrike lämnade Trycket, var min Föreläsa af uti andra Delen däraf innefatta de öfrige Rikets Huvuddelar, och i följe däraf bekom Första Delen Namn af Första Delen och den andra Delen af den Sednare, och Sidotalet gick oafbrutet genom bägge Delarne til Slut, då ock Ändamålet var at göra et gemensamt Register til bägge Delarne: men sedan Beskrifningen om Götaland i allmänhet och Östergötland var färdigtryckt, fann jag vid närmare Efterfinnande, at Götaland, hvilket är den viktigaste Delen af Riket, borde så utförligt beskrivas at det utgjorde et eget Band; hvarföre jag ock sedermera afhandlat de Län hvarom tryckta Beskrifningar finnas, vidlyftigare; samt korteligen beskrivit, dels Soknarne, såsom uti Westra Län, dels de betydligare Herregårdarne, såsom uti Kalmarne Län och Skåne, och jämväl til Slut Östergötland. Förstörre Redighets skull har hvarje af desse bägge Delar bekommit sitt särskildta Register.

Hvad Norrland beträffar, så är det väl den minst folkrika Huvuddelen af Riket; men emedan det uti Areal Vidd är den största och med snabba Steg blir allt mera upbrukadt och befolkadt, och då H:r Hülffets genom sina Landskaps Beskrifningar furnerat så ymniga och goda Hjelpemedel, har jag trott mig böra innefatta dess Beskrifning uti et eget Band, ehuru icke så stort som de öfrige Banden.

Finland ären så stor och vigtig Del af Riket, at det ock förtjänt at beskrivas uti et ensamt Band. Hvarje Pastorat och Sokn uti Norrland och hvarje Pastorat i Finland, äro i följe däraf speciellt afhandlade.

Vid den uti Föreläsa anförda Förteckningen på de af mig utgifna Kartor, är följande Förbättring at göra: de af mig til Skole-Ungdomens Tjänst förfärdigade och til Åkermans Atlas bifogade Kartor, äro numera 9 til Antalet, nämligen öfver *Jordklottet, Europa, Frankrike, Preussiska Riket*, enligt dess nuvarande Bestånd efter Freden vid Tilsit, *Asien, Asiatiska Turkiet, Africa, Westindien* och *Polynesten*; utom den itora Kartan öfver *Polynesten*, som icke hörer til Skole-Atlanten.

Til denna Beskrifning öfver Svealrike hörer jämväl en graverad Proportionel-Karta öfver Riket samt dess Huvuddelar och Höfdingdömen, utvisande uti Quadrat-Figurer som innesluta hvarandra, det Förhållande som desse Länder hafva uti Storlek til hvarandra: på samma Karta befinnes jämväl uti Figurer förestäld den Proportion af Mark, som belöper sig på hvarje Person uti någotdera af dessa Länder, enligt 1800 Års Folkmängd; tillika föreställes uti Figurer den Proportion af Mark som belöper sig på hvarje Mantal eller helt Hemman uti dessa Länder. Med denna Karta följer en Förklaring. Kartan jämte Förklaringen säljes jämväl särskildt åt den som behagar köpa henne. Stockholm d. 1 Augusti 1808.

D. Djurberg.

B e s k r i f n i n g

om

Storfurstendömet

F I N L A N D,

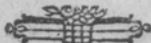
Författad

af

D. D J U R B E R G,

Rector Scholæ,

Ledamot af Cosmogr. Sällskapet i Upsala.

STOCKHOLM, 1808.

Tryckt hos A. J. NORDSTRÖM.

TIL LÄSAREN.

Denna Beskrifning om Finland innefattar Fjärde Bandet utaf min Beskrifning om Svearike, som åter utgör Fjärde Delen utaf mitt största Geografiska Värk kalladt *Utförlig Geografie*.

Läsaren anmodas at innan Boken läses rätta Felen, hvilka finnas anförde vid Bokens Slut.

D. DJURBERG.

Tal til Läfaren.

Här lämnas nu til Allmänhetens Tjänst och Nyttta Förra Bandet utaf Fjärde Delen af mit största Geografiska Värk, kalladt *Utförlig Geografie*, innefattande Beskrifning om *Sverige* i allmänhet samt dess Första Huvuddel *Svealand*. Beskrifningen om de 3 öfrige Huvuddelarne följer i sedrare Bandet.

Åtskilliga Fel och Misstag hava i detta Värk influtit, hvilka jag anhåller at Läfaren täcktes benäget ursäktas. De som jag blivit eller blir varse skola vid slutet af sednare Bandet rättas.

Då de Arken trycktes som handla om Stockholms Län var hvarken Herr Radloffs Beskrifning om Norra Delen af Stockholms Län fullkomligt färdig, icke heller var Herr Barons Hermelins Karta öfver Stockholms Län ännu utgiven; hvarför ock jag endast vid Förbättringarne kunnat nyttja desse bägge Värken.

All Slags Mått, Vigt och Mynt är efter Svensk Beräkning och förfäts ingenstädes annorlunda.

För dem som ej känna Decimal-Räkningen län-der til Underrättelse: at den Siffran som står framför en Punkt (.) är helt Tal, den nästföljande Tiondedelen af Helt, och den därefterföljande Hundradedelen af Helt. Til Exempel; Pag 291 anföres Bälning 1.2 Qvadr. Mil, betyder En och Tvåtiondedels Qvadr. Mil. Danmark 0.5 betyder ingen Hel och Fem Tiondedelar af En Qvadr. Mil. Gamla Upsala 0.32 betyder ingen Hel, och Tre Tiondedelar samt Två Et-hundradedelar af en Qvadr. Mil.

Här

Här vil jag och lämna Underrättelse om de Geografiske Värken jag utgivit. Utaf det största Värket kalladt *Utförlig Geografie* hava 5 Tomer i 8 Band, Bihangen inberäknade, utkommit. Den Första Tomen i et Band utgafs år 1785 på 37 Ark samt innefattar Beskrifning om Världsbyggnaden, Jorden i allmänhet, Europa i allmänhet, Portugal, Spanien, Frankrike och Italien. Såsom Bihang til denna Tom utkom år 1796 Beskrifning om Frankrike, enligt nuvarande Politiska Indelning, samt des Besittningar utom Europa uti de öfrige Världsdelarne på 33 Ark. År 1805 omtrycktes af denna Bok alt hvad som följer efter pag. 400. Denna Tilläggning utgör 19 Ark, således hela Boken 44 Ark. De som således äro Ägare til den gamla Uplagan göra väl om de borttaga alla de Ark, som befinnas efter pag. 400, och i des Ställe förkaffa sig förenämde Tilläggning, samt foga den til de föregående 25 Arken. Den andra Tomen på 54 Ark, uti 2 Band, utkom 1788, samt innehåller Beskrifning om Helvetien, Batavien, Tyskland och Preussiska Vældet. Den Tredje Tomen består ock af 2 Band, hvaraf det förra som utkom år 1793 på 40 Ark innefattar Beskrifningen över Storbritannien, och det sednare Bandet som utkom 1795 på 26 Ark innehåller Danska Riket. Tvänne Bihang til *Utförliga Geografien* äro utkomne. Det förra kalladt *Beskrifning om Ön Ceylon i Asien, Landskapen Westindien och Guiana i America, samt Franska Öarne uti Indiska Havet* utkom år 1803 på 25 Ark; däruti befinnas Franska Besittningarne utom Europa utförligare och bättre beskrifne än uti Beskrifningen om Frankrike, som utgafs år 1796. Det sednare Bihang har Titel af *Tyska Rikets Utseende* år 1804; tryckt samma År; det utgör 6 Ark. Den Fjärde Tomen innefattar Sverge, hvaraf Förre Bandet nu lämnas. Den Sjunde Tomen, som innehåller Beskrifning om Asien

För-

Förre Delen, nämligen Asien i allmänhet, Turkiet, Arabien, Perfien och Indien utgafs år 1802 på 36 Ark. Utaf detta Värk är första Tomen utfäld, och en ny Uplaga däraf, under Namn af *Cosmografie samt Beskrifning om Jorden i allmänhet*, är på 44 Ark utgiven år 1803.

Det andra Värket kallas *Sammandragen Geografie*. Denna är Utdrag af det största Värket, samt innefattar, utom inledningen, hela Europa uti 3 Tomer, hvaraf den första utkom år 1776, den andra 1778, och den tredje 1780. Den Fjärde Tomen innehåller Beskrifningen om de öfrige Wärlsdelarne på 40 Ark. De Tre förre Tomerne af detta Värk äro utfälda.

Det Tredje Värket har Namn af *Geografie för Ungdom*. Det innefattar uti kortare Utdrag, Beskrifning öfver hela Jordklotet; däraf utkom Första Uplagan år 1781, den Andra 1793, och den Tredje 1800. Det Fjärde Värket kallas *Geografie för Begynnare*, uti Duodes Format; däraf utkom Första Uplagan år 1783, den Andra 1790, den Tredje 1798, den Fjärde 1801, och den Femte 1805. Det Femte Värket, som kallas *Geografisk Handbok*, innehåller $2\frac{1}{2}$ Ark uti ganska litet Format; af detta utgafs Första Uplagan, år 1784, den Andra 1797, och Tredje 1805.

Vidare har jag utgivit 6 Geografiska Kartor: 1 öfver *Polynesien* uti stort Imperial-Format samt 5 smärre, nämligen öfver *Jordklotet*, *Frankrike*, *Asiatiska Turkiet*, *Westindien* och *Polynesien*, hvardera på halft Median Ark. Dessa 5 Kartor utgöra början til en Skole-Atlas för den studerande Ungdomen i Riket, hvilken Atlas jag ärnar efterhand substituera i Stället för Åkermans Atlas, hvilken genom Tidens Ändringar börjat bliva mindre brukbar. Utaf Fran-
ska

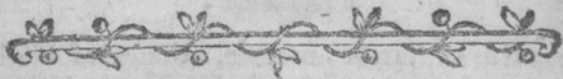
fka Kartan äro 3 Uplagor; den första utkom år 1795; den andra med 13 tilfogade Belgiska och Rhenfka Departementer samt Savoyen och Nizza utgafs år 1800; den tredje, med tillsatte 6 Piemontiska Departementer samt Ligurien och Parma, blef färdig år 1805. Denna sidsta Uplaga bör således anskaffas af dem som äro Ägare til Beskrifningen om Frankrike.

Stockholm d. I Februarii 1806.

D. DJURBERG.

Ut-

Utförlig Geografie,

FJÄRDE DELEN

innefattande

Beskrifning om Svearike.

Fjärde Bandet.

FINLAND,

§. 1. Namnet.

Detta Land utgör Fjärde Huvuddelen af Riket. Det kallas vanligast på Latin *Fennonia*, På Landets eget Språk heter det *Suomi* eller *Suomenmaa*. Inbyggarna kalla sig sjelve *Suomalaiset*.

§. 2. Kartor.

Över detta Land har Bärgrådet Friherre Hermelin låtit utgiva en General-Karta, ritad af Hällström, År 1799, uti stort Format. Över dess färskildta Höfdingdömen äro af förenämde Friherre Her-

melin 5 Kartor utgifne, ritade af Hällström, samt 3 af Kongl. Landtmäteri Kontoret utgifne, nämligen över Heinola Län, Åland, samt Länderne vid Finska Viken. Några smärre Kartor över åtskilliga Delar af Landet äro ock graverade.

§. 3. Wärdighet.

Finland förer Titel af Storfurstendöme. Dets Wapen är et Lejon med Rosor omgivet, som håller med högra Framfoten et Svärd och med den vänstra en Sabel på hvilken det trampar, i rödt Fält.

§. 4. Läge.

Landets Matematiska Läge är mellan 59 Grad. 48 Min. och 68 Grad. 25 Min. Polhögd; samt mellan 36 Grad. 56 Min. och 49 Grad. 30 Min. Longitud.

Det ligger österut från Norra Delen af Sverge, uti den Vinkel, där Östersjön skiljer sig i 2 Vikar: Botniska och Finska Vikarne. Det gränсар i norr til Norrland, i öster til Ryssland, i söder til Finska Viken, och i väster til Botniska Viken.

§. 5. Storlek.

Landet sträcker sig i Längden från söder til norr, och i Bredden från väster til öster.

öster. Längden från Hangö-Udd i söder til Landtryggen Maanfelkä i norr är 96 Mil. Bredden är olika; den största är under 62 Grad. 50 Min. Latitud, mellan Korsnäs Udden uti Wafa Län och östligaste Punkten af Ilomants Sokn i Kuopio Län vid Ryfska Gränsen, 52 Mil; den mindsta Bredden är under 65 Grad. 15 Min. Latitud, mellan Saanis Vik uti Ijo Sokn i Ulåborgs Län och Kylmäfalme Bys, uti Hyrynsalmi Sokn, Gräns emot Ryfsland, 18 Mil. Omkretsen, då man följer Gränselinieerne med Norrland och Ryfsland ned til Finska Viken, samt sedermera längsefter Stränderne af Finska och Botniska Vikarne, Åland inbegripit, är 280 Mil. Arealå Vidden är 2460 Qvadrat-Mil. Uti alla dessa Dimensioner är Sådankylä Sokn inbegripen, men utom den samma är Vidden 2220 Qvadrat-Mil. Denna sednare Vidd är nära en Tredjedel af hela Rikets.

Anmärkning. Om ock Sådankylä Sokn icke skulle hänföras til Finland, så komme ändock Finland at sträcka sig ända up til 68 Grad. 20 Min. Latitud, och det med en oformelig Kil af Kuolajärvi Byalag; då det med Sådankylä Sokns Förening bekommer en skickelig Rundning och naturlig Gräns emot Norden.

§. 6. Naturlig Beskaffenhet.

Största Delen af Landet fluttar ned til Botniska Viken, en mindre Del til Finska Viken och mindsta Delen åt Ryfsländ. Alla Strömar i Finland hava sina Utfall i Haf genom 4 Leder: de flästa flyta åt Botniska Viken, somlige åt Ölfersjön, några åt Finska Viken, och mindsta Delen åt Vita Havet.

Vid Haldefjällen i Torneå Lappmark skiljer sig ifrån Fjällryggen en anfenlig Landhögd, kallad *Maanselkä*, som i en Sträckning åt öster til Peldowuoma Fjäll, liggande uti Gränsen mellan Torneå och Kemi Lappmarker, utgör Riksgräns mellan Sverige och Norge. Därifrån går Landryggen österut och följer Skilnaden mellan Enara och Sådankylä Soknar, eller mellan Norrland och Finland, til Fjällbärgen Nuorti-Tunturi liggande uti Gränsen där Norrland, Ryfsländ och Finland sammanstöta.

Härifrån går han i söder och sydost, genom Kuolajarwi Byatrakt uti Kemijärwi Sokn samt Kufamo Sokn, til västra Ändan af Sjön Kitkajarwi uti berörde Sokn; vänder sig därifrån åt sydost förbi Kufamo Kyrka åt Ryska Gränsen, samt fortfar sedermera at utgöra Gränsen mellan Kajana

Fög-

Fögderi uti Ulåborgs Län och Ryfsland. Alla Watn på födra och västra Sidorna om denna Landtrygg falla åt Botniska Viken, men på norra och östra til Norra Oceanen och Vita Havet.

Vid 64 Graders Latitud vänder sig Landtryggen inåt Ryfsland, och skiljer de Watn som flyta åt Onega Sjön, samt vidare genom Ladoga Sjön och Njewa Ström i Finska Viken, från dem som flyta åt Vita Havet.

Från denna Landtrygg skiljer sig en anfenlig Sidorygg, som genom åtskilliga Grenar afskiljer de många Sjöar och Wattudrag hvaraf Landet är genomskuret, för at genom färskildta Leder och Utlopp afföras. Sjelva Huvudgrenen, som bibehåller Namnet *Maanselkä*, samt sträcker sig först i väster, skiljer Kajana Landkap från Karelen och Savolax til dess Österbotn möter; där den vänder sig i söder samt skiljer Österbotn och Savolax åt, til Ursprunget af Pyhäjoki-Älf. Därifrån går han först i väster och sedan i sydväst til Gränsen af Kuortane Sokn, och därifrån näst i söder genom Sarijärwi, Keuru och Jämfä Soknar til Wefijako Sjön i Padasjoki Sokn, som ligger midt på denna Sidorygg och delar sit Watn så väl åt Finska som Botniska Viken. Ifrån Wefijako går den vidare genom Hol-

lola Sokn, och vänder sig där först i sydväst, sedan i väster och sist i nordväst, til Luwia Kapell söder om Björneborg, hvarest den emot Hafs-kanten småningom försvinner. Alla Sjöar och Wattudrag på västra och norra Sidorna om denna Huvudgren af Landryggen hava sina Utlopp å Botniska, men de på östra och södra Sidorna å Finska Viken.

Ifrån denna Huvudgren dela sig flera Sido-Grenar, nämligen: 1:o En Gren vid Pyhäjokis Källa, hvilken löper i sydost och söder genom Idenfalmi, Kuopio, Piexämäki, S. Mickels och Kristina Soknar i Savolax, samt omsluter de Karelska Sjöarne och de stora Saima-Watnen, som alla hava sina Utlopp genom Älven Wuoxen til Ladoga Sjön och därifrån vidare genom Njewa Ström til Finska Viken. 2:o En annan Gren söder om Hollola Kyrka som löper sydost til Kältis By och innesluter alla Wattudrag som flyta i Pjäne Sjön, som har sit Aflopp genom Kymmene - Älf uti Finska Viken. 3:o En Gren vid Etzäri Sokn, som går i sydväst och väster til Hafs-kanten mellan Lappfjärds och Saftmola Soknar, samt å ena Sidan innesluter alla Österbotniska Wattudragen, hvilka genom åtskilliga Utlopp falla i Botniska Havet, samt även å andra Sidan, tillika med den

Krök.

Krökning, som fjelva Huvudgrenen gör åt Luwia Kapell, innesluter alla Tawastländska och Satakundiska Sjöarne, som hava sina Utlopp genom Kumo Älf i Botniska Viken. Alla Wattudrag på födra Sidan om nyfsnämde Huvudgrens Krökning falla ned i Finska Viken genom åtskilliga Utlopp.

Marken är, i allmänhet tagen, ojämn, dock icke mycket bärgagtig, utan är snarare et Medium mellan et flackt och bärgagtigt Land. Många Bärg finnas här väl, men få af dem äro synnerligen stora och höga, och nästan inga Fjällbärg träffas i Landet, några vid Lappmarkens Gräns undantagne.

Med Strömar och Sjöar är Landet rikeligen förfedt. Sjöar finnas här til sådan Myckenhet och Storlek at de uptaga mindst en Fjärdedel af Landets areala Vidd. I detta Hänseende kan intet Land på Jorden därmed jämföras, om icke Landskapet Canada i Nord-Amerika. På Träsk, Kärr och Myror samt andra oländiga Nögder är ingen Brist. Skog finnes i Ymnighet, i allmänhet sagt, ehuru han är mångestädes mycket uthuggen, så at man därå lider Brist.

Jordmånen är merendels god, så at Finland kan kallas et af Naturen välsignadt samt härligt och fruktbart Land. Det har

på de flästa Ställen en bördig Åkerjord, frodiga Ängar och Gräsmarker samt många Nägder tjänlige til Upodling.

Egenteliga Finland och Satakunda jämte födra Delen af Österbotn äro de mäkt fruktbärande Länder; däreft Tawastland, undantagande någon Del af norra Trakten; Nyland har ock tämeligen bördig Mark; Savolax och Karelen hava fämre Jordmån, som mäftadelen består af Klapersten; En ftor Del utaf Norra Österbotn samt Kajana Landskap hava ufel Jordmån med flacka Måflar och djupa Kärr som med hvarannan omkiſta.

Den Jord som hålles öpen til Åkerftiger, til 373450 Tunmland, det är en Åttiotredjedel af Landets areala Vidd.

§. 7. Watn.

1. Haf.

a. *Botniska Viken* ftöter til hela Väſtra Sidan af Landet med en Strand af 66 Mil. Han formerar här en ftor Myckenhet ſmärre Vikar eller Fjärdar, men ingen af dem är af ſynnerlig Storlek utom den ſom befinnes vid Ulåborgs Stad och är 2.5 Mil bred, ſamt går inemot 2 Mil djupt in i Landet.

b. *Öſter-*

b. *Östersjön* gränslar til sydvästra Sidan af Landet med en Strand af 12 Mil. Han formerar här ock åtskilliga Fjärdar, af hvilka 4 äro tämeligen betydliga, nämligen de som befinnas vid Wirmo Härad, utanför Åbo Stad, samt vid Pikis och Hailo Härad, hvilka sträcka sig 2 til 3 Mil in i Landet.

c. *Finska Viken* stöter til Landet med en Strand af 20 Mil. Han formerar ock flera Fjärdar, af hvilka den som befinnes uti Kymmene Härad är den största och sträcker sig 2 Mil in i Landet.

Finska Kusten är förfedd med talrika Skärgårdar, hvaraf den som vetter åt Östersjön är den vidsträcktaste, samt består af en nästan otalig Myckenhet större och smärre Öar, Holmar, Skär och Klippor.

b. Strömar.

De störste af dem äro följande 5.

1. *Kemi-Älf*, på Finska *Kemmijoki*.

Denna har sit Ursprung under 68 Grad. 20 Min. Polhögd, nedanför Fjällbärgen Nuortti-Tunturi. Hon rinner därifrån i söder med liten Afvikning åt väster, 18 Mil, då hon faller i Sjön Kemijärwi, går genom denna Sjö 3 Mil, och tager därifrån västlig Direction 8 Mil, til Rowaniemi Kyrka,

då hon får et sydligt Lopp med liten Afvikning åt väster 11 Mil, til Kemi Kyrka, hvarvid hon faller i Havet. Dets hela Längd är således 40 Mil. Hon har åtskilliga Forflar, däribland 3 äro synnerligen starka, nämligen Pirtikoski belägen 2.2 Mil nedanom Utloppet utur Kemijärvi, Karetkoski liggande 2.3 Mil nedanom den föregående, samt Narkauskoski belägen 3.5 Mil nedanom Rowaniemi Kyrka. Utaf dessa 3 är den medlersta den förfärligaste.

Denna Älf har många Grenar, af hvilka 6 äro betydliga, och 2 af desse anseeligt stora.

a. *Teniöjoki*, Denna Ä faller uti Kemi Älf på dets vänstra Sida, sedan denna sednare flutit 10 Mil, samt är 6 Mil lång.

b. *Kittinenjoki*. Denna faller uti Kemi Älf på dets högra Sida 4.5 Mil nedanom Teniökis Inlopp; Hon har sit Ursprung vid Landtryggen Maanselkä och är 18 Mil lång. Vid Sammanloppet täflar hon med Huvud-Älven i storlek. Hon har en stor Gren benämd *Luirojoki* som infaller på dets vänstra Sida och är 14 Mil lång, samt en mindre Gren *Jeshöjoki* som inlöper på dets högra Sida och är 7 Mil lång.

c. & d. *Käsmättejoki* 7 Mil lång, och *Jumiskojoiki* 6 Mil lång, falla uti Kemijärvi Sjö, på vänstra Sidan om Älven.

e. *Rau-*

e, *Raudanjoki* faller uti Älven på högra Sidan inemot 7 Mil nedanom Kemijärvi och är 9 Mil lång.

f. *Ounasjoki*. Denna Älf är den första af alla Kemmijokis Grenar. Hon tager sin början uti Enontäkis Sokn vid Landtryggen, under 68 Grad. 50 Min. Polhöjd, och faller i stora Älven vid Rowaniemi Kyrka, samt är 27 Mil lång. Hon har många Grenar, men af hvilka ingen når 6 Mil i Längd. Denna Älf är af alla Strömar i Finland af andra Graden den andra i Storlek; Lurojoki är af alla Finlands Strömar af tredje Graden den första.

Kemmijokis Område eller Wattusamling innefattar en anseelig Del af Enontäkis, hela Sådankylä Sokn, första Delen af Kemijärvi Sokn, en liten Del af Kufamo Sokn, första Delen af Rowaniemi Sokn, samt en stor Del af Kemi Sokn. Detta Område håller i Vidd 360 Qvadrat-Mil. Kemi-Älf täflar således uti Wattu-Massa med de största Älver i Riket. Detta är ock en af de Orfaker at här fångas så ymnigt Lax, så at i detta Hänseende föga någon Älf utom Torne-Älf kan därmed jämföras.

2. *Ule-Älf*, på Finska *Oulujoki*.

Denna har sin Ursprung vid Maanselkä invid Ryska Gränsen. Hon flyter genom Sjöarne

Sjöarne Lenduajärwi, Ondojarwi, och Nuasjärwi 18 Mil, då hon faller uti Oulujärwi, går genom samma Sjö 5 Mil, och sedermera 9 Mil, til dess hon faller i Havet, är således 32 Mil lång. Hon har 7 stora Forflar, bland hvilka Pyhäkoski är den anseeligaste. Bland dess Grenar är:

Kiando-Älf, på Finska *Kiehimänjoki* den anseeligaste. Denna har sin Uprinnelse uti Kufamo Sokn vid Landtryggen, flyter genom Kiando Sjön och faller efter 18 Mils Lopp i Oulujärwi, på högra Sidan om Oulujoki.

Til Oulujokis Område hörer nästan hela Kajana Landskap, samt större Delarne af Muhos och Uleå Soknar. Det håller i Vidde 220 Qv. Mil.

3. *Kumo-Älf.*

Denna har sitt Ursprung vid en Landtrygg, uti Wasa Län, under 62 Grad. 50 Min. Polhöjd, flyter genom Sjöarne Etsärinselkä, Toewäsi, Waskiwäsi, Wisuwäsi, Tarjannes, Ruowäsi, Palowäsi, Wangowäsi, Näsijärwi och Pyhäjärwi 18 Mil; därifrån til Havet 14 Mil. Således är hela Längden 32 Mil.

Dess största Grenar äro följande:

a. *Keurusjoki*, hvilken har sitt Ursprung vid samma Landtrygg som Huvudströmen, flyter

flyter genom Keurusjärvi, och förenar sig med Huvudgrenen, uti Sjön Ruowäfi efter et Lopp af 8 Mil.

b. *Wanajajoki.* Denna Älf har sin Ursprung vid Tawastiska Åsen som är en Gren af Maanselkä, flyter genom Sjön Pääjärwi och andra smärre Sjöar uti Lampis, Hollo-la, Janakkala och Wäno Soknar til Sjön Wanajawäfi uti Hattula Sokn; vidare genom Säxmäki- och Wäfilax - Sjöarne til Sjön Pyhäjärwi, där hon möter Huvudgrenen. Dets Längd är 18 Mil.

Den största Gren som Wanajajoki uphämtar, infaller på dets högra Sida och heter *Längelmäji.* Denna Ä har ock sit Ursprung vid Tawastiska Åsen, flyter genom Sjöarne Äväjärwi, Koljonselkä, Längelmäwäfi, Pälkenenwäfi til Mallaswäfi, hvar utur hon genom Walkiakoski Fors utgjuter sig uti en Fjärd, som utgör norra Delen af Säxmäki - Sjön, och således här förenar sig med Wanajajoki. Dets Längd är 9 Mil.

c. *Wittis-Än.* Denna har sin Källa uti Tawastland vid Tawastiska Åsen, flyter genom Sjöarne Liesjärwi och Pyhäjärwi uti Tammela Sokn, samt efter et Lopp af 12 Mil förenar sig med Kumo Älf, 7 Mil åvanom dets Utlopp i Havet.

På högra Sidan:

d. *Kyrös Ån*. Denna har sin Upprinnelse vid den Åsen som skiljer Österbotn från Satakunda, flyter genom Sjön Kyrösjärwi, är 9 Mil lång, och förenar sig med stora Älven, 12 Mil åvanom dess Utlopp i Havet.

Kumo Älfs Område innefattar största Delen af Landskapet Satakunda samt en anseelig Del af Tawastland; eller en liten Del af Wasa Län, samt stora Delar af Tawastehus- och Åbo- Höfdingdömen. Det håller i Vidd 240 Qv. Mil.

4. *Kymmene-Älf*.

Denna har sin Början vid Landtryggen Maanfelkä, uti Gränsen mellan Ulåborgs och Wasa Län, under 63 Grad. 30 Min. Polhöjd. Hon flyter genom Sjöarne Murajärwi, Alvajärwi, och Keitelä til Lep-päwäsi, hvarutur hon genom Hapakoski Fors faller uti Pjäjäne.

Utur denna Sjö faller hon genom Kalkis Fors, går sedermera genom Sjöarne Ruotsalainen och Konnewäsi samt Soknarne Hollola och Heinola til Mendyharju; där hon börjar at utgöra Gränsen mellan Sverige och Ryssland, löper vidare genom Sjöarne Wuohijärwi och Pyhäjärwi ned til Pyttis

tis Sokn, där hon delar sig i 2 Grenar, hvaraf den högra som är längre utgör Gränsen mellan bägge Rikena. Den Delen af Älven som utgör Riksgränsen är 12 Mil lång. Den Delen däraf, som sträcker sig från Pjäjäne til Utloppet i Havet är 20 Mil lång. Älvens hela Längd är 45 Mil.

De första Grenar som falla i Kymmene Älf äro följande.

På högra Sidan:

a. *Kivijoki.* Denna Å har sin Ursprung vid Österbotniska Landtryggen, går genom Sjöarne Kivijärwi, Wuosijärwi och Murujärwi, samt faller i Keitelä. Dess Längd är 9 Mil.

b. *Sarijoki.* Denna Å har ock sin Källa vid förenämde Landtrygg, flyter genom Sjöarne Kyyjärwi, Pääjärwi och Sarijärwi til Nedra Keitelä Sjö, och är 10 Mil lång.

På vänstra Sidan.

c. *Konnejoki.* Denna Å har sin Uprinnelse där Maanfelkä fördelar sig uti 2 Grenar, den Österbotniska och Sawolaxiska Åsen; flyter genom Sjöarne Koivujärwi, Pielawäsi, Nilakkawäsi, Niniwäsi, Konnewäsi, Kynsiwäsi, til Kusiwäsi, hvarifrån hon genom en stor Fors benämd Kahankoski, gent emot Laukas Kyrka faller uti Kymmene-Älf. Dess Längd är 20 Mil. Vid bägge Strömarnes Sammanlopp täflar denna med

Huvud-

Huvudströmen om Längden, men den sednare förer större Wattumassa.

d. *Tainiojoki*. Denna Å har sit Ursprung vid Sawolaxiska Åsen, flyter genom Sjöarne Surinakimi, Kyywäsi, Pulawäsi, Sou-tiejärwi och Jääsjärwi, samt faller uti Sysmä Viken, som är en Del af Pjäjäne. Dess Längd är 15 Mil.

Kymmene Älfs Område är 320 Quadrat-Mil, däraf vid pafs 25 äro belägna inom Ryska Gränsen.

5. *Wuoxen*.

Denna Älf har sit Ursprung vid Maan-felkä, uti Gränsen mellan Österbotn och Sawolax, under 64 Grad. 4 Min. Polhöjd. Hon flyter genom Sjöarne Porowäsi, Ongiwäsi, Kalawäsi, Unukkawäsi och Haukiwäsi, til Nyflott, där hon träder in uti Pilajawäsi, som är den nordligaste Fjärden af Saima, går sedan genom den sidstnämde Sjöns åtskilliga Fjärdar, til sydöstra Ändan af stora Saima, därest hon mötes af en Landtrygg. Genom denna Landtrygg bryter hon sig utur Sjön och formerar där en ganska stark Fors kallad *Imatra*, hvilken är det största och mäktigaste Wattufall i hela Finland. Detta Fall, som ligger inom Ryska Gränsen, är mycket långt och har

har 3 Affättningar. Dets Brusande höres tydligen på 1.5 Mils Afstånd. Härifrån går Älven genom åtskilliga Sjöar och faller vid Kexholm ut i Sjön Ladoga. Wuoxens hela Längd är 50 Mil. Utaf detta Miltal flyter Älven 26 Mil inom Svenska Gränsen, och de återstående 24 Milen til första Delen genom den Ryska.

Utaf de Grenar som föröka Wuoxens Wattudrag äro följande de största:

På vänstra Sidan:

a. *Jurusjoki*. Denna Å tager sin Början vid samma Landtrygg; går genom Sjöarne Lakajärwi, Sywäri, Wuojärwi, och Jurusjärwi, utur hvilken hon faller ut i Sjön Kalawäsi och där förenar sig med stora Älven, sedan hon flutit 14 Mil.

b. *Pielisjoki*. Denna Älf har jämväl sin Uprinnelse vid Maanselkä, uti Gränsen mellan Österbotn och Karelen. Hon flyter genom Sjöarne Pielisjärwi, Oriwäsi och Puruwäsi, hvarutur hon flyter uti Pilajawäsi och där förenar sig med Huvudgrenen. Dets Längd är 28 Mil. Denna Älf är så stor at hon täflar med Huvudgrenen om Företrädet. Vid Pielis Kyrka får hon betydlig Tilökning af en anseelig Å som kommer från Repola Sokn i Rysland och är 8 Mil lång. En annan Å benämnd *Koitaajoki*, som kommer från södra Karelen,

Fjerde Bandet, B och

och är 9 Mil lång, förenar sig ock med Älven.

På högra Sidan är ingen Ström af synnerlig Storlek eller över 6 Mil lång som faller i Wuoxen.

Wuoxens Område inbegriper större Delen af Sawolax, nästan hela Svenska Karelen, samt en stor Del af Ryska Karelen. Det håller i Vidd 480 Qvadrat-Mil, däraf 340 ligga inom Svenska Gränsen. Wuoxen täflar således uti Wattumassa med de största Sverges Strömar, om icke överträffar dem alla.

Uti denna allmänna Beskrifning om Finland äro endast de Huvud-Strömar antecknade, hvilkas Område överstiger 200 Qvadrat-Mil. De som äro smärre anföras vid Länens speciela Beskrifning.

c. Sjöar.

Följande Tabell visar Namnen på de största Sjöar i Finland, Länen, hvaruti Sjön är belägen, samt areala Vidden i Qvadrat-Mil. Uti denna allmänna Afhandling anföras endast de Sjöar, som hålla 1 Qvadr. Mil i Vidd och dä öfver; de som äro smärre anteknas vid Höfdingdömenas speciela Beskrifning.

Tabell

Tabell öfver Sjöarne.

Namnet.	Höfdingdömet.	Vidd
1 <i>Päjäne</i>	Tawastehus, Kymm.	11.3
2 <i>Oriwäsi</i>	Kuopio	10.8
3 <i>Pielisjärwi</i>	Dito	8.7
4 <i>Ouhujärwi</i>	Ulåborgs	7.5
5 <i>Haukiwäsi</i>	Kuopio	6.—
6 <i>Kalawäsi</i>	Dito	4.8
7 <i>Puruwäsi</i>	Dito	4.5
8 <i>Höitiäinen</i>	Dito	3.8
9 <i>Keitelä</i>	Wasa, Kuopio	3.6
10 <i>Kitkajärwi</i>	Ulåborgs	3.1
11 <i>Pyhäjärwi</i>	Kuopio	2.5
12 <i>Pulawäsi</i>	Kymmenelands	2.2
13 <i>Suwaswäsi</i>	Kuopio	2.—
14 <i>Kemijärwi</i>	Ulåborgs	2.—
15 <i>Näsijärwi</i>	Åbo, Tawastehus	1.8
16 <i>Konnewäsi</i>	Kuopio	1.8
17 <i>Längelmäwäsi</i>	Tawastehus	1.7
18 <i>Kyywäsi</i>	Kuopio, Kymmenel.	1.6
19 <i>Kyrösjärwi</i>	Åbo	1.5
20 <i>Koderejärwi</i>	Kuopio	1.5
21 <i>Juruwäsi</i>	Dito	1.5
22 <i>Nilakkawäsi</i>	Dito	1.4
23 <i>Suoutjärwi</i>	Kymmenelands	1.4
24 <i>Lappajärwi</i>	Wasa	1.4
25 <i>Kivijärwi</i>	Dito	1.3
26 <i>Juojärwi</i>	Kuopio	1.3
27 <i>Keurusjärwi</i>	Wasa	1.2

28	<i>Pyhäjärvi</i>	Åbo	12.
29	<i>Lojo Sjön</i>	Tawastehus	1.14
30	<i>Pyhäjärvi</i>	Ulåborgs	1.12
31	<i>Kiandojärvi</i>	Dito	1.1.
32	<i>Wuohijärvi</i>	Kymmenelands	1.1.
33	<i>Wälj järvi</i>	Tawast. Kymmen.	1.—
34	<i>Winijärvi</i>	Kuopio	1.—
35	<i>Pielawäsi</i>	Dito	1.—
36	<i>Idäs järvi</i>	Kymmenelands	1.—
37	<i>Saima</i>	Kymm. Ryfsland	22.—

Anmärkning vid föregående Sjöar.

1. *Päjäne*, hörer til Kymmene-Älfs-Område; håller i Längd 12 Mil; största Bredden är mellan Kuhmois och Sysmä-Kyrkor 3 Mil. Han har 2 stora Fjärdar: *Risfelkä*, som utgör nordligaste Delen, samt *Afkkala-Fjärden* som är den sydligaste Delen, och skiljes från den stora Sjön, medelst et långt men smalt Näs, hvaröver en Landsväg är anlagd. Denna Fjärd håller i Vidd 0.8 Qvadrat-Mil. Päjäne ligger 253 Fot över Hafsytan.

2. *Orinwäsi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 6 Mil; dess största Bredd är 2 Mil. Han har 3 stora Vikar. Den största Viken ligger på östra Sidan, heter *Pyhäfelkä* och håller i Vidd 2.6 Qvadrat-Mil. De andre bägge Vikarne utgöra sydliga-

ligaste Delen af Sjön; deras Namn' äro *Paasjärwi* och *Kokoinfelkä*.

3. *Pielisjärwi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 9 Mil; desfs största Bredd är 1.8 Mil. Desfs största Vik befinnes vid Pielis Kyrka.

4. *Oulujärwi*, hörer til Ule-Älfs Område; håller i Längd 7 Mil; desfs största Bredd är 2 Mil. Han består af 3 Delar: *Niskanselkä* eller nedersta Delen, 2.5 Qv. Mil; *Ärjanselkä* eller medlersta Delen 3 Qv. Mil; *Paldamo Fjärden* eller överta Delen 1.25 Qv. Mil. De bägge förste Fjärdarne skiljas genom en stor Ö benämd *Manamansalo* 0.75 Qv. Mil.

5. *Haukiwäsi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 7 Mil, och i största Bredd 1.8 Mil. Han har 3 stora Fjärdar benämde *Hapawäsi*, *Aimiswäsi* och *Juotsenwäsi*. Sydligaste Delen af Sjön, hållande i Vid 1.7 Qvadrat-Mil, ligger inom Ryska Gränsen.

6. *Kalawäsi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 9 Mil, och i största Bredd 1.4 Mil. Han har 2 stora Fjärdar norrut, benämde *Ruokowäsi* och *Maningawäsi*, samt 2 dylika söderut, kallade *Sotkawäsi* och *Koiruswäsi*. Sjön ligger 265 Fot över Hafsbrynet.

7. *Puruwäsi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 3.1 Mil, och i största

Bredd 3.5 Mil. En liten Del däraf ligger inom Ryska Gränsen.

8. *Höitiäinen*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 4.4 Mil, och i första Bredd 1.6 Mil. Han har en anse- lig Vik vid nordvästra Sidan.

9. *Keitelä*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 6 Mil, och i första Bredd 1 Mil. Medlersta Delen af honom kallas *Suowanfelkä*, och den sydvä- stra Delen *Kartusfelkä*. Han har et ganska klart Watn, och är fiskrik, samt hyser i lynnighet Muiku eller Siklöjor i ym- nighet. Man plägar afdela honom i 2 De- lar: öfra och nedra Keitelä; men emedan desse bägge Sjöar skiljas från hvarandra medelst en Ström kallad *Matilanwirta*, så kunna de icke med mera skäl anses för samma Sjö än Hjelmaren och Mälaren. Namnet Keitelä är således af mig användt endast på den Sjön som ligger åvanom *Matilanwirta*.

10. *Kitkajärwi*, hörer til en Älfs Område som faller i Vita Havet, håller i Längd 5 Mil och i första Bredd 1 Mil. Han har 2 ansefliga Vikar belägna i nord- väst och nordost.

11. *Pyhäjärwi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 3.5 Mil och i första

första Bredd 1.4 Mil. Sydligaste Delen där-
af ligger inom Ryska Gränsen.

12. *Pulawäsi* hörer til Kymmene-Älfs
Område; håller i Längd 3.2 Mil, och i
första Bredd 1.7 Mil. Han ligger 303 Fot
över Hafsytan, och 50 Fot högre än
Fäjäne.

13. *Suwaswäsi*, hörer til Wuoxens
Område; håller i Längd 3.5 Mil, och i
första Bredd 1 Mil.

14. *Kemijärwi*, hörer til Kemmijokis
Område; håller i Längd 3.4 Mil, och i
första Bred 0.7 Mil. Han består af 2 sto-
ra Delar, hvilka med et Sund samman-
bindas.

15. *Näsijärwi*, hörer til Kumo-Älfs
Område; håller i Längd 3 Mil, och i för-
sta Bredd 1.4 Mil. Han ligger 316 Fot
över Hafsytan.

16. *Konnewäsi*, hörer til Kymmene-
Älfs Område; håller i Längd 3.6 Mil,
och i första Bredd 1.2 Mil. Han består
af 2 Delar, som skiljas genom en Ö, men
sammanbindas genom 2 Sund. Han ligger
304 Fot över Hafsytan.

17. *Längelmäwäsi*, hörer til Kumo-
Älfs Område; håller i Längd 4 Mil, och
i första Bredd 1.6 Mil. Han består af 2
Delar: den nedra Delen, hvilken kallas
Längelmäwäsi uti inkränkt Begrep och hål-

ler i Vidd 1.25 Qvadrat-Mil; samt öfra Delen, hvilken utgör en Fjärd kallad *Koljonselkä*, hvars Storlek är 0.45 Qvadrat-Mil. Bägge Delarne förenas genom et Sund.

18. *Kyywäsi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 3.5 Mil, och i största Bredd 0.8 Mil.

19. *Kyrösjärwi*, hörer til Kumo-Älfs Område; håller i Längd 3.4 Mil, och i största Bredd 0.8 Mil.

20. *Koderejärwi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 2 Mil och i största Bredd 1 Mil.

21. *Juruswäsi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 4 Mil, och i största Bredd 0.5 Mil. Dets öfra Del består af 3 Fjärdar kallade *Akonwäsi*, *Muruwäsi* och *Melawäsi*.

22. *Nilakkawäsi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 3.5 Mil, och i största Bredd 0.8 Mil.

23. *Suontiejärwi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 3 Mil, och i största Bredd 0.7 Mil. Han ligger 298 Fot högre än Hafsbrynet.

24. *Lappajärwi*, hörer til Pedersöre Älfs Område; håller i Längd 2.7 Mil, i största Bredd 1.2 Mil.

25. *Kiwijärwi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 4.4 Mil, i största Bredd 0.5 Mil.

26. *Ju-*

26. *Juojärwi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 2.8 Mil, i största Bredd 0.7 Mil.

27. *Keurusjärwi*, hörer til Kumo-Älfs Område; håller i Längd 4 Mil, i största Bredd 0.6 Mil. Han består af 2 Fjärdar, hvaraf den större kallas *Keurunselkä*, och den mindre *Ukonfelkä*.

28. *Pyhäjärwi*, hörer til Ån Eura-jokis Område; håller i Längd 2.4 Mil, i största Bredd 0.8 Mil. Utaf alla stora Sjöar i Finland är denna friast från Öar och Holmar.

29. *Lojo Sjön*, hörer til Området af en Ström som faller i Finska Viken; håller i Längd 2 Mil, i största Bredd 1.2 Mil.

30. *Pyhäjärwi*, hörer til Pyhäjoki-Älfs Område; håller i Längd 2 Mil, i största Bredd 0.8 Mil.

Nota. Utom förenämde 3 stora Sjöar *Pyhäjärwi*, som icke böta förblandas, finnas flera smärre af samma Namn i Finland.

31. *Kiandojärwi*, hörer til Oulujokis Område; håller i Längd 4 Mil, i största Bredd 0.4 Mil. Mot norden formerar han 2 stora Fjärdar.

32. *Wuohijärwi*, hörer til Kymme-ne-Älfs Område; håller i Längd 2.3 Mil, i största Bredd 0.7 Mil. Gränse-Skänaden

mellan Finland och Ryfsland går genom denna Sjö, och således hörer en Del där-af til Ryfsland.

33. *Wäsfjärwi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 2.2 Mil, i största Bredd 0.6 Mil. Sjön ligger 265 Fot högre än Hafsbynnet och 12 Fot högre än Pjäjäne. Han ikiljes från denna ledare genom et Ed, som endast är 0.10 til 0.15 Mil bredt; samt från Borgo Åns Ursprung 0.36 Mil. Om et Slufsvärk inrättades i Borgo Ån, mellan denna Å och Wäsfjärwi, samt mellan denna Sjö och Pjäjäne, så kunde man från Havet segla ända up til Laukas Sokn, hela 22 Milen, i nästan rät Linea.

34. *Winijärwi*, hörer til Wuoxens Område; håller i Längd 1.7 Mil, i största Bredd 0.6 Mil. Han består af 2 stora Fjärdar, hvaraf den västra är den anse- ligare.

35. *Pielawäsi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 2 Mil, i största Bredd 0.6 Mil.

36. *Jääsjärwi*, hörer til Kymmene-Älfs Område; håller i Längd 1.7 Mil, i största Bredd 0.8 Mil. Han ligger 292 Fot högre än Hafsbynnet.

37. *Saima*. Denna Sjö, ehuru stor han är, bespares til sidit, för Svårigheten af dess

deffs Utredande. Han består af en myckenhet större och smärre Fjärdar och Vikar som med många Sund äro förenade.

Saima tages i dubbel Bemärkelse: inskänkt och vidsträckt. Uti inskänkt Begrep sträcker sig denna Sjö inom Svenska Gränfen til Kristina och Pumala Soknars Kyrkor samt et Stycke in uti Jokkas Sokn, alla 3 uti Kymmenelands Län; samt skiljes från öfra Delen genom 3 smala Sund, et vid Pumala Kyrka, och 2 andra belägna mellan 2 stora Öar liggande mellan förenämde Kyrka och fasta Landet å Ryska Sidan. Över deffa Sund och Öar löper Landsvägen från Ryskland til benämde Kyrka. Den Delen af Sjön som ligger inom Svenska Gränfen består af en Myckenhet Fjärdar och Öar, utgörande, så til sägande, en vidlyftig Skärgård. De största Fjärdar som ligga inom bemäldte Gräns heta *Louhiwäsi*, *Towäsi*, *Lietwäsi*, *Lehmawäsi* och *Luonderwäsi*. Söder om nyfsnämde Skärgård, utbreder sig Sjön uti et vidt Fält, tämeligen fritt från Öar och kallas då *Lilla Saima*. Därpå sträcker sig en stor Halfö från fasta Landet ut i Sjön, genom hvilket *Lilla Saima* skiljes från et ännu större Fält kalladt *Stora Saima*. Bägge deffe sidsta Fjärdar ligga inom Ryska Gränfen. *Saima* tagen uti den inskränkta Bemärkelsen håller i Vidd 22

Qvadrat-Mil, *Saima*

Saima uti vidsträckt Begrep innehåller icke allenast nyfsnämde Wattutrakt, utan sträcker sig vidare ifrån de 3 förrutnämde Pumala Sunden up til Sulkawa Kyrka, Nyflott och Sjön Puruwäsi. Genom en Ström som flyter förbi Nyflott skiljes han från Sjön Haukiwäsi, och från Puruwäsi genom et Näs samt några Öar, över hvilka går en Landsväg. Denna öfra Del af *Saima* består af en stor Fjärd, upfyld af Öar, benämd *Pihlajäwäsi*, belägen til största Delen inom Ryska Gränsen. Öfra *Saima* eller den Delen af Sjön som ligger åvanom Pumala Sunden håller i Vidd 11 Qv. Mil. När därtill lägges *Nedra Saima* eller den Delen af Sjön som ligger nedanom Pumala Sunden, så håller hela *Saima*, uti sin vidsträckta Bemärkelse, i Vidd 33 Qv. Mil. Utaf *Nedra Saima* ligga 9 Qv. Mil inom Svenska Gränsen, och 13 Qv. Mil inom den Ryska.

§. 8. Naturens Producter.

a. Mineralier.

På nyttiga Mineralier och Metaller är uti Finland icke synnerlig Tilgång. Järnbruken härstädes hämta merendels sin Malm ifrån Utö Gruva i Södermanland. Uti Egenteliga Finland hava åtskilliga Anyisningar

gar til Järngruvor sig yppat, men efter någon tids Arbete röjt sin Obeständighet och bestått endast af Körtelmalm. Sjömalmer finnes på Botnen uti Päjäne samt uti åtskilliga Sjöar i Sawolax och Karelen.

Anledning til Silvermalm har på flera Ställen visat sig men därmed har ej hittils lönt Mödan. Uti Kisko Sokn i Nyland finnes Koppar- och Zink-Malm och därvid Alkaliska Spater. Kopparkies finnes uti Wafa Län. Blyerts, Blyglants och Svavelkies finnes på åtskilliga Ställen. Uti Satakunda är en vidlyftig Skifergång som lämnar de bästa Ämnen til Stenbyggnad. Kalksten finnes mångestädes i Landet.

b. Växter.

Finland är ännu förfedt med goda och på flera Ställen vidsträckta Skogar; men sådana finnas allenast uti de aflägsnaste Trakterne uti nordöstra och östra Delarne af Landet; ty vid Sjökusten har Skogen blivt ganska mycket medtagen, dels genom Upodlingar och dels genom Weds Huggning och Förfel til Stockholm. Et omåtteligt Swedjande, oklokt Tjårubrännande och den uti vissa Orter brukliga fördärliga Brädtäljningen hava ock mycket bidragit til dels Minskning; hvartil kommer

mer Läkter-Hygge, Lyftickors eller få kallade Pärtors nyttjande i stället för Ljus, samt Skogseldar. Genom dessa Omständigheter hava Skogarne blivit få utödde at mångestädes Timmer til Husbyggnad måste fökas på 5 à 6 och flere Mils Afstånd, och Skeppsvirke ej fås utan på än längre Håll. Skogen består här få väl som annorstädes i nordliga Länder mest af Furu, Gran, Björk och Al; jämte något Asp, Rönn, Tälg, Vide, En, samt några andra Slag. Uti södra Delen af Finska Skärgården och på den därintil liggande Sjökuften växer Hagtorn, Valbjörk, El, Ask, Alm, Oxel, Hägg, Lönn, Lind, Hassel, Slån, Haftorn, Vild Mespel, Olvon. Uti de sydligaste Trakterne af Landet trivas jämväl Fruktträn, såsom Apel, Päron- Kersbärs- och Plommon-Trän.

Af Sädesarter äro Råg och Korn de som äro mest bruklige; en stor Del af Rågen fås på Svedjeland. Något Blandfäd och Hafra nyttjas jämväl til Såde. Här i Landet brukas Rior at torka Säden uti, hvarigenom nästan all Finsk Råg är ganska torr, eller få kallad ritorr, och kan således med mycken Fördel förvaras.

Här trivas och odlas jämväl allehanda slags Köksväxter, såsom Kål, Rötter, Rorvor, Potäter, Morötter, Palsternackor, Röd-
beter,

betor, Persilia; Uti sydligare Delen af Landet och vid Sjökuften odlas även åtskilliga för Kölden omtaligare Växter såsom Blomkål, Ärtskockor, Sparris och några andra Slag.

Lin Hampa och Humla planteras til Husbehof, ävenså Tobak på åtskilliga Ställen. Uti Satakunda och Tawastland idkas den mästa Lin- och Hampe-Planteringen. Gräsväxten är i allmänhet förträffelig.

c. Djur.

Med Djur af flerahanda Slag så väl tama som vilda är Landet rikeligen försedt. Af Rofdjur finnas i skogarne Björnar, Wargar, Järvar, Loar, Rävar; och af andra Slag samt Vildbråd, Mårdar, Soblar, Hermeliner, Ikorror, Harar, Älgar, samt på åtskilliga Ställen Vilda Renar. Uti Strömarne och Havet träffas Uttrar, Bäffrar och Skälar.

I anseende til den ymniga Gräsväxten och kosteliga Mulbetet näres här Boskap i anseelig Mängd; nämligen Hästar, Nöt, Får, Getter och Svin.

På åtskillig Slags Skogsfogel är ingen Brist. Til de ätliga Slagen höra Tjädrar, Orrar, Ripor och Hjärpar. Jämväl Rofoglar såsom Örnar, Falkar, Glador och andra

andra Slag. Sjöfogel af flerahanda Arter såsom Änder, Ådor, Måsar, Lomar äro i Ymnighet til finnande i Skärgårdarne. Af Tamt Fjäderfä underhållas förnämligast Höns, något Gäls och Ankor, samt vid några Herregårdar jämväl Kalkoner.

Havet och Sjöarne äro rike på Fisk af mångfaldiga Slag. Uti Havet fångas Strömning i Ymnighet, jämväl Torsk Flundror och andra Slag. Uti de stora Älverne fås Lax, ock så väl där som i Sjöarne fiskas Gäddor, Abborrar, Lakar, Sik, Braxen, Harr, Stäm, Sik, Muiku eller Siklöja, Ål, med flera andra slag. Uti några Sjöar i Tawastland finnes ock Mal.

Uti somliga Åar finnas Pärlemusflor, dock ej til någon Betydenhet. Norra Delen af Tawastland samt Sawolax och Karelén äro plögade af en Insekt kallad Toracka, Zool. Blatta Orientalis.

Finland har i sednare Åren blivit ganska mycket upodladt och förbättradt, så väl i anseende til Åkerbruk och Ängskötsel, som många nyttiga Inrättningars Vidtagande.

Då man jämförer Finland med de andre 3 Rikets Huvuddelar, så har detta Land framför dem det största Förrådet af Matvaror, och kan jämväl aflåta en Ymnighet af Byggnings Ämnen, Trävirke, Wed, Tjära och Kol.

§. 9. Folkmängd.

Finland är et tämeligen folkrikt Land. Utaf de 4 Rikets Huvuddelar är det i anseende til Folkmängden ännu det tredje i Ordningen, men täflar med Svealand och lærer förmodeligen, i anseende til sin snabba Tilväxt innan kort överträffa benämde Huvuddel. År 1805 steg Folkmängden til en Summa af

År 1800	var Folkmängden	834829
— 1790	—	705623
— 1769	—	553703
— 1754	—	453906
— 1749	—	408839

Folkmängden har således på 56 År ökat sig med 486864; det är 119 ProCent.

I afseende på Befolkningen är Finland ockfå det tredje i Ordningen. Här vistas 404 Människjor på hvarje Qv. Mil; det gör 57 Tunmland på Personen. Uti förenämde Folkmängd är Sådankylä Sokn icke intagen; när denna tillägges är Folkmängden i Finland, uti sin Geografiska Bemärkelse, 897517. I detta Fall blir Befolkningen 361 Människjor på Qv. Milen; det gör 63 Tunmland på Personen.

Anmärkning. En Skrivelse från Borgo, införd i Stockholms Posten d. 3 Mars 1807, uppgiver Folkmängden i Finland för

År 1805 til 898466. Skilnaden mellan denna och den af mig upgifna Summa är 2763. Men härvid erinras, at uti den i Stockholms Posten anförda Folkmängd för Åbo Stift, utgörande 537633 Personer, förmodeligen jämväl är intagen Folkmängden uti Sådankylä och Utsjoki Pastorater, stigande til 2591, såsom hörande til Åbo Stift; men dessa Pastorater höra icke uti Politiskt Afseende til Finland utan til Norrland. När denna Summa afdrages från 898466 återstår 895875. Skilnaden mellan denna och den af mig upgifna Folkmängd är då endast 172, som är af ingen Betydlighet. Nuförtiden, vid slutet af År 1807, stiger Folkmängden i Finland vida över 900000. Folkmängden i Borgo Stift steg År 1805 til 360833. Finland och Norge täfla med hvarandra i Folkmängd; men Finland har snabbare Tilväxt.

§. 10. Språket.

Finnarne tala et Huvudspråk, som är aldeles skildt från Svenskan, men utgör en Gren af det Språket som talas af de Folkslag i Ryska Riket, hvilka äro med Finnarne af samma Huvudstam, nämligen Ester, Ingrier, Tschheremisser, Tschuwafcher, Mordwiner, Wotjaker, Woguler och en Del Ostjaker; med Lappskan har det ock
nå-

någon Gemenskap, samt är til sit Lynne af nog Orientalisk Art.

I Svenska Delen af Finland finnas 3 Mundarter af Finska Språket, som åter afgå i flera smärre Tungomåls Brytningar: 1:o Den Södra Finska eller Åboländska. Denna talas med stympade Ord, antingen midt uti eller i Ändan, af Ordet, afkortar Suffixa och förer en snabb Tunga. 2:o Den Österbotniska. Denna äskar fulla Ord, fulla Suffixa, talar långsamt, och skiljer gärna tvänne likaljudande Vocaler med et mellanlagt *h*. Variationer af denna Mundart äro, utom själva Österbotniskan, som icke i alla Soknar är lika, Tavastländskan och til större Delen Satakundiskan. 3:o Den Sawolaxiska. Denna igenkännes däraf, at den bortkastar *d* midt uti Ordet mellan 2 Vocaler; brukar annars hårdt Uttal, och et färdeles Ljud på långt *a*, likasom det hade et *Å* framför sig. Dets Variationer äro Karelskan, Ingermanländskan, och den Finskan som talas uti Kajana, Kufamo och de östligaste Soknarne af Lappland, eller så kallade Svenska Finnmarken.

Merändels hela Hafskusten från Kymmene Älf til Bjerno Å, och sedan ifrån Björneborg til Gamla - Karleby bebos af Svenskt Folk; ävensom hela Skärgården,

när en liten Del däraf, mellan Åbo och Björneborg, samt de få Öar, hvilka ligga norr om Gamla-Karleby, undantagas; men uti inre Delen af Landet träffas ingenstädes Svenska Inbyggare.

Finsk Predikan hålles, tillika med den Svenska, uti alla Socknar i Finland, där Almogen aldeles eller til större Delen är blandad.

§. 11. Lefnadsfätt och Näringsfång.

Finnarne äro til Utseende, Husbyggnad, Seder och Klädebragt lika med de förrutnämde Folkslag i Ryska Riket, med hvilka de i anseende til Härkomsten äro beslägtade. Deras Boningshus, som hallas Pörten äro et slags Rökstugor, utan Skorsten, samt hvarest Röken utsläppes genom en Öpning i Taket; och hava små Gluggar i Stället för Fönster.

Almogens förnämsta Näringsfång äro Åkerbruk och Boskapskötsel. Åkerbruk idkas förnämligast uti födra Delarne af Landet och uti de Tracter som ligga vid Sjökuften, ty uti inre Delen af Landet är Svedjebruk ännu mycket gängse. Boskapskötseln drives med mycken Fördel, emedan Ängarne bära ymnigt Gräs och Mulbetet är kosteligt; dock är Nötfläktet nog smått,

fmått, hvilket hörrörer til en stor Del af felagtig Skötsel.

Fiskeri utgör jämväl en betydlig Næringsgren, i anseende til den Ymnighet af Fisk, som vankas så väl uti Skärgårds Watnen som i de stora och snart fagt otaliga Sjöarne.

Tjärubränneri idkas också mycket utaf dem som bebo de stora Skogsbygderne; men Tjärubrännandet sker mångestädes omåttligt och oklokt, emedan därtill utan något Skogens Skonsmål nedhuggas stora Trakter Skog, hvarigenom det bästa Timmer-Ämne även förstöres. Uti en Del Landsorter idkas ock Brädfågning, ehuru Brädtäljning är mycket i Svang. Uti några Soknar i Österbotn fysfelfätter sig Almogen med Skeppsbyggeri med god Fördel och Winning. Vilda Djurs och Fogelfänge samt Skälkysteri giver ock god Förtjänst åt en Del af Almoge som därmed fysfelfätter sig.

Emedan här i Landet finnas få Bärgrwark, så är Bärgrshandtering icke något synnerligt Almogens Yrke. Med Kolning och Körflor til de här anlagda Järnbruken ha va många god Förtjänst.

Uti Nyland, särdeles omkring Borgo, idkas af Qvinnorne mycken Linne-Spånad och väves godt Lärft til Affalu.

§. 12. Economisk Styrka.

Af Boskap underhållas 135600 Hästar, 46450 Oxar, 349930 Kor, 155520 Ungnöt, 519130 Får.

§. 13. Politisk Styrka.

År 1804 stego Krono-Inkomsterne af Finland, bestående uti Ordinarie Upbörderna och Bränvins-Bränneri Afgiften, til 814713 R:dr. 13 Skilling; det gör 367 R:dr. som hvarje Qv. Mil erlägger, och 46 Skilling på Människjan. Uti förenämde Summa äro icke Tulltåkten, Postmedlen, Carta Sigillata och andra Extraordinära Stats-Inkomster inbegripne. Samma Anmärkning äger Rum, vid Anförandet af hvarje Läns Politiska Styrka, utan at behöva å nyo uprepas.

§. 14. Landets Historia.

Finska Häfderne giva Underrättelse at Finland i de äldsta Tiderne styrts af sin egen Konung, men huru vidt dets Valde sträckt sig är obekant. Sedermera var det skildt från Sverge til Sjunde Årahundra-Talet, då den nordiske Konungen Ivar Widfamne bemäktigade sig detsamma. Efter Konung Ragnar Lodbroks Död, när dets vidlyftiga Länder deltes mellan hans

4 efterlämnade Söner, kom Finland ifrån Sverige, til dess Erik Edmundson, Svea Konung, åter lade det under sit Vælde.

En Tid under Ynglinga Ättens Regering lydte en Del af Finland under Svea Konunga-Vælde, ty en Konung af denna Ätt benämnd Agne underkuvade något däraf.

Därefter kom det åter at skiljas från Sverige, til dess ändteligen Konung Erik den Nionde eller Helige gjorde År 1155 et Tåg hit, lade fydvästra och födra Delen däraf, eller Egentliga Finland, Satakunda och Nyland under sit Vælde, samt lät omvända Inbyggarna til Kristna Läran.

Sedermera År 1249 blevo Österbotn, och Tawastland bragte under Sverges Krona af Riksföreståndaren Birger Jarl, hvilken ock där införde den Kristna Läran.

År 1293 lade Riksmarsken Torkel Knutson Sawolax och Karelen under Sverges Lydnad.

Svenska Andelen uti Finland har fordom varit mycket vidsträcktare än nuförtiden, samt gränsat ända til Sjöarne Ladoga och Onega; men År 1348 nödgades Konung Magnus Smäk at afträda en Del däraf, då Gränfeskilnaden fattes vid Systerbäck, liggande vid innersta Delen af Finska Viken. Uti Konung Gustaf Adolfs

Tid föröktes Landet, genom Freden affluttad i Stolbowa År 1617, ända til Ladoga Sjön; men År 1721 måste Sverge genom Freds Traktaten i Nyftad åter afträda Wiborgs Län, eller hela det Stycket som ligger mellan Ladoga och Finska Viken; och År 1743 måste Sverge, enligt Freden sluttad i Åbo, afträda et Stycke Land ända til Kymmene-Älf.

Dessutom har Finland i förra Tider blivit förunnat i Beläning och Styrelse til åtskilliga Herrar, bland andra åt Hertig Waldemar, Konung Birgers Bror, Riksföreståndaren Sten Sture den äldre, samt Konung Johan 3, innan han kom på Svenska Thronen.

§. 15. Landets Indelning.

a. Geografiska Indelningen.

Finland innefattar 9 Landskap: *Egenteliga Finland, Åland, Satakunda, Nyland, Tavastland, Österbotn, Kajana, Sawolax och Karelen*, af dessa är Österbotn det största och Åland det mindsta. 5 af dessa Landskap äro belägna vid Havet, nämligen *Egenteliga Finland, Åland, Satakunda, Österbotn och Nyland*; och de öfrige 4: *Tavastland, Kajana, Sawolax*

lax och Karelen uti inre Delen af Landet.

b. Politiska Indelningen.

I detta Hänseende är Finland indelt i 6 Höfdingdömen: *Åbo, Tawastehus, Kymmeland, Wasa, Ulåborgs* och *Kuopio*, hvilka samteligen, utom det sidsta, gränsa til Havet.

Deffa Höfdingdömen och Landskap äro på följande sätt med hvarandra inblandade. Åbo Län innefattar hela Egentliga Finland, hela Åland, samt större Delen af Satakunda. Tawastehus Län inbegriper den västra och större Delen af Nyland, större Delen af Tawastland, samt en liten Del af Satakunda. Kymmeland Län innehåller den östra och mindre Delen af Nyland, en liten Del af Tawastland, samt södra Delen af Sawolax. Wasa Län utgöres utaf södra Delen af Österbotn, samt af smärre Delarne af Satakunda och Tawastland, Ulåborgs Län består utaf norra Delen af Österbotn och Kajana. Kuopio Län innesluter den större eller norra Delen af Sawolax, en liten Del af Tawastland, samt hela Karelen, eller den Delen af detta Landskap, som hörer til Sverge. Deffa 6 Län innehålla 33 Fögderien.

c. Clerifka Indelningen.

Uti hela detta folkrika Land äro ej flere än 2 Biskopskift inrättade: *Åbo* och *Borgo*. Åbo Stift är det större, samt inefattar västra och norra Delen af Finland jämte Kemi Lappmark uti Norrland. Därtill höra hela Åbo Län, större Delen af Tawastehus Län, större Delen af Wasa Län, hela Ulåborgs Län, samt östligaste Delen af Umeå Län. År 1782 bestod det af 18 Prosterier, 123 Pastorater, 283 Kyrkor, 1 Academia eller Univerfitet, 1 Katedral Skola, 3 Trivial Skolor, 1 mindre Skola och 13 Paedagogier. Sedan den Tiden hava så väl Prosteriena, som Pastoraten blivit förökade. Prosteriena äro nuförtiden 19, med följande Namn: *Åbo Domprosteri*, *Wirmo*, *Wemo*, *Bjerno*, *Ålands*, *Rasiborgs Västra*, *Raseborgs Östra*, *Björneborgs*, *Tyrwis*, *Tammerfors*, *Hattula*, *Tawastehus*, *Wasa*, *Jacobstads*, *Gamla Karleby*, *Pyhäjoki*, *Ulåborgs*, *Kajana* och *Kemi* Prosterien.

Borgo Stift utgör östra Delen af Finland. Därtill höra mindre Delarne af Tawastehus och Wasa Höfdingdömen, samt hela Kymmenelands och Kuopio Höfdingdömen. År 1794 bestod det af 7 Prosterier, 43 Pastorater, med 35 Annexer, 3 Capeller, tillam-

man

man 91 Luterska Kyrkor, 2 Grekiska Pastorater i Karelen med 3 Kyrkor, 1 Gymnasium, 1 Trivial-Skola samt några smärre Skolor och Paedagogier. Nuförtiden består Stiftet af 10 Prosterien, hvilka äro följande: *Borgo Domprosteri, Nylands, W^ästra Tavastlands, Östra Tavastlands, Norra Tavastlands, Södra Sawolax, Norra Sawolax Öfre, Norra Sawolax Nedre, Norra Karelen och Södra Karelen* Prosterien.

Det vore beqvämligt för Prästerskapet och de Studerande uti norra Delen af Finland, om i Wasa Stad inrättades et Biskops-Stift med et Gymnasium, hvartil kunde läggas Wasa och Ulåborgs Höfdingdömen; ty Åbo Stift bleve ändock efter denna Mistning folkrikt nog. Det hyser nuförtiden vid pafs 540000 Människjor, och när härifrån toges berörde Län, vore Återstoftoden öfver 300000 Människjor.

Anmärkning. Kapeller uti Finland betyda det samma som Annexer på Svenska Sidan; ty de hava sina egna Predikanter och utgöra färskildta Församlingar; några få undantagne, som kallas Predikohus, och hava hvarken egen Präst eller formera färskildta Församlingar. För at nu undvika Missförstånd i denna Del, och at bringa dem i Likhet med Församlingarnes Titlar på Svenska Sidan, kallar jag i denna

na Bok de förre Annexer och de sednare Kapeller.

d. Juridiska Indelningen.

I anseende til Rättegången är Finland fördeladt mellan 2 Håfrätter, Södra Finska och Norra Finska. Under Södra Finska Håfrätten lyda 3 Lagfagor och 16 Häradshöfdingdömen, nämligen 1:0 Åboläns Lagfaga med 6 Häradshöfdingdömen: *Masko, Wirmo, Wemo* och *Nedra Satakunda, Öfre Satakunda Nedre Del, Öfre Satakunda Öfredel, Åland*; 2:0 *Nylands* och *Tawastlands* Lagfaga, med 6 Häradshöfdingdömen: *Pikis* och *Haliko Öfredel, Pikis* och *Haliko Nedredel, Västra Raseborgs Härad, Östra Raseborgs Härad, Nedra Säxmäki, Öfra Säxmäki*; 3. *Kymmenelands* Lagfaga, med 4 Häradshöfdingdömen: nämligen *Borgo* och *Kymmene, Västra Hollola, Östra Hollola, Stora Sawolax*.

Under Norra Finska Håfrätten höra 2 Lagfagor med 13 Häradshöfdingdömen: 1:0 *Österbotniska* Lagfagan med 7 Häradshöfdingdömen: *Österbotns Södra Hafsdel, Österbotns Södra Inrelands Delen, Österbotns medlersta, Österbotns Norra Sydliga Del, Österbotns Norra Nordliga Del, Kajana, Kemi*, 2:0 *Karelska* Lagfagan, med 6 Häradshöfdingdömen: *Tawastlands Norra, Rautalambi, Lilla Sawolax Öfra, Lilla Sawolax Nedra, Kare-*
lens

lens Öfra, Karelen Nedra. Således inalles 5 Laglagor, med 29 Häradshöfdinge Jurisdictioner.

e. Militäriska Författningen.

Finland håller Krigsmagt både til Lands och Sjös. År 1795 bestod Arméen til Lands af följande Regimenten och Corpser:

- 1:o Åboläns Infanteri Regimente består af 8 Compagnier och — — — 1025 Man.
- 2:o Björneborgs Infanteri Regimente af 8 Compagnier och — — — 1025 Man.
- 3:o Lätta Infanteriet bestående af 8 Compagnier med 1000 Man.
- 4:o Tawastehus Läns Infanteri Regimente, bestående af 8 Compagnier med — 1025 Man.
- 5:o Nylands och Tawastlands Dragon-Regimente bestående af 8 Compagnier och 1000 Man, hvaraf 2 Compagnier äro beridne och 6 äro Fotjägare.
- 6:o Nylands Infanteri-Regimente bestående af 8 Compagnier och — — 900 Man.

7:o Kym-

7:o Kymmenelands Infanteri		
Bataljon bestående af	—	92 Man.
8:o Österbotns Infanteri Re-		
gimente af 8 Compagnier och		1200 Man.
9:o Kajana Jägare Bataljon af		
3 Compagnier och	—	353 Man.
10. Kajana Enrollerings Man-		
skap utgörande	—	345 Man.
11:o Sawolax Infanteri Regi-		
mente af 8 Compagnier och		1037 Man.
12:o Karelska Jägare Corpsen		
om 2 Compagnier och	—	200 Man.
Förenämde Trupper äro indelt		
Manskap. Därtill kommer vär-		
vadt Manskap:		
13:o Sawolax Fotjägare Corps		
af 6 Compagnier och	—	798 Man.
14:o Af Enke-Drottningens		
Lif-Regimente 4 Compag-		
nier	— — —	400 Man.
15:o Stackelbergfka Infanteri		
Regim. om 8 Compagnier och		800 Man.
16:o Finfka Artilleri Regi-		
mentet om 8 Compagnier och		640 Man.
Inalles Indelt Manskap		9202
Värvadt Manskap		2628
Summa		<u>11840</u>

Utom

Utom Armeens Flottas Manfkap på Åbo Slott och Sveaborg, jämte Fortifications Staten och Pionniererne. Vid alla de indelte Regimenten och Corpser hållas ock Reserver, til Hälften så många Man som de gamla indelte Trupperne. Sedan År 1795 hava några Corpser blivit förökade och 2 nya Regimenten inrättade. När alla dessa Trupper läggas til de förrutnämde 11840 Man, så utgör hela den Armée som hålles i Finland et Antal af vid pås 18000 Man.

Beträffande Krigsmagten til Sjös så hålla Soknarne i Södra Finland och Åland et Båtsmans Compagnie om 454 Rotar samt 375 Man Fördubblings Båtsmän. 2 Soknar i Österbotn utgöra 70 Skepps Timmermän til Skeppsbyggeriet i Karlskrona, i Stället för Soldat-Rotering.

f. Bärags-Inrättningen.

Bärgvärken och Hyttorne i Finland höra under et Bäragsmästardöme, hvarvid befinnas 1 Bäragsmästare, 1 Commissarie, 1 Övermasmästare.

Uti Finland finnas 22 Städer. År 1754 steg Hemmantalet til 13809 Mantal. Detta Antal har genom Nybyggen och deras Skattläggning i sednare Tider blivit ganska mycket förökadt.

Beskrif-

Beskrifningen över Finland inrättas af mig efter Länen; men innan jag förfogar mig til deras speciela Beskrifning är behöfligt at något orda om Landskapen. Dessa äro til Antalet 9, och förrut anteknade.

1. EGENTELIGA FINLAND.

Detta är beläget uti sydvästra Hörnet af Finland, samt hörer nästan helt och hållet til Åbo Län, ty endast några få Soknedelar äro lagde til Tawastehus Län; hvarför ock Beskrifningen däröver följer då Åbo Län afhandlas. Det som på detta Ställe kan behövas at säga är följande: Storleken är 78.4 Quadrat-Mil. Landet består af 2 Delar: *Södra* och *Norra Finland* kallade. Den förra Delen är belägen på vänstra Sidan om Ån Aurajoki, sträcker sig til Nyland och innefatar 2 Härad. Dets Wapen är en Gyldene Hjälm med en Krona och 2 Fanor i rödt Fält. Den sednare Delen ligger på högra Sidan om förenämde Å, sträcker sig til Satakunda och innefattar 3 Härad. Dets Wapen är en på Ända stående Björn, som håller med högra Framfoten et bart Svärd, mellan 2 Stjärnor, i et til Hälften rödt och til Hälften silver-Fält.

2. SATA-

2. SATAKUNDA.

Detta Landskap är beläget i norr om Egentliga Finland, samt gränslar för öfrigt til Botniska Havet, Österbotn och Tawastland. Dets Storlek är 208 Quadrat-Mil. År 1805 var Folkmängden 112755. Utaf detta Landskap hörer största Delen til Åbo Län, och smärre Delar til Tawastehus och Wasa Höfdingdömen. Den Delen som hörer til Åbo Län håller i Vidd 141 Quadrat-Mil; det Stycket som lyder til Tawastehus Län 26 Quadrat-Mil; och det Stycket som hörer til Wasa Län 41 Qv. Mil. Den Nedra Delen af Landet som flöter til Havet är jämnare än den Öfra Delen som gränslar til Tawastland, hvilken är bärgagtigare. Satakunda plägar i somliga Skrifter jämväl kallas Björneborgs Län; men denna Benämning är felagtig, emedan ordet Län nuförtiden har samma Bemärkelse som Höfdingdöme, och ingen Landshöfdinge någonsin residerat i Björneborg, ej heller Satakunda utgjort et särskildt Höfdingdöme; hvarför ock detta Benämning af mig icke nyttjas. Landskapet har icke något särskildt Wapen.

3. ÅLAND.

Detta Landskap ligger uti Skilnaden mellan Östersjön och Botniska Wiken, mel-

lan Egentliga Finland och Upland. Dets Storlek är 11 Quadrat-Mil. Det hörer til Åbo Län såsom et Fögderi, hvarför ock dets ytterligare Beskrifning bespares til Afhandlingen om Åbo Län.

4. NYLAND.

Detta Landskap är beläget i Öster om Egentliga Finland, samt sträcker sig hela Hafskusten utåt, jämte Finska Viken, ända til Ryssland, med en Längd af 25 Mil, samt gränsar för öfrigt til Tawastland. Dets Storlek är 92 Qv. Mil. Utaf Landskapet hörer större Delen til Tawastehus Län och mindre Delen til Kymmenelands Län. Den Delen som hörer til Tawastehus Län håller i Vidd 66 Quadrat-Mil, och det Stycket som lyder til Kymmenelands Län 26 Qv. Mil. Loppis och Mäntselä Soknar hava fordom hört til Nyland, men räknas numera til Tawastland. Folkmängden i hela Nyland är 106136. Landskapets Wapen är en Silver-Båt mellan 2 Strömar i himmelsblått Fält. Det förer Titel af Grefskap.

5. TAWASTLAND.

Detta Landskap är beläget i norr om Nyland, samt omgives för öfrigt af Egentliga

liga Finland, Satakunda, Österbotn, Sawolax och Ryssland. Det kallas på Finska *Hämet* eller *Hämenmaa* och Inbyggarne *Hämäläiset*. Dets Storlek är 313 Quadr. Mil. Det är fördeladt mellan 4 Höfdingdömen. Största Delen däraf hörer til Tawastehus Län och håller i Vid 130 Quadr. Mil, en anseentig Del til Wasa Län och håller i Vid 90 Quadr. Mil; et mindre Stycke til Kymmenelands Län och håller i Vid 63 Quadr. Mil, samt mindsta Stycket til Kuopio Län och håller i Vid 30 Qv. M. Folkmängden i hela Landet stiger til vid pås 163000. Tawastland förer Titel af Grefskap. Dets Wapen är et Gyldene Lodjur, med 3 Stjärnor öfver och 3 Rosor under, i rödt Fält. Landet är uti sin födra och nedra Del något flackt, men högre up omkring Sjön Päjäne och så vidare til Österbotn är det ojämnare och har där högre Bärg. Det är för öfrigt upfyldt af en myckenhet Sjöar samt ganska vackert.

6. ÖSTERBOTN,

Detta Landskap är beläget i norr om Satakunda, samt gränsar för öfrigt til Botniska Havet, Wästerbotn, Lappland, Ryssland, Kajana, Sawolax och Tawastland. Det kallas på Finska *Pohjanmaa*, som på

Svenska betyder Norra Landet. Af Sawolaxarne kallas det *Kainu* eller *Kainunmaa*. Det sträcker sig i Längden ifrån 62 Graders Polhöjd, ända til Bärget Nuorti-Tunturi, under 68 Grad. 20 Min. Polhöjd, hela 66 Milen. Största Bredden är 24 Mil. Uti Vidd håller det 800 Qv. Mil. Större Delen af Landet hörer til Ulåborgs Län och håller i Vidd 580 Qv. Mil, och mindre Delen til Wasa Län och håller i Vidd 220 Qvadr. Mil. Det förer Titel af Greffskap. Dets Wapen är 6 Hermeliner i himmelsblått Fält. Det skiljes medelst Landtryggen Maanselkä och en dets Huvudgren från Satakunda, Tawastland, Sawolax, samt til en Del även från Ryfsland; mot Kajana är det öpet. Det består merändels af flät och jämn Mark, färdeles föderut och emot Hafsidan. Jordmänen i födra Delen är bördigare än i norra Delen, emedan Lerjord är rådande i den förra och Sandjord i den sednare. I födra Delen finnas ej så många Sjöar som i norra Delen, som därmed til en stor Del är upfyld.

7. KAJANA.

Detta Landskap är beläget i öster om Österbotn samt gränslar för öfrigt til Ryfsland, Karelen och Sawolax. Det kallas af Sawolaxarne *Kainu*, hvilket Namn de även ut-

utsträcka til Österbotn. Af somlige Skribenter anses detta Land såsom en Del af Österbotn, men det är värdeligen et särskildt Landskap. Dets Storlek är 210 Qvadrat Mil. Det hörer til Ulåborgs Län och utgör däraf et Fögeri, hvarföre dets utförligare Beskrifning bespares til Afhandlingen om Ulåborgs Län.

8. SAWOLAX.

Detta Landskap är beläget i söder om Kajana, samt gränzar för öfrigt til Karelen, Ryssland, Tawastland och Österbotn. Det kallas af Landets egna Inbyggare *Sawo* eller *Sawonmaa*. Dets Storlek är 270 Qv. Mil. Det förer Titel af Greffskap. Dets Wapen är en gyldene Båge upspänd med Pil i svart Fält. Landet är fördelt på 2 Höfdingdömen. Den norra och större Delen här af hörer til Kuopio Län, och håller i Vidd 210 Qvadrat Mil; den södra och mindre Delen lyder til Kymmenelands Län och håller i Vidd 60 Qvadr. Mil. Landet är af Sjöar så upfyldt, at knapt något Landskap på Jorden kan i detta hänseende därmed jämföras. Den södra eller nedra Delen af Sawolax har flera jämna och vidsträckt Slättmarker än norra Sawolax, häldst omkring de stora Sjöarne. Norra Delen af

Sawolax däremot består mästadelen af trånga Dalar, mellan brandta Bärgräckor.

9. KARELEN.

Detta Landskap ligger i öster om Sawolax, samt gränslar för öfrigt til Kajana och Ryfsland. Det kallas på Finska *Karjala*. Det förer Titel af Hertigdöme. Dets Wapen är tvänne med Harnesk krönte Armar emot hvarannan huggande; i den ena en Sabel och i den andra en Pil, i rödt Fält. Landets Storlek är 244 Qvadrat Mil. Karelen är et stort Land; en Del däraf hörer til Ryfsland. Svenska Karelen lyder hel och hållen til Kuopio Län, hvarför ock dets utförligare Beskrifning bespares til Afhandlingen om berörde Län.

§ 17. Höfdingedömenas speciela Beskrifning.

1. ÅBO Län.

§. 1. Karta och Läge.

Över detta Höfdingdöme är en god Karta uti Imperial-Format utgiyen år 1799, af Bärgrådet Friherre Hermelin, samt författad af C. P. Hällström, numera Premier Ingeniör.

Landets Matematiska Läge är mellan 59 Grad. 44 Min. och 62 Grad 20 Min. Polhöjd, samt mellan 36 Grad. 52 Min. och 41 Grad. 42 Min. Longitud. Uti detta Bestämmande äro de yttersta Skären emot söder och väster intagne.

Dets Geografiska Läge är uti sydvästra Hörnet af Finland, vid Östersjön och Botniska Viken. Det stöter til det förra Havet i Söder och til det sednare i Väster; det gränsar för öfrigt i Norr til Wasa Län och i öster til Tawastehus Län.

§. 2. Storlek.

Länet håller i Längd från norr til söder 27 Mil; uti största Bredd, då endast Fasta Landet begripes, från öster til väster 14 Mil, men när Öarne uti Havet vid Åland jämväl inbegripas 23 Mil. Uti Omkrets omkring Fasta Landet 68 Mil, men jämte Åland och dets tilhöriga Öar 80 Mil. Uti Vidd håller det 230 Qv. Mil.

§. 3. Naturlig Befkaffenhets.

Marken är merendels jämn och flackt-ländig, men mot Hafs-kanten af Berg afbruten, jämväl uti nordostliga Delen af Satakunda, hvarest Bärger äro kalare och skarpare än nedre emot Hafs-sidan.

Landet är i allmänhet vackert och Jordmånen fruktbar, med Strömar och Sjöar väl försedda, samt begåfvadt med sköna Åkrar, Ängar, Mulbete och Skogar.

Vid södra och sydvästra Kusten finnes en stor och vidsträckt Skärgård upfylld af ennästan otalig Myckenhet Öar och Holmar, Skär och Klippor, så att ingen annan Skärgård i Europa kan därmed förliknas, om icke den gent emot liggande Upländska.

Uti norra Trakten af Satakunda äro Kärr och Måffar i synnerhet allmänna, men uti Södra Delen af Länet äro de färre.

§. 4. Watn.

a. Haf.

1:o *Östersjön* stöter til Fasta Landet med en Strand af 15 Mil. Han formerar här åtskilliga Fjärdar, af hvilka några sträcka sig tämeligen djupt in i Landet, nämligen a. En mellan Haliko Härad och Nyland, hvilken är nästan rund til Figuren och sträcker sig in i Landet 2 Mil. b. En mellan Haliko och Pikis Härad, hvilken är smal, men lång, och sträcker sig 4 Mil. c. En uti Pikis Härad, sträcker sig 3 Mil; d. En mellan Pikis och Masko Härad å ena Sidan och Wirmo Härad å andra Sidan,

dan, sträcker sig 2.5 Mil; e. En mellan Wirmo och Wemo Härad, sträcker sig 2 Mil och är tämligen bred.

Inloppen från Östersjön til Botniska Viken formeras af 4 Sund, bredare eller smalare, mellan hvilka ligga ansefliga Grupper af större och smärre Öar, Holmar, Skär och Klippor. Det första Sundet, ifrån Finska Sidan räknadt, heter *Skiftet*; des smalaste Pafs är 0.5 Mil bredt. Det andra Sundet kallas *Lappväst*; des Bredd är 0.7 Mil. Det tredje Sundet heter *Delet*, des Bredd är 1 Mil. Det Fjärde Sundet kallas *Ålands Haf*; det är beläget mellan Åland och Upland, samt det största af alla. Det håller i Bredd, i sit smalaste Pafs mellan Ekerön i Åland och Grislehamn i Upland 7 Mil. Utom dessa finnas några andra Sund mellan Östersjön och Botniska Viken, men dessa äro dels smala, dels upfylde af Klippor och Grund, och således ej gärna farbara.

2. *Botniska Viken* stöter til Länets med en Strand af 16 Mil. Detta Haf formerar ock vid Kusten åtskilliga Vikar, men hvilka icke äro så betydliga som de hvilka formeras af Östersjön. De ansefligaste af dem äro. a. En i Wemo Härad vid Nykyrka Sokn 1 Mil lång. b. En i samma Härad vid Rohdais Sokn 1.5 Mil lång.

c. En uti Västra Satakunda Härad vid Euråns Utlopp 0.7 Mil lång, d. En i samma Härad, vid Kumo Älfs Utlopp 1.2 Mil lång. Utom dessa gör Havet jämväl några andra ansefliga Fjärdar, men hvilka äro nog öppna och föga inneslutna af Land, och således anföras här icke.

b. Strömar.

Den första Strömen i Länet är *Kumo-Älf*. Dets hela Storlek är förrutnämnd. Hvad dets Lopp genom Åbo Län beträffar, så utgör hon först Gränsen mellan detta Län samt Wasa och Tawastehus Höfdingdömen til en Sträcka af 10 Mil, och löper under densamma genom Sjöarne Wisuwäsi, Tarjannes, Ruowäsi, Palowäsi, Wangowäsi, Nälijärwi och en Del af Pyhäjärwi. Utur denna sidsta träder hon in i Länet och flyter genom Sjöarne Kulowäsi och Rautawäsi ned til Havet, med en Längd af 14 Mil. Hon har inom Länets Gränser 2 ansefliga Grenar; a. *Kyrös Ån*, 9 Mil lång. b. *Wittis Ån*, 12 Mil lång.

Andre Strömar af någon Betydenhet anföras uti följande Tabell hvaruti första Spalten visar Åns Namn, den andra Häradets Namn som Ån flyter igenom, den tredje Åns hela Längd, den fjärde Åns Längd

Längd inom Länets Gränfor. Börjande från Söder. Nota, Bland dessa Åar anteknas ingen under 5 Mils Längd, såsom varanrande obetydelig uti en allmän Afhandling om et Höfdingdöme. Sådana smärre Åar anföras endast vid Fögderienas Beskrifning.

Ån	Häradet	Längd	
		Mil	Mil
1 Bjerno Ån	Haliko	9	6
2 Pemar Ån	Pikis, Masko	9	6
3 Aurajoki	Masko	6	6
4 Lappo Ån	Wästra Satakunda	5	5
5 Eurajoki	Dito	8	8
6 Saismola Ån	Dito	8	8
7 Mouhijärwi Å	Södra Satakunda	6	6

Denna sista Ån är en Gren af Kumo-Älf. De förstnämde 6 Åar äro Huvudströmar som falla i Havet. Utaf dem flyta de 3 föregående i Östersjön och de 3 sednare ut Botniska Viken.

c. Sjöar.

Följande Tabell visar de största af dem som ligga inom Länets Gränfor, innehållande Sjöns Namn, Fögderiets, hvaruti Sjön är belägen, samt dess Storlek i Qv. Mil.

Sjön	Fögderiet	Widd
1 Kyrösjärwi	Norra Satakunda	1.5-
2 Pyhäjärwi	Wästra Satakunda	1.2-
		3. Rau-

3	<i>Routawäsi</i>	Södra Satakunda	0.32
4	<i>Isojärwi</i>	Wästra Satakunda	0.3—
5	<i>Karijärwi</i>	Södra Satakunda	0.27
6	<i>Kulowäsi</i>	Dito	0.25
7	<i>Säxjärwi</i>	Wästra & Södra Sat.	0.24
8	<i>Hongilax Sjön</i>	Wästra Satakunda	0.22
9	<i>Kjulojärwi</i>	Dito	0.18
10	<i>Leisilänjärwi</i>	Dito	0.13
11	<i>Kangarijärwi</i>	Norra Satakunda	0.12
12	<i>Jämijärwi</i>	Dito	0.12
13	<i>Sikais Sjön</i>	Wästra Satakunda	0.11
14	<i>Kynäsjarwi</i>	Dito	0.11
15	<i>Joutsjärwi</i>	Dito	0.1—
16	<i>Nerkojärwi</i>	Norra Satakunda	0.1—

Ingen Sjö finnes för öfrigt uti Länets som når 0.1 Quadrant-Mil eller 2300 Tunmland i Vidd, hvarför ock de smärre Sjöarne här icke anföras; men uti Länets Gränser ligga några ansefliga Sjöar, hvilka endast til en Del höra til Länets; nämligen *Wisuwäsi*, 0.2 Qv. Mil. *Tarjannes* 0.7 Qv. Mil; *Ruowäsi* 0.6 Qv. Mil; *Palowäsi* 0.3 Qv. Mil; *Wangowäsi* 0.36 Qv. Mil; *Näsijärwi*, *Pyhäjärwi* 0.2 Qv. Mil. *Wäsilax-Sjön* 0.8 Qv. M; samt 2 uti Kisko Pastorat. *Ruowäsi* består af 2 Fjärdar: *Tamminiemen-selkä* och *Ruowedenselkä*. *Wäsilax-Sjön* består jämväl af 3 Fjärdar: *Tuotonen*, *Sajenselkä* och *Sorwanselkä*. Storleken af *Näsijärwi* är förrut anford.

§. 4. Naturs Alfter.

a. Mineralier.

Inga Metaller finnas i detta Land. Åtskilliga vackra Anvisningar til Järngruvor hava väl yppat sig; men efter någon Tids Arbete röjt sin Obeständighet och bestått allenast af Körtelmalm. Anledning til Silvermalm har visat sig, men därmed har hittils ej lönt Mödan. Af andra nyttiga Mineralier finnes Skifer, Kalksten, röd Ochra, Tälghsten, och Amiant.

b. Växter.

På åtskilliga Ställen, i synnerhet i födra Delen af Länet och vid Hafskusten därest Landet är väl upbrukadt och bebodt är föga Tilgång på Skog, men längre up i Länet förnämligast uti dess norra Del finnas ännu anfenliga Skogar hvarifrån tagas årligen Ännen til Bjälkar, Bräder, Läkter, Tjära och Trävirke. Skogen består mästadelen af Furu, Gran, Björk och Al; jämte några andra Slag i mindre Mängd såsom Asp, Rönn, Sälgh, En, m. m.

Af Sädesarter sås här förnämligast Råg och Korn, jämväl Hafra och Ärtter. Gräs af hvarjehanda Slag växer ymnigt både i Ängar och på Utmarken.

Norra Delen af Lännet, eller Satakunda är rygtbart för Lin- och Hampe-Plantering. Humla odlas över hela Landet.

Fruktträn såsom Äpple- Pärön- och Kersbärs- Trän trivas väl och odlas uti födra Delen af Lännet samt vid Hafs-kusten, ävenå hvarjehanda Slags Rotsaker och Köksväxter, såsom Vitkål, Blåkål, Blomkål, Kålrötter, Rovor, Potäter, hvilken Växt först i fednare Åren blivit införd, Morötter, Palsternackor, Persilja, Lök, med flera andra Slag.

c. Djur.

Uti de större Skogarne finnas åtskilliga Slags Vilda Djur och Vildbråd, såsom Björnar, Wargar, Järvar, Loar, Råvar, Gräffvin, Harar, samt flera andra Slag, och hvilka vore överflödigt at här antekna, emedan de äro af samma Arter som finnas i Finland och andra Norrländska Orter. Af Boskap underhållas de vanlige flagen Hästar, Nöt, Får, Getter och Svin.

Af Foglar finnas något över 100 Species. Skogarne hysa Tjädrar, Orrar, Hjörpar samt flera andra Slag, och hvilka även är överflödigt at anföra, såsom varande af samma Arter, som allmänt finnas i Rikets Skogar. Men emedan detta Län äger den

den största Skärgård i Riket, få är icke ur Vägen at här anföra alla de Arter af Wattufoglar som där finnas. Af Släktet *Uria*, 1 Art kallad Grisla; af Släktet *Columbus* 2 Arter: Lom och Hafslom; Af Släktet *Alca* 1 Art: Tordmule; Af Släktet *Pelecanus* 2 Arter: Hafstjäder, och Lilla Hafstjädern; Af Släktet *Sterna* 2 Arter: Tärna och Ivartgrå Tärna; Af Släktet *Larus* 4 Arter: Mås, Ljuse, Gråtrut, Hafstrut; Af Släktet *Cataracta* 1 Art: Labbe; Af Släktet *Mergus* 3 Arter: Skräcka, Pracka, Skraka, af Släktet *Anus* 18 Arter: Svan, Wildgås, Grafgås, Gudunge, hvars Hona kallas Åda, Kam-Gudunge, Hafsorre, Svärta, Ärna, Alfogel, Vigge, Marvigge, Brunnacke, Gräsand, Skedand, Wriand, Brunand, Spjutand, Sjöand.

Fiskar som finnas i Åbo äns Watn äro följande: Af Släktet *Osictus* 1 Art: Ål; Af Släktet *Gadus* 2 Arter: Torfk, Lake; Af Släktet *Cyclopterus* 1 Art: Sjuryggfisk; Af Släktet *Cottus* 3 Arter: Stensimpa, Hornsimpa, Röttsimpa; Af Släktet *Pleuronectes* 2 Arter: Flundra, Slätskädda; Af Släktet *Perca* 3 Arter: Abborre, Gös, Geis; Af Släktet *Gasterosteus* 2 Arter: Benunge, Spigg; Af Släktet *Salmo* 5 Arter: Lax, Sik, Nors, Siklöja, Harr; Af Släktet *Clupea* 2 Arter: Sill, med sin Varietet Strömming, samt

samt Wafsbuk; Af Slägtet Cyprinus 10 Arter: Ruda, Linnare, Gli, Stäm, Mört, Id, Sarf, Braxen, Blicka, Löja; Af Slägtet Syngnathus 3 Arter: Sjönål, Kantnål, Hafs-nål; utom några andra Slag. Laxen fångas i synnerhet i Kumo-Älf; och af Saltfjö Fisk är Strömming den som i anseelig myckenhet fångas, samt utgör en vigtig Näringsgren.

När alla dessa Förmåner sammanläggas, så kan med Skäl påstås at Åbo Län är af Naturen bäst lottadt af alla Höfdingdömen i Finland.

§. 5. Folkmängd.

Åbo Län är af alla Höfdingdömen i Riket det folkrikaste, men i anseende til Befolkningen är desamma det Nittonde. Uti Finland är desamma ej allenast det folkrikaste, utan även det bäst befolkade.

År 1805 steg Folkmängden til 207938. Då nu Länet håller i Vidd 230 Qvadrat-Mil, så är Befolkningen 904 Människjor på hvarje Qvadrat-Mil; det gör 25 Tunnland på Personen.

År 1800	var Folkmängden	194153
— 1795	—	183690

Desamma har således blott på 10 År ökat sig med 24248.

Anmärkning. Uti Herr Tunelds Geografie öfver Sverige, Tredje Bandet, sidsta Uplagan utgiven År 1794, pag. 274, berättas, at Åbo Höfdingdömes Folkmängd steg År 1791, enligt Mantals Längderne, til 156971 Personer. Denna Summa tyckes mig vara felagtig och för ringa, ty i sådant Fall skulle Folknumern på endast 4 År hava ökat sig med 22719 Personer, hvilket icke är troligt; då den samma under de påföljande 10 Åren ökat sig med förut nämnda Summa 24248, som ändock är ganska anseelig, och gör 1.3 ProCent, eller 13 Pro-Mille; ty hela Rikets årliga Föröknings ProCent stiger ej högre än til 0.72.

§. 6. Inbyggarnes Näringsfång.

Stadsboernas Näringsmedel äro de vanliga: Handel och Sjöfart, Handtvärk, någon Fabriks Rörelse, Fiskeri; hvartil kommer mer eller mindre Jordbruk, samt Krögeri.

Landtmännens Näringar äro förnämligast Åkerbruk och Boskapskötsel, Lin- och Hampe-Plantering, Fiskeri af dem som bo på Hafs-kusten och uti de vidsträcka Skärgårdarne, Skogens Nyttjande uti de skogrikare Trakterne, samt Sjöfart.

De norra Soknarne af Egentliga Finland, jämte några nästgränsfande af Satakunda, färdeles Wirmo, Letala, Nykyrka, Pyhämaa, Lappo och Eura tilvärka, samt dels på Marknaderne dels til Städerna förfälja, en Myckenhet Träkäril af hvarjehanda Slag, såsom Såar, Byttor, Bunkar, Skopor, Slevor, Skedar, Skyfflar, Wannor, Stolar, m. m. jämte Kistor, som de sjelve bestå samt med Gångjärn, Lås och Nycklar förse. Af dessa Träkäril utskeppa Nyfads och Raumo Borgerkap en Del til Tykland och Danmark.

Länets Inbyggare idka Handel med Säd, Mjöl, Boskap, Hudar, saltadt Kött, Smör, Talg, Strömning, samt annan färsk och saltad Fisk, Lärft, samt med Bjälkar, Plankor, Läckter, Bräder, Träkäril, Wed, Tjära, Kalk, m. m., hvilka Waror dels utom Riket, dels til Stockholm och nästgränsfande Orter härifrån aflåtas; hvarjämte Bruken aflämna hvarjehanda Järnfaker.

De af Almogen som bo nära Havet transporterä til en stor Del sjelve, med egna Skutor, sina Matvaror, Fisk, Wed, och annat, omedelbart til Stockholm, och förse sig därifrån med en stor Del af sina Behof.

I anseende til Yrken och Stånd funnos År 1805 i Länet:

Prä-

Präster och Lärare	—	285
Civile Ämbets- och Tjänstemän	—	273
På Landsbygden enfamnt		
Bönder på egne Hemman	—	8767
Bönder på andras Hemman	—	2213
Torpare	—	6562
Handtvärkare	—	1384
Adel	—	657
Lärostandet	—	1297
Stånds Personer	—	2405
Bondestandet	—	161513

Utom Militärs Personer och andre som ej få noga kunna specificeras.

Af Manufactur-Anstalter finnas i Höfdingdömet, 4 Masugnar, 6 Järnbruk, 1 Såckerbruk, 1 Pappersbruk, 2 Glasbruk, 2 Klädes-Fabriker, 1 Band-Fabrik, 1 Tobaks-Fabrik, 22 större Sågvärk med fina Blad, vid pafs 20 enbladiga Sågvärk, 12 större Mjölqvarnar med flere par Stenar, förutan vid pafs 600 Svaltqvarnar, samt några Tegelbruk.

§. 7. Economisk Styrka.

Den öppna Jorden utgör 122300 Tunmland; det är en Fyratiofjærdedel af Länets areala Vidd. Af denna Jord hörer 1200 Tunmland til Städerna och 121100 til Landsbygden.

Åf Boskap underhållas 28090 Hästar, 24750 Oxar, 74750 Kor, 45830 Ungnöt, och 155550 Får. Således belöper sig på hvarje Qvadrat-Mil 122 Hästar, 108 Oxar, 325 Kor, 200 Ungnöt, och 676 Får. Utaf förenämde Boskaps Antal höra til Städerna 620 Hästar, 1230 Kor, 105 Ungnöt, samt 1160 Får. Til Landsbygden 27470 Hästar, 24750 Oxar, 73520 Kor, 45725 Ungnöt, och 155390 Får.

§. 8. Politisk Styrka.

År 1804 stego Krono-Inkomsterne af Åbo Höfdingdöme, bestående af Ordinaire Upbörden och Bränvins-Bränneri Afgiften, til 220343 R:dr 14 Skilling, det gör 958 R:dr. som hvarje Qvadrat-Mil erlägger, och 1 R:dr. 4 Skilling på Människjan.

§. 9. Länets Indelning.

a. Geografiska Fördelningen.

Åbo Län består af 2 hela Landskap: *Egentliga Finland* och *Aland*; samt utaf största Delen af et 3:dje: *Satakunda*.

b. Politiska Fördelningen.

Höfdingdömet fördelas uti 9 Fögderien: *Pikis, Haliko, Masko, Wirmo, Wemo, Wd.*

Wästra Satakunda, Södra Satakunda, Norra Satakunda, Åland. Dessa Fögderien utgöra även så många Härader af samma Namn. År 1795 innehöll Höfdingdömet 5108.2 Mantal, hvaraf 2820 voro Skatte, 1663.5 Krono, och 624.8 Frälse, hvilka tillsamman utgjorde 9026 Hemman.

Af Kongsgårdarne i detta Län äro ej flere än 1 Kronan förbehållen; men 5 Kongs Ladugårdar äro anslagne til Boställen åt Stabs-Officerare.

Adeliga Gods och Frälse-Säterien äro inalles 118. Af dessa utgöra 103 Säterien tilhopa 125.2 Mantal, de öfrige 15 är i Jordboken intet Mantal påfördt; inom Rå och Rör finnes 1.2 Mantal.

Ibland Krono Hemmanen finnas 105 Mantal Prästegårdar och Capellans-Bol.

c. Cleriska Indelningen.

Åbo Höfdingdöme hör till Åbo Stift. Det innefattar 5 hela Prosterien, nämligen Domprosteriet, Wirmo, Wemo, Bjerno och Ålands Prosterien; nästan 2 hela andra Prosterien, med ringa Undantag, nämligen Björneborgs och Tyrwis; Små Delar af Tammerfors, Tawastehus och Raseborgs Wästra Prosterien, samt en ringa Del af Raseborgs Östra Prosteri.

Antalet af Pastorater är 58, af Moderkyrkor 71, af Annexer 62, af Kapeller 6, samt af Soknedelar 5. Städernas Antal är 6.

d. Juridiska Indelningen.

Landet lyder i anseende til Rättegången under Södra Finska Håfrätten. Det innefattar en hel Lagfaga kallad Åbo och Björneborgs, hvilken består af 6 Häradshöfdinge - Jurisdictioner, benämde Masko, Wirmo, Wemo och Västra Satakunda, Södra Satakunda, Norra Satakunda; samt af Nylands och Tawastehus Lagfaga 2 Häradshöfdingdömen kallade Pikis och Haliko Nedredels, Pikis och Haliko Öfredels Jurisdictioner. Häraden äro 9 til Antalet, af lika Namn och Storlek med Fögderiena.

d. Militäriska Författningen.

Länet underhåller 2 hela Regimenten: Åbo Läns Infanteri och Björneborgs Infanteri Regimente, bestående hvardera af 8 Compagnien och 1025 Man. Af Lätta Infanteriet höra under Åboläns Regimentete 4 Compagnien, hvardera af 125 Man med 500 Rusthåll, til Björneborgs Regimente 424 Man och 424 Rusthåll; de

de öfrige af Öfredels Compagniet, hvaraf endast 49 höra under detta Höfdingdöme ligga uti Tawastehus Län. Ålands och Södra Finlands Båtsmans Compagnien utgör utom Fördublingen 454 Rotar. Wargärnings Manskaper vid alla Höfdingdömens Regimenten är tilhopa 1342 Man. Fördubblings Båtsmänne 375 Man. Städerna borde utgöra Krono-Båtsmän, Åbo 45, Björneborg 7, Raumo 9, Nyfstad 13, Nådendal 4, tilhopa 78 Man, hvarföre enligt ingångna Contracter betalas i årlig Vancance Afgift 752 R:dr. 24 Skilling, som i Ofredstider fördubblas. Härtill komma 2 Compagnier Volontärer af Kongl. Arméens Flotta, som äro inlogerade i Åbo Slott.

f. Bärgs-Inrättningen.

Bärgvärken och Järnbruken uti detta Län höra under Finlands Bärgmästardöme.

Länets Stångjärns-Smide med Hamnskatten och Frälle-Friheten steg År 1800 til 4105 Skeppund. Här finnas 7 Stångjärns Bruk, och 5 Masugnar, samt 2 Malufactur Värk, hvaraf det ena finnes vid et Järnbruk och det andra vid en Masugn.

Tabell öfver ÅBO Län.

EGENTLIGA FINLAND

I. PIKIS Fögderi		Widd Qv. Mil	Mantal,	Folk- mängd,
1	ÅBO *	}	0.9	10814
2	KARIN			1323
3	Kaxherta			317
4	PIKIS *	}	1.1	1533
5	Kustlö			340
6	PARGAS *	2.8		3388
7	PEMAR * med Jakobs Kapell	2.3		3192
8	SAGU *	}	3.-	2496
9	Karuna			1078
Summa		10.1	600.6	24481

2. HALIKO Fögderi

1	HALIKO *	}	2.7	3609
2	Angelniemi			631
3	USKELA *	}	4.7	686
4	Bertil			2334
5	Salo			1259
6	Murla			974
7	Tykö Bruks Förf. Andel			153
8	KIKALA	1.4		1475
9	KISKO, Del däraf	}	2.5	1104
10	Suomusjärvi			1150

11	Läppäkorpi By af Nummis Annex		192
12	BJERNO	4.4	3076
13	Finby	}	770
14	Öwerby		614
15	Koskis Bruks Förf.		129
15	Tykö Bruks Förf.		133
	Andel		
17	KIMITO *	5.72	3555
18	Wdstanfjärd	}	633
19	Dragsfjärd		1314
20	Hitis		1035
	Summa		21.4

3. MASKO Fögderi

1	ÅBO SLOTT'S Förfamling		486	
2	MARIA *	}	1.8	
3	Pahtis			593
4	NÅDENDAL* Stad	}	1.2	
5	Nådendal Sokn			705
6	RESO *			532
7	Merimasko, Del däraf		1214	
8	MASKO *	2.2	1330	
9	Rusko	}	516	
10	Wahto			503
11	NOUSIS *	1.6	2541	
12	LUNDO *	2.2	725	

13	<i>Brunkala</i>	{		715
14	NYBY med Karinais Kapell	{	5.1	1999
15	<i>Eura</i>	{		940
16	<i>Koskis</i>	{		1590
17	SOMERO, Del däraf			1046
18	PÖJTIS	{	7.-	2521
19	<i>Yläne</i>	{		1601
Summa				20.9 624.2 23675

4. WIRMO Fögderi

1	WIRMO *	{	5.4	2933
2	<i>Wehmalais</i>	{		308
3	<i>Karjala</i>	{		489
4	<i>Mietois</i>	{		1253
5	LEMO *	{	1.2	706
6	<i>Afkas</i>	{		958
7	RIMITO *		1.1	1755
8	<i>Merimasko</i> , Del däraf	{	0.4	720
9	NAGU * med <i>Nötö</i> och <i>Skälö</i> Kapell.	{	1.9	2458
10	KORPO *	{	1.8	1604
11	<i>Houtskär</i>	{		1176
Summa				11.8 500.8 14360

5. WEMO Fögderi

1	WEMO *	{	2.6	2798
2	<i>Lokalax</i>	{		1050

3 TÖF-

3	TÖFSALA *	}	2.5	1912
4	Kivimaa			1217
5	Innö			407
6	Welkua			265
7	NYSTAD * Stad	}	2.7	1682
8	Nystad Sokn			452
9	NYKYRKA *			2919
10	LETALA *	}	3.8	3401
11	ROHDAIS		2.6	1264
12	Pyhämäa			356
13	Wärmundila By af Raumo Pastorat			182
Summa			14.2	482.9
				17905

WÄSTRA SATAKUNDA Fögderi.

1	RAUMO * Stad	}	1.7	1651
2	Raumo Sokn			1431
3	LAPPO		2.1	1577
4	Hinnerjoki Annex til Letala		0.8	738
5	EURA	}	4.6	1718
6	Kiukais			1760
7	Hongilax			691
8	SAKYLÄ		1.5	1006
9	Yläne, Del däraf			
10	KJULO		2.1	1427
11	EURAÅMYNNE med Irjante Kap.	}	3.7	2979
12	Luwia			1265

13	KUMO *	}	4.-	3288
14	<i>Harjawalda</i>			1096
15	BJÖRNEBORG *	}		2510
	Stad			
16	<i>Björneborg</i> , Sokn	}		2291
17	ULFSBY *			14.5
18	<i>Nackila</i>	}		1438
19	<i>Lewanpeldo</i>			938
20	<i>Norrmark</i>	}		1205
21	<i>Påmark</i>			732
22	<i>Wittisbofjärd</i>	}		1500
23	SASTMOLA			7.5
24	<i>Sikais</i>	}		1178
Summa				42.3

7. SÖDRA SATAKUNDA Fögderi

1	Oripää Annex til	}		638
	Pöytis			
2	LOJMIJOKI *	}	8.-	5526
3	<i>Alastaro</i>			1670
4	<i>Metsäma</i>	}		591
5	WITTIS * med Keikiö Kapell.			6.3
6	<i>Wambula</i>	}		1343
7	<i>Kauvatsa</i>			1005
8	PUNGALAITIO	}	2.1	1724
9	TYRWIS			11.4
10	<i>Kika</i>	}		2123
11	KARKU			1803

12	<i>Suoniemi</i>		1040
13	MOUHIJÄRWI	} 7.-	2159
14	<i>Suodemiemi</i>		1883
Summa			34.8 633.7 28686

8. NORRA SATAKUNDA Fögderi

1	WÄSILAX	} 4.8	3328
2	<i>Tottjärwi</i>		969
3	TAMMERFORS *	} 4.4	602
4	BIRKALA *		1017
5	<i>Harju</i>		546
6	<i>Tlojärwi</i>		1336
7	<i>Teisko</i> , Annex til Mäsfuby, Del däraf	0.6	653
8	KYRÖ	} 7.-	3629
9	<i>Wiljakkala</i>		1051
10	IKALIS	} 38.-	5878
11	<i>Kanganpää</i>		2028
12	<i>Karwia</i>		763
13	<i>Storå</i>		763
14	RUOWÄSI, Del däraf	8.8	1085
15	<i>Kuru</i>		1083
Summa			63.6 416.9 24736

9. ÅLANDS Fögderi

1	HAMMARLAND *	1.15	1122
2	<i>Ekerö</i>	0.85	691
3	JO-		

3	JOMALA *	1.45	1925
4	FINSTRÖM *	0.95	1338
5	Geta	0.8—	604
6	SALTWIK *	1.15	1393
7	SUND *	0.9—	1123
8	Wårdö	0.45	578
9	LEMLAND *	0.9—	976
10	Lumparland	0.35	336
11	FOGLÖ *	0.8—	953
12	Sättunga	0.13	195
13	Kökar	0.32	502
14	KUMLINGE *	0.6—	672
15	Brändö	0.5—	932
Summa		11.2	486.8
Total Summa		230.35	108.5
			207938

Förteckning på Stångjärns-Hammarvärken i Åbo Höfdingdöme jämte deras Smide År 1800.

Wärket	Soknen	Smide Skepp.
1 Björkboda	Kimito	700
2 Koskis	Bjerno	1500
3 Kustö	Dito	300
4 Kiriakala	Ulkela	690
5 Kautua	Eura	700
6 Fredricksfors	Ulfsby	215
Summa		4105

Desutom fanns i Länet 495 Skeppund årligt Ämnes Smide, Bäragsvigt.

2. EGENTELIGA FINLAND.

Detta Landskaps Läge, Storlek och Fördelning är uti 2 Delar: Norra och Södra Finland, samt bägge deffas Wapen är förrut anfört vid den korta Beskrifningen om Landskapen.

Marken är här merändels jämn och Jordmänen fruktbar. Landet är af Åar väl vatnadt, men har mindre Antal Sjöar än något annat Landskap i hela Finland. Det utgör det bäst bebodda Stycket af Länet. Folkmängden stiger til 105247. Då nu Landet håller i Vidd 78.4 Quadr. Mil, så är Befolkningen 1349 Människjor på hvarje Qv. Mil; det gör 17.3 Tunmland på Personer.

Utanför Kusten befinnes en vidsträckt och talrik Skärgård, hvarest fångas ymnigt Strömming och annan Saltsjö-Fisk. De största Öar som höra til denna Skärgård äro *Kimito, Rimito, Pargas, Nagu* och *Korpo*.

Landskapet består af 5 Fögderien eller Härader: *Pikis, Haliko, Masko, Wirmo, Wemo*. Det innehåller 3 Städer, 28 Pastorater, 32 Annexer, samt 6 Capeller eller Predikohus och Bruks Församlingar.

I. PIKIS

I. PIKIS Fögderi.

Detta Distrikt är beläget uti den sydligare Delen af Länets, vid Havet. Det omgives för öfrigt af Wirmo, Masko och Haliko Fögderien. Dess Storlek är 10.1 Qvadrat-Mil. Landet är til en Del något ojämnt, samt af ansefliga Hafsfiärdar genomskurit. Marken är i allmänhet fruktbar. De största Strömar äro *Pemar-Ån* och *Aurajoki*, hvilken sednare endast til en Del rörer Fögderiets Norra Gräns.

Landet är väl bebodt, hvartil den häruti liggande Åbo Stad mycket bidrager. Folkmängden stiger til 24481. Befolkningen är således 2424 Människjor på Qvadr. Milen, det gör 9.4 Tunnländ på Personen. Fögderiet innefattar 1 Stad, 5 Pastorater, 8 Soknar och 1 Kapell.

Orter.

ÅBO.

Huvudstaden i hela Finland, är belägen vid Ån Aurajoki, på bägge Sidor därom, under 60 Grad. 27 Min. Latitud, på en låg och til en Del ojämn Grund, som är med Bärg och höga Backar, omgiven, 41 Mil Postvägen ifrån Stockholm.

Staden

Staden är den största och folkrikaste i Finland. Han är af oval Figur, men vid nedra Ändan sträcker sig en lång Svans Nya Staden kallad, ända ned mot Åbo Slott och Hafsfjärden. Om man anser Staden at flutas med sin ovala Figur, och vid Nykyrkan, håller han i Längd 3600 Alnar, i största Bredd 2400, och i Omkrets inom Staketet 9000 Alnar; men när man lägger härtil Nya Staden ifrån Nykyrkan ned til Sjötullshuset, där Staden egentligen flutas, så är Längden 5400 Alnar; vil man åter anse honom at sträcka sig över Slottsgården ända ned til Åmynnet och Fjärden, så håller han i Längd 6400 Alnar. Nya Staden håller i Bredd vid pafs 200 Alnar. Stadens areala Vidd inom Staketet och den ovala Figuren är 350 Tunmland, med nya Staden 376 Tunmland, Bäck och Backar samt gräsbevuxna Platser inbegripna.

Den Delen af Staden, som är belägen på vänstra Sidan om Strömen har merändels irregulära Gator och Gränder; Den Delen åter som ligger på högra Sidan om Strömen är regulärare. Bägge Delarne äro nästan lika stora, då nya Staden undantages, hvilken ligger på högra Sidan om Ån och således ökar den högra Delens Storlek. Bägge Stadens Delar fö-

renas medelst en Bro af Trä. Gator och Gränder äro tillsamman 102; Torgen äro 3; Gårdar och Tomter något öfver 1100; Tullar äro 5. För öfrigt är Staden indelt uti 5. Qvarter, samt har 6 stora allmänna Brunnar, som af Stadens publika Medel hållas vid Magt.

Staden är Säte för Södra Finska Håf-rätten, Länets Höfdinge, Stiftets Biskop, en Akademi, samt en Katedral Skola. Rät-terne äro 7: nämligen Rådstugu-Kämmers-Hall- Accis- Sjötulls- Post- och Ämbets-Rätterne. Af Publika Inrättningar finnes 1 Hospital, 1 Lazaret och 1 Spinhus, jäm- väl 1 Boktryckeri och 2 Apotek.

Följer at färskildt betrakta Stadens bägge Delar. Den vänstra Delen är indelt i 2 Qvarter. Här äro 2 ansenliga Gator, Kungsgatan, som löper efter Längden af Staden och är 1400 Alnar lång och hvaraf en Del kallas Tawastgatan; Nylandsgatan som går på Bredden och är 900 Alnar lång; et Torg kalladt Stortorget beläget vid Bron.

Af Byggningar märkas: Domkyr-kan, 130 Alnar lång 64 Dito bred och 75 Dito hög; i desz västra Ända är Sam-lings-Rumet för Consistorium Ecclesiasticum; hon har et resligt Torn, hvaruti Kyrkans Klockor och et skönt Urvärk finnas. Hon
är

är den enda Kyrka i Staden i hvilken hålles Gudstjänst, samt nyttjas gemensamt af Finska och Svenska Församlingarne, hvar af den förra är vid pass dubbelt så talrik som den sednare. Domkyrkan omgives af åtskilliga publika Byggningar samt eligen af Tegelsten upförde: nämligen Akademi-Huset 2 Wåningar högt med 3 Auditorer samt Rum för Consistorium Academicum; Fäkt salen, hvaröver 2 Rum befinnas, som äro inrättade til Förvarande af Academiens Bibliotek; Katedral Skolan; Laboratorium Chemicum och Anatomi-Salen, hvilka bägge äro i hvar sin Wåning i en och samma Byggning.

På andra Ställen i Staden äro belägna åtskilliga publika Hus och Boställen, samt eligen bygde af Tegelsten, nämligen Håfrätts-Huset beläget vid Stortorget, är en vacker Byggning 3 Wåningar hög; Rådhuset liggande vid samma Torg, är 2 Wåningar högt med et litet Torn, som har Klocka och Urvärk. Stadshuset, ävenväl vid samma Torg, 2 Wåningar högt, innefattar Stora Sjötulls- och Accis-Kamrarne, Packhuset, Järnvågen, Gillstugan och andra Rum; Presidents-Huset, 2 Wåningar högt, Landshöfdingens Hus beläget vid Ån, 2 Wåningar högt, hvarest

tillika äro Rum inrättade för Lands-Kansliet och Lands-Kontoret; samt Biskops-Huset jämväl liggande vid Ån.

Den högra Delen af Staden innefattar 3 Qvarter, samt har 4 ansefliga Gator: Ågatan 2200 Alnar lång, Hampspinnar-Gatan lika lång med den förra, nedre Brahe Gatan 1400 Alnar, samt en annan Gata liggande mellan de bägge förstnämde 1700 Alnar, samt eligen räta; 2 Torg, hvar af Nytorget beläget midt uti denna Stadsdel är en regulier Fyrkant, kringbyggt af Trähus, hvaribland äro Stadens Material-Hus och åtskilliga Slagtarbodnar. Af Byggningar märkes endast Nykyrkan liggande vid Ån, där Nya Staden börjar, samt Sjö-tullen belägen uti slutet af Staden, utmed Ån. Midt genom Nya Staden löper en stor Gata ledande til Slottet, hvilken til sin hela Längd håller 2400 Alnar, men inom Staden endast 1400 Alnar.

Åbo är en af de folkrikaste Städer i Sverge. Han täflar med Karlskrona at i detta hänseende vara den tredje af Rikets Städer. Folkmängden stiger til 10814, där af 4853 äro Mankön och 5961 Qvinkön. Om man härtil räknar Slotts eller Esca-ders Församlingen så stiger Folknumern til 11300. År 1791 var Folkmängden 8504 och År 1769—6764.

Inbyg-

Inbyggarnes Näringsfång äro Handel, Handtvärk, någon Fabriks Rörelle, samt Jordbruk. Af de härvarande Håfrätts-Academi- och Lands- Staterne samt Studerande, har ock Staden god Näring.

Håfrätten består af 11 Ledamöter: President, Vice President, 4 Håfrätts-Råder och 5 Assessorer, utom Secreteraren och lägre Tjänstemän.

Akademien har 16 Ordinarie Professorer til Lärare. Uti Theologiska Faculteten äro 3 Professorer; Uti den Juridiska 1; uti den Medicinska 3; Uti den Filosofiska 9, nämligen Historiæ och Philosophiæ Practicæ, Physices, Eloquentiæ, Logicæ och Metaphysicæ, Economix och Botanices, Chemix, Lingvarum Orientalium och Græcæ Lingvæ, samt Matheseos. De Studerandes Antal årligen kan antagas såsom et Medeltal til 550, närvarande och frånvarande inom 2 År sammanräknade.

Akademiens Bibliotek är talrikt, samt äger en anseelig Samling af rara Böcker och Manuscripter. Antalet af Böckerne stiger til omkring 10000 Band. Dels Årliga Fond är vid pås 150 R:dr.

Landshöfdinge-Ämbetet består, såsom vanligt annorstädes af Landshöfdingen, Secreteraren, Camereraren och Räntmästaren.

Magistraten består af 2 Borgmästare, 1 Justitiæ och 1 Politix, samt 6 Rådmän.

År 1781 steg Krono-Upbörden i Staden til 4675 R:dr.

Staden njuter oinfränkt Stapel-Frihet samt idkar anseelig Handel, så väl Utrikes som Inrikes. Han hämtar sina Förnödenheter och Utrikes-Waror, så väl genom egen Handel på Utrikes Orter som från Stockholm, hvilka förnämligast bestå uti Salt, Krydder, Socker, Caffé, Vin, Färgestoffer, Kramvaror, Torrfisk, Tobaksblan, Tobak, utom annat. Tillförfeln från Landsbygden består uti Säd, Matvaror til anseelig Mängd, Slagtboskap, Bränvin til 43000 Kannor, Färst 54000 Alnar, Blaggarn 87000 Alnar, ohäkladt Lin 16000 Lilpund, med flera mindre betydliga Landets Producter. De viktigaste Export-Varorne til Utrikes Orter äro Tjära, Bjälkar och Bräder, och til Stockholm och andra Inrikes Orter Säd, Kött, Smör, Talg, Lärft, Glas och andra Waror af mindre Värde.

År 1781 utgingo til Utrikes Orter 19 Fartyg, af hvilka 14 om 2047 Lästers Drägt tilhörde Åbo Borgare. Med dessa Fartyg exporterades Waror til Ryska Städerna vid Finska Viken til et Värde af 3123 R:dr och til andre Utrikes Platser Waror af 7987 R:dr i Värde. Samma År inkommo til Åbo 16 Fartyg, af hvilka 9 om 1037 Lästers Drägt tilhörde Åbo Borgare

gare; och hela Summan af Utrikes Importerne steg til et Värde af 104987 R:dr.

Sjöfarten til inrikes Orter skedde År 1805 med 12 Galeaser och 12 Jakter, desutom 13 Sumpar, 3 Speljakter, hvilka nyttjas så väl för Resande som at föra Fraktgods i mindre Parti.

År 1805 steg Landtulls-Upböörden til 9832 R:dr. Utrikes Tull-Upböörden går årligen mellan 30 och 40000 R:dr.

Af Manufactur-Anstalter funnos här År 1805 — 6 Ylle-Fabriker, 3 Siden-Dito 4 Stål- och Metalls Dito, 1 Överskärereri, 1 Skeppswarf, 1 Spegel-Fabrik, 1 Kard-Dito, 1 Orgbyggeri, 1 Segel och Tältduks samt Compas-Fabrik, 3 Tobaks-Fabriker, hvilka förenämde År tilvärkade 23135 Skålpund Kardus- och 256185 Dito Rull-Tobak, 1 Säckerbruk, som samma År tilvärkade 37813 Skålpund Säcker af finare och gröfre Slag, samt 1 Tegelbruk nära Staden beläget, som årligen tilvärkar 420000 Stycken Murtegel.

År 1805 funnos i Staden 38 Präster och Lärare vid Lärovärken, 69 Civile Ämbets och Tjänstemän, 7 Officerare, 25 UnderOfficerare, 51 Handelsmän, 115 Handels Betjänter, 5 Fiskhandlare, 12 Traktörer, 49 Skeppare, 388 Sjömän, samt 284

stare med 359 Geseller och 479 Lärlingar
uti 53 färskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	4	Repflagare	3
Bildhuggare	1	Sadelmakare	13
Bleckflagare	2	Segelfömare	1
Bokbindare	7	Skoflikare	2
Bundtmakare	4	Skomakare	30
Byggmästare	3	Skräddare	27
Färgare	10	Skärslipare	1
Garvare	10	Slagtare	3
Gelbgjutare	2	Snickare	11
Guldfmeder	9	Snörmakare	1
Gördelmakare	4	Socketbagare	3
Handskmakare	1	Stenhuggare	4
Hattmakare	7	Stolmakare	1
Hofflagare	7	Svarvare	7
Instrumentmakare	2	Sotare	2
Juvelerare	2	Svärdfjäjare	1
Kammakare	2	Sämskmakare	1
Klenfmeder	6	Tenngjutare	1
Kopparflagare	5	Timmermän	23
Krukmakare	5	Tunnbindare	1
Linvävare	10	Trägårdsmästare	13
Murmästare	8	Urmakare	4
Mäsfingflagare	1	Wagnmakare	4
Målare	4	Äggjärns-Smed	1
Nålmakare	4	Överskärare	1
Perukmakare	5	Härtill komma	18
Pistolfmed	1	Åkare.	
Plåtflagare	1		

På de kring Staden liggande Bärg och Högder äro över 100 Wäderqvarnar upfatte.

Uti Staden underhållas vid pafs 200 Hästar och 300 Kor.

Stadens öppna Jord utgör något öfver 232 Tunmland; och då Backar, Lindor och andra Impedimenta undantagas voro År 1781 i fullt Bruk 146 Tunmland, af hvilka öfver 40 Tunmland voro använde til Tobaks Plantager, som gävo vid pafs 152000 Skålpund Tobaks Blad. Mulbetet är fvagt och ingen Äng som är Staden i allmänhet tilhörig, samt alsingen Skog.

Staden räknar sin Ålder från Kristna Lärans Införande här i Landet.

Åbo Slott är beläget vid Aurajokis Utlopp i Havet, på et Näs, 600 Alnar från Stadens sydvästra Ända. Det håller i Vidd 4 Tunmland. Slottet har en Kyrka, en rymlig Arsenal, fasta Tegelmurar, samt är omgivet med små Jordvärk, som numera icke underhållas. Två Compagnier af Armens Flottas Manskap äro här förlagde och Slotts Rumen til detta Behof inrättade. De öfrige Rumen äro apterade til Sädemagafiner, Kruthus och Fångrum för Länets Arrestanter.

Invid Slottet är ock Plats för de til den hit förlagde Divisionen af förenämde

Flotta hörande Fartyg omfängd, hvarest även Skjul för dem äro upbygde.

Pastorater och Soknar.

I. *Sankt Karin.*

Detta Pastorat är beläget omkring Åbo Ståd, på vänstra Sidan om Ån Aurajoki. Dets Storlek är 0.9 Qvadrat-Mil. Dets Folkmängd 1640. Befolkningen är således 1822 Människjor på hvarje Qvadrat-Mil; det gör 13 Tunmland på Personen. Marken är merendels jämn och fruktbar. Pastoratet består af 2 Soknar: *St. Karin* och *Kaxherta*.

I. *St. Karin.* Denna Sokn som på Finska heter *Nummis*, består af fast Land. Märkelige Orter i Soknen äro:

a. *Kuppis* eller Henriks Källa, en skön Hälsobrunn nära Staden belägen, är den förnämsta af alla ännu bekanta Finska Surbrunnar, giver ifrån 3 sammanlöpande Ådror 2400 Kannor hvarje Tima.

b. *Lill-Heikilä*, en Kongs Ladugård, belägen 0.2 Mil från Staden, gent emot Åbo Slott, består af 5 Mantal, äger 30 Tunnors Utfäde, Höbol til 160 Parmar, några Dagsvärks Torp, samt ringa Skog och Fiske.

c. *Ispais* och *Koristo* äro 2 Adelige Gods belägna i denna Sokn. *Kax-*

Kaxherta. Denna Sockn består af en Ö, belägen mellan 2 Fjärdar, 0.6 Mil lång.

1. *Pikis.*

Detta Pastorat ligger i öster om det föregående. Dess Storlek är 1.1 Kvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 1873. Befolkningen är således 1703 Människjor på Kvadrat-Mil; det gör 13.5 Tunmland på Personen. Marken är til större Delen jämn och Jordmånen i allmänhet fruktbar. Pastoratet består af 2 Socknar: *Pikis* och *Kustö*.

a. *Pikis.* Denna Sockn och Moderkyrko-Församling består til största Delen af fast Land. *Busfåla* och *Arlax* äro 2 Adeliga Gods här belägna.

b. *Kustö.* Denna Sockn utgöres af en Ö om 0.6 Mils Längd, liggande mellan en Fjärd och et Sund. Märkelig Ort är: *Kustö* et Krono Gods, anslaget til Boställe åt Översten vid Åbo-Läns Regimente. Gården består af 3.9 Mantal, samt har en Trägård med många fruktbarande Trän af utvalda Slag.

3. *Pargas.*

Detta Pastorat är beläget i Söder om de bägge föregående. Det består endast af

af Öar, hvaraf hvaraf 6 äro tämeligen anfenlige. Storleken är 2.8 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 3388; Befolkningen är således 1210 Människjor på Qvadrat-Milen, det gör 19 Tunnländ på Personen.

I denna Sokn finnas kostbara Kalkstens Brött, innehållande Bärgekalk, hvilken i Textur af vit groftärnig Spat giver Inbyggarna Ämne til en kostbar Kalkbränning, hvilken Kalk i Styrka och Godhet täflar med alla andra Svenska Kalkarter. I denna och några andra Skär-Soknar finnas vid åtskilliga Bondegårdar Trägårdar af Äpple- och Kersbärs Trän.

De största Öar hvaraf detta Pastorat består äro följande:

	Qv. Mil.		Qv. Mil.
<i>Älön</i>	0.55	<i>Leilax Ön</i>	0.2
<i>Tärfön</i>	0.22	<i>Kirjala Ön</i>	0.14
<i>Lemlax Ön</i>	0.24	<i>Pargas Ön</i>	0.12

4. *Pemar.*

Detta Pastorat ligger i öster om Pikis Sokn. Dets Storlek är 2.3 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 3192. Befolkningen är således 1388 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 17 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn med et Kapell benämndt Jacob, som icke utgör fär-

färskildt Församling. Midt genom Soknen löper en anfenlig Å, benämndt efter Soknen *Pemar Ån*. *Meldola* är en anfenlig Sättesgård, belägen vid en Fjärd.

5. *Sagu*.

Detta Pastorat ligger i föder om *Pemar* samt vid Havet, hvaraf 2 långa Fjärdar omgiva det samma. Storleken är 3 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 3574. Befolkningen är således 1391 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 19.5 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Sagu* och *Karuna*.

Sagu Sokn utgör nordöstra Delen af Pastoratet, liggande up i Landet och *Karuna* den fydvästra Delen belägen närmare Havet. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.2 Mil.

Uti Pastoratet ligga:

a. *Runa Gård*, en Kongs Ladugård, är anslagen til Boställe för Chefen vid Åbo Läns Regimentes Lätta Infanteri-Bataillon.

b. *Sausfila*, *Westis*, *Sawisalo* och *Kärkis* äro Adelige Gods utom några andra.

2. HALIKO Fögderi.

Detta District utgör den sydligaste Delen af Länet, är beläget vid Havet, samt om-

omgives för öfrigt af Pikis och Masko Fögderien samt Tawastehus Län. Dets Storlek är 21.4 Quadratt-Mil. Marken är något ojämnare är uti föregående Fögderi, och Landet har åtskilliga Sjöar. Vid Hafs-kusten befinnes en tämeligen anseelig Skärgård. Några stora Fjärdar skjuta in i Landet. De största Strömar äro 1:0 *Bjerno Än*, som har 2 Grenar; Den vänstra och större Grenen kommer från Kisko Sokns Sjöar och utgör til en god Del Fögderiets Gräns emot Nyland; Den högra och mindre Grenen går genom Bjerno Sokn och är 4 Mil lång. 2:0 *Salo Än*, hvilken kommer från Tawastehus Län, är 4 Mil lång, men flyter allenast 2.5 Mil genom Fögderiet, ut i Haliko Viken.

Folkmängden stiger til 24826. Befolkningen är således 1160 Människjor på Quadratt-Milen, det gör 20 Tunndland på Personen. Fögderiet innefattar 5 hela Pastorater, 13 hela Soknar, samt Delar af 2 andre, och 2 Bruks-Församlingar.

Pastorater och Soknar

1. *Haliko.*

Detta Pastorat är beläget uti nordvästra Delen af Fögderiet, öster om Pemar, samt omgives för öfrigt af Uskela, Bjerno och

och Sagu Soknar. Storleken är 2.7 Qv. Mil. Midt genom Pastoratet flyter en Å, som är en Gren af Salo Ån. Folkmängden stiger til 4240. Befolkningen är således 1570 Människjor på Qvadrat-Milen, det gör 14.7 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Haliko* och *Angelniemi*; den förras Kyrka är belägen på fasta Landet, men den sednares på norra Udden af Kimito Ön. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.5 Mil. Uti Pastoratet finnas 4 Adelige Gods benämde *Wuorentaka*, *Winirla*, *Lempilä* och *Naapala*.

2. *Uškela*.

Detta Pastorat ligger i öster om *Haliko*, samt omgives för öfrigt af *Somero*, *Kikala* och *Bjerno* Soknar. Storleken är 4.7 Qvadrat-Mil. Midt genom Pastoratet flyter *Salo Ån*. Folkmängden stiger til 5406. Befolkningen är således 1150 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 20 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 4 Soknar: *Uškela*, *Bertil*, *Salö* och *Murla*, samt vid pafs Hälf af *Tykö* Bruksförsamling. De 3 förstnämde Soknarnes Kyrkor ligga vid *Salö-Ån*.

Märkvärdiga Orter äro:

a. *Ingeri* et Glasbruk, beläget i *Bertil*s Sokn.

b. *Kär-*

b. *Kärkis* och *Fulkila*, Adelige Gods liggande i Salo Sokn.

c. *Kirjakkala*, et Järnbruk i samma Sokn, består af 1 Hammare med 2 Härdar, och har 690 Skeppunds-Smide; Erälfefriheten som är 90 Skepp. inberäknad.

3. *Kikala*.

Detta Pastorat, som utgöres af en enda Sokn, ligger i väster om Uskela Pastorat, samt omgives för öfrigt af Somero, Lojo och Kisko Pastorater. Storleken är 1.4 Quadr.-Mil. Folkmängden stiger til 1475. . Befolkningen är således 1053 Människor på Quadr. Milen; det gör 22 Tunmland på Personen.

Läppäkorpi är en By uti Nummis Sokn och Lojo Pastorat i Tavastehus Län, hvilken hörer til Åbo Län och detta Fögderi. Dess Folkmängd är 192.

4. *Kisko*.

Detta Pastorat är beläget uti Gränsen af Åbo och Tavastehus Höfdingdömen, och är så deladt, at det större Stycket däraf som ligger på högra Sidan om Bjerno Åns Huvudgren eller Kisko Ån hörer til Åbo Län, och det mindre Stycket liggande på vänstra Sidan om samma Å til Tavastehus Län;

Län; uti hvilket Län även Soknekyrkan är belägen. Hela Kisko Pastorat omgives af Kikala, Lojo, Karislojo, Pojo, Tenala och Bjerno Soknar. Det håller i Vid 3.9 Qvadr. Mil. Folkmängden stiger til 3547. Befolkningen är således 909 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 26 Tunmland på Personen.

Uti Pastoratet ligger en tämeligen ansenlig Sjö benämd *Kiskojärvi*, hvilken håller i Vid 0.1 Qv. Mil.

Den Delen af Kisko Pastorat, som hör till Åbo Län håller i Vid 2.5 Qvadrat-Mil. Dets Folkmängd är 2254. Befolkningen är således 902 Människjor på Qv. Milen, det gör 26 Tunmland på Personen.

Kisko Pastorat består af 2 Soknar: *Kisko* och *Suomusjärvi*. Något mer än Hälften af den förra Soknen men hela den sednare Soknen hör till Åbo Län.

5. Bjerno.

Detta Pastorat ligger i sydväst om Kisko, samt omgives för öfrigt af Tenala, Kimito och Uskela Pastorater. Storleken är 4.4 Qvadrat-Mil. Södra Delen af Pastoratet itöter till Havet och har där en liten Skärgård. Midt genom Pastoratet flyter den högra och mindre Grenen af *Bjerno - Ån*. Folkmängden stiger till 4722.

Befolkningen är således 1073 Människjör på Quadrat-Milen; det gör 21 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af 3 Soknar: *Bjerno*, *Överby* och *Finby*, hvaraf de bägge första ligga på fasta Landet och den sista på en Ö i Skärgården. Märkvärdiga Orter äro;

a. *Kostis*, et Järnbruk, beläget vid *Bjerno Åns* vänstra Gren, består af 2 Hamrar med 4 Härdar, samt 1500 Skeppunds Stångjärns-Smide. Här finnes jämväl en Slaggugn jämte en Kniphammare. Bruket har egen Tackjärns Tilvärkning af vanliga Malmer från Roslagen, jämte Tillstånd af uphandla 225 Skeppund af Svenskt Tackjärn. Det har egen Kyrka och Präst samt utgör en Församling om 129 Personer.

c. *Tykó*, et Säteri och Järn-Manufactur Värk beläget vid Sundet mellan detta Pastorat och *Kimito Ön*. Smedjan består af 1 Knipp- och 1 Spikhammare för 3 Härdar med 5 Eldstäder. Därunder förädlas årligen omkring 50 Skeppund Ämnesjärn, til hvarjehanda slags Knipp- och Bultjärn för Skepps-Byggeriena, jämte Spik och fle-rahanda Svartsmiden til Ortens Behof. Här är ock en Masugn, hvaruti Tackjärnet tilvärkas af *Utö* och *Herrängs* Malmer. På *Kalk* och *Limsten* har Bruket Tilgång från egna Brött i *Skärgården*. Et Stycke åvan-
för

för Bruket är anlagt et finbladigt Sågverk.

Bruket har en ganska förmånlig Belägenhet för Bruks Rörelse nära invid en Vik af Saltsjön, så at de för Brukets Behover hem och bortgående Fartyg hava sin Lastage Plats nära intil Masugnen. Det har egen Kyrka och Präst samt utgör jämte Kirjakkala som härunder lyder en Forsamling, om 306 Personer, däraf litet mer än Hälften hörer til Ujkela Pastorat.

b. *Kusto*, et Järnbruk beläget vid en liten Å, som faller i Bjerno Ån, har 1 Hammare i Härd och 300 Skeppunds-Smide.

c. *Frillans*, et Adeligt Gods vid Bjerno Ån.

6. *Kimito*.

Detta Pastorat är beläget mellan Bjerno och Sagu Soknar samt omgives för öfrigt af Havet. Dels Storlek är 5.7 Qv. Mil. Det består af en stor Ö, hvilken är den ansenligaste i Finlands Skärgård, samt håller i Vidd 4.2 Qvadrat Mil, samt många större och smärre Öar och Holmar, hvilka formera en ansenlig Skärgård. Den Sträcka af Bärgekalk, som stryker längs utmed Finska Skärgården, förekommer här på Ön uti tätare Gryt och med flera Färger, samt har fått Namn af Marmor. På

östra Sidan af Ön träffas ock en liten flölägrig Kalktrakt. På et Ställe har man funnit en Art Wolfram eller järnhaltig regulier Granat, men hvilken icke visat sig uti någon frykande Gång, utan blott körtelvis.

Folkmängden stiger til 6537. Befolkningen är således 1147 Människjor på Qv. Milen, det gör 20 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 4 Soknar: *Kimito*, *Wästansfjärd*, *Dragsfjärd* och *Hitis*, hvaraf de 3 förste äro belägna på den stora Ön Kimito, och den sidsta på några smärre Öar i Skärgården.

Märkvärdiga Orter i Pastoratet äro:

a. *Sjölax*, *Gästerby* och *Fröjdböle*, äro Adelige Gods belägna i Kimito Sokn.

b. *Björkboda*, et Järnbruk uti Dragsfjärd Sokn, har 1 Stångjärns-Hammare, 2 Härdar och 700 Skeppund Smide. Uti den nära intil Bruket belägna Dals Masugn tilvärkas eget Tackjärn af Utö och Herrängs Malmer från Roslags Skärgård. Bruket äger jämväl Tilstånd at på Stockholms Wåg uphandla 175 Skeppund Tackjärn utaf Nora och Lindes samt Wäster-Bärgslagens Tilvärkningar.

3. MASKO Fögderi.

Detta Distrikt är beläget i Norr om Pikis och Haliko Fögderien, samt omgi-

ves för öfrigt af Wirmo, Wästra och Södra Satakunda Fögderien, samt Tawastland. Dess Storlek är 20.9 eller i rundt Tal 21 Qvadrat-Mil.

Marken är i allmänhet jämn och Jordmänen fruktbar. Nästan ingen Sjö finnes i hela Landet, endast vid Gränsen til Västra Satakunda träffas några få. De största Strömar äro: *Aurajoki*, hvilken flyter midt igenom Landet, *Pemar-Ån*, som rinner genom Östra Delen däraf, samt *Noufis-A*, som faller i en Fjärd och är 3.5 Mil lång.

Folkmängden stiger til 23675. Befolkningen är således 1127 Människjor på Qv. Milen; det gör 21 Tunnländ på Personen.

Fögderiet innefattar 8 Pastorater, hvar til höra 1 Stad, 1 Slotts-Församling, 15 Soknar, däribland 7 Moderkyrkor och 8 Annexer, 1 Kapell, samt Delar af 2 andra Soknar.

Pastorater och Soknar.

1. ÅBO SLOTS Församling.

Beskrifningen om detta Slott är förut anford. Här tillägges, at Församlingen har sin egen Präst. År 1805 steg Församlingens Folkmängd til 486 Personer, af hvilka 237 voro Mankön och 249 Qvinkön. Härtil hörde då 7 civile Ämbets- och Tjänstemän 9 Officerare, 13 Under-Officerare, 6 Skep-

pare, 4 Handtvärkare, 6 Skepps-Timnerman, samt 102 Soldater och Båtsmän.

2. MARIA.

Detta Pastorat är beläget vid Åbo Stad, samt omkring en Gren af Aurajoki Å. Det är långt men smalt, det håller i Längd 4 Mil, Runfala Ö härunder begripen, men Bredden går ej över 0.6 Mil. Uti Vidd håller det 1.8 Kvadrat.Mil. Folkmängden stiger til 2170. Befolkningen är således 1506 Människjor på Kvadrat.Milen; det gör 15.4 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Maria* på Finska *Rändämäki* kallad och *Pahtis*, hvaraf den förra är Moder-Förlamling och den sednare Annex. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.5 Mil. Rändämäki Kyrka ligger allenast 0.2 Mil från Åbo Stad. Märkeliga Orter i Soknen äro:

a. *Runfala*, en Kongs Ladugård anslagen åt Landshöfdingen. Gården är belägen på en vacker Ö, om 1260 Tunnländs Storlek, liggande uti Åbo-Fjärden, 0.4 Mil från Staden. Ön är bevuxen med Hasfel och Ek samt annan Löfskog utom Tall och Gran. Gården består af 3.5 Mantal.

b. *Stor-Häikilä*, en Kongs Ladugård är Majors Boställe vid Åbo-Läns Regimente.

3. RESO.

Detta Pastorat ligger i Väster om det föregående, samt gränslar för öfrigt til Kimito, Lemo, Masko och Maria Pastorater. Storleken är 1.6 Kvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 3171. Befolkningen är således 1982 Människjor på Kvadrat-Milen; det gör 11.7 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 1 Stad och 3 Soknar, nämligen *Nådendal* Stad, *Nådendal* Sokn *Reso* och *Merimasko*. *Nådendal*s Sokn är belägen omkring Staden, och har icke särskild Kyrka utan Inbyggarne nyttja Stadens Kyrka. *Reso* Sokn, på *Finska Raision* är belägen på *Fasta Landet*. *Merimasko* utgöres af Ön *Luonoma* samt *Norra Delen* af *Rimito* Ön. Ön *Luonoma*, som håller i *Vidd* 0.24 Kvadrat-Mil, hörer til *Masko* Fögderi, men den *Delen* af *Merimasko* som ligger på *Kimito* Ön hörer til *Wirmo* Fögderi.

Den *Delen* af *Reso* Pastorat som hörer til *Masko* Fögderi håller i *Vidd* 1.2 Kvadrat-Mil, och den *Delen* som hörer til *Wirmo* Fögderi 0.4 Kvadrat-Mil.

Märkvärdiga Orter i Pastoratet äro:

I. NÅDENDAL, en Stad, belägen vid en Fjärd, nedanför et *Bärg* kalladt *Rauma-vuora*, 1.5 Mil från *Åbo*. Staden är re-

gulier med räta Gator som afskära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 960 Alnar, i Bredd 400 och i Vidd 22 Tunmland. Gator och Gränder äro 9, där af 4 gå efter Längden och de öfrige efter Bredden. Torget beläget midt i Staden är anseeligt, det utgör en regulier Fyrkant om 200 Alnar på hvarje Sida: Tomternas Antal är 20. Kyrkan och Prästegården äro belägna utom Staden, på andra Sidan om en liten Vik, som formerar en slags Hamn. För öfrigt finnes här ingen märkvärdig Byggning.

Folkmängden stiger til 705 Personer, hvaraf 305 äro Mankön och 400 Qvinkön. År 1766 var Folknumern 615.

Inbyggarna nära sig förnämligast af Handel, Sjöfart och Handtvärk. I Staden finnes ingen Köpman, men en Del af Borgerskapet idkar likväl Handel med Boskap, Kött, Fläsk, Smör, Talg, Humla, Lärft, Blaggarn, samt Ylle- Bomulls- och Linne-Strumpor, hvilka sistnämnda til mestadelen förfärdigas uti Staden.

År 1805 ägde Stadens Borgerskap 5 Stycken på Klink bygda halfdäckta Skutor, från 28 til 50 Lästers drägt. Samma År beg Tull-Uppbörden til 476 Riksdaler.

Förenämde År funnos i Staden 3 Präster och Lärare, 9 civile Tjenstemän samt

13 Mästare med 13 Geseller uti 11 färskild-
ta Handtvärk, nämligen:

Färgare	1	Klenfmed	1
Garvare	2	Nålmakare	1
Glasmästare	1	Sadelmakare	1
Guldfmed	1	Skomakare	2
Gördelmakare	1	Snickare	1
Hattmakare	1		

Ingen Fabrik eller Manufactur-Värk
finnes i Staden.

Stadens öppna Jord utgör 5 Tunmland.
I Staden underhållas 20 Hästar, 14 Kor
och 40 Får.

Marknad hålles här 2 Gånger om Å-
ret, om Vintren och Hösten.

Icke långt ifrån Staden är en god
Hälsobrunn.

2. *Mettäkylä* och *Pärno* äro Adelige
Gods belägna på Fasta Landet.

3. *Storgård* och *Jaakola* äro Adelige
Gods liggande på Ön Luonoma.

5. MASKO.

Detta Pastorat ligger i Norr om det
föregående samt omgives för öfrigt af Le-
mo, Nousis och Maria Pastorater. Dets

Storlek är 2 Qvadrat-Mil. Marken är jämn och fruktbar. Folkmängden stiger til 2349. Befolkningen är således 1174 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 20 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Masko*, Moder-Förfamling, med Annexerne *Rusko* och *Wahto*; däraf den första är belägen vid en Hafsfiärd och de bägge sednare up i Landet. Märkelig Ort i *Masko* Sokn är *Odenfari*, Adeligt Gods beläget vid Hayet.

6. NOUSIS.

Detta Pastorat är beläget i Nordväst från *Masko*, omkring en Å, som bär Namn af Soknen, samt omgives för öfrigt af *Lemo*, *Wirmo* och *Pöytis* Pastorater. Mark och Jordmån äro af lika Beskaffenhet med dem i *Masko*. Storleken är 1.6 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 2541. Befolkningen är således 1588 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 14.7 Tunmland på Personen. Pastoratet består endast af en Sokn.

Märkeliga Orter äro:

- a. *Sukkis*, et Adeligt Gods.
- b. *Nynäs*, Överste-Löjtnants Boställe vid *Lif-Dragerne*, består af 4 Mantal.

7. LUNDO.

Detta Pastorat är beläget i Öster om Maria, samt omgives för öfrigt af Pöytis, Nyby, Pemar och Pikis Pastorater. Storleken är 2.2 Qv. Mil. Marken och Jordmänen äro af enahanda Beskaffenhet och Fruktbarhet som i de föregående Pastora-ten i detta Fögderi. Ån *Aurajoki* flyter här midt igenom. Folkmängden stiger til 3441. Befolkningen är således 1564 Människjor på Qv. Milen; det gör 14.8 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar, *Lundo* Moder - Församling och *Brunkala* Annex, hvaraf den förra ligger uti nedra Delen af Landet och den sednare uti den öfra. Afståndet mellan Kyrkorna är 1.3 Mil. Uti *Lundo* Sokn ligga 2 Adelige Gods *Wändälkä* och *Moisio*.

8. NYBY.

Detta Pastorat ligger i Öster om *Lundo*, samt omgives för öfrigt af *Loimijoki*, *Somero*, *Ukela*, *Haliko* och *Pemars* Pastorater. Dess Storlek är 5.1 Qv. Mil. Landet består af en vacker Dal omkring *Pemar*. Ån, som flyter här midt igenom, samt har en bördig Jordmån. Folkmängden stiger til 4529. Befolkningen är således 888 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Nyby*, som jämväl kallas *Mårtens*, Moder-Församling, samt Annexerne *Eura* och *Koskis*, jämte 1 Kapell benämndt *Karinais*, som lyder til Moderkyrkan. Afståndet mellan Mårtens och Eura Kyrka är 0.8 Mil, samt mellan Mårtens och Koskis Kyrka 1.6 Mil.

9. SOMERO.

Detta Pastorat ligger med sin Kyrka och större Del af Församlingen uti Tawastehus Län. Den Delen däraf som hörer til Åbo Län bebos af 1046 Människjor.

10. PÖYTIS.

Detta Pastorat ligger i Väster om Nyby, samt omgives för öfrigt af Lundo, Maria och Wirmo Pastorater samt Wästra och Södra Satakunda Fögderien. Storleken är 7 Qv. Mil. Södra Delen af Pastoratet är belägen omkring Ån *Aurajoki*; och har tämeligen jämn och bördig Mark; den Norra Delen stöter til den stora Sjön *Pyhäjärwi*, och är bärgaktigare än den andra Delen. Folkmängden stiger til 4122. Befolkningen är således 589 Människjor på Qv. Milen; det gör 39 Tunmland på Personer.

Pastoratet består af 2 Soknar, *Pöytis*, Moder-Församling, belägen vid *Aurajoki*,
 Tlän.

Yläne, Annex, liggande vid Pyhäjärwi. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 2 Mil. Märkelig Ort i Pastoratet är *Ylänegård*, et Adeligt Gods beläget i Yläne Sokn.

4. WIRMO Fögderi.

Detta Distrikt är beläget i Väster om Masko Fögderi, samt omgives för öfrigt af Wemo och Pikis Fögderien samt Österjön. Dets storlek är 11.8 Qv. Mil. Norra Delen af Fögderiet består af Fast Land; men den Södra Delen utgöres af en Skärgård, hvilken näst efter Ålands är den vidlyftigaste af alla Skärgårdar som något Fögderi i hela Finland äger, samt sträcker sig hela 8 Milen från Fasta Landet ut til Hafs. Uti denna Skärgård ligga, utom en stor Myckenhet smärre Öar och Holmar, några tämeligen ansefliga Öar, nämligen:

	Qv. Mil.		Qv. Mil.
1. <i>Rimito</i>	0.82	<i>Simonby Ön</i>	0.32
2. <i>Nagu</i>	0.54	<i>Houtskär</i>	0.24
3. <i>Korpo</i>	0.53	<i>Livo Ön</i>	0.17

Alla de öfrige Öarne äro smärre, ingen af dem när 0.1 Qv. Mil; eller 2300 Tunmland.

2 ansefliga Ejärdar skjuta in i Landet: *Saaris-Fjärden* 2 Mil lång, och *Lemo-Fjärden* 1.3 Mil lång.

Den första Ån är *Alasjoki*, 3.5 Mil lång. Ingen Sjö af Betydenhet finnes i Fögderiet.

Folkmängden stiger til 14360. Befolkningen är således 1217 Människjor på Qv. Milen; det gör 19 Tunmland på Personen. Almogens förnämsta Näringsmedel på Fast Landet är Åkerbruk och Boskapsköttel, men uti Skärgården är det samma Fiske.

Fögderiet innefattar 5 Pastorater, hvar til höra 10 Soknar, däribland 5 Moder-Församlingar och 5 Annexer, Del af en Sockn och 2 Kapeller.

Pastorater och Soknar.

1. WIRMO.

Detta Pastorat utgör Norra Delen af Fögderiet. Det omgives af Wemo, Pöytis, Nousis och Lemo Pastorater. Dess Storlek är 5.4 Qv. Mil. Landet består af 2 Dalar omkring Åarne *Alasjoki* och *Tlösjoki*. Folkmängden stiger til 4983. Befolkningen är således 923 Människjor på Quadramilen; det gör 25 Tunmland på Personen.

Pastoratet innefattar 4 Soknar. *Wirmo*, på Finska Mykämäki, Moder-Församling, samt *Wehmalais*, *Karjala*, *Mietois*, Annexer. Afståndet från Wirmo Kyrka til
Weh-

Wehmalais är 1.2 til Karjala 1.6 och til Mietois 0.8 Mil. Märkelig Ort i Pastoratet är *Saaris*, en Kongs-Gård, belägen vid en stor Fjärd, är Boställe för Översten vid Björneborgs Regimemente, består af 4 Mantal.

2. LEMO.

Detta Pastorat ligger i Söder om Wirmo samt omgives för öfrigt af Nousis, Masko, Rimito och Töffala Pastorater, samt Merimasko Sokn. Storleken är 1.2 Qvadrat-Mil. Östra Delen af Pastoratet består af Fast Land, men den Västra Delen är Skärgård. Folkmängden stiger til 1664. Befolkningen är således 1387 Människjor på Qv. Milen; det gör 17 Tunmland på Personen.

Pastoratet innefattar 2 Soknar: *Lemo* eller *Lemu*, Moder-Förfamling, *Askas* Annex, samt *Pahwa* Kapell. De bägge förre ligga på Fast Landet och det sidsta på en Ö i Skärgården. Afståndet mellan Lemo och Askas Kyrkor är 0.7 Mil. Adelige Gods i Pastoratet äro *Tenhala*, *Autis* och *Willnäs*.

3. Merimasko.

Denna Sokn hörer til Reso. eller Nändendals Pastorat. En Del däraf som utgör Norra Delen af Rimito Ön, och hål-

ler i Vidd 0.4 Qv. Mil. ligger i Wirmo Fögderi, och en annan Del uti Masko Fögderi. Folkmängden är 720. Denna Folkmängd är uti Läns-Tabellen hänförd til Wirmo Fögderi, emedan Sokne-Kyrkan där är belägen, och jag icke har mig bekant huru stor Del af Folkmängden hörer til hvarje Fögderi.

4. RIMITO.

Detta Pastorat ligger i Söder om Merimasko, samt omgives för öfrigt af Reso, Pargas, Nagu, Korpo, och Lemo. Pastoratet som utgör en enda Sokn, innefattar Södra och större Delen af Rimito Ön, samt flera större och smärre Öar, som utgöra en tämligen anseelig Skärgård. Folkmängden stiger til 1755. Befolkningen är således 1594 Människor på Qv. Milen, det gör 17.5 Tunmland på Personen. I Soknen finnas 2 Adelige Gods: *Ruokorauma*, beläget på Rimito Ön, och *Pakinais*, liggande på en annan Ö.

5. NAGU.

Detta Pastorat är beläget i Söder om Rimito, samt utgör en vidsträckt Skärgård, på alla Sidor med Vatn omgiven. Närmaste Gramme åt Öster är Pargas, och åt
Vä-

Väster Korpo. Dets Storlek är 1.9 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 2458. Befolkningen är således 1295 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 18 Tunmland på Personer.

Pastoratet utgör en enda Sokn med 2 Kapeller *Själö* och *Nötö*. Soknekyrkan är belägen på Nagu Ön.

Själö Kapell ligger på en liten Ö, 0.7 Mil i Nordost från Soknekyrkan. Det hör till et Hospital inrättadt för Fattige och Dårar; därtill hör et Hemman hvar af Ön består. Kronan består årligen til detta Hospital 450 Tunnor Tionde-Säd, 44.42 R:d. i Hemmans räntor, och 26.25 R:d. i Contante Penningar. År 1805, var Folkmängden som hörde til denna Hospitals Förfamling 79.

Nötö Kapell ligger på en liten Ö, 2.7 Mil söderut från Soknekyrkan.

6. KORPO.

Detta Pastorat ligger i väster om Nagu samt utgör jämväl en vidsträckt Skärgård, på alla Sidor med Vatn omgiven. Närmaste Grannar äro Nagu, Rimito och Töffala Pastorater uti Egentliga Finland, samt Kumlinge och Foglö Pastorater uti Ålands Eögenderi. Det håller i Vid 1.8

Qvadrat-Mil: Folkmängden stiger til 2730. Befolkningen är således 1544 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 15 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar; *Korpo Moder-Kyrka*, belägen på Ön af samma Namn, och *Houtskär*, Annex liggande på Ön af det Namnet. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.2 Mil. Märkelig Ort i Soknen är: *Fagerholm*, et Tull-Kontor vid Wattuleden Korpo Ström. Därböra de Skepp besigtigas som fara til och ifrån Åbo.

5. WEMO Fögderi.

Detta Distrikt är beläget i väster om Wirmo Fögderi, samt omgives för öfrigt af Wästra Satakunda Fögderi och Botniska Wiken. Det håller i Vidd 14.2 Qv. Mil. Marken uti detta Fögderi är något ojämnare än uti de bägge näst föregående Masko och Wirmo Fögderien. Södra Delen af Fögderiet utgör en ansenlig Skärgård, ehuru icke så vidsträckt som Wirmos. Bland Öarne som höra til denna Skärgård äro följande de ansenligaste:

1 <i>Sudfala Ön</i>	0.35	4 <i>Kaurisfala ön</i>	0.15
2 <i>Tössfala Ön</i>	0.3—	5 <i>Injön</i>	0.1—
3 <i>Wartfala Ön</i>	0.2—		

Ingen af de öfrige Öarne når 0.1 Qvadrat-Mil. Från

Från Havet inskjuter vid Rohdais Sokn en anseelig Fjärd 1.5 Mil lång. Med Strömmar och Sjöar är Landet tämeligen väl försedt. Den största Strömen är *Nykyrka Ån*, 4.5 Mil lång. Den största Sjön heter *Otajärwi*; des Storlek är 0.12 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 17905. Befolkningen är således 1361 Människjor på Qv. Milen; det gör 18.3 Tunmland på Perionen. Bland Närings Grenar är Fiskeri en af de viktigare.

Fögderiet innefattar 6 Pastorater, hvar til höra 1 Stad och 11 Soknar, däribland 6 Moder-Församlingar och 6 Annexer, hvar til kommer en By, hörande til et Pastorat uti et annat Fögderi.

Pastorater.

I. NYKYRKA.

Detta Pastorat är beläget vid Havet. samt omgives för öfrigt af Rohdais, Letala och Wemo Pastorater. Det består af Staden *Nystad*, *Nystads* och *Nykyrka* Soknar. Det håller i Vidd 2.7 Qvadrat-Mil. Folkmängden är 5053. Befolkningen är således 1872 Människjor på Qv. Milen; det gör 12.4 Tunmland på Personer. Til denna starka Befolkning bidrager Staden *Nystad* anseeligt.

Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. NYSTAD.

Denna Stad är belägen vid en liten Vik af Norrbotn, på en behaglig Ort, 8.7 Mil från Åbo. Staden är regulier med räta Gator som afskära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd, från Väster til Öster, 1960 Alnar, i Bredd 540 Alnar, och i Vidd 72 Tunmland. Gator och Gränder äro 14 til Antalet, hvaraf 3 gå efter Längden af Staden, och de öfrige efter Bredden. Den Lilla Hafsviken, som ligger på Södra Sidan om Staden formerar en god Hamn, om 34 Tunnlunds Vidd. Inloppet til Hamnen är 120 Alnar bredt, sedan vidgar sig Hamnen alt mera österut. Quarteren äro 30 til Antalet. Af Byggningar är ingen synnerlig märkvärdig.

Folkmängden stiger til 1682, däraf 711 äro Mankön och 971 Qvinkön.

Staden njuter Stapelfrihet på Handels-Orterne kring Östersjön. Han handlar mestadelen med förädlade Trävaror, dels på Stockholm, dels på Utrikes Orter. Til Utrikes Orter exporteras Bräder, Bjälkar, Sparrar, Årämmen, Stäver, Tunne-Botnar, samt åtskilliga slags Träkäril. Til Stockholm föres Träkäril, Näver, Wed, Kött, Fläsk, Smör, Talg, Hudar, Lärst, Kumin, Humla. Men uti sin Handels-Rörelse på Stockholm lider han Intrång genom

Al-

Almogens Sjöfart, hvilken årligen utrustar 30 til 40 Fartyg som gå til Stockholm.

År 1805 ägde Staden 15 Fartyg bygda på Cravel, och 16 på Klink.

Förenämde år steg Land-Tulls-Upbörden til 565 R:dr.

Samma År funnos i Staden 3 Präster och Lärare, 7 Civile Tjänstemän, 1 Apotek, några Handelsmän samt 53 Mästare med 3 Gefäller och 4 Läringar uti 19 färskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	2	Repflagare	1
Glasmästare	1	Sadelmakare	2
Garvare	3	Skomakare	4
Guldfmeder	2	Skräddare	4
Gördelmakare	1	Snickare	1
Hattmakare	3	Svarvare	3
Kopparflagare	1	Timmermän	20
Krökmakare	1	Sotare	1
Linnevävare	1	Urmakare	1
Murmästare	1		

Stadens öppna jord utgör 160 Tunmland. År 1805 underhöllos här 90 Hästar, 200 Kor, 30 Ungnöt och 105 Får.

Årlig Marknad hålles här i Februario. År 1721 afflöts här en Fredstraktat mellan Sverge och Rysland.

b. *Nystrads* Soken är belägen omkring Staden, med hvilken hon utgör en Församling

ling och nyttjar samma Kyrka. Dets Folk-mängd är 452.

c. *Memäis*, en Masugn, belägen ej långt från Kyrkan, har jämväl Manufactur Värk och Ämnes-Hammare, samt vackra därunder lydande Fastigheter.

2. ROHD AIS.

Detta Pastorat ligger i norr om Nykyrka och omgives för öfrigt af Havet, samt Raumo och Letala Pastorater. Dets Storlek, Wermundila By härunder begripen, är 2.6 Qv. Mil. Folkmängden uti Pastoratet jämte förenämde By är 1802. Befolkningen är således 693 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 32 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Rohdais* och *Pyhämaa*, hvaraf den förra är belägen på Fasta Landet, men den sednare på en stor Halfö, som omgives af Havet och 2 Fjärdar. *Pyhämaa* har tilföre varit Moder-Förfamling, men numera anses *Rohdais* därföre, emedan Folkmängden därstädes är 3 Gånger större än i *Pyhämaa*.

3. Wermundila.

Denna By hörer til Raumo Pastorat i Västra Satakunda Fögderi, men ligger med sit Område uti Wemo Fögderi. Han om-
gi-

gives af Raumo, Lappo, Letala och Rohdais Pastorater. Dets Folkmängd är 182. På denna Bys Mark är belägen *Otajärwi*, den största Sjön öfver det.

4. LETALA.

Detta Pastorat kallas på Finska *Laitila*. Det omgives af Raumo, Lappo, Eura, Wirmo, Wemo, Nykyrka och Rohdais Pastorater. Letala Pastorat består af 2 Soknar: *Letala* Moder-Församling och *Hinnerjoki* Annex. Den förra är belägen uti detta Fögderi, men den sednare uti Västra Satakunda Fögderi. Hela Pastoratets Storlek är 4.6 Qvadrat-Mil. Dets Folkmängd stiger til 4139. Befolkningen är således 900 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 25 Tunmland på Personen. Letala Sokn ensam håller i Vidd 3.8 Qvadrat-Mil. Dets Folkmängd är 3401. Befolkningen är således 895 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen. Vid pass 1 half Mil från Sokne-kyrkan är upbyggt 1 Kapell benämndt *Undamala*.

5. WEMO.

Detta Pastorat ligger i löder om Letala, samt omgives för öfrigt af Nykyrka, Wirmo, Lemo och Töffala Pastorater

samt Havet. Storleken är 2.6 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 3848. Befolkningen är således 1480 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 15.6 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Wemo*, på Finska *Welma*, Moderkyrka, samt *Lokalax*, Annex. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1 Mil. Betydligaste Orten i Pastoratet är *Balkis*, en tämeligen stor Sättegård.

6. TÖFSALA.

Detta Pastorat är det fydligaste i Fögderiet. Det omgives af *Wemo* Pastorat och Havet samt des åtskilliga Fjärdar, genom hvilka det skiljes från *Lemo*, *Korpo* och *Kumlinge* Pastorater. Det består til större Delen af en Myckenhet större och smärre Öar och Holmar, som utgöra en anseelig Skärgård. Storleken är 2.5 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 3801. Befolkningen är således 1512 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 15.2 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 4 Soknar: *Töfsala*, på Finska *Taiwasalo*, *Kiwimaa*, eller *Gustafs*, *Iniö*, och *Welkua* eller *Wartfala*, samteligen belägna på Öar. Til Moder-Församlingen hörer jämväl et anseeligt Stycke Fast Land.

2. SATAKUNDA.

Detta Landskaps Läge, Storlek, Folkmängd och Fördelning på de 3 Höfdingdömena Åbo, Tawastehus och Wasa äro förut omnämde vid den korta Beskrifningen om Landskapen. På detta Ställe afhandlas endast den Delen af Landskapet som hörer til Åbo Län.

Denna Del utgör norra Delen af Höfdingdömet, samt gränzar til Botniska Havet, Wasa och Tawastehus Höfdingdömen samt Egentliga Finland. Den håller i Vidde 140.8 eller i rundt Tal, 141 Qvadrat Mil. Folkmängden stiger til 89351. Befolkningen är således 634 Människjor på Qvadrat Milen; det gör 36 Tunmland på Personen.

Den nedra Delen af Landet som ligger vid Havet är tämeligen jämn men den öfra Delen som gränzar til Tawastehus Län är bärgaktigare. Den största Strömen som flyter genom Landet är *Kumo-Älf*. Dets Fall ifrån Tammerfors ned til Havet efter de afmätte Forsarne är 40 Famnar, och med det långsamt rinnande Watnet nästan lika mycket, således inalles vid pass 120 Famnar. De största Sjöarne äro *Kyrösjärwi*, *Pyhäjärwi* och *Näsjärwi*, hvilken sidsta ligger uti Landskapets Gräns emot Öster. Af nyttiga Jordarter finnes här Kalksten, Slipsten, Blyerts och Järnockra.

Landskapet består af 3 Fögderien eller Härader: *Wästra Södra och Norra, Satakunda*. Det innehåller 3 Städer, 19 Pastorat, 28 Annexer, samt 2 Kapeller.

1. WÄSTRA SATAKUNDA Fögderi.

Detta District ligger norr om Wemo Fögderi, samt omgives för öfrigt af Havet, Wasa Län, Norra och Södra Satakunda samt Masko Fögderien. Dets Storlek är 42.3 Qvadrat-Mil. Marken är här något jämnare än uti de bägge andre Fögderierna som utgöra Satakunda. Från Havet inskjuter en Fjärd vid Kumo-Älfs Utlopp som är 2 Mil lång. De största Strömar äro: *Kumo-Älf* som til 6 Mils Längd flyter härigenom, *Eurajoki*, *Saftmola-Ån* och *Lappo Ån*. De största Sjöarne äro *Pyhäjärwi*, *Isojärwi*, *Hongilax Sjön*, *Kjulojärwi*, *Leistilänjärwi*, *Sikais Sjön*, *Kynäsjärwi*, *Joutsjärwi*, samt en Del af *Säxijärwi*, som alla hålla öfver 0.1 Qvadrat-Mil. i Vidd och hvilkas Storlek förrut är anförd. Öfrige Sjöar af någon Betydenhet äro. *Inhattujärwi* 0.08 Qv. Mil, *Podasjärwi*, 0.07 Qv. Mil, *Kotojärwi*, 0.05 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 35929. Befolkningen är således 849 Människjor på Qvadrat-Milen, det gör 24 Tunnländ på Personen.

Bland

Bland Näringsfången är Fiskeriet af de betydligare. Utaf alla Fögderien i Länet fångas här den mästa Laxen.

Fögderiet innehåller 10 Pastorater, hvar til föra 2 Städer och 21 Soknar, däribland 8 Moderkyrkor och 13 Annexer, hvartil kommer et Capell, samt en Del af *Yläne* Annex, hvilkens hela Folkmängd är anförd vid Masko Fögderi.

Orter.

Städer.

1. RAUMO. Denna Stad är belägen vid en liten Hafsvik, som här formerar en Hamn, under 61 Grad 9 Min Latitud 11 Mil från Åbo. Han är föga regulär; håller i Längd 1140 Alnar, i Bredd 560, och i Vidd 52 Tunmland. Gator och Gränder äro til Antalet 14, af hvilka 4 gå efter Stadens Längd, och de öfrige dels på Tväran, dels på Sned. En liten Å löper genom norra Delen af Staden. Inga Byggnader äro synnerligen märkvärdiga.

Folkmängden stiger til 1651, hvaraf 751 äro Mankön och 900 Qvinkön.

Staden njuter Stapelfrihet på Handels Orterne kring Österfjön. Dets förnämsta Handel på dessa Orter består uti Trävaror, såsom Bräder, Läkter, Årännen och Träkäril,

kärl, och på Stockholm samt andre Inrikes Städer med Wed, Näver, Bast, Trävaror, Linneväfnad och Lifsmedel. Dets Behof af Kramvaror hämtas från Stockholm Åbo och Björneborg. Staden äger 15 Fartyg och 7 Lastbåtar. År 1805 steg Landtulls-Upböörden til 608 R:dr.

Inga Fabriker finnas här, men Tråpspetfar slögdas til Förfälgnig. Et Tegelflageri tilvärkar årligen vid pass 5000 Murtegel.

År 1805 funnos i Staden 3 Präster och Lärare, 12 Civile Tjenstemän, 3 Handelsmän, 1 Apotek, samt 68 Mästare med 8 Gefäller och 10 Läringar uti åtskilliga Handvärk, nämligen:

Bagare	1	Repflagare	1
Bokbindare	2	Sadelmakare	1
Färgare	1	Segelfömare	1
Garvare	2	Skomakare	7
Gelbgjutare	1	Skräddare	5
Glasmästare	2	Slagtare	1
Guldsmeder	2	Snickare	2
Hattmakare	3	Svarvare	3
Hofflagare	1	Timmermän	21
Klenfmeder	2	Trägårdsmästare	1
Kopparflagare	2	Tunnbindare	1
Krukmakare	2	Urmakare	1
Murmästare	1	Äggjärns Smed	1
Härtil komma		Fiskare	3.

Staden håller Marknad 2 Gånger om Året d. 7 Januarii och 21 September.

Staden äger anseelig upodlad Mark, hvilken utgör 390 Tunmland. Han underhåller derföre 125 Hästar, 325 Kor, 24 Ungnöt, samt 510 Får.

2. BJÖRNEBORG.

Denna Stad är belägen på en Ås vid Kumo Älf, där hon faller ut i en Fjärd, på vänstra Sidan därom; under 61 Grad. 50 Min. Polhögd, 13 Mil från Åbo. Läget är ganska vackert, emedan Älven här i Nägden fördelar sig i åtskilliga Grenar, hvilka omfatta en Mängd täcka Holmar. Från Staden til öppna Havet är 2 Mil.

Stadens Skapnad utgör en regulär Rectangel, på ena Hörnet stympad i anseende til Älvens Krökning. Han håller i Längd 1460 Alnar, i Bredd 880, och i Vid 84 Tunmland. Gator och Gränder äro raka, samt afskära hvarandra i räta Vinklar. De äro til Antalet 20, hvaraf 7 gå efter Stadens Längd och de öfrige efter Bredden. Torg finnas 2, bägge regulära Fyrkanter; det ena benämndt Stortorget håller i Vid 2.3 Tunmland, och det andra kalladt Häfttorget håller i Vid 1.4 Tunmland. Härtil komma, 2 små öppna Platser kallade Nytorget och Warfstorget.

Qvar-

Quarteren äro 82 och Gårdarne 250 til Antalet.

Staden är i allmänhet välbygd. Af Byggningar märkes endast Stadskyrkan; hvilken är en prydlig Korskyrka belägen i norra Delen af Staden.

Af publike Inrättningar finnes, utom Magistraten, 1 Hall- och Ämbets-Rätt, 1 Trivialskola, och 1 Apotek.

Folkmängden stiger til 2510, hvaraf 1118 äro Mankön och 1380 Qvinkön. År 1780 var Folkmängden 2315; den har således på 25 År ökat sig med 195. Förenämde År 1805 vistades i Staden 8 Präster och Lärare samt 21 Civile Ämbets- och Tjänstemän, däribland 1 Provincial-Medicus.

Stadens Näring är Handel och Sjöfart, någon Fabriks-Rörelse, Handtvärk, samt något Fiske och Jordbruk. Han njuter Stapelfrihet.

Handelen sträcker sig ej allenast til Handels-Platserne belägna vid Östersjön, utan även til Nordsjön och Medelhavet. Med Stockholm idkas jämväl anseelig Handel, ävenså med Skånska Städer.

Utrikes Exporter, hvilka mästadeln föras til Orterne vid Östersjön, äro Bräder, Bjälkar, Läkter, Sparrar, Träkäril och Tjära. Handelen på Stockholm och Skåne sker med Boskap, Matvaror, såfom Kött, Smör

Smör och Lakegods, Talg, Trävaror och Wed.

Importerne bestå förnämligast uti Salt, Vin, Kryddvaror, Färgvaror, Tobaksblad och Kramvaror.

Staden äger 7 Fartyg bygda på Cravel och 9 på Klink. År 1805 steg Landtulls Upböörden til 600 R:dr. Utrikes Tull-Upböörden går mellan 17 och 1800 R:dr.

Eörenämde År 1805 funnos här 19 Handelsmän, 13 Handels-Betjenter, 2 Traktörer samt 54 Sjömän. Af Manufactur-Anstalter finnes 1 Klädes-Fabrik, 1 Cattuns-Tryckeri, 1 Tobaks-Fabrik, 1 Ylle- och Linne-Färgeri, 1 Ylle- Bomulls- och Linne-Strump-Fabrik, 1 Skepps-Varf och 2 Tegelbruk.

Fiske idkas med Fördel i synnerhet vankas god Lax och Sik i Älven. Tobaks-Planteringar äro ock anlagde.

Hvad Handtvärkeriena beträffar få funnos här meranämde År 1805, 81 Mästare med 31 Gefeller och 4 Lärlingar uti åtskilliga Handverk, nämligen:

Bagare	1	Guldfmed	1
Bokbindare	2	Hattmakare	4
Färgare	1	Hofflagare	1
Garvare	4	Instrumentmakare	1
Gelbgjutare	1	Juvelerare	1
Glasmästare	2	Kammakare	1

Klen-

Klenfmeder	4	Svarvare	7
Kopparslagare	2	Trägårdsmästare	1
Krukmakare	2	Tunnbindare	1
Linnevävare	5	Urmakare	1
Målare	1	Wagnmakare	1
Perukmakare	1	Äggjärns-Smed	1
Repflagare	2	Överskärare	1
Sadelmakare	1	Härtil komma Kaf-	
Skomakare	9	fekokare	2
Skräddare	7	Fiskare	3
Slagtare	2	Krögare	7
Snickare	7		

Utom några Skepps-Timmermän vid Warvet.

Nota. Färgare, Linnevävare och Överskärare äro här uptagne bland Handt-
värkarne, oagtadt deras Handtering är förr-
ut nämnd vid Manufacturerne.

Här hålles Marknad 2 Gånger om Å-
ret, d. 22 Febr. och 13 September.

I Staden underhållas 150 Hästar, 350
Kor, 50 Ungnöt, och 450 Får. Stadens
odlade Mark utgör 300 Tunmland.

Soknar.

1. RAUMO.

Denna Sokn, som jämte Staden utgör
ett Pastorat, är belägen vid Havet, samt
omgives för öfrigt af Euraåmynne, Lappo
och

och Rohdais Soknar. Jämte Raumo Stads Område håller hon i Vidd 1.7 Qv. Mil, men utom detfamma 1.6 Qv. Mil. Dets Folkmängd stiger til 1431. Befolkningen är således 894 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen. Jämte Wermundila By är Soknens Folkmängd 1613. Soknen äger en tämeligen anseelig Skär-gård, hvarest idkas godt Fiske.

1. LAPPO.

Denna Sokn, som består af et Pastorat ligger i öster om den förenämde, samt omgives för öfrigt af Euraåmyenne, Eura, Hinnerjoki och Letala Soknar. Dets Storlek är 2 Qvadrat-Mil. Hon består af en Dal omkring en Å, som af Soknen bekommer sit Namn. Folkmängden stiger til 1577. Befolkningen är således 788 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 30 Tunmland på Personen.

3. Hinnerjoki.

Denna Sokn, som är Annex til Letala, ligger i sydost om Lappo, samt omgives för öfrigt af Hongilax, Karjala och Wemo Soknar. Dets Storlek är 0.8 Qvadrat-Mil. Hon utgöres utaf en Dal omkring öfversta Delen af Lappo-Ån. Folk-

mängden stiger til 738. Befolkningen är således 923 Människjor på Qv. Milen; det gör 25 Tunmland på Personen.

4. EURAÅMYNNE.

Detta Pastorat är beläget vid Havet, samt omgives för öfrigt af Björneborgs, Ulfsby, Eura, Lappo och Raumo Pastora-ter. Dets Stolek är 3.7 Qv. Mil. Det är til sin största Del beläget omkring nedersta Delen af Ån *Eurajoki*, hvadan ock Pastoratet på Finska betecknas med detta Namn. *Lappo-Ån* flyter genom södra Delen af Pastoratet. Folkmängden stiger til 4244. Befolkningen är således 1147 Människjor på Qv. Milen; det gör 20 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Eura-åmyenne* Moderkyrka, med 1 Kapell *Irvante* benämndt, samt Annexen *Luvia*. Kapellskyrkan ligger 0.6 Mil, och Annexens Kyrka 1.7 Mil från Moderkyrkan. Skärgården utanför detta Pastorat är tämeligen betydlig och fiskrik.

5. EURA.

Detta Pastorat ligger i sydost om det föregående samt omgives för öfrigt af Ulfsby, Kjulo, Säkylä, Pöjtis, Letala och Lap-
po

po Pastorater. Det utgöres til sin större Del utaf en Dal omkring öfra Delen af Ån *Eurajoki*. Utaf den stora Sjön *Pyhäjärwi* hörer ock en anseelig Del hit. Pastoratets Storlek är 4.6 Qvdrat-Mil. Folk-mängden stiger til 4169. Befolkningen är således 906 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Eura* Moder-Församling, och *Kjukan* samt *Hongilax* Annexer. *Eura* och *Kjukan*s Kyrkor ligga vid Ån *Eurajoki*, men *Hongilax* vid en tämeligen anseelig Sjö, som bär namn af Soknen. *Kjukan*s Kyrka ligger 1 Mil från Moderkyrkan norrut, och *Hongilax* Kyrka ligger 2 Mil från Moderkyrkan söderut:

Märkelig Ort i *Eura* Sokn är:

Kautua, ett Järnbruk, beläget vid *Eurajoki*, där denna Å har sit Utlopp utur *Pyhäjärwi*, består af 1 Hammare med 2 Härdar samt har 700 Skeppund Stångjärns Smide; desutom 1 Manufactur-Smedja med 1 Kniphammare och 2 Spikhamrar.

6. SÄKYLÄ.

Denna Sokn, som utgör et Pastorat, ligger i sydost om *Eura*, samt omgives för öfrigt af *Kjulo* och *Pöjtis* Pastorater. Storleken är 1.5 Qvadrat-Mil. Sjön *Pyhäjärwi*

wi uptager en anfenlig Del af Soknens Vidd til 0.5 Qvadrat-Mil; det torra Landet håller således 1 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 1006. Befolkningen är således 670 Männskjor på Qv. Milen; det gör 34 Tunmland på Personen. I denna Uträkning är Watnet intagit, såfom vid andre Soknar skedt är; men om torra Landet tages til Grund, så är Befolkningen 1006 Människjor på Qv. Milen; det gör 23 Tunmland på Personen.

7. KJULO.

Denna Sokn, som utgör et Pastorat, ligger i norr om Säkylä samt omgives för öfrigt af Eura, Kumo och Wittis Pastorater. Hon utgöres til mästadelen utaf en Dal omkring en Sjö *Kjulojärwi*. Dets Storlek är 2 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 1427. Befolkningen är således 714 Männskjor på Qv. Milen; det gör 32 Tunmland på Personen.

8. KUMO.

Detta Pastorat ligger i norr om Kjulo, samt omgives för öfrigt af Eura, Ulsby, och Wittis Pastorater. Hon utgör en Dal omkring *Kumo-Älf*, hvilken af denna Sokn bekommit sit Namn. Dets Storlek är 4 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 4384.

Befolkningen är således 1096 Människjor på Qv. Milen; det gör 21 Tunmland på Personer.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Kumo* och *Harjawalda*; den förra belägen omkring öfra Delen och den sednare omkring nedra Delen af Älven. Afståndet mellan bägge Kyrkorne liggande vid Älven är 1.5 Mil.

Märkelig Ort är:

Kumo-Gård, et berustadt Säteri, vid Älven, 0.2 Mil från *Kumo Kyrka*, har fordom varit en Kungsgård.

9. ULFSBY.

Detta Pastorat ligger i nordväst om det föregående, längre ned omkring *Kumo-Älf* och vid Havet, samt omgives för öfrigt af *Eura*, *Euraåmynne*, *Saftmola*, *Ikalis*, *Mouhijärwi* och *Wittis Pastorater*. Jämte *Björneborgs Stads Område* håller det i Vid 14.5 Qv. Mil. Näst efter *Kumo-Älf*, är *Saftmola-Ån* den största Ström som flyter härigenom. Med Sjöar är Landet rikeligen förfedt. De största af dem äro *Isojärwi*, *Leistilänjärwi*, *Kynäsjärwi*, *Joutsjärwi*, *Inhattujärwi*, *Podasjärwi* och *Kotojärwi*. Utanför Kusten vid *Kumo-Älfs Utlopp* finnes en tämeligen anseelig *Skärgård*.

Folkmängden uti detta Pastorat jämte Björneborgs Stad stiger til 12421. Befolkningen är således 857 Människjor på Qv. Milen; det gör 28 Tunland på Personen. Om Björneborgs Stad med sit Område och Folkmängd undantages, är Befolkningen på Landsbygden 688 Människjor på Qv. Milen; som gör 34 Tunland på Personen, Ufsby Pastorat är förenadt med Björneborgs Stad, samt innefattar 7 Soknar: *Ufsby*, på Finska *Uwila* kallad, Moder-Församling, samt *Nackila*, *Lewanpeldo* på Kartan Kulla kallad, *Norrmark*, *Påmark*, *Wittisbofjärd* och *Björneborgs* Lands-Församling. *Uwila* Kyrka ligger vid Kumo Älf, 0.75 Mil från Björneborg.

Nackila Kyrka ligger högre up vid samma Älf, 1.2 Mil från Moderkyrkan.

Lewanpeldo ligger österut, 1.4 Mil från Moderkyrkan.

Norrmark ligger norrut 1.6 Mil från Moderkyrkan.

Påmark ligger i nordost, 2.8 Mil från Moderkyrkan.

Wittisbofjärd ligger i nordväst vid Havet, 3 Mil från Moderkyrkan.

Björneborgs Lands-Församling ligger omkring Staden och nyttjar Stadens Kyrka.

Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. *Fre-*

a. *Fredricsfors*, et Järnbruk beläget vid en Å, som kommer från Lewanpeldo och faller i Kumo Älf, 1.2 Mil från Ullsby Kyrka och 1.7 Mil från Björneborg, äger 1 Stångjärns-Hammare med 2 Härdar, 1 Knippjärns- och 1 Spikhammare, samt 1 Masugn.

b. *Fredriksberg*, et Järnmanufaktur-Wärk beläget 0.2 Mil nedanom Fredricsfors, vid samma Å, har 1 Plåthammare samt 1 Knipp- och 1 Spikhammare. Smides-Tilvärkningen vid bägge Wärken är 217 Skeppund Stångjärn, Frälle-Rätten samt Hammar-skatten inbegripne, samt 500 Skeppund Ämnes-Smide, med Frälserätt och Hammar-skatt därföre. Af desfa 500 Skepp:d. få 200 förädlas til Plåtar och det öfriga til åtskilliga Smartsmides Sorter.

c. *Torsnäs*, en By belägen 0.5 Mil från Staden. Här är et Glasbruk anlagt.

d. Vid Sandudden 1 Mil från Staden är desfs Nederlags-Plats och Hamn för de mindre Fartygen; där begynnes Fjärden som är 2 Mil lång, med en hög Skog omgiven, och räcker intil Räfsön, som ligger 0.4 Mil från en Udde på Fasta Landet mellan hvilka är Inloppet til Fjärden. Vid Ön finnes en Hamn för Stadens större Fartyg, liggande 3 Mil från Staden; den är förträffelig och desutom försedd med

nödigt Bolvärke til Skeppens Converstion och Inlastning. På Ön finnes svart Marmor eller Probersten.

10. SASTMOLA.

Detta Pastorat ligger i norr om Ullsby, vid Havet, samt omgives för öfrigt af Wasa Län och Ikalis Pastorat. Storleken är 7.5 Qv. Mil. En anseelig Å som kallas efter Soknen löper härigenom. De största Sjöar äro *Isojärwi* och *Sikais Sjön*. Folkmängden stiger til 2881. Befolkningen är således 384 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 60 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Sastmola* Moder-Församling, hvars Kyrka ligger nära Havet, samt *Sikais* Annex liggande up i Landet vid en anseelig Sjö. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.6 Mil.

2. SÖDRA SATAKUNDA Fögderi.

Detta District är beläget i Wästra Satakunda, samt omgives för öfrigt af Tavastehus Län och Masko Fögderi. Dess Storlek 34.8 Qv. Mil. Den största Strömen är *Kumo-Älf*, hvilken til en Längd af 6 Mil flyter genom Landet. De största Strömar däreft äro *Wittis-Ån* och *Mouhijärwi-Å*, bägge Grenar af *Kumo Älf*. De största Sjö-

Sjöar äro *Karijärwi Säxijärwi, Rautawäsi* och *Kulowäsi*, hvilka bägge sidsta äro Utvidgningar af Kumo Älf.

Folkmängden stiger til 28686. Befolkningen är således 824 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 28 Tunmland på Personen.

Fögderiet innehåller 6 Pastorater, hvar til höra 14 Soknar samt 1 Capell.

Soknar.

1. Oripää.

Denna Sokn ligger på Gränsen til Masko Härad, samt är Annex til Pöytis Moderkyrka. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.2 Mil.

2. LOIMIJOKI.

Detta Pastorat är det fydligaste i Fögderiet. Det omgives af Nyby, Pöytis, Säskylä, Wittis och Pungalaitio Soknar samt Tawastehus Län. Jämte Oripää Sokn är Storleken 8 Quadrat-Mil. Pastoratet utgör en stor och vacker Dal omkring Ån *Loimijoki*, hvaraf ock Moderkyrkan bekommit sit Namn. En tämeligen anseelig Gren, benämnd *Metsäma-Ån* om 5 Mils Längd faller däruti på högra Sidan. Folkmängden i

detta Pastorat jämte Oripää Sokn stiger til 8425. Befolkningen är således 1053 Människor på Qv. Milen; det gör 22 Tunmland på Personen. Folkmängden i detta Pastorat ensamt är 7787.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Loimijoki* Moderkyrka, och *Alastaro* samt *Metfäma* Annexer. Afståndet mellan *Alastaro* och *Loimijoki* Kyrkor är 1.2 Mil, samt mellan *Metfäma* och *Loimijoki* 1.3 Mil.

3. WITTIS.

Detta Pastorat ligger i norr om det föregående, samt omgives för öfrigt af *Kjulo*, *Kumo*, *Ulsby*, *Tyrwis* och *Pungalaitio* Pastorater. Dess Storlek är 6.8 Qv. Mil. Södra Delen af Pastoratet utgör en Dal omkring *Wittis-Ån*. Folkmängden stiger til 6055. Befolkningen är således 961 Människor på Qv. Milen; det gör 24 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 3 Soknar och 1 Kapell: *Wittis* på *Finska* *Huittis* Moderkyrka, *Wambula* och *Kauwatsa* Annexer, samt *Keikiö* Kapell. *Wittis* och *Wambula* ligga vid *Wittis-Ån*, *Kauwatsa* norr om *Wittis*, och *Keikiö* vid *Kumo Älf*. Afståndet mellan *Wambula* Kyrka och *Wittis* är 1.7 Mil. mellan *Kauwatsa* och *Wittis* 1.7 Mil, samt mel-

mellan Keikiö och Wittis 1 Mil. I Pastoratet finnes et finbladigt Sågvärk.

4. PUNGALAITIO.

Detta Pastorat ligger öster om Wittis, samt omgives för öfrigt af Loimijoki och Tyrwis Pastorater samt Tawastehus Län. Pastoratet består af en enda Sokn. Större Delen däraf hörer til Åbo Län och mindre Delen til Tawastehus Län. Hela Soknens Folkmängd stiger til 2228. Dets hela Storlek kan jag icke utfätta, emedan den Delen däraf som är belägen i Tawastehus Län icke är på Kartan med sina Gränfor utmärkt. Den Delen af Soknen som ligger i Åbo Län håller i Vidd 2.1 Qvadrat Mil. Dets Folkmängd stiger til 1724. Befolkningen är således 821 Människjor på Qv. Milen; det gör 22.4 Tunmland på Personen.

Uti Pastoratet finnes en Marknads-plats samt et finbladigt Sågvärk.

5. TYRWIS.

Detta Pastorat ligger i norr om Pungalaitio, samt omgives för öfrigt af Wittis, Mouhijärwi, Karku och Wäsilax Pastorater. Jämte Karku Pastorat håller det i Vidd 11.4 Qv. Mil. Pastoratet utgöres til en anseelig Del utaf en stor Dal omkring *Kumo Älf*, som

fom flyter här midt igenom. Sjön *Rautawäsi* ligger med sin nedra Del inom Pastoratets Gränfor.

Folkmängden i Pastoratet är 5597. Men uti bägge Pastoraten Tyrwis och Karku tillfamman stiger Folkmängden til 10563. Befolkningen är således 927 Människjor på Qv. Milen; det gör 25 Tunmland på Personen.

Tyrwis Pastorat består af 2 Soknar: *Tyrwis* på Finska Tyrwä, Moderkyrka, samt *Kika* Annex. Bägge Kyrkorne ligga vid Kumo Älfs Wattudrag. Afståndet mellan dem är 0.8 Mil.

6. KARKU.

Detta Pastorat ligger i norr om Tyrwis, samt omgives för öfrigt af Mouhijärwi, Kyrö, Birkala och Wäfilax Pastorater. Dets Storlek och Befolkning är jämte Tyrwis förut nämnd. Dets Läge är på bägge sidor om *Kumo Älf* samt Sjöarne *Rautawäsi* och *Kulowäsi*. Folkmängden stiger til 2843.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Karku* Moderkyrka, liggande vid Rautawäsi, och *Suoniemi* Annex, belägen vid Kulowäsi. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.3 Mil.

7. MOU-

7. MOUHJÄRWI.

Detta Pastorat ligger i norr om Tyrwis och Karku, samt omgives för öfrigt af Ulfsby, Ikalis och Kyrö Pastorater. Dets Storlek är 7 Qv. Mil. Dets Läge är omkring en Å som är en Gren af Kumo Älf och faller uti Kulowäsi. *Karvjarwi* är den ansenligaste Sjön. Folkmängden stiger til 4042. Befolkningen är således 578 Människor på Qv. Milen; det gör 39 Tunmland på Perlonen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Mouhjarwi* och *Suodenniemi*. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.2 Mil.

3. NORRA SATAKUNDA Fögderi.

Detta District utgör nordöstra Delen af Åbo Län, samt omgives af Södra och Västra Satakunda, samt Wasa och Tawastehus Höfdingdömen. Det är det största af alla Fögderien i Länet. Det håller i Vidd 63.6 Qv. Mil, det är lika med Västerås Län. Landet är til en stor Del upfyldt af Sjöar, Kärr och Måsfar, samt har ansenliga Skogar. De största Strömarne äro *Kumo Älf*, hvilken utgör hela östra Gränsen samt *Kyrös-Ån*, som flyter midt genom Landet, och är en Gren af den förra. De största Sjöar inuti Landet äro *Kyrösjarwi*, *Kangarvjarwi*,
Jä-

Jämijärwi, Parkanojärwi och Malmalajärwi. De 3 förstnämde Sjöars Storlek är förut anförd vid Länets Beskrifning i allmänhet. De bägge sidsta Sjöarne hålla hvardera i Vidd 0.9 Qv. Mil. Uti Fögderiets Gräns emot öster befinnas Sjöarne *Wisuwäsi, Tarjannes, Ruowäsi, Näfsjärwi* och *Pyhäjärwi*, hvilka succesfive äro Utvidgningar af Kumo Älf; vidare längre i söder *Wäslax-Sjön*, som är en Utvidgning af Wanajajoki, samt uti norra Delen utgör en stor Fjärd kallad *Sorwanselhä*.

Folkmängden stiger til 24726. Befolkningen är således 389 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 56 Tunmland på Personen.

Fögderiet innehåller 6 Pastorater, hvar til höra 1 Stad samt 14 Soknar och Soknedelar.

Stad.

1. TAMMERFORS. Denna är belägen på et Näs vid Strömen mellan Sjöarne *Näfsjärwi* och *Pyhäjärwi*, 18 Mil från Åbo. Denna Ström som kallas *Tammerkoski* utgör en Del af Kumo Älf, samt faller med strid Fors utur *Näfsjärwi*. Strömens Längd mellan bägge Sjöarne är 2000 Alnar. På denna Sträcka har han et Fall af 32 Alnar, och således ligger *Näfsjärwi* ävenså mycket högre än *Pyhäjärwi*. Sta-

Staden är regulär med räta Gator som affkära hvarandra i räta Vinklar. Hafi hål-
ler i Längd 1600 Alnar, i Bredd 800 och
i Vidd 76 Tunnländ. Gator och Gränder
äro 13, af hvilka 4 gå efter Längden af
Staden och de öfrige efter Bredden. Tor-
get är anseeligt samt har Figur af en Rect-
angel. Över smalaste Stället af Strömen är
anlagd en Bro 100 Alnar lång

Folkmängden stiger til 602, hvaraf 274
äro Mankön och 328 Qvinkön.

Stadens Inbyggare hava sin Näring af
Handel, någon Fabriks Rörelse, Handtvärk
samt något Jordbruk.

Staden är Säte för et Kongl. Post-Kon-
tor samt har et Apotek. Marknad hålles
här d. 7 Febr. hvilken är bland de största
i Finland, samt besökes få väl af flera Fin-
ska Städernas Handelsmän som af Almogen
från mer än 40 Soknar.

Marknads-Varorne bestå af Lin och
Hampa från 10 à 12 Soknar; och från de
öfrige Soknarne komma Humla, Fiskvaror,
Pälsvärk, Beck, Tjära, Hästar och annan
Boskap, Säd, Matvaror, Lin, Hampa, Bast,
Brynsten, Tälgliten

Af Manufactur-Anstalter finnes här et
Krono-Bränneri, et Pappersbruk och 1 Klä-
des-Fabrik. De bägge förre äro anlagde
vid Strömen.

I Staden vistas 1 Präst, 8 Civile Tjenstemän, 9 Handelsmän med 4 Bodsvänner, 1 Traktör samt 48 Mästare med 14 Gefäller uti åtskilliga Handtvärk, nämligen:

Bagare	1	Pistolsmed	1
Färgare	2	Sadelmakare	2
Garvare	3	Skomakare	5
Glasmästare	1	Skräddare	3
Guldfmeder	2	Slagtare	1
Hattmakare	4	Snickare	4
Hofflagare	2	Svarvare	2
Kopparflagare	1	Sämskmakare	3
Krukmakare	3	Timmermän	2
Murmästare	2	Trägårdsmästare	1
Mäslingslagare	1	Wagnmakare	1
Målare	1		

I Staden underhållas 35 Hästar, 45 Kor och 50 får. Stadens odlade Mark utgör 140 Tunmland. Staden är anlagd År 1780.

Soknar.

WÄSILAX.

Detta Pastorat är det sydligaste i Fögderiet. Det omgives af Tyrwis, Karku och Birkala Pastorater samt Tawastehus-Län. Från detta sidsta skiljes det genom en stor Sjö, som bär namn af Soknen, och hvilken norra Fjärd kallas *Sorwanfelkä*. Dets Stor-

Storlek är 4.8 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 4297. Befolkningen är således 895 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Wäfilax* och *Tottjärwi*. Bägge Kyrkorne ligga nära Sjön. Afståndet mellan dem är 1.7 Mil. En By utaf detta Pastorat benämd *Ania* är belägen på andra Sidan om Sjön och hörer til Tawastehus Län. Med denna håller Pastoratet i Vid 5.1 Qv. Mil; och Folkmängden är 4488.

2. BIRKALA.

Detta Pastorat ligger i norr om *Wäfilax*, samt omgives för öfrigt af *Kyrö* Sokn och *Tawastland*. Större Delen af detta Pastorat är beläget i *Åbo Län* och mindre Delen i *Tawastehus Län*. Sjön *Pyhäjärwi* åtskiljer bägge Delarne. Hela Pastoratets Storlek är 5.2 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 3624. Befolkningen är således 697 Människjor på Qv. Milen; det gör 37 Tunland på Personen. Pastoratet inom *Åbo-Läns* Gränser håller i Vid 4.4 Qv. Mil. Dess Folkmängd är 2899. Befolkningen är således 658 Människjor på Qv. Milen; det gör 35 Tunland på Personen.

Norra Delen af Pastoratet skiljes från *Tawastehus Län* genom den stora Sjön *Näfsjärwi*. Pastoratet innefattar 3 Soknar: *Bir-*

kala, Moderkyrka samt *Harju* och *Ylojärwi*, Annexer. Birkala Sokns Kyrka ligger i Tawastehus Län, men de bägge andra i Åbo Län. Afståndet mellan Harju och Birkala Kyrkor är 0.6 Mil; mellan Ylojärwi och Birkala 1.2 Mil.

3. *Teisko*.

Denna Sokn är Annex til Mäsfuby i Tawastehus-Län, och är med sin större Del belägen i samma Höfdingdöme. Den mindre Delen som hörer til Åbo Län ligger i norr om Ylojärwi, samt omgives för öfrigt af Kyrö och Ruowäsi Pastorater. Sjön *Näfsjärwi* åtskiljer bägge Delarne. Dets Storlek är 0.6 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 653. Befolkningen är således 1088 Människor på Qv. Milen; det gör 21 Tunmland på Personen.

4. KYRÖ.

Detta Pastorat ligger väster om Birkala, samt omgives för öfrigt af Karku, Mouhijärwi, Ikalis, och Ruowäsi Pastorater, Dets Storlek är 7 Qv. Mil. Det utgöres til sin större Del utaf en anseelig Dal omkring *Kyrös-Ån*. *Kyrösjärwi* ligger med sin födra Del inom Pastoratets Gränser. Utaf de öfrige Sjöarne är *Malmalajdrwi* den största. Folk-

Folkmängden stiger til 4680. Befolkningen är således 680 Människjor på Qv. Milen; det gör 35 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Kyrö*, Moderkyrka och *Wiljakkala*, Annex Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.2 Mil.

5. IKALIS.

Detta Pastorat ligger i norr om Kyrö, samt omgives för öfrigt af Ullsby, Saftmola och Ruowäsi Pastorater, samt Wasa Län. Dets Storlek är 38 Qv. Mil; det är lika med Gästrikland. Pastoratet är beläget omkring Kyrös-Ån och dets Grenar. Den största Sjön är *Kyrösjärwi*, hvilken med sin större Del ligger inom Pastoratets Gränser, samt kallas jämväl efter detta Pastorat *Ikalis-Sjön*. Andre Sjöar af någon Betydhet äro *Jämijärwi*, *Kangarijärwi*, *Nerkojärwi*, *Parkanojärwi* och *Kuivasenjärwi*.

Detta Pastorat är til en stor Del upfyldt af Sjöar, Träsk, Måsfar och Skog, samt oländiga Trakter. De största Skogarne i Länet befinnas här. Det är ock minst odladt och bebodt af alla Länets Pastorater.

Folkmängden stiger til 9437. Befolkningen är således 248 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 93 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 4 Soknar: *Ikalis*, Moder-Församling, samt *Kanganpää*, *Karwia* och *Storå* Annexer. *Ikalis* Kyrka är belägen vid den stora Sjön. Afståndet mellan *Kanganpää* Kyrka och *Ikalis* är 3.5 Mil, samt mellan *Karwia* och *Ikalis* 4.2 Mil.

6. RUOWÄSI.

Detta Pastorat ligger i öster om *Ikalis*. Det är beläget uti 3 Höfdingdömen: *Åbo*, *Tawastehus* och *Wasa*. Det håller i Vidd 37 Qv. Mil, däraf största Delen ligger i *Wasa* Län och mindsta Delen i *Tawastehus* Län. Det består af 4 Soknar: *Ruowäsi*, Moder-Församling, samt *Kuru*, *Wirdois* och *Etsfäri* Annexer. Utaf desfa Soknar hörer största Delen af *Ruowäsi* til *Tawastehus*-Län, medlersta Delen til *Åbo*-Län, och mindsta Delen til *Wasa*-Län. Af *Kuru* hörer största Delen til *Åbo* Län och en liten Del til *Tawastehus*-Län. *Wirdois* och *Etsfäri* ligga hel och hållne uti *Wasa* Län.

Folkmängden stiger til 7907. Befolkningen är således 214 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 108 Tunmland på Personer.

Den Delen af *Ruowäsi* Pastorat som ligger inom *Åbo* Läns Gränser håller i Vidd 8.8 Qv.

8.8 Qv. Mil. Den skiljes från de öfrige Delarne genom Sjöarne *Wisuwäsi*, *Tarjannes Ruowäsi*, *Wangowäsi* och *Palowäsi*. Ruowäsi Sjö består af 2 stora Fjärdar, hvaraf den som gränfar til Länet heter *Ruowedenselkä*. Nägden omkring Moderkyrkan består mäst af Sandmoar och Sandåsar, och synes det föga Tekn til Bärg annorstädes än vid de vidsträckta Sjöstränderne. Gråbärgs Arten består af grofgryning Fältspat och Qvarz. Vid Sjöstränderne träffas ej fällan Sandstens Skifer. Af Järn-Myrmalm är här på flere Ställen Tilgång. Jordmånen är Sand- och Lerjord om hvarannan.

Folkmängden stiger til 2168. Befolkningen är således 245 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 94 Tunmland på Personer. Ruowäsi och Kuru Söknars Kyrkor äro belägna i detta Län; den förra vid Sjön Ruowäsi, och den sednare vid Wangowäsi. Afståndet mellan Kuru och Ruowäsi Kyrkor är 2 Mil, mellan Ruowäsi och Wirdois 3 Mil, mellan Ruowäsi och Etsfäri 5 Mil.

Marknads-Platser uti den Delen af Åbo-Län som innefattar Egentliga Finland och Satakunda, äro uti Bjerno, Birkala, Haliko, Harju, Kimito, Kumo, Kyrö, Lappo, Lemo. Letala, Masko, Nagu, Nousis, Pemar, Rimito, Saismola, Tyrwis, Uskela,

Wemo, Wirmo, Wittis och Wäfilax Soknar, hvarest årliga Marknader hållas.

ÅLAND.

Detta Fögderi utgör tillika et af Rikets Landskap. Det förer Titel af Grefskap. Dets Wapen är en Älg med Ring om Halsen i blått Fält.

Häröver är en god Karta utgiven år 1789 af Kongl. Landtmäteri-Kontoret, innefattande jämväl en Del af Finska Skären.

Åland består af en vidsträckt mellan Östersjön och Botniska Viken liggande Skärgård, innefattande en stor Ö, samt en Myckenhet smärre Öar, Holmar, Skär och Klippor.

Dets Matematiska Läge är mellan 59 Grad. 45 Min. och 60 Grad. 40 Min Polhögd, samt mellan 36 Grad. 40 Min. och 39 Grad. Longitud. Denna Dimension är at förstå om Landets Sträckning mellan de yttersta Skären i Söder och Norr, Väster och Öster; menden stora Ön eller Fasta Åland är belägen mellan 60 Grad. 6 Min. och 60 Grad. 27 Min. Latitud, samt mellan 37 Grad 14 Min. och 37 Grad. 50 Min. Longitud.

Landskapet gränfar i Norr til Botniska Viken, i Öster til *Wattuskiftet*, et Wattudrag

drag som skiljer det från Egentliga Finland och dels Skärgård; i Söder til Östersjön, och i Väster jämväl til Östersjön. Den Delen af Östersjön som i Söder omgiver Åland behåller sit Namn; men den Delen som sträcker sig från Lågskärs-Båk til Ögftens-Båk, och i Väster skiljer Åland från Upland, kallas egenteligen *Ålands Haf* och är uti smalaste Passet 4 Mil bredt. Wattuskiftet är på de trängsta Ställen i norr endast en half Mil bredt, men i Söder är Bredden ofta över 3 Mil.

Hela Landskapet håller i Längd mellan de yttersta Skären Mjölkeskär och Mufkär, uti Sträckning från Nordväst til Sydost, 12 Mil. Bredden är olika; den största är mellan de yttersta Skären Storklyndan och Lågskär, uti Sträckning från Nordost til Sydväst, 10.5 Mil. Medelbredden är 5 Mil. Omkretsen kring hela denna Skärgård är 34 Mil. Areala Vidden är 11.2 Qv. Mil. Fasta Åland är nästan rund til Figuren, håller i Längd från norr til söder 3.5 Mil, uti Bredd från väster til öster 3 Mil, uti Omkrets 10 Mil, och i Vidd 6.6 Qv. Mil.

Utom de oförmälda Wattudragen Ålands Haf och Wattuskiftet finnes jämväl 2 betydliga Wattudrag, som förena Östersjön med Botniska Viken, benämde *Delet*

och *Lappväst*. Det förra är beläget närmast Åland mellan Öarne Wårdö, Sottunga och Kumlinge, och är i sit smalaste Pafs 1.5 Mil bredt; det sednare ligger mellan Kumlinge och Brändö Skärgård och är 0.7 Mil bredt. Havet delar Åland i ganska många större och smärre Öar, hvilka än vidare genomskäras af djupt inskjutande Vikar, som tilskapa en nästan otalig Mängd Uddar, Näs och Holmar. Den största af desla Fjärdar heter *Lumparen*, befintlig mellan Fasta Åland samt Öarne Lemland och Lumparland, är nästan rund til Figuren och håller i Vid 1.3 Qv. Mil. Vidlyftiga blinda Skär och Klippor möta vid alla Kuster och göra Farvattnet svårt. Insjöar finnas tämligen många men ingen af Betydenhet. Några Vikar skjuta så djupt in i Landet och äro så inneslutne af Land at de nästan kunna anses för Insjöar; därtill hörer förnämligast *Saltviks-Fjärden*, hvilken endast genom et smalt Sund förenas med Lumparen. Strömar saknas aldeles. Några Bäckar kunna likväl Höft och Wår driva enbladiga Sågvärk.

De största Öar som höra til Landskapet äro, utom Fasta Åland, följande:

	Vidd		Vidd
	Qv. Mil.		Qv. Mil.
<i>Lemland</i>	0.72	<i>Kumlinge</i>	0.23
<i>Ekerö</i>	0.7	<i>Lumparland</i>	0.22
			Vidd

	Vidd		Vidd
	Qv. Mil.		Qv. Mil.
<i>Wåådö</i>	0.21	<i>Enklinge</i>	0.09
<i>Skögsboda Ön</i>	0.16	<i>Stentorpa-Ön</i>	0.81
<i>Kälsö</i>	0.11	<i>Sättninga</i>	0.06

Marken är til större Delen ojämn. Berg träffas överalt och betydliga Slätter fällan. Bergen ligga uti större och smärre Sträckningar utan någon viss Ordning, och afbrytas genom Dalar och Hafsvikar. De vidlyftigaste Bergsträckor äro *Getabärgen* uti Finsköms Sokn samt *Åsgärda* Bergen i Saltviks Sokn.

Bärgarten består allmänt af röd groftärnig Granit, där Fältspaten är rådande, samt blandad med litet mörkgrå Skimmer och något Quarz.

Slättmarken mellan Bergen är af åtskillig Beskaffenhet. Den rådande Jordmånen är Sandmylla och Mojord, samt uti Sunds, Saltviks och Finsköms Soknar til någon Del Lera.

Anledningar til Bergvärk äro obetydliga. På flere Ställen hava likväl Förlök blivit anstälde; såsom på 2 Ställen där Blyglans-Ådror visat sig, samt på et Ställe där est finnes en smal Ådra af Svavelkies. Kieswittringar förekomma jämväl på 2 andra Ställen. Kalksten finnes på Åland dels upkastad vid Hafsstranden, och dels lös uti

Jorden; men värkeligt Kalkbrott är endaft i Kumlinge Sokn. Bärgristaller finnas i Sunds och Saltviks Soknar. Några Kristaller äro klara och ofärgade; men större Delen dunkla och quarzfärgade, en Del äro svartbruna eller Topas-Flusfer; fällan träffas någon af betydelig Storlek. Vid Ålands Stränder, som allmännaft äro täckte med Fältspats-Grus upkastar Havet mycket Kies-bollar.

Åkerjorden på Åland är olika. Pastoraten Sund, Saltwik och Finström tillika med någon Del af Jomala Sokn äga i allmänhet god Jordmän, bestående til en stor Del af Lermylla. Uti Hammarland och Lemland samt större Delen af Jomala är Jordmänen Sandmylla och til någon Del sandblandad Mojord. Uti Skärgården består Åkren på de större Öarne af sandblandad Svartmylla, men på de mindre af Grus och Örjord. Desa allmänna Upgifter kunna likväl ej inträffa vid hvarje färskildt Ställe. Vanligen är Åkren mycket stenbunden och fylld med Klapur. Lönnsten eller under Jordbrynet dolda Bärghällar träffas ofta, och medföra den Olägenheten at Säden vid torra Somrar fläcktals förvisnar. Åkerjorden efter utfädet räknad håller i Vidd 7500 Tunmland.

Wäxt.

Wäxtriket på Åland innefattar vid pass 680 uti Flora Svecica anförde Wäxter. Vildtväxande Medicinal - Växter alstrar Åland 74 Arter. Växter som ej finnas vilda men lätteligen trivas på kall Jord och närvarande Tid skötas utgöra et antal af 120. Utom Avenbok, Bok, Popelträd och Flugträdet växa alla slags Svenska Trän inom Åland.

Skogen består af Gran, Tall, Björk och något Al. Andra Trädslag finnas ej i betydlig Mängd. Af Vilda Fruktträn växer Hasfel ymnigt på flere Ställen. Sunds Finsköms och Hammarlands Pastorater hava tillräckeligen Skog, ehuru godt Timmer ej är synnerligen allmänt. Saltwik, Jomala, Lemland och i synnerhet Foglö hava Brist på Skog. Kumlinge Pastorat har knapp Wedbrand och Brist på Timmer. Kökars Sokn saknar all Skog, och finnas på de därtill hörige Öar endast några få Alar och Hasfelbuskar.

Allmänningar finnas ej på Åland, utom några små Allmännings-Holmar, hvilka fällan hava någon betydlig Skogväxt.

Beträffande Djuren. Utom tama Djur finnas här följande Däggande Djur. Läderlapp af 2 Arter. Warg, Räf, Lo, Utter, Mård, hvilka 3 sednare äro fällhynte, Hermelin, Mullvad, Råtta, Mullsork, Mus, Ha-

Hare, Igelkott, Skäl af 5 Arter, Tumlare. Björnar. Älgar och Ikorror finnas ej.

Foglar träffas på Åland något öfver 100 Arter. Utaf Sjöfoglar finnas här 34 Arter, hvilka alla äro antecknade vid Beskrifningen om Åbo Län i Allmänhet och behöva således här icke uprepas. Tjäder, Orre och Hjärpe saknas i Ålands Skogar.

Af Amfibier finnas 2 Arter af Ödlor, 2 af Grodor och 3 Arter af Ormar.

De slags Fiskar som finnas i Ålands Watn bestå af 37 Arter. De äro anförde vid Beskrifningen om Åbo Län och kunna där inhämtas. Hvad som här kan vara at tillägga är at Lax och Äl äro fällsynte i detta Landskaps Watn.

Insecternas Antal stiger mellan 7 och 800 Arter. Hvad om några i synnerhet är at anmärka, är följande: *Cerambyx Rusticus* och *Tenebrio Caraboides* äro skadeliga Kräk på några Ställen, emedan de genombåra Väggarne på timrade Hus och inom kort tid fördärva dem. Biskötseln har här ej haft synnerlig Framgång. Kräfter äro ej allmänna; i Sunds Sökn träffas de til någon Mängd. Om Maskarne är ej något synnerligt at anmärka.

Åland är et tämeligen väl bebodt Land. År 1805 steg Folkmängden til 13340, däraf 6215 voro Mankön och 7125 Qvinkön.

kön. Då nu Landet håller i Vidd 11.2 Qv. Mil, så är Befolkningen 1191 Människjor på Qv. Milen; det gör 19 Tunmland på Personen. År 1800 var Folkmängden 12354, År 1790—11434, och År 1749 steg den samma til 8983, den har således på 56 År ökat sig med 4457 Personer; det är inemot 50 ProCent eller 0.9 ProCent årligen.

Inbyggarnes Näringsfång är förnämligast Åkerbruk, Boskapskötsel och Fiske. Härtill kommer Wedhygge och Sjöfart.

Det allmänna Sädesslag hvarmed Åkren belås är Höftråg. Trefjärdedelar af Åkren användes til detta Såde. Korn och Ärtter fås mindre. Hafra och Blandsäd nyttjas ganska litet, och Wete är et Såde som föga idkas, mindst af Allmogen.

Medeläringen på Åland kan räknas til sjunde Kornet. Då nu årliga Utfädet skattas til 3750 Tunnor, så framskaffar Landet årligen, sedan Utfädet afdrages, 22500 Tunnor Säd, utom hvad Svedjelanden giva. Detta Sädes-Quantum är knappast tilräckligt til Landets Behof.

Ålands Åkerbruk har större Likhet med Svenska än Finska Sättet; men Riors Inrättning är antagen efter Finnarne.

Utrymme til betydliga Upodlingar saknas på Åland; nästan all brukbar Mark användes til Nytt.

Vid de Hemman som äga ymnigare Tilgång af Skog nyttjas Svedjande.

Almogens Planteringar bestå uti Humla, Kål, Rötter, något Potäter och litet Lin. Fruktbärande Trän äro fällsynte vid Bondgårdar.

Ängsmarken får ej fynnerlig Skötsel. Vanligen äro Ängarne skäligen bördiga. De giva i allmänhet godt Foder; man kan räkna Hö-Afkomsten til 40 Lispund såsom et Medeltal på Tunlandet.

Hårdwalls-Ängarne bestå af ymnig Täktåtel, Hundexing, Wårbrådd, Ängkampe, Änghafra, Ängsgrö, Slottergrö och flere Varieteter af det Släktet. Foderväxter af Ärtsläktet äro ej så allmänna; på några Ställen träffas likväl til betydelig Mängd Rödväpling, Vitväpling och Gigals-ärter. På sidländte Ängar träffas Blåtåtel, Rödven och Ängskafle. Vid Saltfjöns Stränder växer det kraftiga Sältingsgräset. Skärvals finnes ymnigt vid de flästa Stränder. Åkerhöet består af Åkerven, Kruståtel, Råglosta, Renlosta, Mariä Sänghalm, Faglegräs Spergel och Räfklor.

Med Ängslador ödes ej mycken Skog, utan inrymmes Höet merändels uti de vid Gården varande Foderhus.

Skogen är den vanligaste Betesmarken. Den består merändels af stenbunden Mark

Mark och är upfyld med Vindfällen och Qvistar. Ljung och Lingonris äro här de allmänna Växter. Gränslar Marken på någon Sida til Saltfjön som ofta inträffar, så finner Boskapen vid Stranden ett kraftigt Bete och erfättes därigenom den dåliga Betemarken.

Af Svedjeland instängas stundom Hagar til Bete för Boskapen. På desä Ställen trivas samma slags Växter som uti Hårdvalls-Ängar, och uti äldre Svedjeland träffar i synnerhet Mjölke, en Växt som ätes begärligt af Nöten och även vid starkaste Torra växer frodigt.

De talrika små Öar som omgiva Åland lämna Boskapen på flere Ställen en kraftig Föda. Betet, hvilket i allmänhet på Åland nyttjas långt in på Hösten, bibehåller sig långst på Holmarne.

Boskapskötseln idkas med Förmån. Hästarne äro af medelmåttigt Slag. På hvarje Mantal kan räknas 5 Hästar. Uti Skärgården har Bonden fällan mer än en Häst.

Allmogens Kor äro vanligen små och en Del utan Horn. På et Mantal uti de til Fasta Åland hörande Pastoraten räknas vid pås 20 fullvuxne Nöt, uti Foglö 25 til 30 och uti Kumlinge över 40.

Fåravelen är skäligen talrik, emedan över 20 Får underhållas om Vintren på et Mantal. Ullen åtgår til eget Behof, i synnerhet som Ylle även nyttjas til Segel.

Getter födas af de fläste Skärgårdsboer; Kumlinge Sokn äger största Antalet.

År 1805 underhöllos uti hela Landskapet 2760 Hästar, 140 Oxar, 8100 Kor, 3780 Ungnöt och 12380 Får.

Fiske är Huvudnäring på Åland och endast en obetydelig Del af Orten saknar aldeles Fiskevatn. Strömningsfisket är det indräktigaste. Det idkas med största Förman uti norra Delen af Saltviks-Sokn, större Delen af Geta Sokn, norra Delen af Hammarland, uti Ekerö och Kökar. Kumlinge Sokn har få Notvarp. Med Not uti beständiga Warpställen fångas mästa Strömmingen. Fisket med Skötar och Nät är mindre lönande och betvärligare. Strömmingsfångsten uti hela Ålands Skärgård stiger ungefär til 6000 Tunnor saltad Strömming, när Fisket är gynnande. Af Fjällfiske hava i synnerhet Finströms, Foglö och Kumlinge Soknar en betydande vinst. Stockholm förses til en stor Del med Fisk härifrån, och afhämtas den på Stället af Fiskhandlare. Uti Kökar idkas somliga År et lönande Torskfänge. Skälfänge är en Näringgren, som ofta vanligen betalar Idkarens

Idkarens Möda; men är af den Beskaffenhet at aldrig därå kan göras någon vifs Räkning. Vid starka Vintrar är vanligen bälta Fångsten. Norra Delen af Fasta Åland och Skärgårds-Soknarne äro de Trakter som i synnerhet befatta sig med Skälfänge Mängden af Skälar som fångas i Ålands Skärgård är stundom betydlig. Såsom et Medium kunna 800 à 1000 Skälar anses at årligen här fångas. Skältran tilvärkas ej på Åland, utan finner Almogen lika förmanligt at sälja Späcket otillredt.

Sjöfogel skjutes mycket uti Foglö och Kökar. De användas så väl til eget Behof, som til Affalu.

Wedhygge är ock et viktigt Närings-medel ehuru det mycket medtager Skogen. Från Fasta Åland samt Ekerön och Lemland föryttras årligen över 12000 Famnar Wed til Stockholm.

Slögder idkas endast til eget Behof, och bestå förnämligast uti Förfärdigande af Redskap och Käril til Fiskeriena, samt Skut- och Båt-Byggnad. Enbladige Sågvärk äro anlagde på 5 Ställen. Tegelbruk finnas på 2 Ställen.

Af Sjöfart har en Del af Åland mycken Förmån. De Skutägare som ej äga betydlig Skog låta frakta sina Fartyg at föra Wed och Bräder från åtskilliga

len i Satakunda, Österbotn och Norrland. Större Delen af de Skutor som fara med Frakter äro från Lemlands Sokn, däreft Jomala, och några även från Sund och Hammarland. Skutornas Antal är vid pafs 60, och deras Drägt är mellan 30 och 40 Läster. Större Båtar eller Jakter som fara til Stockholm finnas omkring 50. Foglö och Kumlinge Soknar hava ej några större Fartyg.

De Waror Åland vanligen aflåter til Stockholm äro Wed, Strömming, färsk Fisk, saltad Fisk, bestående i Gäddor, Sik, Braxen och Torsk, torra Gäddor, Boskap, förnämligast Nöt, saltadt Kött, Smör, Ost, Talg, Ull, Hö, Nötter, Skälspäck, Skälkinn, Sjöfogel, Höns, Ägg, m. m. Den för sin Godhet bekanta Ålands-Osten erhålles egenteligen från några Byar i Foglö Sokn, och ehuru även annorstädes på Åland lika god Ost kan tilvärkas, utgör likväl Osthandeln endast i Foglö en Näringgren.

De Waror Åland behöwer köpa äro: Salt, Hampa, Lin, Tjära, Järn och andra Metaller, samt hvad däraf förfärdigas, Kläder, Hattar, Bomullslärf, Camlot, Sidenvaror, Kramvaror, Kryddvaror, Kaffe, Socker, Win, Tobak, Färgvaror, Apoteksvaror, m. m.

Wid god Årsväxt har Åland en betydlig Övervigt i Handel. I allmänhet när inga Olycks-händelser inträffa har Almogen på Åland en skäligen Utkomst vid de Näringar den nu idkar.

Huvudsakeligaste Rörelsen från Åland är på Stockholm. Marknadstider besökes jämväl Åbo; men hela Handelen består vanligen endast i Lin, Hampa, några Hästar och Näver.

En Stads Anläggning på Åland skulle i många Afseenden vara nyttig. Nödvändige och skicklige Handtvärkare som nu til en Del saknas vore ej en af de minsta Förmåner. Et tillräckeligt Nederlag af Salt skulle ibland annat i synnerhet tjäna Orten til en huvudsakelig Vinst, emedan Invånarne nu ofta, vid en ovanligt Tillop af Strömming, i Brist af Salt, hvarmed de endast försedt sig efter den vanliga Tilgången, ej fullkomligen kunna begagna sig af denna gynnande Händelse. Fördelaktigaste Stället därest Staden kunde anläggas nämnes framdeles vid Soknarnes speciela Beskrifning.

År 1805 funnos på Åland: I anseende til Yrke;

Präster och Lärare	—	—	—	23
Civile Ämbets- och Tjänstemän	—	—	—	17
Skeppare	—	—	—	6

Handtvärkare	—	—	—	126
Bönder på egne Hemman	—	—	—	1052
Bönder på andras Hemman	—	—	—	28
Torpare	—	—	—	43
I anfeende til Stånd: af				
Adel	—	—	—	9
Läroftåndet	—	—	—	105
Stånds-Perfoner	—	—	—	132
Bonde-Ståndet	—	—	—	9734
Alle andre flags Perfoner	—	—	—	3360
Summa				13340

Räntan af et helt Mantal på Åland
figer efter Kronovärdi til 10 R:dr. 32 fk.

Kronan behållne Jordeboks och Man-
tals Räntorne över hela Åland bestodo vid
År 1795 af följande:

Contante Penningar	—	1295	R:dr 15	fk.
Säd	—	—	1073	Tunnor
Smör	—	—	940	Lispund
Fläsk	—	—	189	Dito
Kött	—	—	1076	Dito
Talg	—	—	20	Dito
Torrifsk	—	—	198	Dito
Saltad Fisk	—	—	3.5	Dito
Torfsk	—	—	68	Dito
Strömning	—	—	477	Dito
Humla	—	—	50	Dito
Oxar	—	—	25	Stycken
Får	—	—	200	Dito

Gäfs

Gäfs	—	—	—	100	Stycken
Höns	—	—	—	402	Dito
Ägg	—	—	—	4017	Dito
Halm	—	—	—	2009	Kärvar.
Hö	—	—	—	557	Lafs
Wed	—	—	—	1415	Dito
Bräder	—	—	—	7	Tolfter
Dränge och Öke-Dagsvärken 16337					Stycken.
Små Bråk äro utelämnade.					

Efter Kronovärdi steg Jordeboks-Räntan til 1929 R:dr. 3 skill. och Mantals-Räntan til 2503 R:dr. 6 skill. Tillfamman 4432 R:dr. 9 skill. Til åtskilliga Stater äro i oförvandlade Räntor anordnade 291 R:dr. 5 skill. En Del Räntor äro bortarrenderade och stiga til 295 R:dr. 38 skill. Hela oförvandlade Jordeboks- och Mantals-Räntan för Åland utgör således 5019 R:d. 4 skill.

Kronotionden är efter Tionde-Sättning 433.3 Tunnor. Häraf afgår til Stora Barnhuset, Vinsäd, Domkyrko-Tunnor, Profte-Tunnor, Pastors-Vederlag, Lotsar och 1 Gästgiveri 158. 3 Tunnor.

Kronans Inkomster af Åland stego År 1790 til 19986 R:d. 30 skill. De betydligaste Artiklar som utgjorde denna Summa voro:

Behållen Jordeboks- och Mantals-Ränta, för- vandlad efter Marke- gången	11056	R:dr.	4	fk.
Behållen Kronotionde, 276 Tunnor	927	—	37	—
Mantals-Penningar	1508	—	24	—
Allmänna Bevillingen	3712	—	25	—
Bränvins Arrende och Salu-Accis	1430	—	—	—
De öfrige Artik- larne bestående af Ar- rende-Medel, Gärnings- Ören, Lagmans- och Hä- radshödinge - Ränta, Medicinal-Fond, Riks- gälds-Fond, Slottshjelp, Saköres-Medel, Cento- nal Charta Sigillata och Postmedel stego tillsam- man til	1351	—	36	—
Summa	19986	R:dr.	30	fk.

Af denna Summa återbetalte Kronan i Aflöning til åtskilliga Stater på Landet in-
emot 500 R:dr. och för Postförfeln samt
Båtsmännernas Underhåll i Kumlinge och
Wårdö vid pafs 1400 R:dr. Behållningen
af Åland til Rikets allmänna Behof var så-
ledes öfver 18000 R:dr.

Inbyggarnes öfriga vanliga Afgifter bestående i Lagmans-Agiften, Tingsgästning, Prästrättigheter, Klockare- Brofogde- och Kyrkovaktare-Agiften, Djäknepenningar, med flere Skyldigheter, utgjör i Penningar öfver 1000 R:dr.

Landskapet är roteradt til Båtsmans-Hållning. Det underhåller 298 Båtsmän, hvaraf 187 äro Ordinarier och 111 Fördubblingar. Följande Tabell visar huru många här af hvarje Sokn underhåller:

			Ord.	Förd.
Hammarland	—	—	19	12
Finström med Geta	—	—	30	20
Saltvik	—	—	21	14
Sund	—	—	17	12
Wårdö	—	—	5	—
Jomala	—	—	36	24
Lemland med Lumparland	—	—	21	14
Foglö	—	—	16	10
Sottunga	—	—	4	—
Kökar	—	—	8	5
Kumlinge med Brändö	—	—	10	—
			Snmma 187	111

Ekerö Sokn är befriad från Båtsmans-håll i anseende till Postförandet öfver Havet. Wårdö, Sottunga, Kumlinge och Brändö Soknar äro befriade från Fördubblingar.

lingars Hållande, i anseende til Postförfeln över Passen mellan Åland och Finland.

Underhållet af förenämde Manſkap kostar Landet årligen något över 5000 R:d.

I anseende til Politiska, Cleriska och Juridiska Inrättningen är Åland så redigt indelt at intet Landskap i Sverge därmed kan jämföras. Det utgör i Fögderi, i Prosteri och i Häradshödinge-Jurisdiction. Det har och sin egen Provincial-Medicus samt et Apotek; en Landtmätare och en Lands-Fiscal.

Lands-Staten består af 1 Kronofogde, 1 Häradsskrivare, 9 Länsmän och 10 Brofogdar. Til Lotsvärdet hörer 1 Inspector, 43 Ordinarie Lotsar och 21 Extraordinarier. Lotsplatser äro 21. Jägeri-Staten består af 1 Hejderidare och 6 Stallfogdar.

Åland innefattar 8 Pastorater, utgörande 15 Soknar, däraf 8 äro Moder-Församlingar och 7 Annexer. Deras Namn befinnas uti Tabellen över Åbo Län.

Desa Soknar äro skattlagde til 489.4 förmedlade Mantal, nämligen 175.5 Skatte, 295.4 Krono och 18.5 Frälse. Af Krono-Mantalen utgöra 3 Kungsgårdar 27.7; 13 Prästgårdar 12.5; och 4 Boställen 2.4 Mantal. Af Frälset-uptaga 5 Säterien 6.7 Mantal. Oförmedlade Mantal räknas 761.

He-

Hela Gårdar eller härstädes få kallade Hemman äro 971.

Åland har i de äldsta Tiderne icke hört til Finland, ty innan detta blef Sverige underlagt var Åland de Svenske Wikingars förnämsta Skeppshamn, där de förfamlade sig när de gjorde sina Utfärder.

Sedan Finland kom under Sverige har Åland i några hundra År haft sin egen Ståthållare eller Höfdinge. Detta Ståthållerskap uphäfdes År 1634.

Inbyggarna tala Svenska Språket. De äro i allmänhet välmående samt skicklige och modige Sjomän. Deras Klädnad är snygg; och deras Byggnader rymliga samt underhållas vanligen i godt Stånd.

Den vanligaste Vägen från Sverige til Finland går genom Åland. Överfarten sker från Grislehamns Post-Kontor i Roslagen 11.5 Mil från Stockholm, över Havet til Ekerö Post-Kontor

	—	5 Mil
Vidare Landväg til Marfunds Färja	—	0.88
Sjöväg til Frebbenby	—	0.25
Landväg til Emkarby	—	1.25
Dito til Haraldsby	—	1.25
Dito til Skarpan	—	1.25
Dito til Bomarfund	—	0.12
Sjöväg til Wargata	—	0.75
Landväg til Delet	—	0.5—
Sjöväg til Kumlinge	—	2.75

Landväg til Lappwäfi	—	—	0.5—
Sjöväg til Brändö	—	—	2.—
Landväg til Skiftet	—	—	0.25
Sjöväg til Wartfala-Ön	—	—	2.25
		Summa	19 —

Vidare Landväg til Wartfala Gästgivaregård	—	—	0.25
Sjöväg til Hälfing	—	—	2 —
Landväg til Åbo	—	—	7.5—

Postvägen emellan Stockholm och Åbo är således 40.25 Mil. Däraf 25.25 Mil äro Landväg och 15 Mil Sjöväg. Före- nämde 19 Mil äro här färskildt summerade, emedan de beförjas af Åländningar.

Följer nu Pastoratens speciela Beskrifning.

1. HAMMARLAND.

Detta Pastorat är det västligaste af alla. Det omgives af Ålands Haf samt Finströms och Jomala Pastorater. Dets Storlek är 2.05 Qv. Mil. I Likhet med det öfriga Åland är detta Pastorat genomskurit af Saltsjön och upfyldt med Bärg, men har på åtskilliga Ställen jämväl betydliga Slätter. Hemmantalet är 66.8 Mantal, däraf 26.4 äro Skatte och 40.4 Krono. Hela Gårdar äro 150. Folkmängden stiger til 1813. Befolkningen är således 884
Män-

Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunnländ på Perionen.

Pastoratet består af 2 Soknar *Hammarland*, Moderkyrka, och *Ekerö*, Annex.

Hammarland. Denna Sokn är belägen på Fasta Åland. Dets Storlek är 1.15 Qv. Mil. Orten är i allmänhet bärgaktig; några Byalag hava likväl betydliga Slätter. Några små Sjöar finnas i Soknen. Hemmantalet är 41.4 Mantal, Däraf 14.6 äro Skatte och 26.6 Krono. Hela Gårdar äro 86. Byarnes Antal är 20, däraf de största äro *Torp* med 10 och *Polfsta* med 8 Gårdar. Kyrkan belägen vid Landsvägen är hvarken stor eller prydlig. Prästgården består af 1 Mantal. Huvudbyggningen är af Sten; den öfriga Åbyggnaden af Trä. Årliga Utlädet är på 8 Tunnländ. Höbolet ger 80 Lafs. Skogen är tillräckelig.

b. *Ekerö*. Denna Sokn består af en stor Ö, som skiljes från Hammarland med 1 Sund, samt flera smärre Öar och Holmar. Dets Storlek är 0.9 Qv. Mil. Midten af Ön består af en tämeligen ansenlig Slättmark. Soknens Mantal är 25.2, däraf 11.8 äro Skatte och 13.4 Krono. Hemman äro 64. och Åboer 67. Byarne äro 7, däraf de största äro: *Storby*, med 23 Hemman, där besinnes 1 Kongl. Post-Kontor; *Kyrkbyn* med 14 Hemman, och *Överby* med 10 Hemman.

Signil-

Signilskär är en liten Skärgård liggande 1.3 Mil väster om Ekerö Post-Kontor, samt bestående af kala klippor. Här bo 2 Lotfar. Här få väl som vid Ekerö Post-Kontor är inrättad en Telegraf. *Emskär* är en Hamn uti Ekerö norra Skärgård. På ett litet Skär uti samma Skärgård ligger *Högstens-Båk*. På en Klippa utanför lödra Infarten til Marsundet ligger *Marsunds-Båk*.

2. JOMALA.

Detta Pastorat ligger i sydost från Hammarland, samt omgives för öfrigt af Finström, Lumparen, Lemland och Havet. Dets Storlek är 1.45 Qv. Mil. Ehuru Soken är nog bärgig har den likväl mera Slättmark än Åland i allmänhet, och är jämväl mindre genomskuren af Watn, emedan Hafsvikarne härstädes ej gå djupt in i Landet och endast 3 obetydliga Sjöar finnas här. Soken består af 80.3 Mantal; däraf 31 äro Skatte, 48.8 Krono och 0.5 Frälse. Hemman äro 151 och Åboer 160. Oförvandlade Jordeboks- och Mantals-Räntan är 860 R:dr. Kronotonden är 83.6 Tunnor.

Folkmängden stiger til 1925. Befolkningen är således 1328 Människor på Qv. Milen; det gör 17 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 1629.

By.

Byarne uti denna Sockn äro 33 til Antalet, samt indelas uti 4 Marklag: *Sunderkarle*, *Gesterby*, *Godtby* och *Björnsby*.

De störste Byarne äro *Godtby* med 15, *Önningby* med 10, *Söderfunda*, *Wäflansfunda* och *Ytterby*, hvardera med 9, *Överby* och *Torp*, hvardera med 8 Hemman.

Märkelig Ort är *Ytternäs*, en liten By liggande på Udden af et långt Näs, som sträcker sig föderut. Här förmenas utaf Kännare af Orten at vara lämpligaste Stället för en Stads Anläggning på Åland. Här finnes en säker Hamn med godt Inlopp, och Afvägen dit från stora Farleden är obetydelig.

Pastors-Bostället består af c.8 Mantal. Åbyggnaden af Trä är tillräckelig och beqväm. Utfädet är 14 Tunnor. Höbolet ger 100 Lafs. Kyrkan har et vackert Läge på en Sandås.

3. FINSTRÖM.

Detta Pastorat ligger i norr om Jomala samt omgives för öfrigt af Hammarland, Botniska Viken och Saltvik. Dets Storlek är 1.7 Qv. Mil. Bärg möta överalt. Geta-bärgen äro de betydligaste och intaga hela norra Delen af Geta Sockn, samt tjäna Sjöfarande i Botniska Viken til Landkänning

ning. *Kasberget* och *Husklint* äro de högsta Bärigen af denna Sträcka.

Utom ingående Vikar af Havet som genomskära Pastoratet finnas här inemot 40 Sjöar samteligen små.

Pastoratet innehåller 86.6 Mantal, hvaraf 31 äro Skatte, 47.4 Krono, och 8.2 Frälse. Af Kronojorden äro 7 Mantal Kungsgård, 2.4 Prästbol och 0.5 Boställe. Af Frälset är 4.2 Mantal Säteri. Hemmanen äro 128 och Åboer 143. Jordeboks- och Mantals-Räntan oförvandlad är 827 R.dr. Kronotionden är 71.2 Tunnor.

Folkmängden stiger til 1942. Befolkningen är således 1143 Människjor på Qv. Milen; det gör 20 Tunnland på Personen. År 1790 var Folkmängden 1678.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Finström* Moderkyrka och *Geta* Annex.

a. *Finström*. Denna Sokn utgör födra Delen af Pastoratet. Storleken är 0.9 Qv. Mil. Hon innehåller 57.7 Mantal, hvaraf 20.5 äro Skatte, 36.5 Krono och 0.7 Frälse. Hemman äro 87 och Åboer 101.

Byarne äro 22 til Antalet. De äro indelte i 3 Marklag: *Godby*, *Bärgströms* och *Tjudö*. De största Byar äro *Emkarby* med 11, *Bjärström* med 9 och *Tindö* med 7 Hemman. Kyrkan som är den äldsta på Åland har den prydligaste Altartaflan af alla Kyrkor i Landskapet. Pa-

Pastors-Bostället består af 1.5 Mantal. Det har tillräckelig Åbyggnad af Trä. Årliga Utfädet är 12 Tunnor. Höbolet ger 120 Lafs. Här är jämväl godt Fjällfiske och 1 Trägård med Fruktträn.

Märkeliga Orter i Soknen äro:

a. *Grelsby*, en Kungsgård belägen 0.25 Mil från Kyrkan, består af 7 Mantal. Åkerjorden är 92 Tunmland eller 46 Tunners Utfäde. Höbolet ger 210 Parmar om 60 Lispund hvardera. Vid Gården finnes en Trädgård med Fruktträn. Därtill hörer ock tillräckelig Skog samt godt Fiske.

b. *Strömsvik*, et Säteri ej långt från Kyrkan, består af 0.7 Mantal, äger 8 Tunners Utfäde, Höbol om 90 Lafs, något Fiske, men knapp Skog.

2. *Geta*. Denna Sokn utgör norra Delen af Pastoratet. Hon består till större Delen af en Halfö, samt skiljes från Finström medelst et Ed. Hon håller i Vid 0.8 Qv. Mil. Hon innefattar 28.9 Mantal, däraf 10.5 äro Skatte, 10.9 Krono, och 7.5 Frälse, hvaraf 3.5 Mantal äro Säteri. Byarnes Antal är 13, hvaraf *öftergeta* är den största med 10 Hemman.

Märkeliga Orter i Soknen äro:

a. *Bolstaholm*, et Säteri, består af 2 Mantal. Huvudbyggningen i Mangården är af Trä, den öfriga Byggnaden af Sten.
Trä-

Trägården är förfedd både med fruktbarande och vilda Trän. Uti Ladugården är et väl inredt Fåhus af Sten. Utfädet är 22 Tunmland. Höbolet ger 150 Lafs. Skog finnes til Affalu och til Fiske är god Lägenhet. Til Gården höra 1 Tegelbruk, 1 Sägvärk samt 4 Frälse-Hemman. Gården är för öfrigt förträffeligen odlad.

b. *Bastö*, et Säteri beläget på en Ö uti en stor Hafsvik, består af 1.5 Mantal. Utfädet är 10 Tunnor; Höbolet ger 120 Lafs. Skog finnes til Affalu och godt Fiske.

c. *Dånö*, en Ö vid norra Kusten, har en tjänlig Hamn för Sjöfarande.

d. Uti Geta-Bärgen finnas 2 betydliga Grottor danade af Naturen: den större kallad Djupviks-Kyrka är 12 Alnar lång, 6 Dito bred och 4 Dito hög. Den mindre är 10 Alnar lång, 4 Dito bred, och något över 2 Dito hög.

4. SALTWIK.

Detta Pastorat, som består af en Sockn, ligger i öster om Finströms Pastorat, samt omgives för öfrigt af Botniska Havet och Sunds Sockn. Det håller i Vidd 1.15 Qv, Mil. Landet är ganska bärgagtigt i synnerhet den Norra Delen. *Långsbärgsröda* och *Asgårda Bärgen* hava en betydlig Högd, och hålles den Del af de sednare, som kallas

kallas *Ulfsdubbs-Klint* för högst af alla Åländska Bärgr. Omkring Haga Kungsgård träffas likväl mera Slättmark än vanligen finnes på Åland. Hafsvikar genomskära Soknen på flere ställen och genom en sådan delas hon i 2 Delar, som endast et smalt Ed i norr äro sammanhängande. Denna Vik inskjuter från Lumparen, är så innesluten af Land, samt har så trångt Inlopp att han nästan kan anses för en Infjö. Dess Storlek är 0.09 Qv. Mil. Några Infjöar finnas, men de äro samteligen obetydliga. En liten Bäck driver en Mjölqvarn och et enbladigt Sågvärk.

Soknen består af 61.6 Mantal, hvaraf 19.1 äro Skatte, 36.1 Krono och 6.4 Frälse. Af Krono-Mantalen äro 8.2 Kungsgård och 1.8 Prästgård. Af Frället är 2.5 Mantal Säteri. Hemman äro 92 och Åboer 107. Jordeboks och Mantals-Räntan utgör oförvandlad 591 R:dr. Kronotionden är 54.2 Tunnor.

Folkmängden stiger til 1393. Befolkningen är således 1211 Människor på Qv. Milen; det gör 19.1 Tunmland på Perlonen. År 1790 var Folkmängden 1165. År 1749 var densamma 889.

Byarne uti Soknen äro 31 til Antalet. De indelas i 4 Marklag: *Haraldsby, Rangsbj, Långbärgsröda, Ödkarby.* De första af Fjerde Bandet, M... desse

desse Byar äro *Ödkarby* med 12 och *Bertby* med 8 Hemman. Prästgården består af 0.8 Mantal. Höbolet ger 60 Lafs, Åtskilliga Holmar höra til detta Boställe, som därigenom har tilräckelig Skog och något Fiske. Märkeliga Orter i Soknen äro:

a. *Haga*, en Kungsgård, består af 8.2 Mantal. Åkren är 102 Tunnland eller 51 Tunnlands årligt Utfäde. Höbolet ger 287 Mått Hö om 60 Lispund hvardera. Åbygg-naden är af Trä. Nödtorftig Skog saknas.

b. *Germundö*, en Sätessgård, består af 1.2 Mantal, har 15 Tunnors Utfäde. Höbolet ger något öfver 100 Lafs Hö. Åbygg-naden är af Trä. Trägården är förfedd med flera Frukträn. Skog finnes endast til Wedbrand.

c. *Sonneröda*, en Sätessgård, består af 1 Mantal, har 8 Tunnors Utfäde och 40 Lafs Hö.

5. SUND.

Detta Pastorat ligger i öster om Saltvik, samt omgives för öfrigt af Botniska Havet, Wattudraget Delet och Fjärden Lumparen. Det håller i Vidd 1.35 Quadrat-Mil. Pastoratet består dels af Fast Land på Egenteliga Åland, dels af en vidsträckt Skärgård. Det består af 78.6 Mantal, hvaraf 27.5 äro Skatte, 47.6 Krono och 3.5 Frälse. Af Krono-Mantalen äro 12.5 Kungs-

Kungsgård och hava Säteri-Frihet, 1.4 är Prästgård, och 1.2 Boställe. Hemmanen äro 115 och Åboernas Antal är 138. Öförfvandlade Jordeboks och Mantals-Räntan stiger til 810.6 R:dr. Kronotonden är 67.8 Tunnor.

Folkmängden stiger til 1701. Befolkningen är således 1262 Människjor på Qv. Milen; det gör 18 Tunmland på Personen. År 1790 var densamma 1510; och År 1749 var den 1209.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Sund* Moderkyrka, och *Wårdö* Annex.

a. *Sund*. Denna Sokn är belägen på Fast Åland. Dets Storlek är 0.9 Quadr. Mil. Bärg upfylla en stor Del af Soknen; uti et af dem finnes en af Naturen dannad Grotta, 6 Alnar lång, 3 Dito bred och 4 til 5 Dito hög. Hafs vikar genomskära Soknen på många Ställen. Åtskilliga In-fjöar finnas, men obetydliga.

Soknen består af 61.7 Mantal, hvar af 14.5 äro Skatte 43.7 Krono och 3.5 Frälse Hemmanen äro 78 och Åboer 84. Folkmängden stiger til 1123. Byarne äro 24 til Antalet. De indelas i 4 Marklag: *Högbolsta*, *Norra Persby*, *Södra Persby* och *Tranviks*. De störste Byar äro: *Finby* med 11, *Mångsleckta* och *Hulta*; hvardera med 8 Hemman. Prästgården består af 1 Man-

tal. Huvudbyggningen är af Sten, men den öfriga Åbyggnaden af Trä. Utfädet är 8 Tunnor och Höbolet ger 80 Lafs. Märkelig Ort är:

Kastelholm, en Kungsgård belägen vid en smal Vik som inskjuter från Lumparen; består af 12.5 Mantal. Mangården samt en Del af Ladugården äro af Trä. Trägården är rymlig. Åkren håller i Vidd 120 Tunmland, hvaraf Hälften eller 60 årligen äro i Sæde. Höbolet ger 400 Mått Hö à 60 Lispund. Skogen är tillräckelig, Fjällfiske finnes til eget Behof. Här är ock et Kongl. Post-Kontor. Kastelholm har fordom haft et befäst Slott, som numera är förstördt och endast Rudera finnas kvar.

Det har varit i Förslag at antingen här vid Kastelholm eller ock vid Ämnäs By anlägga en Stad. Läget vore på bägge Ställena beqvämt för Landet; men dessa Ställen är aflägsne från Stora Segelleden, och til Ämnäs är desutom et svårt Inlopp.

b. *Wårdö*. Denna Sokn skiljes från Moder-Församlingen genom Bomarsund och Wargata Fjärden. De Öar som utgöra denna Sokn håller tillfammans i Vidd 0.45 Qv. Mil. Den Största Ön af dem benämd *Wårdö* eller och Sundskär håller i Vidd 0.2 Qv. Mil, Soknen innehåller 16.9 Mantal, hvaraf 13.1 äro Skatte och 3.8 Krono. Hemmanen

manen äro 37 och Åboer 54. Folkmängden är 578. Byarne äro 13; ingen af dem anfenlig. Bland Öarne som höra til Soken märkes *Ängö*, emedan mellan denna Ö och Lumparland går Segelleden för alla Skutor, hvilka utur Lumparen fara til Stockholm, och tjäna Ängö-Sund dem til god Hamn.

6. LEMLAND.

Detta Pastorat är beläget i Söder om Sunds, hvarifrån det skiljes genom Lumparen; det omgives för öfrigt af Jomala och Foglö Soknar samt Östersjön. Det håller i Vidd 1.15 Qv. Mil. Det består af de 2 anfenliga Öarne *Lemland* och *Lumparland*, jämte många smärre Öar och Holmar. Marken är i allmänhet bärgagtig.

Folkmängden stiger til 1312. Befolkningen är således 1141 Människjor på Qv. Milen; det gör 20.3 Tunmland på Personen. Pastoratet innefattar 47.1 Mantal, hvaraf 22.3 äro Skatte och 24.8 Krono. Hemmanen äro 90 och Åboer 121. Jordboks och Mantals-Räntan stiger oförvandlad til 486 Riksdaler. Kronotionden utgör 42.4 Tunnor. Pastoratet består af 2 Soknar: *Lemland* Moderkyrka och *Lumparland* Annex.

1. *Lemland*. Denna Sokn består af Ön af samma Namn jämte smärre åtskilliga Öar

och Holmar. Lemland är egenteligen icke en fullkomlig Ö, ty hon sammanbindes med Jomala uti norr med et ganska smalt Ed. Soknen håller i Vidd 0.9 Qv. Mil. Dets Folkmängd är 796. Mantalen äro 35.2 däraf 15.9 äro Skatte och 19.3 Krono. Hemmanen äro 68 och Åboer 88.

Prästgården utgör 0.9 Mantal. Dets årliga Utfäde är 8 Tunnor. Höbolet ger 50 Lafs. Skogen är tillräckelig.

Byarne äro 12, de äro indelte i 3 Marklag: *Norrby*, *Wästerby* och *Flaka*. De störste Byarne äro *Söderby* och *Flaka*, hvardera med 9 Hemman samt *Hellestorp* med 8 Hemman.

Märkeliga Orter i Soknen äro:

a. *Flaka Hamn*, en Hamn vid Byn af samma Namn på Lemlands Ön. Det har varit i Förslag at här anlägga en Stad, men Stället är föga lämpeligt, emedan det ligger nog affides från större Delen af Åland, och Hamnen är icke heller synnerligen tjänlig.

b. *Rödhamn* och *Nyhamn* äro bekanta Hamnar, belägna vid små Öar uti Farvatnet til Stockholm.

c. *Ledsunds*, *Nyhamns* och *Lågskärs-Båkar* äro belägne på Holmar uti samma Farvatn.

2. *Lumparland*. Denna Sokn består utaf Ön af samma Namn jämte några smärre

re Öar och Holmar. Storleken är 0.35 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 336. Mantalen äro 11.8, hvaraf 6.4 äro Skatte och 5.4 Frälse. Hemmanen äro 22 och Åboer 43. Byarne äro 6 til Antalet; ingen af dem är stor.

7. FOGLÖ.

Detta Pastorat ligger i öster om Lemlands, samt omgives för öfrigt af Wårdö och Kumlinge Soknar, Wattudragen Delet och Wattuskiftet, samt Östersjön. Det består af en myckenhet större och smärre Öar, Holmar och Skär. Figuren af Pastoratet liknar en likbent Triangel, hvilkens Spets vetter åt sydost. Längden af denna Skärgård är 5 Mil, och Omkretsen däromkring är 14 Mil. Areala Vidden af de därtillhörige Öar, Holmar och Skär är 1.25 Qv. Mil.

De Öar och Holmar hvaraf detta Pastorat består äro allesamman upfylde med Bärgr. De Dalar som finnas äro likväl vanligen fruktbarande, men hava sällan någon betydelig Vidd. Utaf de til Pastoratet hörige Öar och Holmar äro 24 bebodde och med Bonde-hemman försedde. Hela den öfriga Myckenheten är obebodd. De störste af desä Öar anföras uti följande Tabell.

	Qv. Mil.		Qv. Mil.
<i>Hummersön</i>	0.13	<i>Sättunga</i>	0.07
<i>Skogbodaön</i>	0.12	<i>Sonboda-Ön</i>	0.06
<i>Degerön</i>	0.11	<i>Foglön</i>	0.05
<i>Hälsön</i>	0.08	<i>Ulwersön</i>	0.04
<i>Karby-Ön</i>	0.08	<i>Notön</i>	0.03

Den fidsä af desä Öar är således lika stor med Kungsholmen i Stockholm.

Folkmängden stiger til 1650. Befolkningen är således 1320 Människjor på Qv. Milen; det gör 19 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 1498, och År 1740 utgjorde den 1250 Personer, den har således på 56 år ökat sig med 400 Personer.

Pastoratet innehåller 42.8 Mantal, hvar af 15.7 äro Skatte och 27.1 Krono. Hemmanen äro 143 och Åboerne 152 til Antalet. Jordeboks- och Mantals-Räntan oförvandlad stiger til 460 R:dr. Kronotionden utgör 24.8 Tunnor.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Foglö* Moder-Församling, samt *Sättunga* och *Kökar* Annexer.

1. *Foglö*. Denna Sokn ligger västligast af alla 3. Hon innefattar 7 utaf de i Tabellen anförde Öar jämte flera smärre. Dets Storlek är 0.8 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 953. Hon består af 28.2 Mantal, hvaraf 13.7 äro Skatte och 14.5 Kroho. Hemmanen äro 72 och Åboerne

76 til Antalet. Byarne äro 23, däraf de första äro *Sonboda* med 9 och *Halsterboda* med 8 Hemman.

Goda Hamnar äro vid *Degerby*, belägen på *Degerön*, samt vid *Flisö* liggande på *Hummersön*; den sednare nyttjas mycket af *Sjöfarande*. Det har varit i Förslag at på etdera Stället anlägga en Stad, men en sådan skulle endast gagna *Foglö Sockn*, emedan han låge förmycket afslides från *Fasta Åland*.

Prästgården består af et Mantal, har ej mer än 3 Tunnors *Utfäde*, och *Höbolet* ger över 100 *Lafs Hö*.

2. *Sättninga*. Denna Sockn ligger i norr om de andra. Hon består utaf Ön af samma Namn jämte några smärre. Storleken är 0.13 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 195 Personer. Mantalen äro 6.2, hvaraf 1.8 äro Skatte och 4.4 *Krono*. Hemmanen äro 13, och *Åboerne* 18. Byarne äro 5, hvaraf *Sättninga* är den första innehållande 9 Hemman.

3. *Kökar*. Denna Sockn ligger i Sydost om de bägge föregående. Hon består utaf en *Skärgård* innefattande Öarne *Hälsön* och *Karby-ön*, jämte många smärre Öar, *Holmar* och *Skär*. Hon håller i *Vidd* 0.32 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 502. Mantalen äro 8.4, hvaraf 0.2 är Skatte och

6.2 Krono. Hemmanen äro 56 och Åboernas Antal 58. Byarne äro 8, hvaraf *Karby*, *Hälfö* och *Österhygge* äro de största, hvardera med 12 Hemman. På *Utön* underhålles en Fyrbåk til de Sjöfarandes Tjänst, som ärna löpa in i Finska Skärgården. Här är ock en tjänlig Hamn.

8. KUMLINGE.

Detta Pastorat är beläget i norr om det föregående, samt omgives för öfrigt af Wattudragen Delet och Wattuskiftet samt Botniska Havet. Det består jämväl af en anseelig Skärgård, som sträcker sig hela 6 Milen i Längd med en Bredd från 1 til 2 Mil. Uti Vidd håller det 1.1 Quadr. Mil. Större Delen af denna Vidd upfylles af Berg och är således stor Brist på Mark tjänlig til Odling.

Folkmängden stiger til 1504. Befolkningen är således 1364 Människjor på Qv. Milen; det gör 17 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 1405.

Mantalen äro 26.2 hvaraf 2.5 äro Skatte och 23.7 Krono. Hemmanen äro 83 och Åboerne 152. Oförvandlade Jordboks och Mantals-Räntan är 268 R:dr. Kronotionden utgör 22 Tunnor.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Kumlinge* Moderkyrka och *Brändö* Annex.

1. *Kumlinge*. Denna Sokn utgör södra Delen af Pastoratet. Hon innefattar 3 ansefliga Öar *Kumlinge*, *Seglinge* och *Enklinge* samt flera smärre. Storleken är 0.6 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 672 Personer. Mantalen äro 17.2, hvaraf 1.1 äro Skatte och 16.1 Krono. Hemmanen äro 41 och Åboerne 77. Til Soknen höra 6 Byar, hvaraf de största äro *Kumlinge* med 16 och *Seglinge* med 8 Hemman. Prästgården består af et Mantal. Utfädet är 4 Tunnor. Höbolet ger 60 Lafs. Tilgången på Skog är knapp.

2. *Brändö*. Denna Sokn består af en myckenhet större och smärre Öar. Storleken är 0.5 Qv. Mil. Folkmängden är 932. Mantalen äro 9, hvaraf 1.2 Skatte och 7.8 Krono. Hemmanen äro 42. Åboernas Antal är 75. De til Soknen hörande Byar äro 8, hvaraf de största heta *Jurmo* med 9 och *Åva* med 3 Hemman. På Ön *Brändö* ligger Soknens Kyrka.

Såsom en Besynnerlighet kan anmärkas, at det största och mindsta Landskapet i Sverge hava nästan lika stor Folkmängd, nämligen Lappland 12929, och Åland 13340, då det förra är i Vidd 136 Gånger större än det sednare.

2. TAWASTEHUS Län.

§. 1. Karta och Läge.

Över detta Höfdingdöme är en god Karta uti Imperial Format utgiven År 1798 af Bärgrådet Friherre Hermelin, samt författad af Premier-Ingenjören C. P. Hällström.

Landets Matematiska Läge är mellan 59 Grad. 25 Min. och 62 Grad. 15 Min. Latitud, samt mellan 40 Grad. 24 Min. och 43 Grad. 30 Min. Longitud. Uti detta Bestämmande äro de yttersta Skären emot Söder, Väster och Öster intagne.

Dets Geografiska Läge är uti medlersta Delen af Södra Finland. Det omgives i väster af Åbo Län, i norr af Wasa Län, i öster af Kymmenelands Län och i föder af Finska Viken.

§. 2. Storlek.

Höfdingdömet håller i Längd uti nordostlig och sydvästlig Sträckning, från Jämfä Sokns norra Gräns til Hangö-Udd 29 Mil. Största Bredden är föderut mellan Tenala Pastorats västra Ända och Borgo Stad 16 Mil. Midtpå är Länet 13 Mil bredt, och i norra Delen 9 Mil. Uti Omkrets håller Länet 68 Mil; och uti Areal 232 Qv. Mil.

§. 3.

§. 3. Naturlig Befkaffenhet.

Genom nästan medlersta Delen af Landet, til vid pass 7 à 8 Mils Afstånd från Finska Viken, stryker en anseelig Landtrygg, uti Sträckning från väster til öster, med åtskilliga Bugter, til en Längd af 18 Mil. Ifrån denna Landtrygg fluttar Landet åt Finska Viken; och de Wattudrag som vid födra Sidan här af hava sin Uprinnelse flyta samtelligen åt Finska Viken, undantagande några få som rinna åt Östersjön. De Källor åter som vid norra Sidan af denna Landtrygg befinnas lämna allesamman sina Vatn åt Kumo-Älf, som faller i Botniska Havet.

På denna Landtrygg flöter uti vertikal Ställning en annan Landtrygg, gående från norr til söder. Väster om denna Ås fluttar Landet åt Botniska Havet, och de Vatn som här befinnas flyta åt Kumo-Älf, för at sedan med gemensam Ström falla i förenämde Haf. Öster om samma Ås fluttar Landet åt Kymmene-Älf, och de År som här finnas flyta åt nyfsnämde Wattudrag.

Den Delen af Länet som ligger på födra Sidan om den förra Landtryggen, hvilken jag vil benämna *Nyländska-Åsen*, är något ojämn och backig, men utan synnerligen höga Bäck, samt rikeligen försedd med Strö-

Strömar och Sjöar. Marken är ock här i allmänhet fruktbar.

Den Delen af Länets som är belägen på norra Sidan om denna Ås, samt omkring den sednare Landtryggen, hvilken jag vil kalla *Tawastiska Åsen*, är mycket ojämnare och bärgaktigare än den förra Delen, ganska vatturik, samt försedd med flera Sjöar, af hvilka många äro ganska ansefliga. Nedra Delen af denna Landsträcka är något flackländig men högre up vid Sjön Päjäne och så vidare til Wasaläns Gräns blifva Bergen högre och skarpare. Jordmånen är i allmänhet bördig; och Landet är en af de härligaste Trakter i Finland.

Södra Kusten af Länets betäckes af en vacker Skärgård, som på åtskilliga Ställen är tämeligen anseflig.

§. 4. W a t n.

a. Haf.

Finska Viken stöter til Länets med en Strand af 20 Mil. Detta Haf formerar vid Kusten åtskilliga Vikar. Af desä är *Poojofjärden*, hvilken skjuter 3 Mil djupt in i Landet den största. Andre Vikar af någon Betydenhet äro *Tendla-Fjärden*, 2 Mil lång, samt *Borgo-Fjärden* 1.2 Mil lång.

b. Strö-

b. Strömar.

Två stora Älver vatna detta Land, nämligen *Kymmene-Älf* och *Kumo-Älf*, men bägge röra endast Länets Gränser, i anseende til sina Huvudgrenar.

1. *Kymmene-Älf*. Denna utvidgar sig här uti en anseelig Sjö, benämd *Päjäne*; samt inom Länets gräns utgör en Sträcka af 11 Mil. På des högra Sida eller inom Länet falla några Åar däruti, däraf *Padasjoki-Ån* är den anseeligaste; hon går genom Sjöarne *Lummene*, *Wehkjärwi* och *Wäsjako*, samt är 5 Mil lång.

2. *Kumo-Älf*. Denna utgör Gränsen mellan detta och Åbo Län, under en Sträcka af 7.5 Mil, gående genom Sjöarne *Ruowäsi*, *Palowäsi*, *Wangowäsi*, *Näsjärwi* och *Pyhäjärwi*, hvarifrån hon viker af åt Åbo Län, för at därifrån falla i Havet.

Kumo-Älf uphämtar inom detta Läns Gränser sin största Gren benämd *Wanajajoki*. Den största Gren som *Wanajajoki* uttager infaller på des högra Sida och heter *Längelmäjoki*. Om des bägge Strömars Ursprung och Lopp är förut ordad uti allmänna Beskrifningen om Finland.

Den största Gren åter som *Längelmäjoki* uphämtar kommer utur Sjön *Wäsjako*, flyter genom Sjöarne *Nerojärwi*, *Kuohjärwi*, *Ävijärwi*, *Isooine*, *Hauhonselkä* och

och Ilmolanselkä uti Lampis och Hauho Soknar til Mallaswäsi, därest Föreningen sker. Detta Wattudrags Längd är 7 Mil.

Det största Wattudrag som på vänstra Sidan infaller i Wanajajoki är *Urdiala-Ån* som kommer från denna Sokus Sjöar och är 5 Mil lång.

Wanajajokis Område håller i Vidd circa 80 Qv. Mil. Wanajajoki är således en af de största Strömar af andra Graden som i Sverge finnas.

De största Strömar som finnas på födra Sidan om Nyländska-Åsen och falla i Finska Viken, äro följande: at skrida från Väster til Öster.

1. *Karis-Ån*. Denna Å få väl som de följande har lit Ursprung vid Nyländska Åsen, flyter genom Sjöarne Hidenwäsi och Lojo-Sjön uti Pojo-Fjärden efter et Lopp af 8 Mil.

2. *Wanda-Ån*. Den utvidgar sig icke på något Ställe uti Sjöar, rinner genom Nurmijärwi och Hälfings Soknar, faller ut i Hälfingsfors-Fjärden, och är 7 Mil Lång.

3. *Mäntselä-Ån*. Denna går genom Mäntselä och Borgnäs Soknar, faller uti Borgo Fjärden och är 6.5 Mil lång.

4. *Borgo-Ån*. Denna rinner genom Hollola Orimattila och Bårgo Soknar uti Bårgo-Fjärden, efter et Lopp af 11 Mil.

Hon utgör under en Sträcka af 7 Mil Gränfen mellan detta Höfdingdöme och Kymmenelands.

c. Sjöar.

Uti Gränfen til Åbo-Län äro belägne Sjöarne *Ruowäsi*, *Palowäsi*, *Wangowäsi*, *Nästjärwi*, *Pyhäjärwi* och *Wäsilax-Sjön*. Uti Gränfen til Kymmeneland ligga Sjöarne *Pjäjäne* och *Wäsjärwi*; samtelige desse Sjöars Storlek är förut anford. De Sjöar som ligga inom Länets Gränfor befinnas i följande Tabell; wifande Sjöns Namn, Fögderiet hwaruti Sjön är belägen, samt Vidden uti Qv. Mil.

	Sjön	Fögderiet	Vidd.
1	<i>Längelmäwäsi</i>	Ö.Sat.Öfr.Säxm.	1.7—
2	<i>Lojo-Sjön</i>	Raseborgs Östr.	1.14
3	<i>Wanajowäsi</i>	Ö. & N. Säxm.	0.83
4	<i>Säxmäki-Sjön</i>	Nedra Säxmäki	0.52
5	<i>Palkäneniwäsi</i>	Öfra Säxmäki	0.51
6	<i>Mallaswäsi</i>	Öfra Säxmäki	0.5—
7	<i>Roinewäsi</i>	Östra Satakunda	0.48
8	<i>Iforoine</i>	Västra Hollola	0.45
9	<i>Ävijärwi</i>	Dito	0.36
10	<i>Kuohijärwi</i>	Dito	0.33
11	<i>Pyhäjärwi</i>	Nedra Säxmäki	0.32
12	<i>Hidenwäsi</i>	Raseborgs Östra	0.3—
13	<i>Murajärwi</i>	Västra Hollola	0.27
14	<i>Hauhonselkä</i>	Medl. Hollola	0.25

	Sjön	Fögderiet	Vidd.
15	<i>Wehkajärwi</i>	Medl. Hollola	0.24
16	<i>Lummene</i>	Dito	0.28
17	<i>Ilmolanselkä</i>	Västra Hollola	0.18
18	<i>Wesijako</i>	Medl. Hollola	0.17
19	<i>Liesjärwi</i>	Nedra Säxmäki	0.12
20	<i>Pääjärwi</i>	V. & M. Hollola	0.14
21	<i>Kuorewäsi</i>	Medl. Hollola	0.12
22	<i>Loppis-Sjön</i>	Västra Hollola	0.11
23	<i>Orijärwi</i>	Raseb. Västra	0.11
24	<i>Nerojärwi</i>	Västra Hollola	0.1
25	<i>Rutajärwi</i>	Nedra Säxmäki	0.1

Anmärkning vid föregående Sjöar:

Om de 2 första är förut ordad vid allmänna Beskrifningen om Finland; om de öfrige är följande at anföra.

1. *Wanajawäsi* är nästan fyrkantig; håller i Längd 2 Mil.

2. *Säxmäki-Sjön* håller i Längd 2 Mil; han har 2 stora Fjärdar kallade *Rautanselkä* och *Konhonselkä*.

3. *Pälkänenwäsi* håller i Längd 1.5 Mil; han har sit Utlopp i Mallaswäsi.

4. *Mallaswäsi* håller i Längd 1.5 Mil.

5. *Roinewäsi* håller i Längd 1.4 Mil. Desla bägge Sjöar skiljas endast genom 2 Sund från hvarandra och kunna nästan anses såsom Delar af en och samma Sjö.

6. *Isoroinne* håller i Längd 1.8 Mil.

Sam-

Samteliga desla Sjöar höra til Kumo-Älfs Område.

Lummene och *Wesjako* äro belägna i fjelva Landtryggen och lämna sina Watn både åt Kumo- och Kymmene Älvar.

Loppis-Sjön är en af de högsta i Finland, ty han ligger 248 Fot över Hafs-brynet. Endast Sjöarne vid Kymmene-Älfa och Wuoxens Ursprung ligga något högre.

§. 5. Naturs-Producter.

a. Mineralier.

Kopparmalm finnes här uti större ymighet än uti något annat Län i hela Finland. Järnmalms Anvisningar hava här ock där yppat sig. Utur Kärr och Myror hämtas på åtskilliga Ställen en järnhaltig Jord, hvaraf Myrjärn tilvärkas. Utaf andra nyttiga Mineralier finnes Kalkbrott uti Janakkala, Hauho och Urdiala Soknar. Skifergången uti Satakunda sträcker sig uti detta Län ända til Längelmäki Sokn.

b. Växter.

Skogarne bestå i allmänhet af samma slags Trän som uti andra Finska Länder. På åtskilliga ställen finnas ymniga Furu- och Björkskogar. Alm, Lönn, Ask och Hasfel växa vildt på åtskilliga Ställen.

Af Sädes-Arter fås förnämligast Råg och Korn. Svedje.Råg har fordom varit mycket i Bruk, men har i sednare Tider efter handen allt mer och mer aftagit.

Lin, Hampa och Humla planteras flestädes. Uti sydligare Delen af Landet trivas och odlas med Framgång hvarje-handa slags Rötter och Köksväxter, ävensom Frukträn.

c. Djur.

De uti Skogar vanlige Djur träffas ock i detta Län. Älgar finnas här tillfälligtvis; men Björnar och Wargar äro i myckenhet. Wildbråd och Fogel få väl Skogs- som Sjöfogel finnas tilräckeligen.

§. 5. Folkmängd.

Tawastehus-Län är i anseende til Folkmängden det Andra bland Rikets Höfdingdömen, men i afseende på Befolkningen det Tjugonde. År 1805 steg Folkmängden til 185740. Emedan Länet håller i Vidd 232 Qv. Mil, så viftas på hvarje Qv. Mil 800 Människjor; det gör 28.8 eller i rundt Tal 29 Tunmland på Personen.

År 1800 var Folkmängden — 176539

— 1795 — — — 164039

Folkmängden har således på endast 10 År ökat sig med 21701; det är 13 ProCent, eller

eller årligen 1.3 ProCent, hvilken Förökning är inemot dubbelt så stark som hela Rikets.

§. 7. Näringsfång.

Inbyggarnes i Städerna Näringsmedel äro de vanliga: Handel och Sjöfart, Handverk, jämte något Jordbruk, och andre Bi-Näringar.

Allmogens förnämsta Yrke är egentligen Boskapskötsel, hvilken, uti de Trakter af Landet som til Mulbete hava öfverflödigt Utrymme, äger överhanden; men på andra Ställen är Åkerbruk Huvudnäringen.

I detta Län har Allmogen, när et Antal Stånds-Personer samt några Bönder i Akkas och Urdiala Soknar undantagas, icke ännu hunnit til den Höjd i Åkerbruket som uti Åbo Län. I nägden omkring Tawastehus, såsom uti Wåno, Hauho, Säkämäki, Akkas samt Tammela och Lojo Soknar förekomma de största Åker- och Upodlings-Fält, som bestå dels af god Lermylla, dels ock af Mo- eller sandrådande Mulljord. Alla vanliga Sädes-Arter upföras til Växt. Bovete idkas allmännaft i Lampis, Hollola, Pälkäne och Kangasala Soknar. Ehuru nu Åkerbruket icke är uti synnerligt Flor, så producerar dock Lan-

det få mycken Säd at den icke allenast räcker til eget Behof, utan och at där af kan til andra Orter aflåtas. Sädes-Afkastningen i denna Landsort sker dels til de här befintliga Järnbruken, dels til Städerna i Länet samt Sveaborg: men största Myckenheten föres dock til Åbo Stad, där den bäst betalas. Det Quantum Säd, som årligen härifrån afyttras stiger per Medium til omkring 21000 Tunnor, nämligen i goda År 28000 och i Missväxt-År 14000 Tunnor.

På ingen Ort i Finland har Allmogen med den berömliga Omtänka och Drift vinlagt sig om nyttiga Planteringar som i detta Län. För Lin- och Hampe-Plantering är Tawastland i synnerhet rygtbart, och ehuru allmänt Lin och Hampa här i Landet odlas så idkas denna Näring dock med god kunskap och et väl övadt Handlag i Padasjoki, Hauho, Hollola, Lampis, Wåno, Janakkala, Hattula och Säxmäki Soknar, ävensom uti Längelmäki, Kuorewäsi och Oriwäsi Soknar tilredes det bästa gröna Linet i Finland. I förenämde Orter kan Bonden sälja från 40, 60 til 100 Lispund Lin och Hampa om Året; Byarne i Padasjoki och Kuhmois Soknar likna i anseende til deras vidsträckta Hampe-Plantering mera Städ än Landsbygd, emedan Bonden här nästan allmänt får sin Åker-

Åkerjord til en Tredjedel med Hampa. Den mästa Humlan planteras i Tenala, Lojo, Kisko, Karis och i synnerhet Ingo Sokn; där finnas Bönder som kunna sälja från 60 til 100 Lispund Humla om Året. Potäter planteras uti Tawastland af Almo-gen förnämligast i Afikkala, Hollola och Lampis Soknar.

At närmare utreda i hvad mån uti sednare Tider desse Planteringar til- eller aftagit, få har man, när i behörig Calcul blivit intagit det som utom Länet til Åbo-Län och Österbotn af Lin, Hampa och Humla blivit såldt, funnit desse Planteringsars Tilväxt och Affalu inom 10 Års tid från 1770 til 1780 hava varit följande:

År

	1770	1780	
Lin	18679	29717	Lispund
Hampa	13722	17520	Dito
Humla	3816	5997	Dito
Potäter	67	240	Tunnor
Rovor	2457	894	Dito

På de 27 Åren som sedermera förflutit hava dessa Planteringar i synnerhet af Potäter ansenligen ökat sig.

Hvad Svedjandet såsom en Skogs Näring beträffar, få tilgår härmed, i synnerhet i Norra Delen af Länet, ännu nog oordentligt. Dels fälles därtill utan Skilfäng-

den bästa och gröfsta Skogen, än ock huggas desla Swedjor allmännaft på bärgagtig och stenröfig Mark, där Skogen aldrig mera kan återväxa. Tjårubränneri idkas här i Landet nästan allmänt til eget Husbehof, men til Affalu endast uti Loppis, Hausjärwi och Ruowäsi Soknar. År 1781 besteg sig all den Tjåru-Tilvårkning som härifrån kom til utrikes Handels-Rörelsen, tillsammans endast til 730 Tunnor Tjåra.

Uti Lånet finnas 15 finbladiga Sågvårk, hvilkas Afkastning jämte det som vid de grofbladige Sågvårken blivit tilvårkadt är tämligen betydligt, så at År 1781 til Städerna blivit införde 14228 Tolfter Bråder.

Skogshygge samt Kolning och Körflor til Jårnbruken jämte Arbete vid Kopparvårket giver ock Nåring åt en Del Almoge. Fiske är en vigtig Nåringsgren för dem som bo vid Hafsådan; och uti de många och stora Sjöarne idkas jämvål anseeligt Fiskeri.

Åtskillige nära sig af Djurfångst och Fogelfkytteri.

År 1805 funnos i Lånet:

Pråster och Lårare	181
Civile Åmbets- och Tjenstemån	232
Handelsmån	43
Handels Betjånter	47
	Skep-

Skeppare	31
Sjömän	281
Handtvärkare i Städerne	315
Dito på Landsbygden	1132
Tillsammans Handtvärkare	1447
Bönder på egne Hemman	8092
Bönder på andras Hemman	1876
Torpare	6070

I anseende til Stånd.

Endast på Landsbygden,

Af Adel	830
– Läroståndet	696
– Stånds-Perfoner	2938
– Bondeståndet	130603
– Alla andra Perfoner	38664
Summa i Städerne jämte Sveaborg och Hangö-Fästning	12009
Total Summa	185140

§. 8. Economisk Styrka.

Den öppna Jorden utgör 83988, eller i rundt Tal, 84000 Tunmland; det är en Sextiofjærdedel af Landets Areala Vidd. Här underhållas 29260 Hästar, 9630 Oxar, 66030 Kor, 36300 Ungnöt och 103250 Får.

§. 9. Politisk Styrka.

Krono-Inkomsterne af detta Höf-
dingdöme, bestående af Ordinarie Upbör-

den och Brännvins-Bränneri-Afgiften steg
År 1804 til 175883 R:dr. 17 Skill.

9. Landets Indelning.

a. Geografiska Fördelningen.

Tawastehus-Län är sammanfatt ut-
af större Delarne af 2 Landskap: *Nyland*
och *Tawastland*, samt utaf en liten Del af
Satakunda.

b. Politiska Fördelningen.

Höfdingdömet består af 8 Fögderien, be-
nämde *Raseborgs Västra*, *Raseborgs Östra*, och
Östra Nylands hvilka 3 äro belägna i Nyland;
Västra Hollola, *Medlersta Hollola*, *Nedra Säxmäki*,
Öfra Säxmäki, hvilka 4 äro belägna i Ta-
wastland, samt *Östra Satakunda*, som utgör
en Del utaf Landskapet Satakunda.

c. Cleriska Indelningen.

I detta afseende är Höfdingdömet de-
ladt mellan de bägge Stiften Åbo och Borgo.
Til det förra Stiftet höra 141 Qvadr. Mil.
med 110580 Inbyggare, och til det fedna-
re Stiftet 191 Qv. Mil. med 74560 Invå-
nare.

At närmare detaljera hvad som hörer
til hvarje Stift, så nämnes, at til Åbo Stift
höra

höra 1:o Raseborgs Västra Prosteri bestående af Tenala, Kisko, Karislojo, Karris, Pojo och Ingo Pastorater. 2:o Raseborgs Östra Prosteri, innefattande Lojo Loppis, Wihtis, Sjundo, Kyrkflätt och Esbo Pastorater. 3:o Tawastehus Prosteri, bestående af Wäno, Janakkala, Tammela och Somero Pastorater. 4:o Hattula Prosteri, innehållande Hattula, Säxmäki, Pälkäne, Sahalax, Kalwola, Akkas och Urdiala Pastorater. 4:o En liten Del af Björneborgs Prosteri, bestående utaf mindre Delen af Pungalaitio Pastorat. 5:o En Del af Tyrwis Prosteri, innefattande Delar af Birkala och Wäfilax Pastorater. 6:o Större Delen af Tammerfors Prosteri, inbegripande hela Lämpelä, Kangasala, Oriwäsi och Längelmäki Pastorater, samt de Delar af Mäsfuby och Ruowäsi Pastorater, som ligga på vänstra Sidan om Kumo-Älf.

Til Borgo Stift höra 1:o En Del af Borgo Domprosteri, innefattande den Delen af Borgo Pastorat som ligger på högra Sidan om Borgo-Ån, samt Mäntselä Pastorat. 2:o Nylands Prosteri, inbegripande Sibbo, Hälsing, Tusby och Nurmijärwi Pastorater. 3:o En Del af Östra Tawastlands Prosteri bestående utaf de Delar af Orimattila och Hollola Pastorater som ligga på högra sidan om Borgo-Ån.

4:o Wästra Tawastlands Prosteri, hvar-
 til höra Hauho, Lampis, Padasjoki och
 Jämfä Pastorater, undantagande Annexen
 Kuiwasmäki som ligger i Wafa Län.

d. Juridiska Fördelningen.

I anseende härtill är Länet indelt i 8
 Härad, utgörande även så många Fögde-
 rien, hvilkas Namn förut vid Politiska In-
 delningen äro anförde. Det är fördelt mel-
 lan 3 Lagfagor, *Nylands* och *Tawastehus*,
Åbo och *Björneborgs*, samt *Kymmenelands*,
 hvilka inom Länets Gränser innefatta 4 hela
 Häradshöfdingdömen och Delar af 3 dyli-
 ka. De hela Jurisdictionerne äro följande:

1:o *Wästra Raseborgs*, bestående af *Te-
 nala*, *Pojo*, *Karis*, *Karislojo*, samt *Ingo Pa-
 storater*. 2:o *Östra Raseborgs*, inbegripande *Lo-
 jo*, *Wihtis*, *Sjundo*, *Kyrklätt* och *Esbo Pa-
 storater*. 3:o *Nedra Säxmäki*, innefattande *Säx-
 mäki*, *Akkas*, *Urdiala*, *Kalwola*, *Tamme-
 la*, *Somero*, *Hattula*, *Wåno*, *Janakkala* och
Loppis Pastorater. 4:o *Öfra Säxmäki*, in-
 nehållande *Pälkäne*, *Sahalax*, *Längelmäki*
 och *Jämfä Pastorater*. Desse 4 Jurisdiction-
 ner höra til *Tawastehus* Lagfaga. 5:o *Öfra*
Satakunda Öfredels til en Del. Den Delen
 däraf som ligger inom Länets Gränser in-
 nefat-

nefattar hela Lämpelä, Kangasala och Oriwäsi Pastorater, största Delen af Mäsfuby samt en anseelig Del af Ruowäsi. Denna Jurisdiction hörer til Åbo och Björneborgs Lagfaga. 6:o *Hollola*, til största Delen bestående inom Länets Gränfor af hela Padasjoki, Hauho och Lampis Pastorater, större Delen af Hollola, samt mindre Delen af Orimattila. 7:o *Borgo och Kymmene*, til större Delen; bestående inom Länets Gränfor af hela Nurmijärwi, Hälsing, Tusby, Sibbo och Mäntselä Pastorater, samt den Delen af Borgo Pastorat som ligger på högra Sidan om Borgo-Ån. Desa bägge sidsta Jurisdictioner höra til Kymmenelands Lagfaga.

d. Militäriska Författningen.

Ut af Krigsfolk underhållas i Länets.

1:o Ut af Nylands och Tawastehus

Dragon-Regimente — — 844 Man.

2:o Ut af Tawastehus Regimente 569 Dito

3:o Ut af Björneborgs Regimente 243 Dito

4:o Ut af Lätta Infanteriet — 76 Dito

5:o Af Lätta Cavalleriet — 167 Dito

Summa 1899 —

Desutom ligga uti detta Höfdingdöme, Värfsda Trupper:

Artilleri 8 Compagnien — — 640

Af

Af Enke-Drottningens Lif-Regimente, 4 Compagnien — — 400
 Af et annat Regimente — — 800
 Förutan Arméens Flottas Manskap på Sveaborg jämte Fortifications-Staten och Pionierne.

f. Bärags-Inrättningen.

Kopparvärdet och Järnbruken i detta Höfdingdöme höra under Finlands Bäragsmästardöme.

Uti Länet finnas 3 Städer och 1 Fästning.

Följande Tabell visar Fögderierna, Pastoraten och Soknarne i Höfdingdömet med deras Storlek, Mantalen År 1795 samt den Folkmängd som befanns År 1805.

Tabell öfver TAWASTEHUS Län.

1. WÄSTRA RASE- BORGS-Fögderi	Widd Qv. Mil	Mantal, Folke- mängd.
1 TENALA *	5.2	2554
2 Hångö Fästning		117
3 Bromarf		1667
4 KISKO, Del däraf	1.4	1293
5 POJO *		2440
6 EKENÄS Stad	3.2	1260
7 Ekenäs Sokn		1016
		8 Ka-

9	KARIS *	3.6	2076
9	Snappertuna	}	1755
10	Svartå Bruk		243
11	KARISLOJO	2.3	1245
12	Samatti	}	565
13	INGO * med		3.5
14	Degerby Kapell	}	
15	Fagerviks Bruk		442
Summa		19.2	523.1 20297

ÖSTRA RASEBORGS Fögderi

1	LOJO *	}	7.8	2830
2	Nummis		1786	
3	Pufula	}		1801
4	WIHTIS *		7.6	4265
5	Pyhäjärwi	}		1191
6	SJUNDO *		2.6	3132
7	KYRKSLÄTT med	}	3.6	3762
8	Hapijärwi Kapell			
9	ESBO med	}	3.4	3400
10	Kortjärwi och			
11	Enäjärwi Kapeller			
Summa		25	650.1	22167

3. ÖSTRA NYLANDS Fögderi

1	HÄLSINGFORS *	}		4337
2	SWEABORG *		4606	
3	HÄLSING *	3.2	4874	
				4 NUR-

4	NURMIJÄRVI *	}	6.-	2751		
5	Maridfors			257		
6	TUSBY	}	2.8	2530		
7	SIBBO * med			}	4.6	4161
8	Österfundom Kapell					
9	BORGO * Sokn, De-	}	5.4	3914		
10	Borgnäs, lar af			1452		
11	Åskola, desfa			1006		
12	Pukkila, Förfaml.			835		
Summa 22.-				437.4	30723	

4. MEDLERSTA HOLLOLA Fögderi

1	MÄNTSELÄ *	6.5	4352		
2	ORIMATTILA en Del	2.5	2103		
3	HOLLOLA *	}	10.6	4947	
4	Kärkölä			2232	
5	Åfikkala, en Del			2230	
6	Koskis, Annex til Lampis	1.8	1976		
7	PADASJOKI *	}	16.6	2836	
8	Kumois			2856	
Summa 38.-				308.7	23532

5. VÄSTRA HOLLOLA Fögderi

1	HAUHO *	}	8.4	4432
2	Tulois			1461
3	Luopiois			2470

4 LAMPIS

4	LAMPIS	6.4	5572
5	WÄNO	5.4	1798
6	Rengo		1556
7	TAWASTEHUS * Stad		1689
8	Tawastehus Sokn		686
9	JANAKKALA	9.8	3220
10	Hausjärwi		2976
11	LOPPIS	5.8	2854
Summa			35.6 497.5 28714

6 NEDRE SÄXMÄKI Fögderi

1	SOMERO *	6.2	2867
2	Somerniemi		943
3	TAMMELA *	10.6	3842
4	Jokkis		1627
5	Bertula		543
6	Humpila		836
7	KALWOLA	2.8	199
8	URDIALA	5.4	3548
9	PUNGALAITIO, en Del		504
10	AKKAS med	2.—	2702
11	Kylmäkoski Ka- pell		
12	SÄXMÄKI *	3.—	3373
Summa			11.8 465.2 14360

7 ÖFRE SÄXMÄKI Fögderi

1	HATTULA *	}	4.7	2983
2	Tyrvündö			1384
3	PÄLKÄNE		3.6	3246
4	SAHALAX		1.4	1689
5	Kumalax, Annex til Kangasala		1.2	1214
6	Eräjärwi Annex til Oriwäsi		1.1	1013
7	LÄNGELMÄKI	}	7.-	2082
8	Kuorewäsi			1057
9	JÄMSÄ *	}	16.-	4278
10	Korpilax			2092
Summa			35.-	371.7
				21038

8 ÖSTRA SATAKUNDA Fögderi.

1	LÄMPELÄ		2.6	2767
2	Ania, By af Wä- filax Sokn		0.3	131
3	BIRKALA, en Del		0.8	725
4	MESSUBY	}	5.4	1715
5	Teisko			1894
6	KANGASALA *		4.7	3937
7	ORIVÄSI		6.6	3297
8	RUOVÄSI, en Del	}	6.-	1988
9	Kuru, en Del			111
Summa			26.4	352.5
				16565

Total Summa {232.- 3576.2 185740

För.

Förtekning på Stångjärns-Hammarvärken i Tawastehus-Län, jämte deras Smide; År 1800.

Wärket.	Soknen:	Smide. Skepp:d
1 Antskog	Pojo	1207.5-
2 Billnäs	Dito	1290.
3 Svartå	Karis	400.
4 Fagervik	Ingo	450.
5 Mariefors	Sibbo	690.
	Summa	4037.10

Tawastehus-Län består, såsom förr nämndt är, af 2 Landskap; *Nyland* och *Tawastland*.

I. NYLAND.

Detta Landskap sträcker sig uti Geografiskt Begrep, ifrån Bjerno-Å til Kymmene-Älf, och utgör således hela Hafskusten utaf Tawastehus och Kymmenelands Höfdingdömen. Hvad härom kan vara at orda är förut nämndt uti korta Beskrifningen om Landskapen. Här betraktas Nyland uti sin inskränkta Bemärkelse, eller den Delen däraf som hörer til detta Höfdingdöme.

Nyland, uti inskränkt eller Politiskt Begrep, utgör Hafskusten af Höfdingdömet, ifrån Bjerno-Å til Borgo-Ån, samt

omgives af Havet, Åbo-Län, Tawastland och Kymmeneland. Hvad västra Gränfen beträffar så räknas här til Nyland det lilla Stycket af Egentliga Finland som ligger på vänstra Sidan om Bjerno-Ån och blivit lagt til Tawastehus-Län.

Det håller i Längd från Hangö-Udd til Pulkila Kyrka 18 Mil; i första Bredd, från Porkala-Udd til Tammela¹ Sokne-Rå 7.5 Mil, och i Vidd 66 Qv. Mil.

När några här och där strödde Bärgekullar och små upstickande Bärgräckningar undantagas, jämte en hop små Wattudrag, hvilka ej äro af synnerligt Djup, så är Nyland mera et flackt än bärigigt Land. Uti den Delen af Landet som stöter til Åbo-Län omskifta ibland smärre Bärgräckningar med Sandhedar; men desse äro dock icke heller af synnerlig Vidd och Utsträckning. Af Strömar och Sjöar är Landet överalt genomskurit. De fläste och störste Sjöar träffas i västra Delen af Landet emot Åbo-Läns Sidan.

Emot Hafs-kusten förekommer knapt Utrymme til Upodlings-Fält och Hafs-Uppländningar och låga Trakter äro här sällsyntare än i Åbo-Län.

Den mästa Skärgården finnes uti västra Delen af Landet mellan Kimito-Ön och Porkala-Udd. Skären hyfa et grundt Watten,

Watn, upfyldt med vidsträckta blinda Skär och Klippor, mellan hvilka många och olika Strömdrag finnas. För öfrigt är Läget och Utfigten af denna Skärgård ganska vacker och behaglig; nu mera dock mycket blottad på Skog; men på flere Ställen ganska lämpelig och indräktig för Hafsfisket.

Bärgarterne som råda i Landet bestå icke allmänt af grå Granit, utan vid Hafskusten tager den röda groftärniga Graniten allestädes överhand: Längre up inträffa gemenligen Hornbärgs-artade Berg, med en Myckenhet hopträngde Bärgekalks Sträckor, hvilka i Karis och Lojo Soknar utvidga sig uti Djuplek och Bredd til mäktiga Bärgekalks-Gångar. Utom des fins utmed Hafskusten på åtskilliga Ställen spridda Kalkbrott.

Uti östra Delen af Landet i Hälsing Sokn finnes en Skifergång, af 7 til 800 Famnars Längd; Skifern nyttjas med Förmån til Taktäckning.

Åker-Jordmänen är allmänna Lera, sparsamt Sandjord, om icke vid de större Sandhedarne.

Emot Hafskusten finnas Klapur och grufig Lera; men Pösleran är där i synnerhet rådande.

Hvad Malmarter beträffar, så finnes på några ställen Anvisningar til Silver, men hava hittils funnits så litet lönande, at de ej blivt bearbetade; ävenså Kopparmalmer, undantagande vid Sjön Orijärwi. Et vidsträckt Järnmalmsbärg ligger i Lojo Pastorat och Pufula Annex; även finnes Järnmalm på et annat Ställe i samma Pastorat.

Den mästa och mognaste Skogen finnes uti Tenala, Karislojo och Numijärwi Soknar, samt även något i de Trakter som gränsa til Kymmeneland; dock hava Skogarne vid Hafskusten, genom Misshushållning, Wedhygge til Salu å Stockholm, samt Kolning, i sednare Tider blivt mycket medtagne.

Finbladiga Sågvärk finnas i Landet 22; men för Brist på Stockar, sedan Skogarne blivt vanvårdade, kunna de ej bära sig i Längden.

På Öarne i Skärgården växa, utom andra Lofträn, Ask, Alm, Lönn, Lind, Mespil och somligstädes vild Äpel.

Åkerjorden är merendels fruktbar, och Åkern har i sednare Tider med den Omförg blivt skött, at Säd växer ej allenast til Inbyggarnes Behof, utan jämväl däraf kan aflåtas til andra Orter. Ängarne äro i allmänhet frodige och Mulbetet godt, så at et anseeligt Antal Boskap kan

kan underhållas. Detta Antal stiger til vid pass 8000 Hästar, 18000 Kor, 12000 Ungnöt och 36000 Får, utom annan Boskap.

Nyland är et välbebodt Land. År 1805 steg Folkmängden, väl förstående til den Delen som hörer til detta Län, til 72987. Befolkningen är således 1106 Människor på Qv. Milen; det gör 21 Tunmland på Personen.

Inbyggarna hava sin Näring af Åkerbruk, Boskapskötsel, Fiskeri, och på sina Ställen af Järnbruks-Handtering. De idka Handel med Säd, Mjöl, Lärft, Fiskvaror, Bräder; jämväl med något Garn. I västra Delen af Landet idkar Skärgårds-Älmogen mycken Sjöfart med egna Fartyg, på hvilka han til Svenska Sidan överför hvarje-handa Ortens Producter, i synnerhet Wed och annan Skogens Afkastning.

Nyland består af 3 Fögderien: *Wästra Raseborgs*, *östra Raseborgs* och *östra Nylands*.

1. WÄSTRA RASEBORGS Fögderi.

Detta District utgör den västligaste Delen af Nyland. Det omgives af Åbo Län, Östra Raseborgs Fögderi samt Finska Viken. Dets Storlek är 19.2 Qv. Mil. Landet är af Sjöar och Hafs-Fjärdar som sträcka sig långt in överalt genomskurit, och har

en ojämr Mark. Utaf Fjärdarne är *Pojo-Fjärden* den anseeligaste 2.4 Mil lång; därnäst *Tenala-Fjärden* 2 Mil lång men ganska smal. Utaf Sjöar som här finnas är ingen af synnerlig Storlek utom *Lojo-Sjön*, som allenast til sin mindre Del hörer hit. *Suomusjärwi* och *Kiskojärwi* äro därnäst de största; bägge ligga uti Gränsen til Åbo-Län. Af Strömar är *Karis-Ån* den största. Intet Fögderi i Höfdingdömet har så vidlyftig Skärgård som detta. Bland de hit hörande Öar är i anseelig nämligen den som ligger utan för Eknäs Stad, och håller i Vidd 0.5 Qv. Mil. En anseelig Halfö är ock för sin besynnerliga skapnad märkvärdig. Hon ligger utanför Tenala Sokn och sammanbindes med Fast Landet genom et smalt Ed, som endast är 300 Fampar bredt, men sjelf består hon af 3 Delar liknande Öar, hvilka med ännu smalare Ed äro med hvarannan sammanfogade. Hela Halfön håller i Vidd 1.2 Qv. Mil, där af den Yttersta Delen, 0.7 den Medlersta 0.26 och den Innersta 0.24 Qv. Mil.

Utom Åkerbruk, Boskaps-Skötsel och Fiskeri idkas Humle-Plantering med Flit och Fördel.

Folkmängden stiger til 20297. Befolkningen är således 1057 Människjor på Qv. Milen; det gör 22 Tunmland på Person.

sonen. Fögderiet innefattar 7 Pastorater, bestående af 1 Stad och 10 Soknar, hvar af 4 äro Annexer, 1 Kapell samt 2 Bruksförsamlingar.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar, Getter och Svin; samt Vidden af den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	Öpen Jord Tunnl.
<i>Ekends Stad</i> och Sokn	80	380	160	400	830
<i>Tenala</i>	270	1350	540	2700	1370
<i>Kisko</i>	80	300	390	520	420
<i>Karislojo</i>	280	490	720	1880	560
<i>Pojo</i>	200	400	300	510	550
<i>Karis</i>	440	1530	980	2340	2250
<i>Ingo</i>	390	1610	770	2230	2180
Summa	1740	6060	3860	10580	7560

Orter.

Stad.

EKENÄS. Denna Stad är angenämt belägen på et Näs vid Pojo-Fjärden 14 Mil från Åbo och 11 Mil från Hälsingfors. Han äraf irregulär Figur, med irregulära Gator och Gränder, som til större Delen af-

skära hvarandra i sneda vinklar. Staden håller i Längd 1200 Alnar; åt Landsfidan är han bredast; Bredden är där 1000 Alnar, men ut på Näset endast 400. Uti Vidd håller han 44 Tunmland. Gator och Gränder äro til Antalet 18, hvilka löpa härs och tvärs utan Ordning. Tomterne äro 172. Af Byggningar märkes endast Stadskyrkan, hvilken är vacker.

Folkmängden stiger til 1260, hvaraf 609 äro Mankön och 651 Qvinkön.

Inbyggarne hava sin Näring af Handel och Sjöfart, Handtvärk, Fiskeri och Jordbruk.

Staden njuter Stapelfrihet på Orterne kring Östersjön. Export-Handelen på Utrikes Orter är obetydelig; den drives mestadelen med Bräder, Bjälkar och andra Skogs-Producter samt Järn. Til Stockholm föres Wed, Boskap, Matvaror, Rågmjöl och Humla. Därifrån återhämtas Salt, Malt, Vin, Tobak, Kryddvaror, Manufactur-Varor, utom annat Gods.

Staden äger 8 Fartyg bygde på Cravel, samt 3 Sumpbåtar bygde på Klink.

År 1805 steg Landtulls-Upbörden til 416 R:dr.

Af Manufacturer finnes en Klädes Fabrik, och desutom spinna och väva Invärnarne Ylletyger, Lärft och Buldan.

Förenämde År 1805 funnos i Staden 2 Präster, 12 Civile Tjänstemän, 1 Apotek, 11 Handelsmän, 2 Traktörer, 3 Skeppare, 39 Sjomän, samt 58 Mästare med 14 Gefäller och 35 Lärningar uti 24 färskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	2	Murmästare	1
Bleckslagare	1	Målare	1
Bokbindare	1	Planterare	2
Färgare	2	Repslagare	1
Garvare	6	Sadelmakare	1
Guldsmed	1	Skoflikare	1
Gördelmakare	1	Skomakare	5
Hattmakare	2	Skräddare	6
Klenfmeder	3	Snickare	3
Kopparslagare	1	Svarvare	2
Krukmakare	1	Sämskmakare	2
Linnevävare	2	Timmermän	10
Härtill komma	1	Fiskare och	1
		Åkare.	

Hamnen är god, men Inloppet til honom är nog grundt, 7 a 8 Fot djupt.

Staden håller årligen Marknad, d. 27 Mars och 24 Augusti. Dets ålder är sedan År 1546.

Stadens öppna Jord stiger til 50 Tunmland, hvaraf 20 Tunmland äro Åker. Uti Staden underhållas 30 Hästar, 140 Kor och 80 Får.

Ekenäs Sokn ligger omkring Staden, och nyttjar samma Kyrka.

Sok.

Soknar.

I. TENALA.

Detta Pastorat är det västligaste i Fögderiet. Det omgives af Åbo-Län, Kisko och Pojo Pastorater samt Finska Viken. Dets Storlek är 5.2 Qv. Mil. Landet är af åtskilliga Hafsvikar och Fjärdar genomskurit. Folkmängden stiger til 4338. Befolkningen är således 834 Människjor på Qv. Milen; det gör 28 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar, *Tenala* Moderkyrka och *Bromarf* Annex. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.7 Mil.

Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. *Hangö-Udd*. Denna är et Näs, som skjuter sig långt uti Havet samt utgör Skilnaden mellan Östersjön och Finska Viken. Härvid finnes en god och säker Hamn. Ingången därtil är såsom en stor Port belägen mellan Klippor. På en Holme utanför Udden är anlagd en Fästning kallad *Gustafsudrn*, hvilken är försedd med tillräckelig Garnison. Denna Garnison utgör en egen Församling, hvars Folkmängd stiger til 117, Soldaterna oberäknade som utgöra Befättningen. Här underhållas 2 Hästar och 14 Kor. På Udden är et Tullkontor och en Kännings-Båk.

b. *Keikelä*, en Järnmalm's Skärpning innehåller godartad, Järnmalm.

2 KISKO.

Detta Pastorat är beläget uti 2 Län: Åbo och Tawastehus. Större Delen däraf ligger uti det förra Länet och är förut be-
traktad. Den mindre Delen som tillika med
Kyrkan ligger i detta Län kallas Kiskobol.
Dess Storlek är 1.4 Qv. Mil. Folkmäng-
den stiger til 1293. Befolkningen är såle-
des 924 Människjor på Qv. Milen; det gör
25 Tunmland på Personen.

Märkeliga Orter äro:

a. *Orijärvi* et Kopparvärk, hvars Gru-
va uptogs vid början af 1760talet. Skärp-
ningarne äro inalles 7. I Västergruvan fås
hälfta Malmen. På 12 År, från År 1773
til 1784, inclusive, har Tilvärkningen va-
rit 1989.2 Skeppund. Följande Tabell vi-
sar Tilvärkningen af Gärkoppar, några År
mot Slutet af förflutna Seculo.

År	Skepp.	År	Skepp.
1785	110.—	1791	244.2
—86	139.4	—92	162.—
—87	204.8	—93	235.2
—88	183.4	—94	219.1
—89	184.—	—95	276.5
—90	31.—		

Summa 1989.6

Årligt Medium 180.9. Sedermera har
Tilvärkningen ansefningen ökat sig, så at
den

den nuförtiden stiger över 300 Skeppund årligen.

Kopparhyttan ligger i Kärkelä, i Karislojo Sokn, 0.75 Mil från Gruvan, och Bokväcket i Fiskjars Bruk 1.25 Mil från Gruvan.

b. *Ajala*, en god Järnmalms Skärpning.

3. KARISLOJO.

Detta Pastorat ligger i Öster om Kisko, samt omgives för öfrigt af Lojo och Karis Pastorater. Det håller i Vidd 2.3 Qv. Mil. Den stora *Lojo-Sjön* ligger til en anseelig Del inom Soknen. Folkmängden stiger til 1810. Befolkningen är således 788 Människor på Qv. Milen; det gör 29 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Karislojo* Moderkyrka och *Samatti* Annex. Afståndet mellan Kyrkorne är 1 Mil.

4. POJO.

Detta Pastorat ligger i öster om Tenala, samt omgives för öfrigt af Kisko, Karis och Ekenäs Soknar samt Havet. Storleken är 3.2 Qv. Mil. En anseelig Fjärd skjuter in från Havet, midt uti Soknen. *Karis-An* utfaller här i densamma. Folkmängden stiger til 2440. Befolkningen är således

ledes 763 Människjor på Qv. Milen, det gör 30 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 1 Sokn. Märkeliga Orter äro:

a. *Billnäs*, et Järnbruk beläget vid Karis-Ån, 0.5 Mil åvanom dess Utlopp i Pojo Fjärden, består af 2 Hamrar med 4 Härdar, samt äger 1290 Skeppund Stångjärns-Smide, däraf 90 äro Frälse-Frihet. Den ena Hammaren kallas Gammelby Hammare, men bägge Hamrarne äro för en och samma Dam upbyggde. Tilverkningen sker utaf Roslags Malmers Tackjärn ifrån Skogby Masugn i Tenala Sokn.

b. *Åmynne*, et Sågvärk med 2 Mjölqvarnar beläget vid Karis-Åns Utlopp i Pojo Fjärden.

c. *Fiskjar*, et Järnbruk beläget 0.5 Mil från Kyrkan, vid en Å, som flyter utur Sjön Orijärvi, består af 2 Hamrar med 4 Härdar, samt äger 1207.5 Skeppund Stångjärns-Smide, däraf 157.5 Skeppund äro Frälse-Smide. Här är ock en Masugn. Tackjärnet blåses til större Delen af Utö och Herrängs Malmer, och det öfriga eller 230 Skeppund hämtas från Nora och Linde samt Wästerbergslagen.

d. *Antskog*, et Säteri beläget nära vid Sjön Orijärwi. Här är en Kopparhammare anlagd at utsmida Orijärwi Kopparvärks Malm. Tilförene har här varit et Stångjärns-

järns-Hammarværk, men hvilket numera är flyttadt til Fiskjars Bruk, hvilket för den orsaken jämväl kallas Antskogs Järnbruk i Bärgs-Collegii Handlingar.

e. *Tvärmyrne*, en Hamn belägen vid Inloppet til Pojo-Fjärden, 2.4 Mil från Ekenäs Stad.

5. KARIS.

Detta Pastorat ligger i Öster om Pojo, samt omgives för öfrigt af Karislojo, Lojo och Ingo Soknar samt Havet. Storleken är 3.6 Qvadr. Mil. Genom Pastoratet flyter en af de största Åar i Landskapet kallad *Karis-Ån*. Folkmängden stiger til 4074. Befolkningen är således 1132 Människor på Qvadr. Milen; det gör 20.5 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Karis* och *Snappertuna*, däraf den förra är belägen up i Landet och den sednare vid Havet. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1 Mil. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. *Svartå*, et Järnbruk beläget vid *Karis-Ån*, där hon faller utur *Lojo-Sjön*, 1.3 Mil ifrån *Karis Kyrka*, har 1 Hammare med 2 Härdar samt 400 Skeppund Stångjärns-Smide; desutom en Kniphammare med 2 Härdar. Stångjärnet utsmides af Tackjärn från *Nora* och *Lindes Bärgslager*. Vid *Kniphammaren* tilvärkas Åkerbillar, Spadar, Spik,

Spik, m. m. Folkmängden vid Bruket är 243 Personer.

b. *Raseborg*, Boställe för Översten vid Nylands och Tawastlands Dragon-Regimentet, beläget i Snappertuna Sokn, nära vid Kyrkan, disponeras nuförtiden af den i Finland commenderande Generalen. Det har fordom varit en Kongsgård och haft et befäst Slott. Här af hava de bägge kringliggande Fögderiena bekommit sina namn.

b. *Domargård* och *Grabacka* äro Sättesgårdar.

6. INGO.

Detta Pastorat ligger i öster om Karis, samt gränzar för öfrigt til Lojo och Sjunjo Soknar samt Havet. Storleken är 3.5 Qvadrat Mil. Skärgården här utanföre är vidsträckt, upfylld af talrika Öar och Holmar samt den angenämaste i hela Finland. Folkmängden stiger til 4066. Befolkningen är således 1162 Människjor på Qvadrat Milen; det gör 20 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn, med 1 Kapell benämndt *Degerby* liggande 1.2 Mil från Moder-Kyrkan. Denna har ett vackert Läge vid en Hafs vik och allmänna Landsvägen. Denna Sokn är berömd för sin Humle-Plantering. Märkeliga Orter i Soknen äro

a. *Fagervik*, et Järnbruk, beläget nära en Hafs vik 1.3 Mil från Kyrkan, har 1 Masugn, 1 Stångjärns Hammare med 2 Härdar, och 450 Skeppund Stångjärns Smide; 2 Bleck och Plåthamrar under et Tak til förtenta Blecks samt vanliga Plåtars Beredande. Under den ena af desla Hamrar som kallas Gleichhammar utsmides för Härd Ännen til Plåtar eller ock Bleck, samt urvällas til Stört; under den andra eller Bleckhammaren bliva sedermera för vanlig Plåtugn, Bleck- eller Plåt-Störtferne bredade och färdig smide. Årliga Tilvärkningen af förtenta Bleck stiger til vid pafs 200 Fat eller lika många Skeppund Metall-Vigt, med 450 Bleck i hvarje Fat. Detta Bruk är det enda i Riket, hvarest Tilvärkningen af förtenta Järnbleck vidmagthålles. Bruket prydes af en kostbar Åbyggnad och vackra Stenhus, med skön Trägård och Drifhus. Det utgör en egen Församling som består af 442 Personer.

b. *Baröfund*, en Hamn belägen i Skärgården mellan Barön och några andra Öar, 0.8 Mil från Fagervik. Här är et Tullkontor.

c. *Bolsta* och *Ramsjö* äro Sätessgårdar.

2. ÖSTRA RASEBORGS Fögderi.

Detta District ligger i Nordost om det föregående, samt omgives för öfrigt af

af Nedra Säxmäki, Västra Hollola, och Östra Nylands Fögderien samt Havet. Dets Storlek är 25 Quadrat Mil. Marken är mycket ojämn, dock utan höga Bärg. En Landtrygg stryker midt genom Fögderiet från Nordväst til Sydost. Med Sjöar är Landet väl förfedt; de största äro *Lojo-Sjön*, på Finska *Lohianfelkä*, samt *Hidemwäsi*. Den största Ån är *Karis-Ån*, de öfrige äro obetydliga. 4 Fjärdar skjuta från Havet in i Landet, nämligen 1 mellan Sjun-do och Kyrkflätt Soknar, 1 uti Kyrkflätt, 1 mellan Kyrkflätt och Esbo, samt 1 mellan denna och Hälsing Sokn; den största af dem är 1.5 Mil lång.

Folkmängden stiger til 22167. Befolkningen är således 887 Människjor på Quadrat Milen; det gör 26 Tunmland på Personen.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar, Getter och Svin; samt Vidden af den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	Öpenjord Tunnl.
<i>Lojo</i>	920	2360	1300	5330	2500
<i>Wihitis</i>	1090	2190	1130	4800	2870
<i>Sjundo</i>	360	840	500	1050	2200
<i>Kyrkflätt</i>	420	1390	770	1880	980
<i>Esbo</i>	1000	2000	1000	4000	1680
Summa	3790	8780	4700	17060	10860

Fögderiet innefattar 5 Pastorater utgörande även så många Moder-Församlingar med 3 Annexer och 3 Kapeller.

Pastorater.

1. LOJO.

Detta Pastorat omgives af Wihtis och Sjun-do Soknar i detta Fögderi samt af Västra Raseborgs och Nedra Säxmäki Fögderien. Dets storlek är 7.8 Kvadrat Mil. Sjöar finnas i myckenhet däraf Lojo-Sjön är den största. Folkmängden stiger til 6417. Befolkningen är således 850 Människjor på Kvadrat Milen; det gör 28 Tunmland på Personen.

Pastoratet innefattar 3 Soknar: *Lojo* på Finska *Lohja*, Moder-Församling samt *Nummis* och *Pusula* Annexer. Den första ligger uti nedra Delen af Pastoratet och de bägge sednare uti Öfra Delen. Afståndet mellan Lojo Kyrka och Nummis är 2 Mil; mellan Lojo och Pusula 2.5 Mil.

Lojo Sokn har en Skola, hvars Lärare är försedd med Kronolön. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. *Lojo Malm* som är Mönstrings Plats för Nylands och Tawastlands Dragon-Regiments.

b. *Lax*.

b. *Laxpojo*, en Sätessgård belägen 0.4 Mil från Lojo Kyrka.

2. WIHTIS.

Detta Pastorat ligger i Öster om Lojo samt gränslar för öfrigt til Loppis, Nurmi-järwi, Esbo, Kyrkslätt och Sjundo Pastora-ter, Dets Storlek är 7.6 Qv. Mil. Af Sjöar är *Hidenwäsi* den största. Folkmäng- den stiger til 5456. Befolkningen är så- ledes 718 Människjor på Qv. Milen; det gör 38 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Wihitis* Moder-Försam- ling och *Pyhäjärwi* Annex; den förra be- lägen i nedra Delen af Pastoratet och den sednare i den öfra. Afståndet mellan Kyr- korna är 1.4 Mil.

3. SJUNDO.

Detta Pastorat ligger i söder om Wih- tis, samt omgives för öfrigt af Kyrkslätt, Ingo och Lojo Soknar samt Havet. Stor- leken är 2.6 Qv. Mil. Af nyttiga Mine- ralier finnas Kalkbrott. Folkmängden sti- ger til 3132. Befolkningen är således 1204 Människjor på Qv. Milen; det gör 19 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn. Märkeliga Orter äro:

Swidja, *Sjundby* och *Pikkala*, Sätessgår- dar belägna 0.1-0.8 och 1.3 Mil från Kyr-

kan. Swidja är prydligt bygd. Sjunoby är bebyggd med et stort Tvåvånings Stenhus med tjock Mur, och flera välfda djupa Källrar.

4. KYRKSLÄTT.

Detta Pastorat ligger i öster om Sjunodo, samt omgives för öfrigt af Wihtis och Esbo Soknar, samt Havet. Storleken är 3.6 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 3762. Befolkningen är således 1045 Människjor på Qv. Milen; det gör 22 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af en enda Sokn med 1 Kapell. *Hapijärwi* beläget 1.4 Mil från Moderkyrkan. Märkelig Ort i Soknen är:

Porkala-Udd, et Näs som skjuter sig långt ut i Havet har en Hamn, med et Tull-Kontor.

5. ESBO.

Detta Pastorat ligger i nordost om Kyrkslätt, samt omgives för öfrigt af Wihtis, Nurmijärwi och Hälsing Soknar samt Havet. Storleken är 3.4 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 3400. Befolkningen är således 1000 Människjor på Qv. Milen; det gör 23 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af en enda Sokn med 2 Kapeller: *Kortjärwi* och *Enäjärwi*. Märkelige Orter i Soknen äro: a. Es-

a. *Esbogård*, et Säteri, beläget vid allmänna Landsvägen, har et finbladigt Sågvärk, samt en Mjölqvarn med flera Par Stenar, Sikt, Stamp och andra förmånliga Inrättningar.

b. *Esbo Hälsobrunn*, liggande 2.5 Mil från Hälsingfors; har en artig Konstbyggnad, gjord så, at Brunnsvatnet ifrån et 3 alnars bredt och rundt Stenkar genom 3 Pipor eller Spiror, likt en Kröna i Högden uppspringer och giver hvarje Timme över 420 Kannor klart Watn; här är och en Inrättning gjord til kalla Bad.

3. ÖSTRA NYLANDS Fögderi.

Detta District utgör östra Delen af Nyland och Tawastehus-Län. Det omgives af östra Raseborgs Västra Hollola och medlersta Hollola Fögderien, Kymmene-land samt Havet. Dets Storlek är 22 Qv. Mil. Marken är här jämnare än uti de bägge föregående Fögderiena. Sjöar äro och här i färre Antal. De största Strömar äro *Wanda- Mäntselä- Borgo- och Sibbo-Åar-*ne; den sidsta är 4 Mil lång.

Folkmängden stiger til 30723. Befolkningen är således 1396 Människjor på Qv. Milen; det gör 15.6 Tunmland på Personen. Til denna goda Befolkning bidraga

Orterne Hälsingfors och Sveaborg ganska mycket. Desä bägge Ortens Folkmägd är 8943. När denna drages från Fogderiets hela Folkmägd återstår för Landsbygden et Antal af 21780 Personer. För bägge Orternes Område afdrages 0.5 Qv. Mil. Befolkningen är i detta Fall 1013 Människjor på Qv. Milen; det gör 22.8 Tunmland på Personen.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar Getter och Svin; samt Vidden af den Öpna Jorden År 1805.

Pastorater	Hästar.	Kor.	Ungnöt	Fär.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Hälsingfors</i>	70	170		90	130
<i>Sveaborg</i>	25	50		30	
<i>Hälsing</i>	680	1340	570	1940	1260
<i>Nurmijärvi</i>	490	1240	300	1270	1000
<i>Tusby</i>	320	600	220	480	880
<i>Sibbo</i>	570	1060	590	2850	2060
<i>Borgo</i>	1135	2190	870	4400	4900
Summa	3290	6650	2550	11060	10230

Nota. Vid Upgiften för Borgo Pastorat förstås endast den Delen däraf, som är belägen i Tawastehus-Län.

Fögderiet innefattar 5 hela Pastorater samt Del af et, bestående af 1 Stad, 1 Fästning,

ning, 4 hela Soknar, samt af 1 Moder-Förfamling och 1 hel Annex, Delar af 2 Annexer samt 1 Kapell.

Orter.

Stad.

HÄLSINGFORS. Denna är belägen uti Hälsings Pastorat på et Näs, 21.7 Mil från Åbo, under 60 Grad. 11 Min. Polhöjd. Han är til en Del regulär. Han håller i Längd 1800 Alnar, i största Bredd 900, och i Vidd 82 Tunmland. Uti denna Vidd inbegripes alt det som omgives af Stadens Staket, men inom hvilket finnes en obodd Trakt om 9 à 10 Tunmland. Gator och Gränder äro til Antalet 24, hvaraf de flästa icke affsäkra hvarandra i räta Vinklar. Tomternas Antal är 315. En liten irregulär Del af Staden ligger på et Näs kalladt Skata-Udden, Mellan detta Näs och Fast Landet finnes Stadens Hamn, hvilken är en af de bästa i Finland, samt beqväm för Sjöfarten.

Af Byggningar märkas: Kyrkan, som är en vacker Korskyrka och uti hvilken hålles både Svensk och Finsk Gudstjenst; det fordna Landshöfdingens Residence-Hus, som numera bebos af commenderande Generalen i Finland; Trivial-Skolan, hvarvid

äro 4 Lärare, i Barnhus, samt Hospitalet, som har 100 Tunnor Säd i årlig Inkomst. År 1794 funnos i Staden 10 Stenhus, däribland et vackert Sjötullshus och Packhus. Här är ock et Apotek. Staden består af 2 Förfamlingar: Stads- och Garnisons-Förfamlingen.

Folkmängden stiger til 4237, däraf 2278 Mankön och 1650 Qvinkön. Stads-Förfamlingen har 3227 Invånare, däraf 1524 Mankön och 1703 Qvinkön. Garnisons-Förfamlingen har 1110 Ledamöter, däraf 754 Mankön och 356 Qvinkön.

Garnisonen består af 5 Compagnier Artilleri. Staden bör ock prästera 10 Båtsmän.

Inbyggarnes Näring beror af Handel och Sjöfart, Handtvärk, Fiskeri samt af Furrering så väl til den härvarande Garnisonen som til den på Sveaborg.

Staden njuter oinskränkt Stapelfrihet samt idkar anseelig Handel, så väl Utrikes som Inrikes.

Exporter äro förnämligast Bräder, Bjälkar, Läkter, Kalk, något Järn och Tjära, salta Fiskvaror, samt andra Landets Producter, som med egna Fartyg föras til Spanska, Engelska, Hollsteinska och närmaße Österfjö-Hamnar.

Importer från Ut- och Inrikes Orter bestå uti Salt, Tobak, Hampa, något Säd, Malt, Wetemjöl, Ärtor, Gryn, Sill, Talg, Torrtisk, Linfrö, Kläden, Tyger, Styckegods, Färgvaror, Kryddvaror, Win, Frukt och andra Waror.

På Revel och Fredrikshamn idkas Handel med Järnvaror, Grytor, Smide och något Win; och återhämtas Råg, Malt, Lin och Roffrö.

Wärdet af Exporterne stiger årligen til vid pass 7000 R:dr. och af Importerne til omkring 20000 R:dr.

År 1805 utgjorde Landtulls Upböörden 2261 R:dr.

År 1805 ägde Staden 14 Skepp, 4 Briggar, 5 Galeaser, 3 Jakter utom några Lådjor. År 1794 ägde Staden 10 Skepp, som nyttjades til Utrikes Sjöfart dragande tillsamman 1018 Låster. År 1769 utgjorde Skeppens Drägt 827 Låster.

Af Manufactur-Anstalter finnes 1 Klädes-Fabrik, 1 Tobaks-Fabrik, 1 Buldans-Fabrik, 1 Skeppsvarf och 1 Bränneri.

År 1805 vistades i Staden 8 Präster och Lärare, 43 Civile Ämbets- och Tjenstemän, 35 Officerare, 34 Under-Officerare; 23 Handelsmän, 33 Handels Betjenter, 6 Kaffekokare, Traktörer och Krögare, 28 Skeppare, 111 Sjömän, samt 82 Mästare
med

med 46 Gefäller och 106 Lärlingar uti
färskildta Handtvärk nämligen:

Bagare	3	Perukmakare	1
Bleckflagare	1	Planterare	4
Bokbindare	2	Repflagare	2
Bundtmakare	1	Sadelmakare	3
Färgare	1	Skoffikare	1
Garvare	9	Skomakare	14
Gelbgjutare	1	Skräddare	11
Glasmästare	2	Skärslipare	1
Guldfmeder	5	Slagtare	5
Gördelmakare	3	Fiskare	37
Handskmakare	2	Snickare	6
Hattmakare	4	Snörmakare	1
Hofflagare	6	Sotare	1
Hjulmakare	3	Svarvare	2
Instrumentmakare	1	Sämskmakare	1
Kammakare	1	Stockmakare	4
Klenfmeder	4	Tenngjutare	1
Kopparflagare	3	Timmerman	1
Krukmakare	1	Tunnbindare	3
Lavettmakare	2	Wagnmakare	3
Linvävare	2	Härtil komma	
Murmästare	1	Åkare	13
Målare	2		

Stadens Jord utgör vid pafs 200 Tun-
land, hvaraf 80 nyttjas til Åker och Hö-
slag, 20 til Trägårdar och Kålhagar samt
30 til Tobaks-Plantering.

2. SVEABORG, en förträfflig Fästning belägen 0.5 Mil söder ifrån Helsingfors är anlagd på 7 Holmar i Hafsbandet tillsammans kallade Wargökar. Denna Fästning som är en Wapnplats för Finland betäcker och beskyddar den goda och rymliga Hamnen vid Helsingfors, hvaruti den största Örlogs-Flotta kan med all säkerhet ligga. Huvud-Inloppet till denna Hamn är ganska kort. Utom denna Hamn för Örlogs-Flottan äger Fästningen inom sina Lineer en Hamn för Finska Skärgårds-Flottan.

De 7 Holmarne som utgöra hela Fästningen äro följande:

1. *Wargön.* På denna ligger Huvud-Fästningen. Uti Donjonen är en större och en mindre Borggård. Den större inneslutes af Commendants-Huset med dess Flyglar. Uti Midden af Borggården är en Grafvård upförd för framledne Fältmarskalken Greve Ehrensvärd, efter hvilkens Ritning och Direction Sveaborg blivit grundlagd År 1749. Uti en af Borggårdens Flyglar är Högvakten. Alla Logementer, Magasiner, Krut-Förråder, Hästqvarn m. m. äro af sten upförde och större Delen försedde med bombfria Walf.

Inom Fästningsvärken äro 2 Skeppsdockor, dels uti Bäck insprängde, dels genom Dämningar instängde. Den mindre,
Ga-

Galer-Dockan kallad, är 652 Fot lång, 200 Fot bred och 12 Fot djup för Skärgårds-Fartyg; och den större eller Skepps-dockan är för Örlogs-Skepps Reparation inrättad.

2. *Stora Öster-Svartön.* Denna är en stor Holme med Fästningsvärk omgiven. På denna Holme har Armeens Flotta sit Etablisement, bestående i Warf, Förrådshus, Magasiner och Logementer af Sten. Mellan denna Holme och Wargön är den förut omnämde belästade Hamnen för Skärgårds-Flottan belägen.

3. *Gustafsfvärd*, jämväl et anseeligt Fästningsvärk beläget på en liten Holme närmast Inloppet från Havet; skiljes medelst et Sund från Båkholmen. Sundet som är smalt, med djupt för stora Fartyg är Inloppet til Kronobergs Fjärden och den rymliga Hamnen, som är en Del däraf. Fästningen härstädes är et af de starkaste Fortifications-Värk. Holmen förenas med Wargön medelst en Bro över et lågt Sund, På denna Holme är en Watn- Behållning med et ganska godt Watn och til den Mängd, at 10000 Man Garnison kan där- af hava tilräckeligt til Matlagning och Drick.

4. *Lilla Öster-Svartön.* Här är Etablisement för Garnisonens Artilleri-Manskap.

skap, hvars Logementer och Wärfstäderna äro af Sten. Ön ligger fränskild utan Bro.

5. *Wäster-Swartön*. Denna försvaras från de andre Holmarne; har Logementer för en stor Del af Garnisonen; Här äro Kron-Bageriet och Magasinet inrättade, alla af Sten. Ön skiljes från Wargön medelst et för Havet öpet Sund.

6. *Långören*. Detta är et särskildt Fästningsværk på en liten Holme, i det bredare, men grundare Inloppet, Inom-Skärsleden kalladt; ligger mellan Wäster-Swartön och Fasta Landet, vid Ulricasborg; commenderar alltså Farten mellan Skat-Udden och Sveaborg.

7. *Båkholmen* har flera små Fästnings-Linier.

Alla dessa Wærk äro anseeligt bestyckade med Canoner och Mörfare. Inom Fästnings-Wærken är Tilgång til godt och tilräckeligt Watn i många Brunnar, utom den förut nämde Wattu-Behållningen.

Sveaborgs Fästning är att anse såsom en Stad. Här äro åtskillige Handelsmän och öppna Bodar samt Tullkammare och Skeppsfart, samt flere Handtværkare. Han är införlivad med Borgerskapet i Hälsingfors och har med Staden gemensam Magistrat. Han är ock försedd med tilräckelig Garnison.

År 1805 steg Folkmängden til 4606, hvaraf 3405 voro Mankön och 1201 Qvinkön. Samma år vistades här 4 Präster och Lärare, 32 Civile Ämbets- och Tjänstemäu 124 Officerare, 180 Under-Officerare, 2040 Soldater, 130 Sjömän, 4 Handelsmän, 2 Handels-Betjänter, samt 21 Mästare med 22 Gefäller uti åtskilliga Handtvärk, näml.

Bagare	1	Skräddare	1
Glasmästare,	2	Slagtare	4
Klenfmeder	3	Snickare	2
Linväware	1	Svarvare	2
Murmästare	2	Tunnbindare	1
Målare	1	Härtill komma	
Skomakare	1	Fiskare	4

Soknar.

1. HÄLSING. Denna Sokn omgives af Esbo, Nurmijärwi, Tusby och Sibbo Soknar samt Havet. Det består utaf en vacker Dal omkring *Wanda-Ån*, som flyter här midt igenom. Folkmängden stiger til 4874 Befolkningen är således 1211 Människjor på Qv. Milen; det gör 15.4 Tunmland på Personen. Soknen utgör med Staden Hälsingfors et Pastorat.

Märkeliga Orter i Soknen äro:

a. *Gammelstaden*, en Ort belägen vid *Wanda-Åns* Utlopp i Hällinge Fjärden 0.5 Mil

Mil från Staden. Här har Hälfsingfors Stad fordom varit belägen. Nuförtiden finnes här 1 kostbar Mjölqvarn med 8 par Stenar, som går hela Året igenom, samt et Sågverk. Ej långt härifrån är vid samma Å 1 Färgeri-Värk anlagdt.

b. *Gumtäkt*, et Säteri beläget mellan Hälfsingfors och Gammelftaden.

c. *Domarby*, et berustadt Säteri, är bebygt med Stenhus, så i Man- som Ladugård.

d. *Härtonäs*, et Säteri, beläget vid Hälfsinge-Fjärden. Här är en Stenkärils-Fabrik inrättad.

e. *Degerö*, et Säteri, hvarvid man påfunnit Anledning til Silvermalm.

f. *Wik*, en Kongs Ladugård, 1 Mil från Staden, är anslagen til Boställe vid Capitenskapet för Översten vid Nylands och Tawastlands Dragon-Regimente, och disponeras af den i Finland commenderade Generalen.

g. *Knapbacka*, et Säteri, beläget vid Wanda-Ån, 1 Mil från Kyrkan.

h. *Lindesberg* och *Tawastby*, äro ödelämnade Järngruvor.

i. Några väl inrättade Tegelbruk.

2. NURMIJÄRWI.

Detta Pastorat ligger i Nordväst om Hälsing Sokn, samt omgives för öfrigt af Esbo, Wihtis, Loppis, Janakkala och Tusby Pastorater. Storleken är 6 Qv. Mil. *Wanda-Ån* flyter genom Landet. I Soknen finnas Kalkbrott. Folkmängden stiger til 2751. Befolkningen är således 500 Människjor på Qv. Milen det gör 46 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af enda Sokn. Märkeliga Orter äro:

a. *Råskog*, en Sätessgård vid *Wanda-Ån*, 0.7 Mil från Kyrkan.

b. *Näs*, en Sätessgård, belägen vid en Sjö, 2 Mil från Kyrkan, har et finbladigt Sågvärk.

c. *Numlax* och *Nukkari* äro Orter med finbladiga Sågvärk.

3. TUSBY.

Detta Pastorat ligger i öster om Nurmijärwi, samt omgives för öfrigt af Mäntselä, Sibbo och Hälsing Soknar. Storleken är 28 Qv. Mil. En Gren af *Wanda-Ån* flyter genom Soknen, 5 Mil lång. Folkmängden stiger til 2530. Befolkningen är således 904 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn, hvars Kyrka är vackert belägen vid en Sjö.

4. SIB-

4. SIBBO.

Detta Pastorat ligger i Sydoft om Tusby, samt omgives för öfrigt af Hälfings, Mäntfelä och Borgo Pastorater samt Havet. Dets Storlek är 4.6 Qv. Mil. Det består til större Delen af en Dal omkring Sibbo. Ån. Här äro några goda Kalkbrott, samt finbladiga Sågvärk. Folkmängden stiger til 4161. Befolkningen är således 905 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en Sokn med 1 Kapell kalladt *Österfundom* liggande vid Havet. Dets Afstånd från Moderkyrkan är 1.4 Mil.

Märkeliga Orter äro:

a. *Mariåfors*, et Frälsehemman och Järnbruk med 690 Skeppunds Smide, har 1 finbladigt Sågvärk, 1 Mjölqvarn, samt åtskilliga andra vackra economiska Inrättningar. Folkmängden stiger til 257 Personer. Här underhållas 30 Hästar, 110 Kor, 50 Ungnöt, 150 Får, utom Oxar, Getter och Svin. Den öppna Jorden utgör 60 Tunmland.

b. *Mariedal*, et Glasbruk, beläget 1 Mil från Kyrkan, och 2.2 Mil från Hälfingsfors, hvarest utom alla Sorter Fönsterglas och Taffelglas, allehanda slags vitt Glas och Benglas tilvärkas.

c. *Eriksnds*, en vacker Sätessgård vid Sibbo-Åns Utlopp i Havet, har ansefliga Frukträdgårdar. Utom vanliga Frukträd äro där några stora ymnigt bärande Amerikanska Walnöt-Träd med flera Amerikanska Växter. Windruvor hava ock där åtskilliga År mognat.

d. Vid flera andra Gods i Soknen äro ock Frukträdgårdar anlagde-

5. BORGO.

Detta Pastorat är beläget på bägge Sidor om Borgo-Ån, och hörer således til 2 Höfdingdömen: Tawastehus och Kymmene-lands. Den Delen däraf som hörer til Tawastehus-Län omgives af Sibbo Mäntselä och Orimättila Soknar samt Havet. Dess Storlek är 5.4 Qv. Mil. Större Delen af District utgöres af en Dal omkring *Mäntselä-Ån*. Folkmängden uti denna Delen af Pastoratet stiger til 7207. Befolkningen är således 1335 Människor på Qv. Milen; det gör 16 Tunnländ på Personen.

Borgo Pastorat består af Staden *Borgo* samt *Borgo*, *Borgnäs*, *Askola* och *Pukkila* Soknar, däraf den första är Moder-Församling och de 3 följande Annexer. Utaf dessa hörer Borgnäs helt och hållet til detta Höfdingdöme, men endast Delar af de 3 öfrige. Utaf Kyrkorne ligga Borgnäs och

och Pukkila uti Tawastehus-Län, men de bägge öfrige i Kymmeneland. Affståndet mellan Borgnäs och Moderkyrkan är 2 Mil, samt mellan Pukkila och den samma 3 Mil. Märkeliga Orter i denna Delen af Pastoratet äro:

a. *Haiko*, *Gammelbakka*, *Pepot*, och *Kiala* äro Adelige Gods och Sätessgårdar belägna vid Borgo-Ån.

b. *Strömsberg*, fordom Kungsgård belägen högre up vid samma Å, är förlänt til Biskopsstol för Biskopen i Borgo.

c. *Saxby*, en By vid samma Å 0.5 Mil från Staden är bekant för sin nästan ensamt nyttjade Näring af Tegellageri och Kål-Plantering.

d. *Karsby* och *Kortis* äro Adelige Gods liggande vid Mäntselä-Ån.

TAWASTLAND.

Detta Landskap är til sin hela Vidd förrut betraktadt vid den korrta Beskrifningen om Landskapen i Finland. Här kommer endast den Delen därpå som hörer til detta Län at afhandlas.

Tawastland uti denna inskränkta Bemärkelse omgives af Åbo, Wasa och Kymmenlands Höfdingdömen samt Havet. Det håller i Längd från Somero Sokns födra Rälilinie

nie til Jämsä Sokns norra Rå vid Päjäne Sjön 20 Mil; i största Bredd från Urdiala Soknerå til Sjön Wäsfjärwi 13 Mil; och i Vidd 166 Qv. Mil.

Nota. Uti denna Afhandling räknas jämväl Östra Satakunda Fögderi, uti Politiskt afseende til Tawastland, ehuru det i Geografiskt Begrep icke hörer därtill.

I allmänhet har Tawastland i anseende til dess många och vidsträckta Sjöar, och uti dem befintliga Öar och Holmar, Utseende af en Skärgård up i Landet. När en hop enfaka Bärg och några icke synnerligen höga Bärgräckningar undantagas, är nedra Delen af detta Landskap mäktadelen lågländt och flackländig; men up emot Norden uti Längelmäki, Jämsä, Padasjoki och Hollola Soknar, samt vid Sjön Päjäne höjer sig Landet mycket.

Bärgarterne som uti Tawastland utgöra de allmänna Hällearterne äro ganska olika emot dem som träffas i Nyland. Grå Granit är här mäst rådande, med flere slags Omväxlingar däraf, och på några Orter består den af röd Granit. Kalkgångarne äro få, ganska fällan utan Inblandning af andra Stenämnen. Ingen Flokalk finnes i hela Tawastland. Kalkbrott af Bärgralk finnas uti Janakkala, Hauho, Urdiala och Loppis Soknar. Något betydande Lager

ger af Hornbärags-Arter märkes på några få Ställen. Uti Kalwola, Lämpelä och Längelmäki Soknar framstryker en Skifergång. Tälgstens-Brätt finnes uti Tammela Sokn. Emedan Landet är viditräckt få förekommer här en mångfaldig Omväxling af allehanda slags Åkerjordmåner.

Wår- och Höst-Floder göra i Tawastland vidsträckta och skadeliga Översvämnningar. Alla de Orter som äro belägna invid Sjön Pjäjäne vidkännas allmänna ganska våldsamma Förföringar på Åkrar och Ängar af dessa Floders Översvämnningar; men hvilket til det mästa kunde afböjas, om Kalkis Fors, hvarigenom Pjäjäne Sjös Watn uti Kymmene-Älf uttömmes, något utvidgades och upräsades. Alla de stora Sjöar som ifrån Längelmäki, Oriwäsi, Eräjärwi, Kumalax och Kangafala Soknar, genom Iharis och Apia Strömar, hava Communication med Mallaswäsi, updämmas ej fällan allmänt vid förenämde trånga Wat-tudrag, hvaraf ofta med frodig Gröda nästan största Delen af dessa Soknars Åkrar och Ängar långt inpå Sommaren ställas under Watn. Ävenfå lider Ruowäsi Sokn ganska mycket genom den updämning som uti Melais Strömens trånga Pals sker af det Watn som från Keuru Sokns Sjöar nedflyter. At undanrödja dessa Olägenheter

hava Ström-Ränsningar Åren 1758 och 1759 til en Del blivit värkstälde, uti några Strömar i Satakunda som gränsa til Tawastlands Sjöar; hvarigenom vunnits at uti 4 à 5 Soknar omkring Tawastehus icke allenast alla Åkrar och Ängar blivit befriade för Wår- och Höstfloders översvämning utan även flere tusende Tunmland blivit uplandade til bördig Upodlings Mark.

Uti detta Landskap är norra Delen vid Sjön Päjäne ännu skogrik, jämväl finnas uti Längelmäki, Oriwäsi, Ruowäsi, Teisko, Kumalax och Lämpelä Soknar Skogarne ännu tämeligen förvarade; ävensom och detta inträffar med Loppis, Janakkala, Hattula, en Del af Säxmäki samt Urdiala och Tammela Soknar. Men uti Hollola Härad röjer sig at Lampis och Hollola Soknar äro nog skoglösa. Wåno, Hattula och Säxmäki Soknar äro näst rygbara för Skogväxt af Alm, Lönn, Lind, Hägg och Rönn, hvilka allmännaft växa på Holmar i Sjöarne. Ifrån desla Orter samt Padasjoki och Kumalax Soknars Lindskogar samlas mycket Bast til Affalu.

Folkmängden i detta Landskap, välföräende uti sin inskränkta Bemärkelse inom Länets Gränfor, öftra Satakunda inbegripit, steg År 1805 til 122553. Då nu Landet håller i Vidd 166 Qv. Mil, så är Befolk-

folkningen 738 Människjor på Qv. Milen; det gör 30.5 Tunmland på Personen.

Näringsfång äro Åkerbruk Boskapsköttel, Svedjebruk, Skogens nyttjande och Fiskeri.

I förfärdigande af Träslögder äro Tawastländningarne ännu ganska oövade, så at de knapt sjelve åt sig kunna förfärdiga de nödvändigaste Hushålls-kärl. I Mäntselä och Orimattila Soknar slögdar Almqgen dock något Träkärl Tunnor och dylikt til Affalu.

Tawastland uti sin Politiska Bemärkelse innefattar 5 Fögderien, hvilka utgöra även så många Härad; nämligen: *Wästra-Hollola*, *Medlersta-Hollola*, *Nedra-Säxmäki*, *Öfra Säxmäki* samt *Öfra Satakunda*.

1. WÄSTRA HOLLOLA Fögderi.

Detta District är beläget midt i Landet. Det omgives af Nedra Säxmäki, Öfra Säxmäki och Medlersta Hollola Fögderien samt Nyland. Dets Storlek är 35.3 Qv. Mil. Den största Strömen som flyter härigenom är *Wanajajoki*. De största Sjöar äro *Iforoine*, *Ävijärwi*, *Kuohijärwi*, *Hauhonselkä*, *Ilmolanselkä*, *Pääjärwi* och *Loppis-Sjön*.

Folkmängden stiger til 28714. Befolkningen är således 802 Människjor på Qv. Milen; det gör 23 Tunmland på Personen.

Föl-

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar, Getter och Svin; samt Vidden af den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Tawastehus</i>	70	160		15	300
Dito Sokn	120	200	115	260	450
<i>Wåno</i>	370	650	300	800	1100
<i>Janakkala</i>	880	1550	1270	2580	1710
<i>Loppis</i>	550	1060	390	1965	2700
<i>Hauho</i>	1800	2910	1640	4460	3160
<i>Lampis</i>	800	1960	1390	2160	2460
Summa	4590	8490	5105	12240	11880

Nota. Vid Upgiften för Lampis Pastorat är Koskis Annex utefluten såsom hörande til et annat Fögderi.

Fögderiet innefattar 6 Pastorater, bestående af 1 Stad och 10 Soknar, hvaraf 5 äro Moder-Förfamlingar och 5 Annexer.

Orter.

Stad.

TAWASTEHEUS, belägen midt i Länet på en angenäm Ort vid en Sjö som ligger uti Wanajajokis Wattudrag, under 61 Gr. 1 Min. Polhöjd, 16.7 Mil från Åbo, 55.4 Mil från Wasa och 10 Mil från närmaste Haf,

Haf, som är Finska Viken. Han kallas på Finska *Hämen-Kaupungi*, och är Säte för Länets Höfdinge. Staden är regulär med räta Gator, som affkära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 1350 Alnar i Bredd 440, och i Vidd 42 Tunnländ. Han är afdelt i 14 Qvarter. Gator och Gränder äro 7 til Antalet, hvaraf 2 gå efter Längden af Staden och de öfrige efter Bredden, samt äro 20 Alnar breda, utom en Gata som går rundt omkring Staden och är 40 Alnar bred. Torget liggande midt i Staden är en regulär Rectangel om 240 Alnars Längd, 200 Alnars Bredd, och 3.4 Tunnländs Vid. Af Byggningar märkas: Landshöfdingens Boställe, beläget vid Torget på norra Sidan, Kyrkan, liggande på en Höjd vid Torget på östra Sidan, samt Rådhuset också vid Torget på västra Sidan. Bredevid Kyrkan ligger Skolhuset 2 Wåningar högt; Torget är för öfrigt rundt omkring bebyggt med stora och merändels 2 Wåningar höga Trähus. Tätt invid Staden på norra Sidan ligger en vacker Trädgård om 6 Tunnländs Vid tillhörig Landshöfdinge-Bostället.

Folkmängden stiger til 1689 Personer hvaraf 884 äro Mankön och 805 Qvinkön.

Staden har et tjänligt Läge til Handel och Stads-Näringar, emedan ifrån åtskil-

skilliga up i Landet belägna Soknar gå hit en stor Wattuled samt 3 Landsvägar.

Staden närer sig af Handel, Handtvärk, Traktörs Rörelse och Jordbruk. Handelen idkas förnämligast med Kramvaror, Kryddvaror, Matvaror och Järnsmide utom andra slags Varor. År 1805 steg Tull-Überbörden til 1052 R:dr.

Af Manufacturer finnes här 1 Tobaks-Fabrik som år 1805 låtit stämpla 7925 Skålpund Cardus Tobak samt 1 Tegelbruk. Staden är och försedd med 1 Apotek.

Förenämde År funnos i Staden 6 Präfter och Lärare, 34 Civile Ämbets- och Tjänstemän, 6 Officerare, 10 Under-officerare, 5 Handelsmän, 3 Traktörer samt 86 Mästare med 23 Gefeller och 69 Lärlingar uti åtskilliga Handtvärk, nämligen:

Bagare	2	Kopparflagare	1
Bleckflagare	1	Klädesvävare	1
Bokbindare	1	Krukmakare	2
Färgare	3	Linnevävare	2
Garvare	4	Murmästare	1
Gelbgjutare	1	Målare	1
Glasmästare	1	Pistolsmed	1
Guldsmeder	3	Planterare	2
Hattmakare	5	Plåtflagare	1
Hofflagare	1	Repflagare	1
Juvelerare	2	Sadelmakare	1
Klenfmeder	3	Skoflikare	1

Sko-

Skomakare	5	Svarvare	3
Skräddare	6	Sämsmakare	2
Slagtare	3	Tenngjutare	1
Snickare	3	Timmermän	15
Snörmakare	1	Wagnmakare	3
Härtil komma		Åkare	12

Marknader hållas 2 gånger om Året d. 6 Januari och 24 Sept.

Slottet, som egenteligen kallas Tavastehus eller *Tavasteborg*, är beläget på norra sidan om Staden, til vid pass 400 Famnars afstånd. Detta jämte dertill höriga Fästningsväcket är i godt Stånd, försedt med en Commendant och Garnison af 2 Compagnien Artilleri. Här är et Tyghus, Krono Magasin, samt andre Militäre-Förrådshus för Armeen, för hvilken hela Fästningen tjänar til Förvarings-Ort.

Lands-Församlingen ligger omkring Staden och nyttjar Stadens Kyrka til sin Gudstjänst. Märkelig Ort därstädes är:

Ojis, en By nära vid Staden, är anslagen åt Landshöfdingen til Ladugård.

Soknar

I. W Å N O.

Detta Pastorat omgiver Tawastehus Stads- och Lands-Församlingar. Det begrän-

gränsas af Hattula, Hauho, Janakkala och Loppis Soknar. Jämte Tawastehus Stad och Sokn håller det i Vidd 5.4 Qv. Mil.

Belägenheten för det genom Soknen löpande Wattudraget, som ock Jordläget är rätt vackert, med små upstigande och på alla Sidor långsluttande Höjder, hvarimellan rymlige Åkerfält synas. I Nägden omkring Wåno Kyrka upstiger väl dock en och annan Kulle som överstiger denna Ortens öfriga Landhöjder; men detta icke heller i någon betydelig Mån Rådande Hällebärgs-Arten är röd Granit, som består mäst af rödaktig Fältspat, med klara Quarzgryn och litet mörkgrå Skimmer. Den rådande Jordmånen är Sandjord, Nästan midt genom Pastoratet flyter Ån *Wanajajoki*, som här utbreder sig i åtskilliga små Sjöar.

Jämte Tawastehus Landsförsamling stiger Folkmängden til 4040. Befolkningen är således 748 Människjor på Qv. Milen, det gör 39 Tunmland på Personen.

Pastoratet bebos af 3354 Inbyggare. Det består af 2 Soknar: *Wåno* på Finska *Wanaja* Moderförsamling, och *Rengo* Annex. Den förra är belägen omkring *Wanajajoki* och den sednare i söder derifrån. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.5 Mil.

Nota.

Nota. En Del af Rengo Sokn hörer til detta Pastorat, och den andra til Janakkala. Märkelig Ort är:

Harwiala, en Sätessgård liggande vid Wanajajoki.

2. JANAKKALA.

Detta Pastorat ligger i sydost från Wanaja Sokn, högre up omkring Ån *Wanajajoki*, samt omgives för öfrigt af Lampis, Hollola, Mäntselä, Nurmijärwi och Loppis Soknar. Dess Storlek är 9.8 Quadr. Mil. Denna Ort är full med Högder, dock med stora fruktbara Dälder. De här upstigande Bärgsryggarne äro höge, brante och långsträckte, men ej särdeles breda. Midt igenom Pastoratet går uti nordväst och sydost Sträckning en hög och kullrig Bärgsrygg, hvilken stöter på en annan, som stryker i nordost och sydväst. Den rådande Hällebärgs-Arten är röd Granit. Uti sydligaste Delen af Pastoratet vid Gränsen til Nyland träffas et stort Kalkbärg. Allmännaaste Jordmänen är Sandjord.

Folkmängden stiger til 6196. Befolkningen är således 632 Människjor på Qv. Milen; det gör 36 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 hela Soknar: *Janakkala* Moder-Förfamling och *Hausjärwi* Annex, samt en Del af *Rengo* Sokn. Afståndet

ståndet mellan Janakkala och Hausjärwi Kyrkor är 2.3 Mil. Märkeliga Orter äro: *Haga* och *Kernala* Sätessgårdar.

3. LOPPIS.

Detta Pastorat ligger i Sydväst om Janakkala, samt omgives för öfrigt af Nurmijärwi, Wihtis, Tammela och Wåno Pastorater. Storleken är 5.8 Qv. Mil. Allmänna Bäckarten är dels röd, dels ock ibland grå Granit. Här är och en Kalkspats-Gång, som giver god Kalk den bästa i Tawastland och där har jämväl visat sig Spår af Kopparmalm. Jordmånen består näst af Sandjord, endast på få ställen Lera. Vid Åfen som fliljer Nyland från Tawastland finnes en Sjö benämnd *Loppis-Sjön*, hvilken, såsom förr nämndt är, ligger 348 Fot över Hafsytan, och är således et af de högsta Watn i Finland.

Folkmängden stiger til 2854. Befolkningen är således 492 Människor på Qv. Milen; det gör 47 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af en Sokn, samt hörer i Geografiskt begrep til Nyland.

4. HAUHO.

Detta Pastorat är beläget i norr om Wåno, samt omgives för öfrigt af Hattula, Pälkäne, Sahalax, Kumalax, Padasjoki och

och Lampis Soknar. Dets Storlek är 8.4 Qv. Mil. De här befintliga många och til en Del stora Sjöar intaga inemot en Tredjedel af dets Vidd. De störste af desse Sjöar äro *Ävijärwi*, *Ijoroine*, *Hauhonselkä* och *Ilmolanselkä*. En stor Watn-Åder rinner 0.5 Mil genom Jorden under några höga Sandbackar mellan 2 Sjöar. Landet innefattar än något höga och vidsträckta, än lägre och strödde Bärge med Sten- och Jordblandade Högder, Sandåsar och Hedar, mellan hvilka träffas långslutta samt flacka Högder och Dälder. Bland Bärge är *Kengjuuori* märkvärdigt, såsom upfyldt med Hålor, Grufter och underjordiska Gångar. Hällebärge-Arterna som här råda äro 3 Slag; dels mörkgrå Granit, dels grofgrynig ljusgrå Granit, dels råder svart Hornblände i stället för Skimmer. Af de Stenslag som ibland bryta in med Gångar och Åror, i dessa Bärgearter äro Bärgekalk, Stenmärgel, Brynsten och Granat. På et Ställe finnes tämeligen ren och god Blyertz; på et annat ställe röd Ochra, med hvilken, blandad med Tjärvatn, Kläder färgas röda. Jordmänen i denna Ort är dels Sanddels Lerjord, dock så at Sandjorden emot östra Sidan tager överhand. Sandåsarne, Jordhögderne och Bärgesträckningarne föreställa här Landet likasom i Vågor, samt

finnas allmännaft utsträckta från norr til söder.

Folkmängden stiger til 8363. Befolkningen är således 996, eller, i rundt Tal, 1000 Människjor på Qv. Milen; det gör 23 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 3 Soknar: *Hauho* Moder-Församling samt *Tulois* och *Luopiois* Annexer. Moder-Kyrkan är angenämt belägen vid Hauhofelkä. Afståndet häremellan och Tulois är 1.3 Mil, samt häremellan och Luopiois 2.2 Mil. Hauho Pastorat är en af de vackraste Trakter i Finland.

Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. *Juttilla*, Boställe för Överste-Löjtnanten vid Tawastehus Infanteri-Regimente.
 b. *Sairiala*, *Skyttälä* och *Hyvikkälä* äro Adelige Gods.

c. *Ilmola*, en By belägen på en Ås vid Sjön Ilmolansfelkä, har det täktafte Läge af alla Orter i Finland, samt njuter en härlig Utfigt över förenämde Sjö.

5. LAMPIS.

Detta Pastorat ligger i öster om Hauho, samt omgives för öfrigt af Padasjoki, Hollola och Janakkala Pastorater. Dess Storlek är 8.2 Qv. Mil. Denna Ort består alt igenom af långsluttande fruktbara Högar

der och Jordkullar, utur hvilka här och där framsticka små enstaka Bärg; men emot norra Gränsen träffas allmänna Sandhedar. Den rådande Bärgharten är röd Granit, som innehåller röd Fältspat med klara Qvarzgryn och svartagtig Skimmer. Den allmänna Jordmånen är Sandaktig. De största Sjöarne äro *Kuohijärwi*, *Nerojärwi* och *Pääjärwi*.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Lampis* Moder-Förfamling och *Koskis* Annex. Den förra är belägen i detta Fögderi, men den sednare uti Medlersta Hollöla Fögderi. Folkmängden i hela Pastoratet stiger til 7548. Befolkningen är således 920 Människor på Qv. Milen; det gör 25 Tunmland på Personer. *Lampis* Sokn särskildt håller i Vidd 6.4 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 5572. Befolkningen är således 871 Människor på Qv. Milen; det gör 26.5 Tunmland på Personer. Märkeliga Orter äro *Tirmula*, *Hakkala*, och *Porkala*, Adliga Gods.

2. MEDLERSTA HOLLOLA Fögderi

Detta District ligger i öster om det föregående, samt omgives för öfrigt af Öfre Säxmäki Fögderi, Kymmeneland och Nyland. Det är långt men smalt; det håller

i Längd 14 Mil, men Bredden överstiger ej 3.5 Mil; uti Vidd håller det 38.2 Qv. Mil. De största Strömarne äro Kymmene-Älf, och Borgo-Ån, men bägge flyta endast uti Gränsen mellan detta Fögderi och Kymmeneland. Den förra Älven går här genom Sjön Pjäjäne. De största Sjöar äro Pjäjäne, Wasjärwi, Wesjako, Lummiene och Wehkajärwi. De bägge första höra endast til en Del til detta Fögderi; ty de ligga uti Gränsen til Kymmeneland. Om de bägge följande är at märka, at de ligga uti själva Tawastiska Åsen, samt hava hvardera 2 Utlopp, et åt Kumo-Älf och et åt Kymmene-Älf. Förenämde Ås följer längs utmed hela västra Gränsen af Fögderiet. Folkmängden stiger til 23532. Befolkningen är således 619 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 37.3 Tunnländ på Personen.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar Getter och Svin; samt Vidden af den Öfna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar.	Kor.	Ungnöt	Får.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Mäntselä</i>	960	2800	680	2710	2240
<i>Orimattila</i>	290	800	220	770	460
<i>Hollola</i>	2710	7110	3390	8470	6260
<i>Pudasjoki</i>	1140	2550	950	5120	2910
<i>Lampis</i>	350	600	400	790	840
Summa	5450	13840	5640	17860	12710

Nota. Vid Upgiften för Orimattila och Hollola förstås endast de Delar af dessa Pastorater, som äro belägna i Tawastehus-Län.

Fögderiet innefattar 2 hela Pastorater, samt Delar af 3 andra Pastorater utgörande 5 hela Soknar, samt Delar af 2 Soknar.

I. MÄNTSELÄ.

Detta Pastorat är det sydligaste i Fögderiet. Det omgives af Janakkala, Hollola och Orimattila Pastorater samt Nyland. Dets Storlek är 6.5 Qv. Mil. Det utgöres utaf 2 Dalar omkring *Mäntselä-Ån* och en dets Gren. Folkmängden stiger til 4352. Befolkningen är således 670 Människjor på Qv. Milen; det gör 34.5 Tunmland på Per-sonen.

Bland nyttiga Mineralier finnas brandgul Ockerjord som håller 50 ProCent Järn. Pastoratet består af en Sokn. Märkeliga Orter äro:

a. *Linnäs*, tilförene Sulkava kallad, et Adeligt Gods, är försedt med vacker Åbyggnad, samt väl upodladt så väl i Åker som Äng. Där är ock et finbladigt Sågvärk.

b. *Nummis* och *Hauhijärwi* äro Byar hvarest finnas finbladiga Sågvärk.

2. ORIMATTILA.

Utaf detta Pastorat hörer endast den mindre Delen til Tawastehus-Län, men den större Delen uti hvilken Kyrkan är belägen ligger i Kymmeneland. Tawastländska Delen omgives af Mäntselä och Hollola Soknar samt den öfriga Delen af Pastoratet. *Borgo-Ån* åtskiljer bägge Delarne. Dets Storlek är 2.5 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 2103. Befolkningen är således 841 Människjor på Qv. Milen; det gör 27.4 Tunmland på Personen.

3. HOLLOLA.

Detta Pastorat är beläget både i Tawastehus- och Kymmenelands Höfdingdömen. Dets bägge Delar skiljas genom Sjöarne *Päjäne* och *Wästjärwi* från hvarandra. Det omgives af Mäntselä, Janakkala, Lampis, Padasjoki, Sysmä, Hardola, Mendykarju, Itis och Orimattila Pastorater. Dets Storlek är 27.2 Qv. Mil. Det innefattar 5 Soknar. *Hollola*, Moder-Församling, samt *Kärkölä Afikkala*, *Nastola* och *Heinola* Annexer. Det är et af de folkrikaste Pastoraten i Finland; även i hela Riket. Folkmängden stiger til 19703. Befolkningen är således 725 Människjor på Qv. Milen; det gör 32 Tunmland på Personen.

Den Delen af Pastoratet som hörer til Tawastehus Län består utaf mindre Delen af *Hollola* Sokn, större Delen af *Afikkala* och hela *Kärkölä* Sokn. Dets Storlek är 10.6 Qv. Mil. Belägenheten består alt igenom af Jordhöjder och Kullar, ifrån hvilka här och där framskjuta Bäckstrakter. Den rådande Hällebärgs-Arten är röd Granit. På Mineralier, som förtjäna upmärksamhet har härstädes hittils inga Spår visat sig. Jordmänen är myllig Sandjord, hvilken åt *Afikkala* Sidan bliver alt mer sandrådande. Uti *Afikkala* Sokn är Belägenheten och Bäckarten mästadelen sådan som i *Lampis*. Emot *Pjäne* Sjön är Landet til större Delen flackt med vidsträckta Upodlings-Fält. Rådande Jordmänen är Sandmylla.

Folkmängden i denna Delen af Pastoratet stiger til 9409. Befolkningen är således 887 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen.

Hollola Kyrka ligger vid Sjön *Wäsjärwi*, *Afikkala* vid *Pjäne*, 2 Mil från Moderkyrkan, och *Kärkölä* up i Landet föderut 1.6 Mil från Moderkyrkan. Märkelig Ort är:

Salo, en Gård i *Afikkala*, är Majors Boställe vid Tawastehus-Läns Dragon Regimente.

4. KOSKIS.

Denna Sockn, som är Annex til Lampis, omgives af denna Sockn samt Hollola Pastorat. Dets Storlek är 1.8 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 1976. Befolkningen är således 1192 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 19 Tunmland på Personen.

5. PADASJOKI.

Detta Pastorat ligger i norr om Afikkala, samt omgives för öfrigt af Lampis, Hauho, Längelmäki och Jämfä Socknar, samt Sjön Päjäne, som skiljer det från Kymmeneland. Dets Storlek är 16.6 Qv. Mil. Denna Ort består, i synnerhet åt Päjäne Sjön, af höga skarpa Berg, genomskurna af djupa Dälder imellan; men emot Jämfä Sockn bliver Landet kulrigare med långslutta steniga Åsar och Högder. Hällearten är dels röd dels grå Granit. Jordmånen är i födra Delen af Pastoratet mestadelen Lera, hvilken sedermera omskiftar med Sandjord. I Kuhmois är Jordmånen god Lermylla, hvarför ock Hampfädet härstädes så väl lyckas. De största Sjöar äro *Päjäne*, hvilken til en anseelig Del hörer hit, *Westjako*, *Lummene* och *Wehkajärwi*. En god Tredjedel af Pastoratet uptages af Watn.

Folkmängden stiger til 5692. Befolkningen är således 343 Människjor på Qv. Milen; det gör 67 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Padasjoki* Moder-Församling, och *Kulmois* Annex. Bägges Kyrkor ligga vid Vikar af Sjön Päjäne. Afståndet mellan dem är 2.3 Mil. Vid Kyrkobyn i Padasjoki är en bekvämlig Plats utledd til en Köpings Anläggning.

3. NEDRA SÄXMÄKI Fögderi.

Detta Distrikt omgives af Åbo-Län samt Östra Satakunda, Öfra Säxmäki, Västra Hollola, samt Östra Raseborgs Fögderien. Dets Storlek är 30 Qv. Mil.

Nota. Den Delen af Somero Sokn som hörer til Åbo-Län är intagen uti detta Fögderies Areal. Vidd emedan den på Friherre Hermelins Karta öfver detta Län icke med Gräns är skild från den Delen som hörer til Tawastehus-Län, så att jag icke kunnat uträkna dets Vidd färskildt.

Utaf alla Fögderien i Tawastland har detta den jämnaste Marken och fruktbaraste Jordmänen, hvilken til större Delen består af Lerbjord. De största Strömar äro öfra Delarne af *Pemar* och *Wittis-Åarne* samt hela *Urdiala-Ån* som faller i Säxmäki Sjön och är 5 Mil lång. De största

Sjöar äro *Pyhäjärwi*, *Liesjärwi*, *Rutajärwi*, *Kalwola Sjön* och *Hirfsjärwi* hvilka helt och hållet, samt *Wajanawasi* och *Säxmäki Sjön* som endast til en Del höra til Fögderiet. *Kalwola Sjön* håller i Vidd 0.9 Qv Mil, och *Hirfsjärwi* 0.7 Qv. Mil. De öfrige Sjöarnes Storlek är förrut anförd.

Folkmängden stiger til 22704. Befolkningen är således 757 Människjor på Qv. Milen; det gör 30.6 Tunmland på Person.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar, Getter och Svin; samt Vidden af den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	Öpen Jord Tunnl.
<i>Somero</i>	300	330	310	900	1180
<i>Tammela</i>	1040	3000	1800	2100	2600
<i>Urdiala</i>	510	1930	1400	2450	1700
<i>Pungalaitio</i>	80	250	170	440	430
<i>Akkas</i>	450	890	460	1600	1870
<i>Kalwola</i>	460	900	700	2000	1400
<i>Säxmäki</i>	600	1250	390	2100	2100
Summa	3440	8550	5230	11590	10680

Fögderiet innefattar 4 hela Pastorater, samt delar af 2, utgörande 9 hela Soknar, Delar af 2 samt 1 Kapell.

I. SOMERO.

Detta Pastorat är det fydligaste i Fögderiet. Det omgives af Åbo-Län samt Tammela och Lojo Pastorater. Dets Storlek är 6.2 Qv. Mil, inbegripen den Del som hörer til Åbo Län. Marken är mästadelen flackländig, när en och annan Bärgräckning och Landthögd undantages. Jordmänen är allmännaft Lerjord. Bärgrn bestå af en mer och mindre skimmerrådande grå Granit, hvaruti ibland träffas mäktigas Gångar af Qvarz och Fältspat.

Folkmängden, inbegripen den som hörer til Åbo Län, stiger til 4856. Befolkningen är således 783 Människjor på Qv. Milen; det gör 29.5 Tunmland på Perlonen. Folkmängden i Pastoratet inom detta Läns Gräns är 3810.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Somero*, Moder-Församling och *Sommarnds*, på Finska *Somerniemi*, Annex. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.3 Mil. Märkeliga Orter äro:

a. *Åvik*, et Glasbruk, består af 3 Hyttor med 13 Värkstäder. Här tilvärkas en anseelig myckenhet Glas, i synnerhet Fönsterglas. Bruket har egen Kyrka och Predikant.

b. *Pahulax*, en By, på hvars Ägor finnes en ljusröd genomskinlig Qvarz, hvilken

ken genom Slipning antager en ganska vac-
ker Politur, så att allehanda täcka Nipper
däraf kunna tilvärkas. Man har däraf i
Stockholm flipat Berloker, Pitscher, Örhän-
gen och dylikt, hvilka i Lyfter och Anse-
ende täflat med dem som blivit från utri-
kes Orter införde.

2. TAMMELA.

Detta Pastorat ligger i norr om det
föregående, samt omgives för öfrigt af Å-
bo-Län, Urdiala, Kalwola, Hattula och
Loppis Soknar. Dets Storlek är 10.6 Qv.
Mil. Pastoratet formerar en anseelig Dal
omkring översta Delen af *Wittis-Ån*. De
största Sjöar äro *Pyhajärwi* och *Liesjärwi*.
Marken är bärgigare och öjännare än i
Somero, med många Bärgsträckningar och
Åsar; hvarimellan förekomma stora Fält
och vidlyftiga flacka Dälder. Allmänna-
ste Bärgarten är af samma Slag som i So-
mero, dock så att på flere Trakter däruti
infryka mäktiga Lager af andra Bärgar-
ter, såsom Tälgsten, Brynsten, Hornblände,
klar Qvarz, samt Kalkspat, hvaraf årligen
något Kalk til Soknens eget Behof kan
tilvärkas. Rådande Jordmänen är Lerjord.

Folkmängden stiger til 6848. Befolk-
ningea är således 646 Människjor på Qv.
Milen; det gör 36 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 4 Soknar: *Tammela* Moder-Församling samt *Jokkis*, *Bertula* och *Humpila* Annexer. Tammela Kyrka är angenämt belägen vid Sjön Pyhäjärwi. Afståndet härifrån til Jokkis är 1.5 til Bertula 2.6 och til Humpila 2.5 Mil. Märkelig Ort är:

a. *Jokkis* et Säteri, beläget uti Jokkis Sokn vid Wittis-Ån, nära til Kyrkan, är et af de största i Finland. Därunder lyda 97 Hemman. Mangården är bebyggd med et anseeligt Stenhus,

b, *Mustiala*, en Gård, är Boställe för Överste-Löjtnanten vid Tawastehus-Läns Dragon-Regimente.

3. URDIALA.

Detta Pastorat ligger i norr om Tammela, samt omgives för öfrigt af Åbo-Län, Akkas och Kalwola Soknar. Jämte den Delen af Pungalaitio, som hörer til Tawastehus-Län håller det i Vidd 5.4 Qv. Mil. Marken är här bärgagtigare än i Somero, med bara Kullar och långa Bärgsträckningar. Allmänna Jordmänen består dels af Sand- dels af Lerjord, dock mäst af den sednare. Den största Sjön är *Rutajärwi*.

Folkmängden uti detta Pastorat jämte förenämde Del af Pungalaitio stiger til 4052. Befolkningen är således 750 Människjor på Qva-

Qv. Milen det gör 30.8 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan är angenämt belägen mellan Rutajärvi och en annan där nedanföre liggande Sjö. Märkeliga Orter äro:

a. *Notsjö*, en Gård, hvarest et Glasbruk är anlagt.

b. *Wehkara*, en By, på hvars ägor befinnes et Kalkbrott. Detta är övertäckt af 2 til 3 alnars djup Damjord. Kalkstenen är allmännaft ljusgrå. Kalken som däraf fås är tämeligen god.

4. PUNGALAITIO.

Den Delen här af som hörer til Tawastehus-Län utgör vid pass en Fjärdedel af Soknen. Dets Folkmängd är 504.

5. AKKAS.

Detta Pastorat är beläget i norr om Urdiala, samt omgives för öfrigt af Åbo-Län, Säxmäki och Kalwola Soknar. Storleken är 2 Qv. Mil. Marken är mästdelen flackländig, dock upftiga där och hvat några enstaka Bäck med Backar och långflutta Uphöjningar. Den allmänna Bäckarten är mörk skimmer-rådande Granit. Jordmänen består överalt af stark något mullblandad Lerjord.

Folkmängden stiger til 2702. Befolkningen är således 1350 Människjor på Qv. Milen; det gör 17 Tunmland på Personen. Pastoratet består af enda Sokn, med et Kapell benämndt *Kylmäkoski*, liggande 0.8 Mil från Moderkyrkan.

6. KALWOLA.

Detta Pastorat ligger i öster om de bägge föregående samt omgives för öfrigt af Säxmäki, Hattula och Tammela Soknar. Storleken är 2.8 Qv. Mil. Denna Ort är mästadelen jämn och flackländig, och förekomma där höga och bara Bärg. Mellan Akkas och denna Sokn inträffa på flera ställen långslutta Jordhöjder med Inblandning af mycken Klapursten. I norra Delen af Soknen är en mörkgrå quarzrådande skimmerblandad Bärgart allmän. Ifrån Åjkala Fors til Kalwola Kyrka, som är vid pafs 0.4 Mil, röjer sig en Hornbärgs Skifergång, hvilken af mäktiga Jordwarf är överhöld, men visar sig på åtskilliga Ställen up i Dagen. Skiferns Sträckning är i öster och väster. Han består upåt Dagen af god Takskifer utgörande tunna Flisor och Skivor, til 2 a 3 Alnars Djup, men på Djupet bliver den mera grofkliven, och omsider längre ned förvandlas til en Brynstens Häll. Af den-

na huggas Brynstenar, hvilka förfäljas omkring hela Landet, och därmed drives även af Hälsingfors någon Handel på Lifland. Jordmänen är mästadelen Lerjord.

Folkmängden stiger til 1919. Befolkningen är således 681 Människjor på Qv. Milen; det gör 35.5 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn.

7. SÄXMÄKI.

Detta Pastorat ligger i norr om Kalvola, samt omgives för öfrigt af Akkas, Lämpelä, Pälkenä och Hattula Pastorater. Storleken är 3 Qv. Mil. Orten är af Sjöar och Wattudrag mycket genombruten. Delar af de stora Sjöarne *Mallaswäsi*, *Säxmäki Sjön*, och *Wanajawäsi*, jämte några smårre, uptaga få flor Vidd af Soknen at en god Tredjedel däraf består af Watn.

Oanfedt fasta Landet är något ojämnt af många sluttande Landthöjder, få finnes dock mellan dem även nog Utrymme af Slättmarker til Åker och Ängmark. Bärrens Beskaffenhet är mäst af samma Gry och Beskaffenhet som i Akkas Sokn. Rådande Jordmänen består af Sandmylla.

Folkmängden stiger til 3373. Befolkningen är således 1124 Människjor på Qv. Milen; det gör 20.3 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn.

Märkelig

Märkelig Ort är:

Judikkala, et Adeligt Gods, angenämt beläget vid en Vik af Fjärden Rautunselkä.

4. ÖFRA SÄXMÄKI Fögderi.

Detta Distrikt ligger i nordost om det föregående, samt omgives för öfrigt af öftra Satakunda, Wästra-Hollola och Medlersta-Hollola Fögderien, Wasa Län och Kymmeneland. Figuren är oförmelig. Det är ganska långt men smalt, i synnerhet i södra Delen. Det håller i Längd 17 Mil. Största Bredden uti norra Delen är 4.5 Mil. Emot söder smalnar Landet småningom af, så at Bredden på några Ställen ej går öfver 0.7 Mil. Uti Vidd håller det 35 Qvadrat-Mil.

Nota. Om Hattula Pastorat toges från detta Fögderi och lades til Wästra Hollola, Hausjärwi Sokn från detta och fogades til Medlersta Hollola, Kuhmois häri från och förentes med Öfra Säxmäki, bekomme hvardera Fögderiet skickligare Figur, och intetdera hvarken vunne eller tappade i Folkmängden, ty densamma är uti hvardera af dessa 3 Soknar nästan lika, stigande mellan 2800 och 3000.

Norra Delen af Landet är bärgagtig och där är Sandjorden rådande, men sö-

derut sänker sig Marken ju längre ju mer, och Lerjorden blir efter handen allt mer rådande. Med Sjöar är Landet til en stor Del upfyldt, så at de intaga vid pafs en Fjardedel af des areala Vidd. De störste af dem som helt och hållet ligga inom Fögderiets Gränser äro *Pälkänenwäsi*, *Koljonselkä*, *Murajärwi*, *Kuorewäsi* och *Eräjärwi*, 0.09 Qv. Mil. Utaf Sjöar som til en Del höra til Fögderiet äro *Wanajawäsi*, *Mallaswäsi*, *Längelmäwäsi* och *Päjäne* de anseeligaste. De största Srömar som flyta härigenom äro *Wanajajoki* och *Längelmäjoki*.

Folkmängden itiger til 21038. Befolkningen är således 601 Människjor, på Qv. Milen; det gör 38.5 Tunmland på Personen.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar, Getter och Svin; samt Vidden af den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Hattula</i>	520	1100	390	1360	2300
<i>Pälkäne</i>	940	1220	380	2350	2350
<i>Sahalax</i>	250	750	220	920	1000
<i>Kumalax</i>	280	760	180	970	770
<i>Eräjärwi</i>	130	300	110	320	340
<i>Längelmäki</i>	550	960	280	1400	1730
<i>Jämsä</i>	1070	3300	1300	1800	3260
Summa	3740	8390	2860	9120	11750

Nota.

Nota. Kumalax och Eräjärvi äro Delar af Pastorater, hvilkas Moderkyrkor ligga i et annat Fögderi. Med Jämfä förstås här den Delen af Pastoratet, som ligger i detta Fögderi.

Fögderiet innefattar 4 hela Pastorater samt Delar af 3 andra Pastorater, utgörande 8 hela Soknar samt Delar af 2 Soknar.

Pastorater och Soknar

1. HATTULA.

Detta Pastorat är det sydligaste i Fögderiet. Det omgives af Kalwola, Säxmäki, Pälkäne, Hauho, Wåno, och Tamme-la Pastorater. Dets Storlek är 47 Quadr. Mil. Marken är här icke mycket ojämn. Dets upstigande Landhöjder och Bärgräckningar äro af ingen betydande Högd; men gå dock ordentligare än annorstädes, såsom långa Åsar, med Strykande fram i Nordväst, mellan hvilka träffas långa Dälder, med vackra Slätter och Fält. Rådande Hällebärns-Arten är röd Granit. Jordmånen är överalt sandrådande. Med Sjöar är Orten överflödigt försedd. Den stora Sjön *Wanajawäsi* hörer til större Delen hit. Den betydliga Ån *Wanajajoki* flyter genom Norra Delen af Soknen.

Folkmängden stiger til 4367. Befolkningen är således 93² Människjor på Qv. Milen; det gör 25 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar. *Hattula*, Moder Förfamling, och *Tyrwändö* Annex. Den förra Kyrkan ligger vid Wanajajoki och den sednare vid Wanajawäsi. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1 Mil. Uti Jordboken kallas Sydvästra Delen af Hattula Sokn *Letijürwi* och *Tyrwändö* benämnes där för *Kulsjala*. Märkeliga Orter äro:

a. *Wäsfunda*, et Säteri-Rusthåll, beläget vid Wanajajoki 0.5 Mil från Hattula Kyrka.

b. *Stjernsund*, et Säteri beläget längre ned vid samma Ström, 0.3 Mil från Tyrwändö Kyrka.

c. *Parola-Malm*, et Fält beläget 0.5 Mil från Tawastehus, är Campements-Plats för Regimentena här i Länet.

2. PÄLKÄNE.

Detta Pastorat ligger i norr om Hattula, samt gränisar för öfrigt til Säxmäki, Kangasala, Sahalax, och Hauho. Storleken är 3.6 Qvadr. Mil. Denna Ort är af Sjöar mycket genombruten, så at de intaga åtminstone en Tredjedel af dess Vid. De största af dem äro *Mallaswäsi* och *Pälkänenwäsi*. Landet har et fläckt Läge, utom några

några få uppskjutande Bergsträckningar. Den stora Åsen som från Satakunda genom Kangasala Sokn hit framstryker, flutar sig här i Soknen. Hällearten är en mörkgrå Granit, med Inblandning af små grynig Qvarz. Jordmånen består mestadelen af klapurblandad Sandmylla eller Sandjord. På et Ställe träffas, uti en mörkbrun lös Jord, små Jordwarf af ljusgul Järnochra, hvilken nyttjas såsom annan Kyllerfärg efter ringa anstald Slamning. Folkmängden stiger til 3246. Befolkningen är således 896 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 25.8 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan ligger på en Ås, mellan Mallaswäsi och Pälkänenwäsi.

3. SAHALAX.

Detta Pastorat ligger i norr om Pälkäne, samt gränslar för öfrigt til Kangasala, Kumalax och Hauho. Dess Storlek är 1.4 Qv. Mil. Här visa sig långa skalliga, men ej höga Bergsträckningar hela Soknen igenom, mellan hvilka dock tämeligen stora Lägder finnas til Utrymme för Äng och Åkerbruk. Hällebergs-Arten är af lika Beskaffenhet som i Pälkäne. Emot Sjöstranden vid Keljo By träffas en fin och tät ljusgul Jord, eller Järnochra til 3 Tums

Tjocklek, hvilken likasom i Pälkäne nyttjas såsom Kyllerfärg. Jordmånen är mästadelen Lerjord, hvilken dock stundom är sand- eller moblandad.

Folkmängden stiger til 1689. Befolkningen är således 1200 Människjor på Qv. Milen; det gör 17.6 Tunmland på Personen. Pastoratet beltår af en enda Sokn.

4. & 5. *Kumalax* och *Eräjärwi*.

Deffa bägge Soknar, af hvilka den förra är Annex til Kangasala och den sednare til Oriwäsi, ligga i Norr om Sahalax, samt gränsa för öfrigt til Kangasala, Oriwäsi, Längelmäki och Haubo. Deras Storlek tilfamman är 2.3 Qv. Mil. Hela denna Trakt är ganska vatturik; en anseelig Del af den stora Sjön *Längelmäwäsi* ligger midt uti Orten och åtskiljer der bägge Soknarne. En annan betydelig Sjö *Eräjärwi*, ligger uti Soknen af samma Namn. Jordmånen är mästadelen Lerjord, här och där sandblandad.

Folkmängden i bägge Soknarne stiger til 2227. Befolkningen är således 968 Människjor på Qv. Milen; det gör 24 Tunmland på Personen.

6. LÄNGELMÄKI.

Detta Pastorat ligger i norr om Eräjätwi, samt gränslar för öfrigt til Oriwäsi, Ruowäsi, Keuru, Jämslä och Padasjoki Soknar. Dets Storlek är 7 Qvadr. Mil. Den mycket bärgagtiga Belägenheten af Padasjoki och Jämslä Soknar aftager på denna Orten efterhand, och Landet blir, i synnerhet mot Keuru och Ruowäsi Soknar, jämnare, samt består antingen af Sandmoar, Måsfar, eller af Sjöar, ibland hvilka Bärgskullar, där och hvar upstiga, dock utan färdeles Högd. Rådande Bärgarten är mörkgrå Granit; men åt Satakunda-Sidan börjar den rödagtiga Graniten at råda. På et par Ställen brytas tämeligen goda Brynstenar; även finnes här Spår til Takskifer. Jordmånen är näst överalt Lerjord och moblandad Lera. De största Sjöarne äro *Koljonselkä* och *Kuorewäsi*.

Folkmängden stiger til 3139. Befolkningen är således 448 Människjor på Qv. Milen; det gör 52 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Längelmäki* Moder-Församling och *Kuorewäsi* Annex; den förra belägen söderut vid Koljonselkä, och den sednare norrut vid Sjön Kuorewäsi. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 2.6 Mil. Kuorewäsi Sokn har fordom räknats til Satakunda.

7. JÄMSÄ.

Detta Pastorat ligger i Öster om det föregående samt är det nordligaste i Höfdingdömet. Det omgives för öfrigt af Wafala Län, Kymmeneland och Padasjoki Pastorat. Hela Pastoratet är beläget i 3 Höfdingdömen: Tawastehus, Kymmenelands och Wafa. Det håller i Vidd 24.4 Qvadr. Mil. Det består af 3 Soknar *Jämsä* Moder-Församling och *Korpilax* samt *Kujvasmäki* Annexer. Största Delen af Pastoratet, som består af hela *Jämsä* Sokn, och en Del af *Korpilax*, hörer til Tawastehus Län, mindsta Delen som består utaf en Del af *Korpilax* ligger i Kymmeneland; och hela *Kujvasmäki* lyder til Wafa Län. Folkmängden stiger til 8859. Befolkningen är således 363 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 64 Tunnländ på Personer.

Den Delen af Pastoratet som hörer til Detta Län består, såsom nyss nämnt är, utaf hela *Jämsä*, samt större Delen af *Korpilax* Sokn. Dess Storlek är 16 Qv. Mil. Den Delen af Pastoratet som gränslar til Wafa Län består af höga Sandmoar, och långsträckta Backar med tvärdjupa Dälder af Kärr och Sjöar imellan. Utur Sandmoarne upstiga stundom höga skarpa Bärge, än af enstaka Bärge-skullar, än ock af långa och sma-

smala Bergåsar. Den Delen af Pastoratet som Wetter västerut inåt Landet och Längelmäki är ännu mer upfyld af höga och skarpa Berg samt tvärdjupa Dälder och Stenras. I nägden vid Päjäne-Sjön består Hällebärgs-Arten af mörkgrå Granit, men längre up i Landet bestå Bergen af ljusröd Granit. Jordmånen åt norra Sidan består af Sandjord, men sedan mot Söder vidtager Lerjorden. De största Sjöarne äro *Päjäne*, hvilken skiljer denna Delen af Pastoratet från Kymmeneland samt *Murajärwi*.

Folkmängden stiger til 6370. Befolkningen är således 398 Människjor på Qv. Milen; det gör 57.8 Tunmland på Personnen. Denna Del af Pastoratet är i följe där af starkare befolkad än hela Pastoratet i allmänhet. Jämfä Kyrka ligger 0.7 Mil från Päjäne, men Korpilax är belägen vid en Fjärd af samma Sjö. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 2.5 Mil.

5. ÖSTRA SATAKUNDA Fögderi.

Detta Distrikt är beläget i väster om Öfra-Säxmäki Fögderi, samt gränisar för öfrigt til Nedra-Säxmäki Fögderi, samt Åbo och Wasa Höfdingdömen. Det Storlek är 26.4 Qv. Mil.

Hvad Jordytan beträffar; så finner man här fällan stora Fält eller Slätter, utan O-

jämnheter ses allestädes i Jordläget; näst möta vidsträckt Sandåsar, förstörda Bärgr med Backar och Brådstupor, grus- och stenblandade Jordhögrder, hvilka omsider nedfänka sig i Dälder, Sjöar och Strömar. Överst på Sandåsarne och Jordhögrderne får man alltid se Stengyttret bestå af smärre Stenar än nedre i Dälderne.

Jorden på fläta Fältet, i Dälder och Kärr är af åtskillig Blandning, dels af Småsten, Grus, Sand, Ler, Mylla, m. m. Jordvarven åter som i Dagen på några Ställen kunna ses bestå nästadelns nerifrån först af Småsten, sedan af Sand, så Ler, och överst vid Jordbrynet af lerblandad Mylla; och har hvarje Slag sit Läge näst efter Jordarternas särskildta Tyngd.

Bärgr som här på Orten förekomma äro til utseendet mycket ojämne och förstörde. På de Bärgr som äro något höga och hava branta Sidor är merändels någongendera Sidan förstörd: de större Stycken ligga strax nedanför Branten med friska Brätt och skarpa Kanter, de smärre längre bårt, mera stötte, mera skubbade.

De största Bärgr här i Orten äro i Kangasala Sokn *Meurenwuori*, i Mäsfuby *Aitiwuori*, *Hepowuori* och *Juwanwuori*; i Oriwäli *Huppio*, *Käkynharja*, *Aurikko* och *Uniwuori*, uti hvilket finnas åtskilliga Grufter och

och underjordiska Gångar; det högsta Bärget här i Nägden är *Wuoxenwuori*.

Stenarterne, hvaraf dessa Berg bestå äro antingen en allmän Granit, som innehåller en Blandning af Fälspat, Glimmer och Quarz, eller ock en sand- och glimmerblandad Skifer, som i sina stående eller svävande Gångar här i Nägden allmänt förekommer.

Mo och Lera finnes här fällan utan Inblandning af andra Jordarter: En med Mo och Järnoxra blandad Lera vid Pyhäjärwi Sjöstrand, är därför märkvärdig, at så snart hon kommer up i Dagen hårdnar hon til et stenhårdt Ämne; torde ock vara Grunden til en Del här befindlig Skifer, hvilken i sin Sammansättning ej hyler någon Glimmer, utan blott Mo och Järnhaltigt Ämne.

Myllan, såsom tilkommen af Örter eller Djur är här nog tihäckelig och djup, i i synnerhet på Botnen uti Sjöar; och uti Kärren finnes den ofta över 2 Fots Mäktighet.

Sanden är näst oblandad, så på Fälten, som i Sjöar och Strömar. På några Ställen finnes god quarzagtig Perlesand. Slipstenar rätt goda brytas i Birkala och Oriwäsi Soknar. Blyerz finnes uti några Berg i Mäsfuby, Birkala och Kangalala Sok-

Soknar; den är något järnblandad, därför ock mycket sträng up i Dagen, men tämeligen god när den brytes på Djupet. Hornsten, samt röda svarta Granater finnas i Mäsluby Sokn.

Af Malmarter äro här få ännu upptäckte. Känningar til åtskilliga Kiesarter äro allenast bekante; en Del af dem hålla Järn allena, några Järn och Arsenik, en Del åter Järn, Arsenik och Koppar. Järnochra förekommer så väl i Råstkällor som i sjelva Jorden.

De största Sjöar som finnas inom Fögderiets Gränser äro *Roinewäsi* och *Wäsjärwi*, men uti desas Gränser ligga flera ansevärdiga Sjöar. Uti Gränsen til Åbo Län och som formera Kumo-Älfs Wattudrag befinna sig *Ruowäsi*, *Palowäsi*, *Wangowäsi*, *Näsjärwi* och *Pyhäjärwi*; och vidare *Wäsilax Sjön* som hörer til Wanajajokis Wattudrag. Uti Gränsen til Öfra Säxmäki ligger *Längelmäwäsi*.

De största Strömarne äro *Kumo-Älf*, som genom de förrutnämde Sjöarne skiljer Fögderiet från Åbo Län; *Wanajajoki*, som endast flyter genom et litet Stycke utaf sydligaste Delen af Fögderiet; *Längelmäjoki*. Denna Ström har fordom flutit utur Sjön *Längelmäwäsi* directe uti Sjön *Rojnewäsi*; genom en Fors kallad *Sarsanko.ki*, och genom

nombrutit en smal Ås om 100 Famnars Bredd; men sedan År 1604, af en häftig Skogseld, en Måse mellan Kangafala och Pälkäne Sjöar blef genombränd, tog Watnet sin Kofa på vänstra Sidan om Åfen, genom benämde Måse til Pälkänenwäsi, lämnande Sarfankoski aldeles torr. Häri genom fänkte sig Watnet i Längelmäwäsi, men däremot i samma Mån översvämmar de nedanföre belägna Trakter. Uti Sarfankoski hava fordom stått 11 Qvarnar och varit Laxfiske.

Fögderiet är medelmåttigt befolkadt. Folkmängden stiger til 16565. Befolkningen är således 627 Människjor på Quadr. Milen; det gör 37 Tunnländ på Personen.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar, Getter och Svin, samt Vidden af den Öpna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	Öpen Jord Tunnl.
Lämpelä	600	1200	1150	2800	2200
Wäsilax	40	60	40	120	110
Birkala	140	310	140	480	510
Mäs suby	690	2070	660	2830	1950
Kangafala	900	1740	900	2480	3040
Oriväsi	760	1090	720	1840	860
Ruowäsi	370	1510	490	1830	840
Summa	3500	8980	4100	12380	9510

Nota.

Nota. Vid Uppgiften för dessa Pastorer förstås endast de Delar af dem som äro belägna inom Fögderiets Gränser.

Fögderiet innefattar endast et helt Pastorat, men Delar af andra Pastorer, utgörande 4 hela Soknar samt Delar af 5 andra Soknar. Det hela Pastoratet är *Lämpelä*, de hela Soknarne äro förenämde *Lämpelä* samt *Kangasala*, *Mäsby* och *Oriwäsi*. De 5 Delarne äro af *Wäsilax*, *Birkala*, *Teisko*, *Kuru* och *Ruowäsi* Soknar.

I. LÄMPELÄ.

Detta Pastorat, på Finska *Lämbälä* kalladt är det fyddigaste i Fögderiet. Det omgives af *Wäsilax*, *Birkala*, *Mäsby*, *Kangasala* och *Säxmäki* Soknar. Dess Storlek är 2.6 Qv. Mil. Bäcksträckningarne som här förekomma äro något höga och kulriga, men långa och smala, mellan hvilka fluttande Höjder för Åker och Äng ej sällan träffas. Emot *Kangasala* och *Mäsby* Soknar är Landet, på *Lämpelä* Skogen, mycket upfyldt med Stenras. Rådande Hällebärgs-Arten är grå Granit. Jordmånen är mästadelen stark Lera, på et och annat ställe är Sand även rådande.

De störste Sjöarne äro *Säxmäki*- och *Wäsilax*-Sjöarne, hvilka endast til sina smär-

re Delar höra til Soknen. Den förra Sjön utgjuter sig här genom *Kuokkala* Fors i den sednare.

Folkmängden stiger til 2767. Befolkningen är således 1060 Människjor på Qv. Milen; det gör 21 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan är belägen på et Näs mellan Säxmäki- och Wäfilax-Sjöarne.

2. *Ania*. Denna Ort är en By, som höfer til Wäfilax Pastorat, men ligger om högra Sidan om Wäfilax-Sjön, och således uti Tawastehus Län. Den därtil höriga Marken håller i Vidd 0.3 Qvadrat-Mil. Dets Folkmängd stiger til 131. Befolkningen är således 437 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 53 Tunmland på Personen.

3. BIRKALA.

Detta Pastorat ligger i Norr om Lämpelä, samt gränsar för öfrigt til Wäfilax, Karku, Kyrö, Ruowäsi och Mäsfuby. Det är beläget i 2 Län: Åbo och Tawastehus. Större Delen ligger i det förra Länet och mindre Delen i det sednare. Hela Pastoratets Vidd, Folkmängd och Befolkning är förrut nämnd. Den Delen af Pastoratet som ligger i Tawastehus Län håller i Vidd 0.8 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 725.
Be-

Befolkningen är således 906 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 23.3 Tunmland på Personen. Uti denna Del af Pastoratet är Soknekyrkan belägen vid Sjön Pyhäjärwi.

4. MÄSSUBY.

Detta Pastorat ligger i Öster om Birkala, samt gränfar för öfrigt til Ruowäsi, Oriwäsi, Kangafala och Lämpelä. Storleken är 6 Qvadrat-Mil. Folkmängden itiger til 4263. Befolkningen är således 710 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 32.6 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Mäsfuby*, på Finska *Mäsfukylä* Moder-Församling och *Teisko* Annex. Större Delen af Pastoratet, innefattande *Mäsfukylä* Sokn, samt drygare Delen af *Teisko* hörer til Tawastehus Län, och den mindre Delen af *Teisko* til Åbo Län. Sjön *Näsfjüwi* åtskiljer bägge Delarne, samt flöter til Pastoratets hela Västra Strand.

Den Delen af Pastoratet som hörer til Tawastehus Län håller i Vidd 5.4 Qvadr. Mil. Den har et mycket ojämt Läge, som består än af sandrådande Jordhögder och Sandmoar, hvilka sträcka sig ända til Kangafala Kyrka, än ock af större och smärre Bärgräckningar, med några där och hvar upptigande Bärgrshögder. Hällebärgs-Arten
är

är dels mörkgrå, dels vit Granit. På 2 Ställen hava Malm-Anvisningar yppat sig. 1:o vid Nurmis By, därest finnes en Järnhaltig Kiesgång, med strödde Kopparmalms Gnistror; uti Angen där nedanföre träffas en vidsträckt Trakt af Myrjärn. 2. Vid Takahuti By, därest uppå en Bärgekulle finnes stark Malmittring, samt en tät Sva-velkies. Rådande Jordmånen är överalt Lerjord, undantagande där dels den stora Sandåsen, dels annars vidsträcktare Fält däraf sig utvidga.

Folkmängden uti denna Del af Pastoratet stiger til 3609. Befolkningen är således 631 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 37 Tunmland på Personen.

Bägge Soknarnes Kyrkor ligga uti detta Län. Afståndet mellan dem är 2.2 Mil. Mäsfuby Kyrka ligger 0.6 Mil från Tammerfors. Märkelig Ort är *Hataupää*, et Kronoskatte-Rusthåll, är vackert bebyggt.

5. KANGASALA.

Detta Pastorat ligger i Öster om Mäsfuby, samt gränzar för öfrigt til Oriwäsi, Pälkäne och Lämpelä. Det består af 2 Soknar: *Kangasala* och *Kumalax*, däraf den förra är belägen i detta Fögderi och den sednare i Öfra-Säxmäki. Storleken är 6

Quadrat-Mil. Ingen Ort i Finland, när Il-
 mola Bys Landthögd i Hauho Sokn un-
 dantages, äger angenämare Belägenhet, samt
 mångfaldigare blandad utfligt af stora Sjöar,
 bebodda Öar, strödde Holmar och Skär,
 vidlyftiga Åkerfält och Ängsmarker, än
 detta Pastorat, i synnerhet vid Kangafala
 Åsen. Den ifrån Satakunda uti Åbo Län
 genom Mäsfuby framstrykande klapurblan-
 dade Sandåsen, har härigenom ock sin
 Sträckning ända til Pälkäne Sokn. Rådande
 Hällebärags-Arten är grå Granit. Af
 nyttiga Mineralier finnes Kalk, Järn-Vitriol,
 Järn-Myrmalm, samt Blyerz. Jordmänen
 består allmännaft af Lerjord, eller ock af
 Sandklapur-Mylla, där Sandåsen med ut-
 sträckte Sandmoar sig utvidgar. Nästan en
 Tredjedel af Pastoratet upfylles af Watn.
 De stora Sjöarne *Längelmäväsi* och *Roine-
 väsi* ligga til större Delen, och *Wäsjärwi*
 hel och hällen inom Pastoratets Gränfor.
 Folkmängden i hela Pastoratet stiger til 5151.

Den Delen af Pastoratet som ligger
 i detta Fögderi, eller *Kangafala* Sokn, skil-
 jes från sin Annex genom *Längelmäväsi*.
 Dets Storlek är 4.7 Qv. Mil. Folkmäng-
 den stiger til 3937. Befolkningen är såle-
 des 838 Människjor på Qv. Milen; det gör
 27.5 Tunmland på Personer. Märkelig Ort
 i denna Sokn är:

Ljuxia-

Ljuviala, et anseeligt Rusthåll, som håller 2 Dragoner, har fordom varit en Kongsgård.

6. ORIWÄSI.

Detta Pastorat ligger i norr om Kangasala, samt gränslar för öfrigt til Mäsluby, Ruowäsi och Längelmäki. Det består af 2 Soknar: *Oriwäsi* liggande i detta Fögderi, och *Eräjdrwi* uti Öfra Säxmäki Fögderi: Dets Storlek är 7.7 Qv. Mil. Dets Folkmängd stiger til 4310. Sjön *Längelmäwäsi* åtkiljer bägge Soknarne.

Oriwäsi Sokn belägen i detta Fögderi håller i Vidd 6.6 Qv. Mil. Belägenheten är här tämeligen jämn och flackländig, med något upstigande Landthöjder, utur hvilka här och där enstaka Bärgh och Bärghsträckningar uphöja sig, dock så at inga tvärdjupa Dälder emellan dem träffas. Hälle-Arten är från Kangasala-Sidan grå, men sedan allmännaft röd Granit. Brynstenar brytas ock något i denna Sokn. Rådande Jordmänen består af lös Lera.

Folkmängden stiger til 3297. Befolkningen är således 500 Människjor på Qv. Milen; det gör 46 Tunmland på Personen.

7. RUOWÄSI.

Detta Pastorat ligger med sin större Del och Moderkyrka uti Åbo Län. Den Delen däraf som hörer til Tawastehus Län består utaf en anseelig Del af *Ruowäsi* Sokn, samt en liten Del af *Kuru*. Den skiljes från den öfriga Delen af Pastoratet medelst Sjöarne *Ruowäsi*, *Palowäsi* och *Wangowäsi*. Dets Storlek är 6 Qv. Mil. Jordmänen är dels Sand dels Lerjord om hvarannan.

Folkmängden stiger til 2099. Befolkningen är således 350 Människjor på Qv. Milen; det gör 66 Tunmland på Personen.

3. Höfdingdömet

KymmeneLand.

§. 1. Namn, Karta och Läge.

Detta Höfdingdöme kallas i publike Handlingar *Kymmenegårds Län*; men emedan Orten *Kymmenegård* ligger numera inom Ryska Gränsen, så har jag tyckt det icke vara lämpeligt at benämna et Svenskt Höfdingdöme efter en Rysk Ort, utan kalladt det efter *Kymmene-Älf*, som både omgiver och flyter genom Landet, förvandlande endast *Stavelsen Gård* uti Land.

Över

Över Höfdingdömet är en god Karta uti Imperial - Format utgiven år 1793 af Kongl. Landtmäteri - Kontoret; under Titel af Karta öfver Heinola Höfdingdöme; Landet är eljest väl teknadt på den af Bärgsrådet Friherre Hermelin utgifna och af Premier Ingeniören Hällström ritade Karta öfver Tawastehus Län.

Landets Matematiska Läge är mellan 60 Grad. 10 Min. och 62 Grad. 20 Min. Latitud, samt mellan 43 Grad. och 46 Grad. Longitud. Uti detta bestämmande äro de yttersta Skären emot Söder intagne.

Des Geografiska Läge är uti sydöstra Hörnet af Finland. Det gränfar i Norr til Kuopio Län, i öster til Ryssland, i söder til Finska Viken och i väster til Tawastehus Län.

§. 2. Storlek.

Landet liknar til Figuren en Fyrkant, utur hvilken den ena Fjärdedelen är borttagen. Det håller i Längd ifrån norr til söder 23 Mil. Bredden är i öster och väster. Den största är i norra Delen mellan Sjön Päjäne och Ryska Gränsen 14.5 Mil. Uti södra Delen är Bredden från 5 til 6.5 Mil. Uti Omkrets håller Landet 60 Mil, och uti Areal Vid 162 Qv. Mil.

§. 3. Naturlig Beskaffenhet.

Genom födra Delen af Landet, från 4.5 til 8 Mils afstånd från Finska Viken stryker en Landtrygg, benämnd *Hollola Åsen*, kommande från Tawastehus Län, til Rysland, och är 6 Mil lång. Från denna Landtrygg sluttar Landet söderut til Finska Viken, och de Wattudrag som befinnas på födra Sidan om denna Ås afbörda sina Watn antingen i Borgo Ån och Kymmene-Älf, eller directe i Finska Viken. Norr om denna Ås sluttar Landet flera Mils väg åt Kymmene-Älf. Genom norra Delen af Länet framstryker en Landtrygg, kallad *Sawalaxiska Åsen*, kommande från Kuopio Län, uti norr och söder, genom S. Mikels och Kristina Soknar också til Ryska Gränsen. De Wattudrag som finnas på västra Sidan om denna Ås hava sina Lopp dels åt Kymmene-Älf, dels och förnämligast åt Tainiojoki, hvilken afbördar sit Watn uti Päjäne. På östra Sidan om berörde Ås sluttar Landet söderut och de Wattudrag, som där befinnas flyta samteligen åt Sajma, samt utgöra en Del af Wuoxens Område.

Den Delen af Landet som ligger på födra Sidan om Hollola Åsen är tämligen jämt, och har åtskilliga Sjöar, dock ej i myckenhet; men den Delen som lig-
ger

ger på norra Sidan om benämde Ås är ojämnare, ganska vatturik, samt så upfyld med många och stora Sjöar med däruti liggande Öar och Holmar, at den liknar en Skärgård; den norra och nordöstra Delen är därmed rikeligast försedd. Watnen därstädes uptaga en god Tredjedel af Landets Yta.

Jordmänen uti södra Delen af Länet är mera leragtig än uti norra Delen, hvar-est Sandjord med Klapur är rådande. Marken är därstädes mycket stenbunden, i en Sträckning uti väster och öster, dock är den stenbundna Marken af skiljagtig Jordmån; men består förnämligast Sandmylla, hvilken börjar vid Pjäne Sjön samt går genom Hardola, Mendyharju, S. Mikels, Kristina och Pumala Soknar til Ryska Grän- sen. Stenarne ligga här i Jordytan högst til 2 Alnars Djuplek; men ofta så tjockt at hela Fälten likna en stenlagd Gata. Denna steniga Mark är åter genom smala Dälder delad i större och smäre Åsar, som ligga i söder och norr.

I allmänhet tagit har en stor Del af Länet vacker Belägenhet, och goda Na- turs Förmåner, ymniga Åker- och Ängs- fält, kostligt Mulbete, ansefliga Lägenhe- ter til Upodlingar, stora Skogar samt fisk- rika Watn.

§. 4. Watn.

a. Haf.

Finska Viken stöter til Lännet med en Strand af 5 Mil. Några ansefliga Fjärdar skjuta från Havet in i Landet. Den största af dem är *Perno-Fjärden* 2.5 Mil lång, samt uti sin yttre Del 0.7 Mil bred. De andre Fjärdarne af någon Betydenhet äro *Borgo-Fjärden*, *Åby-Fjärden* 1.8 Mil lång, *Lovisa-Fjärden* och *Pyttis-Fjärden*.

b. Strömar.

Två stora Wattudrag flyta genom detta Land, nämligen *Kymmene-Älf* och *Wuoxen*.

1. *Kymmene-Älf*. Denna flyter genom Sjön Pjäjäne, til sit Utlopp därutur genom Kalkis Fors 10 Mil, och utgör undertiden Gränsen mellan detta och Tawastehus Län; vidare löper hon genom medlersta Delen af Lännet 8 Mil til Ryska Gränsen; sedermera längs efter denna Gräns 12 Mil ned til Havet. Vid Byn Keltis, 6 Mil från Havet, bryter hon sig genom den södra Åsen och orsakar där en stark Fors. 4.5 Mil från denna Fors delar hon sig uti 2 Grenar, hvaraf den högra som är 2.5 Mil lång utgör Gränsen mellan Finland och Ryksland. Den största Gren hon inom Lännet.

net uphämtar är *Tainiojoki*, hvilken kommer ifrån Kuopio Län, flyter genom Kymmeneland 11 Mil och faller i Päjäne.

2. *Wuoxen*. Denna inträder uti Länet kommande från Ryfsland, samt flyter inom Länets Gränfor 7 Mil genom åtskilliga Fjärdar af Sajma.

De största Wattudrag som hava sin Uprinnelse på södra Sidan om Hollola-Åsen och flyta directe i Havet äro:

1. *Borgo-Ån*, som under et Lopp af 7 Mil utgör detta Läns Gräns emot Tavastehus Län.

2. *Perno-Ån*, som utfaller i Perno-Viken och är 6 Mil lång.

3. *Tesjö-Ån*, som flyter uti en Hafs-vik mellan Lovisa och Kymmene-Älf, 6 Mil lång.

c. Sjöar.

De största af dem äro följande:

1. *Sajma*, belägen uti nordöstra Delem af Länet, håller inom Länets Gränfor med alla sina Fjärdar och däruti liggande Öar 12 Qv. Mil. De störste Fjärdar af Saima som ligga inom Länet heta *Luonderwäsi*, 1.3 Qv. Mil; *Lietwäsi*, 0.8 Qv. Mil; *Haapawäsi*, 0.6 Qv. Mil, *Yowäsi*, 0.6 Qv. Mil, *Lehmawäsi*, 0.5 Qv. Mil och *Luohiwäsi* 0.4 Qv. Mil. 2. *Pulawäsi*, 3. *Suontiejärwi*,

4. *Jääsjärwi*, hvilka alla ligga inom Lä-
nets Gränfor; 5. *Kyywäsi*, 6. *Wuohijärwi*,
hvilka äro belägna uti Länets Gränfor.
Samteliga dessa Sjöars Storlek är förrut an-
förd vid allmänna Beskrifningen om Fin-
land.

De betydligaste Sjöar som för öfrigt
finnas i Länet äro följande:

Sjön	Fögderiet	Vidd
7 <i>Ruotsalain</i>	Heinola, Östra Hollola	0.7
8 <i>Pyhäjärwi</i>	Östra Hollola	0.5
9 <i>Rantawäsi</i>	Heinola	0.45
10 <i>Konneväsi</i>	Heinola, Östra Hollola	0.4
11 <i>Ryökäswäsi</i>	Heinola	0.35
12 <i>Synfjärwi</i>	Sajma	0.25
13 <i>Enonselkä</i>	Heinola	0.2
14 <i>Rutajärwi</i>	Dito	0.18
15 <i>Syysjärwi</i>	Dito, Sajma	0.18
16 <i>Kaarijärwi</i>	Heinola	0.16
17 <i>Peruwäsi</i>	Dito	0.15
18 <i>Wahwajärwi</i>	Dito	0.15
19 <i>Kirkojärwi</i>	Östra Hollola	0.14
20 <i>Urajärwi</i>	Dito	0.14

§. 5. Naturs Producter.

a, Mineralier.

Utom Graniten finnas här åtskilliga
andra nyttiga Mineralier, såsom Kalksten,
Slip-

Slipsten, samt Järnmalm på Botnen uti några Sjöar.

b. Växter.

Trän och Sädesarter äro af samma Slag, som i det föregående Höfdingdömet, hvarföre det är överflödigt at här upnäma dem. Skogarne äro anseeligare uti norra och öfra Delen af Landet, än vid Hafskusten, hvarest de blivit mera medtagne. Uti denna sydliga Delen af Landet, trivas vanliga Fruktträn, såsom Äple- Pärön- och Kersbärs- Trän. Lin, Hampa och Humla planteras mångstädes. Kål, Rötter, Rovor och andra Köksväxter odlas allestädes.

c. Djur.

Både Vilda och tama Däggande Djur, så väl som Foglar och Fiskar äro af samma Slag som annorstädes i Finland. Uti Havet finnes ymnigt Strömming, och Lax vankas i Kymmene-Älf.

§. 6. Folkmängd.

Kymmeneland är i anseende til Folkmängden det Tofte bland Rikets Höfdingdömen, men i anseende på Befolkningen det Tjugutredje. År 1805 steg Folkmängden til 122589. Då nu Länets håller i

Vidd

Vidd 162 Qvadr. Mil, så är Befolkningen 756 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 31 Tunmland på Personen.

År 1800	var Folkmängden	113317
— 1795	— — —	104690

Folkmängden har således på endast 10 År ökat sig med 17899 Personer; det är 14.6 ProCent, eller årligen 1.46 ProCent, hvilken Förökning är dubbelt så stark som hela Rikets. Utaf 1805 Års Folkmängd voro Mankön 60048, Qvinkön 62541.

§. 7. Näringsfång.

Städernas Näringsmedel äro de vanliga: Handel och Sjöfart, Handtvärk, Jordbruk och andre Näringar af mindre Vigtighet.

Almogens yrke uti sydliga Delen af Länet är förnämligast Åkerbruk. Uti de norra Trakterne, där mera Utrymme och Mulbete finnes, är Boskapskötsel förnämligast Yrket. Svedjebruk idkas mycket uti norra Delen af Länet. Därstädes är även Kärrbruk öfligt, som består däruti, at gyttjefulla Kärr uttorkas med Diken, rödjas eller rothuggas och sedan brännas och befås med Säd, samt giva en ymnig och kärnfull Växt. De nyttjas sedan som Åkrar, men brännas efter hvarannat Såde. När Gyttjan til Slut
mästa-

mäktadelen blivit all, läggas de til Ängar. Et sådant odladt Fält kallas på Landets Språk Kytömaa. Fiske idkas med Fördel i de många och stora Sjöarne. Uti Hafs-vikarne är Strömmings-Fisket indrägtigt.

År 1805 funnos i Länet

Präster och Lärare		99
Civile Ämbets- och Tjänstemän		162
Handelsmän	—	56
Handels Betjenter	—	67
Skeppare	—	11
Sjömän	—	106
Handtvärkare i Städerna	—	187
Dito på Landsbygden	—	356
Tillsamman Handtvärkare	—	543
Bönder på egne Hemman	—	6700
Bönder på andras Hemman	—	1092
Torpare	—	4112

I anseende til Stånd

Endast på Landsbygden

Af Adel	—	388
— Läroståndet	—	331
— Stånds Personer	—	4080
— Bondeståndet	—	101524
— Alla andra Personer	—	11012
Summa på Landsbygden	—	117075

§. 8. Economisk Styrka.

År 1805 underhöllos i Länet 21290 Hästar, 4150 Oxar, 49990 eller i rundt Tal

Tal 50000 Kor, 19680 Ungnöt, samt 51800 Får.

§. 9. Politisk Styrka.

Krono-Inkomsterne af detta Län, bestående uti Ordinarie Upbörden, samt Brännvins Bränneri Afgiften stego År 1804 til 89163 R:dr. 2 Skilling.

§. 10. Landets Indelning.

a. Geografiska Fördelningen.

Kymmene lands Höfdingdöme är sammanfatt utaf mindre Delen af *Nyland*, samt ansefliga Delar af *Tavastland* och *Sawolax*.

b. Politiska Indelningen.

Höfdingdömet består af 4 Fögderien, benämde *Kymmene*, *Östra Hollola*, *Heinola* och *Sajma*, utgörande ävenså många Häradar.

Nota. Heinola Fögderi benämnes i Jordboken för Sawolax Öfredels och Saima Fögderi för Sawolax Nedredels, men dels för kortheten skull och dels för at ej förblanda dem med Fögderiena i Kuopio Län af nästan lika Namn, har jag kallat dem såsom åvanförmält finnes.

c. Clerifka Indelningen.

I detta Hänseende hörer hela Höfdingdömet til Borgo-Stift, hvilket inom Länets Gränfor innefattar. 1:o en Del af Borgo Domprosteri, bestående utaf Delar af Borgo och Pyttis Pastorater, samt hela Perno, Mörskom, Lappträsk och Elimä Pastorater. 2:o Större Delen af Östra Tavastlands Prosteri, bestående utaf de Delar af Orimattila och Hollola Pastorater som ligga på vänstra Sidan om Borgo Ån, utaf hela Itis, Sysmä och Hardola Pastorater, samt utaf en liten Del af Padasjoki Pastorat. 3:o Södra Sawolax Prosteri, bestående af S. Mikels, Kangasniemi, Kristina, Pumala, Sulkawa, och Jokkas Pastorater, samt en Del af Mendyharju.

d. Juridiska Fördelningen.

I anseende härtill är Länets indelt uti 4 Häradar, utgörande ävenså många Fögderien, hvilkas Namn förrut äro antecknade. Det består af en Lagfaga benämd *Kymmenegårds*, hvilken inom Länets Gränfor innefattar 2 hela Häradshöfdingdömen, nämligen *Stor-Sawolax*, bestående af Kangasniemi, S. Mikel, Kristina, Pumala, Sulkawa, Jokkas och Mendyharju Pastorater. *Östra Hollola*, bestående af Hardola, Sysmä, Ori-

mat-

mattila, Itis samt en Del af Hollola Pastorat; en del af *Kymmene*, innehållande *Kymmene Fögderi*.

e. Militärfiska Författningen.

Utaf Krigsfolk underhålles i Länets:	
1:o Utaf Nylands och Tawastehus Dragon- Regimente	156 Man
2:o Utaf Nylands Infanteri Re- gimente	287
3:o Af Lätta Cavalleriet	83
4:o Kymmenegårds Infanteri Ba- taillon	92
5:o Af Sawolax Regimente	436
6:o Af Dragoner	124
Summa	1178

Desfutom ligga inom Länets Gränfor värfda Trupper	
Artillerie Comp.	78
Af et Infanteri Regimente	400

f. Bärags Inrättningen.

Järnbruken i detta Län höra under Finlands Bäragsmästardöme.

Uti Länets ännas 3 Städer. Det in-
nesfattar 13 hela Pastorater, samt Delar af
4 Pastorater, hvartil höra 21 hela Soknar
samt Delar af 9 Soknar. År 1795 var det
det

det skattlagt til 1515.4 Mantal, hvaraf 575.5 voro Skatte, 748.9 Krono, och 191 Frälse.

Följande Tabell visar Fögderiena, Pastoraten och Soknarne i Höfdingdömet. Mantalen År 1795, samt den Folkmängd som befanns År 1805.

Tabell över KYMMENELAND.

1. KYMMENE Fögderi	Vidd Qv. Mil.	Mantal.	Folk-mängd.
1 BORG O Stad	5.8		2038
2 BORG Sokn, en Del	}		4306
3 <i>Askola</i> , en Del			1178
4 <i>Pukkila</i> , en Del			616
5 MÖRSKOM	2.2		2058
6 PERNO *	}	5.2	5376
7 <i>Liljendal</i>			1472
8 LAPPTRÄSK	3.0		3844
9 LOVISA			2709
10 <i>Pyttis</i> , en Del	2.8		2533
Summa	19.0	417.4	26130

2. ÖSTRA HOLLOLA Fögderi.

1 <i>Elimä</i>	}	4.6	4861
2 <i>Anjala</i>			1673
3 ITIS		13.4	8275
Fjärde Band,	U		4 Art.

4	<i>Artfjö</i> , Annex til Lappträsk	2.—	2158
5	ORIMATTILA, en Del	4.2	3967
6	HOLLOLA, en Del		
7	<i>Nastola</i>	10.8	2212
8	<i>Afikkala</i> , en Del	}	2856
			1818
	Summa	35	308.6 27820

3. HEINOLA Fögderi.

1	HEINOLA Stad		422
2	<i>Heinola</i> Sokn	5.6	2986
3	SYSMÄ	}	6133
4	<i>Luhago</i>		
5	<i>Korpilax</i> , en Del	3.6	1079
6	HARDOLA	}	5074
7	<i>Joutsa</i>		
8	SANKT MIKEL	}	10368
9	<i>Hirvensalmi</i>		
10	MENDYHARJU	8.4	5059
	Summa	65.—	365.2 41471

4. SAJMA Fögderi.

1	KRISTINA	5.6	5861
2	PUMALA	10.2	4549
3	SULKAWA	5.4	2906

4. JOK-

Kymmeneiland.

307

4	JOKKAS	11.4		7635
5	KANGASNIEMI	10.4		6217
	Summa	43.—	424.2	27168
	Total Summa	162.—	1515.4	122589

Stångjärns Hammarvärken uti Kymmeneiland, jämte Smidet År 1800.

Wärket	Soknen	Smide Skepp.
<i>Forsby</i>	Perno	690
<i>Strömfors</i>	Pyttis	690
	Summa	1380

I. KYMMENE Fögderi.

Detta Distrikt utgör den sydliga Delen af Höfdingdömet, samt östligaste Delen af Landskapet Nyland. Det omgives af Tavastehus Län, Östra Hollola Fögderi, Ryfsland samt Havet. Dets Storlek är 19 Quadrat-Mil.

Landet är vackert och fruktbart, både til Åkerfält och Ängsländer; har godt Mulbete, hjelpelig Skog, samt godt Fiske så väl i Hafsfiärdarne, som uti Sjöar och Strömar. De största Strömarne äro *Kymmene-Älf*, uti hvilken fångas Lax, Sik, Ål, Nejonögon och andra Slag; *Borgo-Ån*, *Perno-Ån* och *Tesfjö-Ån*. Den första af dem

skiljer Landet från Ryfsland, och den andra skiljer det från Tawastehus Län. De största Sjöar äro: *Pyhdjärwi*, 0.09 Qv. Mil, och *Artjärwi* 0.08 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 26130. Befolkningen är således 1375 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 16.8 Tunmland på Personen. Om Folkmängden uti Städerna Borgo och Lovisa tages undan, få är Befolkningen på Landsbygden 1155 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 20 Tunmland på Personen.

Fögderiet innehåller 2 Städer, 1 Fästning, 4 hela Soknar, samt Delar af 4 Soknar.

Följande Tabell visar huru mycken Boskap underhålles i Fögderiet, utom Oxar Getter och Svin; samt Vidden af den Öpna Jorden. År 1805.

	Pastorater	Hästar.	Kor.	Ungnöt	Får.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Borgo Stad</i>	104	170	10	60	310	
<i>Lovisa</i>	140	145	25	15	60	
<i>Borgo Sokn</i>	970	1990	690	1655	3970	
med sina Annex.						
<i>Mörskom</i>	400	1100	380	1120	950	
<i>Perno</i>	1246	3240	695	5930	3500	
<i>Lappträsk</i>	910	2090	1370	2990	3740	
<i>Pyttis</i>	300	940	140	940	1050	
Summa	4130	585	3310	14710	13580	

Nota.

Nota. Med Borgo Soknar förstås den Delen af Pastoratet som är belägen i detta Län. Med Lappträsk Pastorat förstås endast Soknen som är belägen i detta Fögderi.

Städer.

1. BORG. Denna Stad är belägen vid Ån som bär Namn af honom, nära dess Utlopp uti en Fjärd, under 62 Grad. 23 Min. Polhöjd, 22.5 Mil från Åbo, och 5.7 Mil från Helsingfors. Staden är föga regulär. Han håller i Längd, jämte Ån, 1400 Alnar, i Bredd 600, och i Vid 64 Tunmland. Gatorne äro til större Delen irregulära och få afskära hvarandra i räta Vinklar. Gator och Gränder äro til Antalet vid pafs 20, däraf 5 gå efter Stadens Längd och de öfrige dels på Tväran dels på Sned. Af dessa äro Mellangatan och Ågatan de största. Torget liggande ej långt från Ån är litet. Tomternas Antal är 271.

Staden är Säte för en Biskop, et Gymnasium, samt har en publik Skola och 1 Apotek. Undervisningen i Gymnasium besörjes af 6 Lectorer, hvaraf en är Domprost, samt af en Adjunct. Skolan har 2 Lärare.

Af Byggningar märkas: Domkyrkan belägen i norra Delen af Staden; är en gammal Byggning. Där bredevid uti Kyrkomuren befinnes en liten och gammal Träkyrka för Finska Församlingen. Kyrkogården håller i Vidd 1.3 Tunmland. På densamma få numera inga Lik begravas. Gymnasium är beläget vid norra Ändan af Staden och Rådhuset vid Torget. Af privata Hus är Sockerbruket ansefnligast; det är uppfört af Sten och täckt med Koppartak. En Bro sammanbinder Staden med Landet på högra Sidan om Ån. Denna är där 90 alnar bred, men längre ned vid Sjötullsbyggnaden är hon 200 Alnar bred.

Folkmängden stiger til 2038, däraf 899 äro Mankön och 1130 Qvinkön.

Inbyggarna nära sig af Handel och Sjöfart, Fabriks-Rörelse, Handtvärk och Jordbruk. Den härvarande Lärostaten bidrager ock mycket til Stadens Näring.

Staden njuter Stapelfrihet til Handel på Orterne vid Östersjön. Handelen til til Export idkas med Säd, Mjöl, Smör, Talg, Kött, Fläsk, Humla, Bjälkar, Sparrar, Bräder, Lärft, til 16000 Alnar, Buldan, Blaggarn til 2000 Alnar, Linnetrå, til 700 Skålpund, Ljulgarn til 220 Lispund och något Tjära. Importerne bestå uti Sakt,

Salt, Sill, Torrfisk, Kramvaror, Vin, Kryddvaror, m. m.

År 1806 idkades Handelen på Stockholm och Hällingfors med 16 Fartyg och med 3 på Utrikes Hamnar vid Östersjön. Utaf dessa voro endast 3 tilhörige Stadens Borgerskap, de öfrige voro befraktade. År 1805 steg Landtulls - Upbörden til 1401 Riksdaler.

Här finnas 6 Fabriker, alla med god Rörelse, nämligen 1 Säckerbruk, tilvärkar årligen 7000 Skålpund Socker, 1 Tobaks-Fabrik, tilvärkar 4000 Lisp. Tobak, 1 Klädes-Fabrik, 1 Segelduks-Fabrik, tilvärkar circa 13000 Alnar, 1 Strump-Fabrik, 1 Tegelbruk.

År 1805 funnos i Staden 11 Präster och Lärare, 16 civile Ämbets- och Tjänstemän, 29 Handelsmän, 22 Handels Betjänter, samt 86 Mästare med 30 Gefeller och 62 Läringar uti 34 färskildta Handtverk, nämligen:

Bagare	1	Hattmakare	4
Bokbindare	2	Hoffslagare	2
Bundtmakare	2	Klenfmeder	3
Färgare	2	Knappmakare	1
Garvare	4	Kopparslagare	1
Glasmästare	1	Krukmakare	1
Guldfmeder	4	Linvävare	12
Gördelmakare	2	Murmästare	1

U 4

Mä-

Målare	2	Snickare	3
Nålmakare	1	Socketbagare	1
Perukmakare	1	Svarvare	7
Repflagare	1	Tapetmakare	1
Sadelmakare	5	Urmakare	1
Segelfömare	1	Wagnmakare	1
Skoflikare	1	Överskärare	3
Skomakare	5	Härtill komma	
Skräddare	7	Traktörer	2
Slagtare	2		

Linneväveriet har tilförene varit i flö-
re Flor, så at År 1794 Mästarnes Antal
steg til 24, och längre tilbakas til 40;
men dels Konstens Utspridande på Lands-
bygden, dels andra tilfälliga Orfaker hava
vållat des Aftagande. Staden är roterad
til 8 Krono-Båtsmän.

Stadens Hamn är belägen nedanför
Åns Utlopp i Fjärden. Farten sjöledes
mellan Hamnen och Staden sker med
Lastbåtar.

Stadens öppna Jord utgör 310 Tunn-
land, däraf 270 nyttjas til Åker, 2.8 til
Medicinal Växter, 4.2 til Trägårds och
Husbehofs Planteringar, samt 6.8 til To-
baks Plantager.

Uti Staden underhållas 104 Hästar,
170 Kor, 10 Ungnöt och 60 Får.

Staden har ock en Hälsobrunn med
lindrigt Vatn.

2. LOVISA. Denna Stad är belägen vid ändan af en Hafsvik, där en liten Å utfaller, 3.5 Mil från Borgo, 9.2 Mil från Hälfingsfors och 1.8 Mil från Ryska Gränsen; under 60 Grad. 26 Min. Polhöjd.

Staden är föga regulär. Han håller i Längd 2500 Alnar. Bredden är olika; uti Norra Delen är han 1200 Alnar, men uti Södra Delen endast 500. Uti Vidhåller han 104 Tunmland, Kryddgårdar och andra obebygda Platser inbegripne, men den bebygda Delen af Staden håller i Längd 2000 Alnar och i Vidh 56 Tunmland.

Gator och Gränder äro irregulära. Deras Antal är vid pafs 24, deraf 6 gå efter längden af Staden och de öfrige dels på Tväran, dels på Sned. Staden är fördelad i 8 Qvarter samt har 325 Gårdar, af hvilka 12 äro Kronan tilhörige.

Af Byggningar finnas 3 vackra Stenhus, nämligen Commendants-Huset, liggande i Stadens nordligaste Del, Fortifications Huset, samt en Kafern. Kyrkan är bygd af Trä.

Staden är försedd med en Garnison, bestående utaf 400 Man af et värvadt Infanteri Regimente, samt 1 Compagnie Artilleri om 78 Man.

År 1805 steg Folkmängden til 2709, deraf 1960 hörde til Stads-Församlingen

och 749 til Garnisons Församlingen. Utaf Stads-Församlingens Ledamöter voro 946 Mankön och 1014 Qvinkön; Utaf Garnisons Församlingens voro 522 Mankön och 227 Qvinkön.

Inbyggarna nära sig af Handel och Sjöfart, Handtvärk och Jordbruk. Den härvarande Garnisonen bidrager ock anseeligt til Stadens Näring.

Staden äger en Kämnärs-Rätt, 1 Trivial-Skola med 3 Lärare samt 1 Apotek. Länets Provincial-Medicus och 1 Stads-Fältskär vistas ock härstädes.

Staden njuter Stapelfrihet. Största Handels-Rörelsen består uti Föryttrande af Kram- och Manufactur-Varor, Kryddvaror, Salt, Tobak och Stångjärn. De inkommande Landtmanna-Varor bestå förnämligast i Säd, Matvaror, Bräder, Bjälkar, Sparrar, Spiror, något Lin, Hampa, Boskap och Tjära; och med de flästa af dessa slags Varor drives Utrikes Handelen. År 1805 steg Landtulls-Upböörden til 1970 Riksdaler.

År 1806 ägde Staden 6 Skepp, bygde på Cravel, hvaraf et var afgångit til Medelhavet; Dessutom 3 Briggar, 4 Galeaser, 2 Slupar, 1 Caravell, 4 Pråmar, samt 12 Lastbåtar, hvilka nyttjades til Transport

Staden

Staden är skyldig at årligen införa 3820 Tunnor Salt, utom et Nederlag af 330 Tunnor.

Af Fabriks Anstalter finnas här 1 Tobaks-Fabrik, som År 1806 tilverkade 28210 Skålp. Rull-Tobak. Skeppbyggeri idkas til eget Behof.

År 1805 vistades i Staden 7 Präster och Lärare, 17 civile Ämbets- och Tjänstemän, 21 Officerare, 17 Under Officerare, 27 Handelsmän, 45 Handels-Betjänter, 10 Skeppare, 97 Sjomän, samt 51 Mästare med 34 Gefeller och 69 Läringar uti 30 färskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	2	Repflagare	2
Bokbindare	2	Sadelmakare	3
Färgare	1	Skomakare	7
Garvare	4	Skräddare	4
Glasmästare	2	Slagtare	2
Guldsmeder	2	Snickare	3
Gördelmakare	2	Svarvare	2
Hattmakare	4	Sämskmakare	1
Kammakare	1	Tennjutare	1
Klenfmeder	3	Timmermän	17
Kopparflagare	1	Tunnbindare	2
Krukmakare	1	Urmakare	1
Linnevävare	4	Wagnmakare	2
Murmästare	1	Härtill komma	
Målare	3	Traktör	1
Planterare	3	och Formän	32

Mark-

Marknad hålles här 2 Gånger om Året i Januarii och Augusti Månader.

Hamnen belägen vid Staden har lös Ankarbotn. Farvatnet dit är så grundt, at de större Skeppen ej kunna komma närmare än en fjärdedels Mil til Skeppsbron; det är ock fullt med Klippor och Sandräflar. Utanför Hamnen är en Känningsbåk anlagd.

Stadens Jord, hvaraf 75.3 Tunmland innehaves af Fortifications-Staten, nyttjas dels til Kryddgårdar och Plantager, dels til Åker, Äng och Mulbete. Den Staden tilhöriga Marken består af 6.4 Mantal. I Staden underhållas 140 Hästar, 145 Kor, 26 Ungnöt och 14 Får.

Soknar

I. BORGO.

Detta Pastorat är beläget på bägge Sidor om *Borgo Ån*, och således både i detta och Tawastehus Län. Det består, såsom förrut nämndt är, af Staden *Borgo*, samt *Borgo*, *Borgnäs*, *Åskola* och *Pukkila* Soknar. Dets Storlek är 11.2 Qvadr. Mil. Folkmängden i hela Pastoratet stiger til 15345; men när *Borgo* Stad med dets Område afdrages, så är den återstående Folkmängden på Landsbygden 13307. Be-
folk-

folkningen är således 1209 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 19.1 Tunmland på Personen.

Den Delen af Pastoratet som hörer til detta Län håller i Vidd 5.8 Quadrat-Mil. Marken är något ojämnare, uti denna Delen än uti den som ligger på högra Sidan om Ån. Til denna Del af Pastoratet hörer *Borgo* Stad, större Delarne af *Borgo* och *Askola* Soknar samt mindre Delen af *Pukkila*. Folkmängden stiger til 3138; när *Borgo* Stads. Folkmängd afdrages är återstoden eller Folkmängden som vistas på Landsbygden 6100. Befolkningen är således 1088 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 21.3 Tunmland på Personen.

Askola Kyrka ligger vid *Borgo* Ån. Afståndet häremellan och Moderkyrkan är 1.7 Mil.

De Hemman uti Pastoratet som hava Ägor på bägge Sidorna om Ån räknas til det Län hvar på Bolstaden ligger. Uti denna Del af Pastoratet ligga 21 Frälse- och 8 Berustade Säterien.

Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *Borgo* Stad, förrut beskriven.
2. *Wäfsön* eller *Wäsfulandet*, en anfenlig Ö, om 0.5 Quadrat-Mil, är skild från fasta Landet genom et upgrundadt lågt Wats medelst et Sund som med Tiden

Tiden torde igenväxa och göra denna Ö landfast, har utom 3 enstakade Gårdar 6 Byar, utgörande 26 Hemman, samt 2 Säterien, däraf 1 heter *Hummelsund*.

3. *Pellinge*, en Ö längre ut i Skärgården. Därvid finnes en Hamn med et Tull-Kontor.

4. *Wälax, Åby, Seitlax* och *Stensböle* äro Säterien liggande nära til Hafsbandet.

5. *Järnböle, Bergstad* och *Hertala* äro Säterien belägna vid Borgo Ån.

6. *Sandnäs* och *Eknäs* äro Säterien belägna up i Landet.

7. *Jakkarby*, et Säteri beläget vid en anfenlig Hafs vik, 1.3 Mil från Borgo Stad har en utmärkt vacker Ladugårdsbyggnad af Trä.

8. *Kuris* och *Kalax* äro Säterien belägna vid förenämde Fjärd längre ut.

9. *Naarkoski* et finbladigt Sågvärk med 40 à 48 Blad på 4 Ramar, fågar årligen vid pafs 1500 Tolfter Bräder.

2. PERNO.

Detta Pastorat ligger i öster om Borgo, samt omgives för öfrigt af Mörskom, Lappträsk, Pyttis och Havet. Dets Storlek är 5.2 Quadrat-Mil. Det formerar til en Del en Dal omkring *Perno-Ån*, samt är ge-

genomskurit af en stor Fjärd, *Perno-Fjärden* kallad. Den största Sjön är *Säfträsk*, hållande i Vidd 0.05 Kvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 5376. Befolkningen är således 1034 Människor på Kvadrat-Milen; det gör 22.4 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Perno Moder-Församling* och *Liljendal Annex*. *Perno Kyrka* ligger vid Fjärden och *Liljendals* högre up vid Ån, och nära til Sjön *Säfträsk*. Afståndet mellan bägge Kyrkorna är 1.3 Mil i rät Linea, men efter Landsvägen 2 Mil. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *Forsby*, et Säteri och Järnbruk, beläget vid *Perno Åns* Utlopp i Fjärden, 2.5 Mil från *Borgo* och lika långt från *Lovisa*; består af 1 Masugn, med 1 Hammare och 2 Härdar, samt har 690 Skeppund Stångjärns-Smide, däraf 90 äro Frälsefrihet. Här är jämväl en Knipp- och en Spikhammare för 3 Härdar. Tackjärnet tilvärkas af Malmer från *Utön*, *Herrängen* och til en Del även från *Dannemora*. Bruket har egen Kyrka och Präst. Församlingen består af 170 Personer.

2. *Tjusterby*, *Isnäs* och *Fasarby* äro Adelige Gods belägna vid *Perno Viken*.

3. *Sarfsaló*, et Adeligt Gods liggande på en anseelig Ö i *Skärgården*.

4. *Sar-*

4. *Sarflax*, et Adeligt Gods beläget 0.5 Mil från Lovisa är förfedt med Stenhus-Byggning.

Lovisa Stad ligger uti Perno Sokn, men hörer icke til det Pastoratet.

3. MÖRSKOM.

Detta Pastorat ligger i norr om Perno, samt omgives för öfrigt af Borgo, Orimattila, och Lappträsk. Storleken är 2.2 Qvadrat-Mil. Läget är omkring en Gren af Perno Ån.

Folkmängden stiger til 2058. Befolkningen är således 935 Människjor på Qv. Milen; det gör 24.8 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn, hvilken är Annex til Biskops-Stolen i Borgo.

4. LAPPTRÄSK.

Detta Pastorat ligger i öster om Mörskom samt omgives för öfrigt af Orimattila, Itis, Elimä och Pyttis. Det består af 2 Soknar: *Lappträsk* Moder-Församling och *Artsjö* Annex. Den förra är belägen i detta Fögderi och den sednare i Östra-Hollola. Pastoratets Storlek är 5 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 5902, Befolkningen är således 1180 Människjor på Qv. Milen; det gör 19.6 Tunmland på Personen.

Lapp-

Lappträsk Sockn, som hörer til detta Fögderi är belägen omkring Tesjö-Ån. Dets Storlek är 3 Qv. Mil. En Sjö kallad *Lappträsk* om 0.45 Qv. Mil ger Namn åt Socken. Folkmängden stiger til 3844. Befolkningen är således 1281 Människjor på Qv. Milen, det gör 19.2 Tunmland på Personen. Märkelig Ort i Socken är:

Lappträskgård, en Kongsgård belägen vid Sjön, är anslagen til Ladugård för Landshöfdingen i detta Län.

5. *Pyttis*.

Detta Pastorat som består af en Sockn, ligger i öster om Perno och *Lappträsk*, samt omgives för öfrigt af *Elimä*, *Rysland* och *Havet*. En Del däraf hörer til *Sverige* och den andra til *Rysland*. *Kymmenen-Älf* åtskiljer bägge Delarne. Kyrkan är belägen på *Ryska Sidan*. Den Delen af Socken som hörer til *Sverige* håller i *Vidd* 2.8 *Qvadrat-Mil*. Folkmängden stiger til 2533. Befolkningen är således 905 Människjor på *Qvadrat-Milen*; det gör 25.5 *Tunmland* på Personen.

Svenska Delen af *Pyttis Sockn* är *Annex* til *Lovisa*; den har egen Kyrka i gemenskap med *Strömfors Bruk*; och består *Församlingen* til *Hälften* af *Svenskar* och

til Hälften af Finnar; och Gudstjänsten hålles därför på bägge Språken. Märkeliga Orter äro:

a. *Swartholmen*, en betydlig Fästning belägen på en Holme af samma Namn, vid Segelleden til Lovisa, 0.8 Mil från Staden, försvarar Inloppet til Hamnen af förenämde Stad. Han har åtskilliga Fästningsverk som äro med grova Canoner bestyckade, samt är försedd med en Commandant och Besättning, som detacheras hit från Lovisa. Utom Garnisonen består Folkmängden af 45 Personer.

b. *Holmgård*, en Kongsgård belägen på en Holme i Tesjö Ån, 0.7 Mil från Lovisa, består af 2.3 Mantal, och är anslagen til Boställe för Commendanten i Lovisa.

c. *Lill-Abborfors*, en By belägen vid Kymmene-Älf och stora Landsvägen 1.5 Mil från Lovisa. Här är et Kongl. Postkontor och Gränsetull. Här hållas ock Gränse-Posteringar af både Svenska och Ryska Trupper på hvardera Sidan om Älven. Mindre betydliga Jordverk eller Reduter äro ock på bägge Sidor om Älven anlagde.

d. *Strömfors*, et Järnbruk, beläget vid samma Älf, 0.4 Mil från Lill-Abborfors, högre up; är et berustadt Frälsegods. Bruket

ket har 1 Hammare med 2 Härdar, samt 690 Skeppund Stångjärns-Smide, hvaraf 90 Skeppund äro Frälse-Frihet. Här är ock en Kniphammare, hvarunder för 2 Härdar utsmidas Spik och gröfre Smiden. Tackjärnet hämtas från Stockholm. Så väl här som i Abborfors är uti Älven et betydande Lax-Sik- och Äl-Fiske.

e. *Ånäs*, et Rusthåll liggande vid samma Älf, högre up. Här förbi flyter en Å som faller i Älven. På högra Sidan om denna Å är Marken ojämn och stenig, men på vänstra därom består den af jämna Fält.

f. *Kongshamn*, en vacker Hamn i Skär-gården.

2. ÖSTRA HOLLOLA Fögderi.

Detta Distrikt ligger i norr om det föregående Fögderiet, samt omgives för öfrigt af Tawastehus Län, Heinola Fögderi och Ryfsland. Dets Storlek är 35 Qvadrat-Mil. Midt genom Landet slyker en Ås uti västnordvästlig och ostlydostlig Sträckning, hvilken kommer från Medlersta Hollola Fögderi och vid Keltis går in i Ryfsland, samt är 6 Mil lång. Söder om denna Ås är Marken merändels jämnt, men norr därom är Landet ojämnt och stenigt samt upfylldt af Sjöar.

Den största Strömen är *Kymmene-Älf*, hvilken flyter genom Fögderiets nordöstra Del. Alla de Wattudrag som taga sina Ursprung på norra Sidan om den förenämde Åsen afbörda sina Watern uti denna Älf. De Wattudrag åter som hava sina Källor vid södra Sidan om Åsen flyta åt Havet. De störste af desse Strömar äro *Perno-Ån* och *Tesjö-Ån*. De störste Sjöar äro *Päjäne*, *Wäsfjärwi*, *Ruotsalain*, *Konneväsi*, *Rautajärwi*, *Kaarijärwi* och *Wuohijärwi*, hvilka allenast til en Del höra til Fögderiet, samt *Pyhäjärwi*, *Kirkojärwi* och *Urajärwi*, som hel och hållne ligga inom Fögderiets Gränser. Alla dessa Sjöars Storlek är förrut anford. Smärre men dock betydliga Sjöar äro *Pyhäjärwi* söder om *Bärgåsen*, 0.09 Qvadrat-Mil, och *Artjärwi*; 0.08 Qvadrat-Mil.

Den Delen af Fögderiet som ligger på södra Sidan om *Hollola Åsen* och innefattar *Orimattila*, *Artsjö*, en Del af *Itis* samt *Elimä* Soknar räknas bland de förenämsta Sädesorter i Länet, i anseende til Jordmån och Bördighet.

Folkmängden stiger til 27820. Befolkningen är således 796 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 29.2 Tunmland på Personen.

Tabell som visar Antalet af åtskillig
flags Boskap i Fögderiet, samt den Öpna
Jorden. År 1805.

Pastorat.	Häftar	Kor	Ungnöt	Får	ÖpenJord Tunnland
<i>Hollola</i>	1320	3310	1700	3880	3350
<i>Lappträsk</i>	320	720	400	840	1050
<i>Itis</i>	2550	7020	1700	3450	5380
<i>Orimattila</i>	560	1400	370	2020	750
<i>Elimä</i>	830	1670	660	900	2800
S:a	5580	14120	4830	10090	13330

Nota. Med *Hollola*, *Orimattila* och
Lappträsk förstås de Delar af dessa Pastro-
rater som ligga i detta Fögderi.

Fögderiet innehåller 5 hela Soknar
samt Delar af 3 Soknar. Dessa Soknar
höra til Landskapet Tawastland, undanta-
gande *Elimä*, *Anjala* och *Artsjö* som räknas
til Nyland.

I. HOLLOLA.

Detta Pastorat är beläget i 2 Län,
såsom förr nämndt är. Den Delen af Pa-
storatet som ligger i detta Län består utaf
Delar af *Hollola* och *Aikkala* Soknar, samt
hela *Nastola* och *Heinola* Soknar. Dess
Storlek är 16.6 Qv. Mil. Folkmängden
stiger 10244. Befolkningen är således 617

Människjor på Qv. Milen; det gör 37.6 Tunmland på Personen.

Denna Del af Hollola Pastorat är åter uti detta Län fördelad på 2 Fögderien. Til detta Fögderi hörer *Naftola* samt Delar af *Hollola* och *Afikkala* Soknar. Detta Stycke håller i Vidd 10.8 Qv. Mil. Härigenom framstryker en Ås, hvilken kommer från Tavastehus-Län samt åtskiljer Sjöarne Pjäjäne och Wäsfjärwi. Sjöarne *Pjäjäne*, *Wäsfjärwi*, *Routsalain* och *Konneväsi* ligga uti Ländets Gränfor.

Folkmängden stiger til 6886. Befolkningen är således 638 Människjor på Qv. Milen; det gör 36.2 Tunmland på Personen.

Naftola Kyrka ligger 3.2 Mil från Moderkyrkan. Märkeliga Orter äro:

1. *Anjanpeldo*, en stor och vacker By samt Marknadsplats, belägen uti Afikkala Sokn, vid Sjön Pjäjäne, nära Gränlen til Tavastehus-Län, håller årligen Marknad d. 13 Januarii och 14 September.

2. *Kalkis*, en By uti Afikkala, märkes emedan Kymmene-Ålf härvid med en stark Fors faller utur Sjön Pjäjäne. Detta Utlopp är nog trångt och icke tilräckeligt at aföra det myckna Watnet; hvarföre de nästgränsande Invånarne af Översvämningar ofta lida Skada.

2. ITIS.

Detta Pastorat ligger i öster om det föregående, samt omgives för öfrigt af Mendyharju, Ryssland, samt Elimä och Artfjö. Dets Storlek är 13.4 Qv. Mil. *Kymmene-Älf* utgör hela dets östra Gräns emot Ryssland. De största Sjöar äro *Wuohijärwi*, *Pyhäjärwi*, *Kirkojärwi* oah *Urajärwi*.

Den södra Delen af Soknen som ligger på södra Sidan om Hollola Åsen kallas *Maakanfa*, på Svenska Landtrakten, är fruktbarande och har goda Lägenheter til Åkers Upodling, men Brift på Timmerkog. Den Delen af Soknen som är belägen på norra Sidan om benämde Ås kallas *Wäfikansa*, på Svenska Wattutrakten, och lider mycket af Översvämningar på Åkrar och Ångar.

Folkmängden stiger till 8275. Befolkningen är således 618 Människjor på Qv. Milen; det gör 37.6 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan är angenämt belägen På et Näs mellan Sjöarne *Kirkojärwi* och *Urajärwi*. Märkeliga Orter äro:

1. *Keltis*, en By belägen vid *Kymmene-Älf* och *Ryska* Gränsen, 4 Mil åvanom Stället där Älven grenar sig mot Utloppet. Älven formerar här en stark Fors då hon

bryter sig genom Hollola Åfen. Här är et Tullhus och Gränse-Postering.

2. *Koskenniska*, *Keurakoski* och *Woikoski* äro finbladiga Sågvärk.

3. *Sääskijärwi*, en By belägen på födra Sidan om Hollola Åfen; uti des's Område finnes et godt Kalkbrott.

3. ORIMATTILA.

Detta Pastorat är beläget i 2 Län, Kymmenelands och Tawastehus. *Borgo-Ån* som flyter nästan midtigenom åtskiljer bägge Delarne. Det omgives af Mäntselä, Hollola, Lappträsk, Mörfkoms och Borgo Pastorater. Des's Storlek är 6.7 Qv. Mil. Marken är merändels jämn och bördig. Folkmängden stiger til 6070, Befolkningen är således 906 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 25.5 Tunmland på Personen.

Den Delen af Pastoratet som ligger i detta Län håller i Vidd 4.2 Qvadrat-Mil. Landet har en bördig Mark. Folkmängden stiger til 3967. Befolkningen är således 880 Personer på Qvadrat-Milen; det gör 26.3 Tunmland på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan ligger midt i Soknen vid *Borgo-Ån*. Märkelig Ort är:

Ruha, et Rusthåll, hvarest finnes det största Schäferiet i Länet. Där underhåll-

hållas 300 Eår. Där är ock et Klädesväveri.

4. *Artsjö.*

Denna Sokn ligger i öster om Orimatila, samt omgives för öfrigt af Itis, Lappträsk och Mörskom. Dets Storlek är 2 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 2158. Befolkningen är således 1079 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 21.4 Tunnland på Personen. Soknen är Annex til Lappträsk. Kyrkan ligger på et Näs mellan Sjöarne Artjärwi och Pyhäjärwi, 1.5 Mil från Moderkyrkan.

5. ELIMÄ.

Detta Pastorat ligger i sydost om Itis, samt omgives för öfrigt af Lappträsk, Pyttis och Ryfsland. Storleken är 4.6 Qvadrat-Mil. Landet består af et jämnt och fruktbart Fält. Folkmängden stiger til 4861. Befolkningen är således 1063 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 21.2 Tunnland på Personen. Pastoratet har samma Kykoherde med Lovisa. Det består af 2 Soknar: *Elimä* Moder-Församling och *Anjala* Annex. Moderkyrkan ligger vid en Sjö 3 Mil från Lovisa, och Annexe-Kyrkan vid Kymmene-Älf, 2 Mil från Moderkyrkan. Märkeliga Orter äro:

1. *Anjala*, en Sätessgård belägen vid Älven. Här slöts et Förbund År 1788 af en Myckenhet Officerare mot Konungens Utförande af Finska Kriget.

2. *Ummeljoki*, en By, högre up vid Älven, har et finbladigt Sägvärk.

4. *Mustiala* och *Peipola* vid Elimä Kyrkosjö, samt *Wilikkala* och *Tawastby* äro Adelige Gods.

3. *Wärelä*, en By belägen än högre up vid Älven, 1.8 Mil från Anjala, och 0.7 Mil från Keltis, är märkvärdig, emedan på des Mark Fred blef afslutad mellan Swerge och Ryfsland den 14 Augusti 1790.

3. HEINOLA Fögderi.

Detta District ligger i norr om det föregående, samt omgives för öfrigt af Tawastehus - Län, Kuopio - Län och Ryfsland. Dets Storlek är 65 Qvadrat - Mil. Landet är ojämnt samt upfyldt af Sjöar, hvilka intaga en god Tredjedel af des areala Innehåll. De största Strömarne äro *Kymmene-Älf*, som flyter genom födra Delen af Landet, samt *Tainiojoki* som löper genom norra Delen. De största Sjöar äro *Päjäne* som stöter til hela västra Gränsen, *Pulawäst*, *Suontiejärwi*, *Jääsjärwi*, *Rautawäst*, *Ryökösjärwi*, *Wawäjärwi*, *Imijärwi*, *Enonselkä*

kä och Rautajärwi, samt Delar af Kyywäsi, Ruotsalainen, Konnewäsi och Kaarijdrwi.

Folkmängden stiger til 41471. Befolkningen är således 638 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 37 Tunmland på Personen.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap i Fögderiet, samt den Öpna Jorden. År 1805.

Pastoratet	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	Öpenjord Tunmland
Hollola	680	2170	900	1330	640
Sysmä	1930	5460	2360	3630	1610
Jämsä	180	400	140	370	610
Hardola	1710	5230	2190	3220	860
S. Mikel	1900	3000	1200	3800	2300
Mendyharju	1030	2000	1500	2000	800
Summa	8430	18260	8290	14350	6820

Nota. Med Hollola och Jämsä förstås de Delar af dessa Pastorater som äro belägna i detta Fögderi.

Fögderiet innefattar 1 Stad, 7 Soknar, samt Delar af 2 Soknar. De ligga samteligen i Tawastland, utom S. Mikel och Hirvensalmi som räknas til Sawolax.

Stad

TOMMOLA. Denna är belägen på et behagligt Ställe vid Kymmene-Älf, som här under Namn af Jyrängö Ström bryter sig

fig genom en Ås, uti Heinola Sokn, Jyrängö By och på det fordna Tommola Ruffhålls Ägor, hvaraf han ock bekommit sit Namn; under 61 Grad. 12 Min. Polhöjd.

Orten har väl icke ännu bekommit några Stads Privilegier; men emedan han är ordentligt bygd såsom en Stad, idkar Stadsmanna Näring, äger större Folkmängd än åtskilliga Städer i Riket, samt uti Afgifter til Kronan är ansedd med de mindsta Städer, så bär han med rätta Namn af Stad.

Han är regulär med raka Gator som affkåra hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 1080 Alnar, i Bredd 750, och i Vidd 50 Tunmland. Gatorne äro 10, af hvilka 4 gå efter Längden och 6 efter Bredden, samteligen 25 Alnar breda. Quarteren äro 21 och Tomterne 49 til Antalet. Staden, som efter Soknen jämväl kallas *Heinola*, är Säte för Landshöfdingen i Kymmeneland.

Af publika Byggningar är Landshöfdinge Residenset den förnämsta. En anseelig Plats om 350 Alnars Längd och 130 Alnars Bredd är ämnad dels til Torg dels til Promenad-Plats planterad med Trän.

År 1805 steg Folkmängden til 422, hvaraf 227 voro Mankön och 195 Qvinkön.

Sam-

Samma År funnos här 16 civile Ämbets- och Tjänstemän, 3 Köpmän, samt 18 Mästare med 9 Gefeller uti 12 färskildta Handtvärk, nämligen:

Glasmästare	1	Murmästare	1
Guldsmed	1	Sadelmakare	3
Hattmakare	1	Skomakare	2
Hofflagare	1	Skräddare	2
Klensmed	1	Snickare	3
Kopparslagare	1	Svarvare	1

De härvarande Näringsidkare få utöva sin Näring utan Hinder af Skrå-Ordningar och Författningar om Landthandel.

Uti Staden underhållas 30 Hästar, 70 Kor, 25 Ungnöt och 20 Får. Dets öppna Jord stiger til 24 Tunmland.

Soknar

I. HEINOLA.

Denna Sokn är den fydligaste i Fögderiet. Hon omgives af Nastola, Hollola, Afikkala, Sysmä, Hardola, Mendyharju och Itis Soknar. Dets Storlek är 5.6 Quadrat-Mil. *Kymmene-Älf* flyter härigenom. De största Sjöar äro *Ruotsalain*, *Konneväsi*, *Rautajärwi*, *Karijärwi* och *Imijärwi*. Det Landstycket som ligger mellan Älven och de bäggeförstnämde Sjöarne bildas til en Halfö om 0.5 Qv. Mils Storlek.

Jäm-

Jämte Staden stiger Folkmängden til 3408. Befolkningen är således 608 Människor på Qv. Milen; det gör 38 Tunniland på Perlonen. Kyrkan är belägen på Edet som sammanbinder den förrnämde Halfön med det fastare Landet 0,5 Mil från Staden. Märkeliga Orter äro:

1. *Tommola*, en Stad, är förrut beskriven.

2. *Paaso*, et Säteri beläget vid Kymmene-Älf 1.6 Mil från Kyrkan, har et skattlagt Sägverk.

3. *Taipala*, et. Rusthåll, har ock et skattlagt Sägverk.

2. SYSMÄ.

Detta Pastorat ligger ligger i nordväst om Heinola, samt omgives för öfrigt af Afikkala och Sjön *Päjäne*, som skiljer det från Tawastehus Län, Korpilax, och Hardola. Dets Storlek är 12.6 Qvadrat-Mil. Den största Strömen är *Tainiojoki*, som här utfaller i Päjäne.

Orten är överalt bärgig, både på fasta Landet, som ock uppå dets uti Päjäne belägna Öar och Holmar. Hällbärgs-arten är allmännaft mörkgrå Granit. På få Orter i Tawastland finnes uti den grå Graniten få mycket Malmvittringar som här.

här. På några Ställen finnes Järn-Myrmalm, hvaraf en Del Bönder även ibland pläga uti små Äsfjör tilvärka Järn. Jordmånen är mäktadelen stark Lera.

Folkmängden stiger til 7574. Befolkningen är således 602 Människjor på Qv. Milen; det gör 38.6 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Sysmät Moder-Församling* och *Luhango Annex*. Bäggje Kyrkorne ligga vid Vikar af Päjäne. Afståndet mellan dem är 3 Mil. Märkelige Orter äro:

1. *Skinnerila*, et Rusthåll på hvars Ägor är en Marknadsplats, hvarest årligen hålles en betydlig Marknad, d. 8 Septemb. som påstår i flera Dygn och hvarest i synnerhet sker en stark Boskapshandel.

2. *Päjäsalo*, en Ö i Päjäne, därpå finnes et Bäck, som är så högt at man därifrån kan skåda 6 til 7 Kyrkor. Det tjänar ock Sjöfarande til Känning.

3. *Likola*, en By vid Päjäne. Här är anlagdt et Glasbruk och Potaske-Sjuderi.

4. *Judinsalo*, en Ö, som är en af de största i Päjäne, håller i Vidd 0.21 Qvadr. Mil, eller 4650 Tunmland. Därpå befinnas 12 små Insjöar.

5. *Kammiovuori*, et Bäck vid Stranden af Päjäne i Luhango Sokn, har många underjordiska Hålor, bland hvilka äro 12 stör.

förre. Utur dessa Hålor upstiger en underjordiskt Värme.

3. *Korpilax.*

Större Delen af denna Sokn ligger i Tawastehus Län och mindre Delen i detta Län. Sjön *Päjüne* åtskiljer bägge Delarne. Folkmängden i hela Soknen är 3171. Den Delen af Soknen som ligger i detta Län håller i Vidd 3.6 Qvadrat-Mil, Marken är här överalt bärgagtig. Folkmängden stiger til 1079. Befolkningen är således 300 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 77 Tunmland på Personen.

4. HARDOLA.

Detta Pastorat ligger i öster om Sysmä, samt omgives för öfrigt af Korpilax, Kangasniemi, S. Mikel, Mendyharju och Heinola. Storleken är 16.2 Qv. Mil.

Landet är upfyldt af Sjöar, så at Vatn intaga åtminstone en Tredjedel af dess Vidd. De största af dem äro *Suontiejärwi*, *Jääsjärwi*, *Rautawäsi* och *Rutajärwi*. *Tainiojoki* är den största Ån, och löper genom de bägge förstnämde Sjöarne.

Folkmängden stiger til 8994 eller i rundt Tal 9000. Befolkningen är således

555 Människjör på Qvadr. Milen; det gör
43.6 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Hardola* Moder-Förlamling och *Joutsa* Annex. *Hardola* Kyrka kallas *Gustaf Adolf*, hvar af ock Soknen jämväl kallas *Gustaf Adolfs Sokn*. Moder-Kyrkan är belägen vid Sjön *Jääsjärwi*, och Annexens vid Älven *Tainiojoki*, norr ifrån den förra. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 1.8 Mil.

Märkelig Ort i Pastoratet är:

Koskipää, et dubbelt Säteri-Rusthåll, beläget vid *Jääsjärwi* och nära til Moderkyrkan, har ganska ansefliga Tilägor och et stort Antal Torpare.

5. S. MIKEL.

Detta Pastorat ligger i öster om *Hardola*, samt omgives för öfrigt af *Kangasniemi*, *Piexämäki*, *Jokkas*, *Kristina* och *Mendyharju*. Dets Storlek är 18.6 Qv. Mil. Detta Land är även så upfyldt, af Sjöar som det föregående Pastoratet. De första Sjöar äro *Pulawäsi*, hvilken med sin första Del ligger inom Pastoratets Omfång, *Kyywäsi*, som til anseflig Del hörer hit, samt *Ryökösäsi* och *Wawajärwi*. Den *Sawolaxiska Afsen* stryker nästan midt genom Orten från norr til söder.

Folkmängden stiger til 15357. Befolkningen är således 826 Människjor på Qv. Milen; det gör 28 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *S. Mikael*, Moder-Förfamling, och *Hirwensalmi* Annex. Moderkyrkan ligger på östra Sidan om Sawolaxiska Åsen, vid et Wattudrag som löper åt Saima, och Annexens Kyrka på västra Sidan om benämde Ås vid Sjön Ryökösjärwi. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 2.4 Mil.

Hiwensalmi Sokn är därför märkvärdig at hon är den folkrikaste Annexeförfamling, ej allenast i Finland utan jämväl i hela Swearike. Dets Folkmängd stiger til 4989, det är nära 5000.

Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *S. Mikels Kyrkoby*. Där äro et Kongl. Post-Kontor och en Gränse-Tulls Kammare inrättade. Där hållas ock årligen 2 Marknader, af hvilka den vid Mikelsmäfstiden är betydlig och påstår i flera Dygn. På Fältet mellan Kyrkan och Tingshuset är Mönstringsplats för Sawolax Regimente.

2. *Sairiala*, et dubbelt Rusthåll har fordom varit Kongs-Ladugård.

3. *Porosalmi*, et trångt Sund mellan 2 Sjöar, 0.8 Mil från Kyrkan söderut, är märkvärdigt, emedan under sidste Finska Kriget år 1789, et Antal Svenska Trupper här tap-

tappert försvarade sig emot en vida överläggen Rysk Styrka.

4. *Liinkota*, en Gård, är Boställe för Majoren vid Sawolax Infanteri-Regimente.

6. MENDYHARJU.

Detta Pastorat ligger i söder om S. Mikel, samt omgives för öfrigt af Itis, Heinola, Hardola, Kristina och Rysland. Det är deladt mellan de bägge Magterne Sverge och Rysland; Tvåtedjedelar där-af höra til Sverge och en Tredjedel til Rysland. *Kymmene-Ålf* och et Wattudrag som kommer från Sawolaxiska Åsen ät- skilja bägge Delarne. I Ryska Andelen, nära til Svenska Gränsen, äro Kyrkan och Prästbolen belägna; och där hålles en Rysk Gränse-Postering. Prästerskapet tillättes af Sverge. I Kyrkobönerne nämnas både Svenska och Ryska Överheten. Högtiderne och Böndagarne firas å de på Svenska Sidan påbudne Dagar, då även både Sven- ska och Ryska Böndags-Texterne upläsas, men jämväl de Ryske Helgdagarne och Stats-Fästerne, på hvilka Folket likväl endast under Gudstjänsten uphör med Arbete.

Pastoratet består af en enda Sokn. Den Delen däraf, som hör til Sverge hål- ler i Vidd 8.4 Qv. Mil. De största Sjöar-

ne äro *Enonselkä* och *Peruwäsi*. Vid den sednare finnes god Blyerts. Folkmängden stiger til 5059. Befolkningen är således 602 Människjor på Qv. Milen; det gör 38.6 Tunmland på Personer.

4. SAJMA Fögderi.

Detta District ligger i öster om det föregående samt omgives för öfrigt af Kuopio Län och Rysland. Dets Storlek är 43 Qv. Mil. Landet är mycket stenbundet. Det är jämväl ganska vatturikt, så at Vatnet väl intager en Tredjedel af dess Yta. De flästa och största Vatn här finnas äro Fjärdar och Vikar af Sajma. De betydligaste af dessa Fjärdar heta *Haapawäsi*, *Luonderwäsi*, *Lietwäsi*, *Lemawäsi*, *Töwäsi* och *Luohiwäsi*. Den Delen af Sajma som kallas Lilla Sajma stöter til dess södra Gräns. I detta Fögderi idkas et förmånligt Kärrbruk eller Kytölands Bruk.

Folkmängden stiger til 27168. Befolkningen är således 632 Människjor på Quadr. Milen; det gör 36.6 Tunmland på Personer.

Tabell, som visar Antalet af åtskillig Slags Boskap i detta Fögderi. År 1805.

	Hästar	Kor	Ungnöt	Får
<i>Kristina</i>	710	2230	600	2680
<i>Pumala</i>	450	640	250	690
				<i>Sul-</i>

<i>Sulkawa</i>	400	1100	300	1500
<i>Jokkas</i>	1300	2400	1300	3500
<i>Kangasniemi</i>	800	1650	800	3200
Summa	4160	8020	3250	11570

Fögderiet innefattar 5 Pastorater, utgörande lika många Soknar, samteligen hörande til Landskapet Sawolax.

I. KRISTINA.

Denna Sockn är den fyddligaste i Fögderiet. Hon omgives af Mendyharju, S. Mikel, Pumala och Rysland. Dets Storlek är 5.6 Qv. Mil. Orten är ganska waturik och af Sajmas Fjärdar mycken genomskuren, af hvilka de största äro *Luohiwäsi* och *Töwäsi*. Folkmängden stiger til 5861. Befolkningen är således 1046 Människjor på Qv. Milen; det gör 23 Tunnland på Personen. Den öppna Jorden utgör 1200 Tunnland. Märkeliga Orter äro:

1. *Brahelinna*, en Gård, belägen nära vid Kyrkan, är Boställe för Översten vid Sawolax Infanteri-Regimente; har fordom varit en Kongs-Ladugård och haft et af Sten upmuradt Slott, som numera är mycket förfallet.

2. Icke långt från Kyrkan befinnes uti *Yöwäsi* Fjärd en Hamn för Canon-Slupar,

hwarest et Compagnie af Armeens Flotta från Sveaborg är stationerad.

2. PUMALA.

Denna Sockn ligger i öster om Kristina, samt omgives för öfrigt af S. Mikel, Jokkas, Sulkawa och Ryfsland. Dess Storlek är 10.2 Qvadr. Mil; Socknen är så genomskuren och upfylld af Sajmas Fjärdar, at hon til största Delen består af Öar som ligga uti berörde Sjö och föga fast Land. Watnet intager nära en Hälft af Socknens Vidd. De största Fjärdar som höra hit heta *Lietwäsi*, *Lehmawäsi* och *Hapawäsi*.

Folkmängden stiger til 4549. Befolkningen är således 446 Människjor på Qv. Milen, det gör 52 Tunmland på Personen. Märkeliga Orter äro:

a. *Pumala Sund*. Desse äro 2. Det ena beläget mellan Kyrkan och en Ö som skiljer Öfra Delen af Sajma från den nedra Delen, och det andra mellan berörde Ö och Ön Houkanfalo nära Ryska Gränsen. Det förstnämnda Sundet har i sidsta Finska Kriget blivit namnkunnigt.

Genom dessa Sund hava Ryska Städerne Nyflott och Wilmanstrand före sidsta Finska Kriget haft sjöledes sin Communication; men til Undvikande därpå hava Rys-

sar.

farne efter Krigets Slut öpnat inom fit Landamäre en Båtled mellan Ön Houkansalo och Fafta Landet. Ifrån Kuopio Län går allmänna Landsvägen, förbi Jokkas och Pumala Kyrkor, över bemäldte Sund, til Ryfsland.

b. *Hurrifalo*, en Ö uti Sajma, belägen mellan Fjärdarne *Luohiwäsi*, *Töwäsi* och *Lietwäsi*, är den största Ön som finnes i i Sverges Infjöar; hon håller i Vidd 1.3 Qvadrat-Mil.

c. *Houkansalo*, en Ö liggande mellan Fjärden *Lehmawäsi* och Ryfska Gränsen håller i Vidd 0.75 Qv. Mil. Mindre Delen däraf hörer Ryfsland.

d. *Wiljakansalo*, en Ö mellan *Lehmawäsi* och *Haapawäsi*, håller i Vidd 0.7 Qv. Mil. En liten Del däraf hörer til Ryfsland.

3. SULKAWA.

Denna Sokn ligger i norr om Pumala, samt gränfar för öfrigt til Jokkas, Kuopio Län och Ryfsland. Dets Storlek är 5.4 Qv. Mil. Orten är ganska vatturik, dock icke så mycket som de bägge föregående Soknarne.

Folkmängden stiger til 2906. Befolkningen är således 540 Människjor på Qv. Milen; det gör 43 Tunmland på Personen. Märkelig Ort är:

Kulkemus-Salo, en stor Ö i Sajma, håller i Vidd 1.2 Qvadr. Mil. En Fjärdedel däraf hörer til Pumala.

4. JOKKAS.

Denna Sokn ligger i väster om Sul-kawa, samt omgives för öfrigt af Pumala, S. Mikel och Kuopio Län. Dets Storlek är 11.4 Qv. Mil. Orten är likafå vatturik som Kristina och Pumala. Af Sajmas Fjärdar är *Luonderwäsi* den största.

Folkmängden stiger til 7635. Befolkningen är således 34.5 Tunnländ på Personer. Bland Orter märkes: *Sikakoski*, et skattlagt Sågvärk.

5. KANGASNIEMI.

Denna Sokn ligger skild från de andre Soknarne i Fögderiet, uti Nordväst. Hon omgives af S. Mikel, Hardola, Laukas och Piäxemäki Soknar. Dets Storlek är 10.4 Qv. Mil. Med Sjöar är Orten väl förfedd. Af *Pulawäsi* och *Kyywäsi* höra Delar hit.

Folkmängden stiger til 6217. Befolkningen är således 598 Människjor på Qv. Milen; det gör 38.6 Tunnländ på Personer. Den öppna Jorden utgör 2550 Tunnländ.

4. WASA Län.

§. 1. Karta och Läge.

Över detta Höfdingdöme är en god Karta, uti Imperial-Format, utgiven år 1798 af Bärgrådet Friherre Hermelin, samt författad af Premier Ingeniören Hällström.

Landets Matematiska Läge är mellan 61 Grad. 58 Min. och 64 Grad. Latitud, samt mellan 38 Grad. 20 Min. och 43 Grad. 56 Min. Longitud.

Det gränzar i väster och nordväst til Botniska Havet, i Nordost til Ulåborgs Län, i öster til Kuopio Län, samt i söder til Tawastehus och Åbo Höfdingdömen. Med sit sydöstra Hörn stöter det til Kymmeneland.

§. 2. Storlek.

Största Längden är både uti nordvästlig och sydöstlig samt uti sydvästlig och nordöstlig Sträckning, hållande hvardera Sträckningen lika mycket, nämligen 28 Mil. Ordinära Längden är eljest i öster och väster 24 Mil. Största Bredden i norr och söder är 22 Mil. Uti Omkrets håller Landet 84 Mil; och uti Areal Vidd 356 Qvadrat-Mil.

§. 3. Naturlig Befkaffenhet.

Genom nästan medlersta Delen af Landet, til 12 à 14 Mils Afstånd från Botniska Havet stryker en ansenlig Landtrygg, uti Sträckning från nordost til sydväst, med åtskilliga Bugter, til en Längd af 27 Mil. Ifrån denna Landtrygg hvilken kallas Österbotniska Åsen, fluttar Marken dels åt Botniska Havet, dels åt Kymmene- och Kumo-Älvers Wattudrag. De Strömar som på västra Sidan om denna Ås hava deras Uprinnelse flyta åt Botniska Havet; men de Källor som befinnas på östra Sidan om Åsen lämna sina Vatn åt de bägge förenämde Älverne. Från denna Landtrygg utgår en Sidorygg, hvilken skiljer de Vatn åt som flyta i Kumo- och Kymmene-Älver.

På västra Sidan om Österbotniska Åsen är Marken merändels jämn och icke synnerligen rik på Sjöar, undantagande i norra Trakten af denna Landsträcka, därest de finnas i tämelig Mängd. Närmast intil Skärgården är Marken flackländig, med vidsträckta Lerfält och bördiga Kärr, mäst på Lergrund. Utom Stenbackar finnas här endast låga och spridda Bärgr. Längre up emot Landryggen vidtaga stora Sandhedan, Sjöar och Moras.

Hällearten utmed Hafs-kanten är en skarp grå Granit, mycket genomfatt med Skimmer och upfyld af råstiga Kies-Wittringar; närmare Landryggen finnes en grof, dels rödagtig, dels svartgrå Hälleflinta; och ännu högre up börjar den röda Graniten mer och mer upstiga samt bliva grofgrynig.

Jordmånen i födra Delen af Landet, väster om Landryggen, alt intil Wöro Sökn är mycket bördigare än i den norra Delen; i den förra är Lerjorden rådande; hvaremot uti norra Delen Sandjorden har Överhanden. Jordmånen är här i allmänhet fruktbar, förnämligast uti de nedra Trakterne som gränsa til Havet.

Den Delen af Landet som ligger på östra Sidan om berörde Ås, är til första Delen ojämn och bärgagtig, samt upfyld af Sjöar, Kärr och oländiga Nägder. Jordmånen är här ock magrare än i den västra Delen af Länet.

Utaf höga Bärg märkes *Simfjöbärget* i Lappo Sökn, hvilket utgives at vara 750 Farnar högt, 0.5 Mil långt och 0.25 Mil bredt.

Uti Havet nära vid Kusten förekommer en betydlig Skärgård, hvilken vid Mustafari, Wöro, Pedersöre och Kronoby Soknar är anseeligast. De första Öar som
höra

höra til denna Skärgård anföras i följande Tabell.

Ön	Fögderiet, hvaruti Ön är belägen	Vidd Qv. Mil.
<i>Wargön</i>	Korsholms födra	0.12
<i>Walgrund</i>	Dito	0.5—
<i>Replot</i>	Dito	0.22
<i>Björkö</i>	Dito	0.24
<i>Oxkangar</i>	Korsholms Medlersta	0.25
<i>Larsmo</i>	Korsholms norra	0.24
<i>Eugmo</i>	Dito	0.45

§. 4. Watn.

a. Haf.

Botniska Havet stöter til Länets med en Strand af 30 Mil. Detta Haf formerar vid Kusten åtskilliga Vikar och Fjärdar, hvaraf 3 äro betydliga, nämligen en vid *Wasa Stad*, en vid *Wöro Pastorat* och *Oravais Sokn*, samt en mellan *Larsmo* och *Eugmo Öar* och *Fasta Landet*.

b. Strömar.

Två stora Älver hava i detta Län deras Ursprung och flyta genom en anseelig Del af Landet; bägge belägna på östra Sidan om *Österbotniska Åsen*.

1. *Kymmene-Älf*. Denna löper uti detta Län genom *Sjöarne Muraisjärwi*, *Alva-*
jär-

järwi, Kolimajärwi, Keitelä, Summiaisjärwi, Läppäwäsi, samt en Del af Pjäjäne. Dets Längd inom Länets Gränfor är 18 Mil. De betydligaste Åar som inom Länets Gränfor falla i denna Älf äro *Kiwijoki* och *Sarijoki*, hvilkas Storlek och Lopp förrut äro nämde.

2. *Kumo-Älf*. Denna flyter uti detta Län genom Sjöarne Etsärinfelkä, Toewäsi, och Waskiwäsi 9 Mil til Wisuwäsi, genom hvilken Sjö samt Tarjannes hon 3 Mil utgör Gränsen mellan detta och Åbo Län. Den största Grenen som inom Wasa Län förenar sig med henne är *Keurusjoki*.

På västra Sidan om Landtryggen äro följande Åar de största; samteligen fallande uti Botniska Havet. At gå från norr til söder:

Strömen	Fögderiet	Längd Mil.
1 <i>Raumajoki</i>	Korsholms norra	10
2 <i>Wetilijoki</i>	Dito	12
3 <i>Kronoby-Ån</i>	Dito	10
4 <i>Esfejoki</i>	Dito	13
5 <i>Purmojoki</i>	Dito	6
6 <i>Lappojoki</i>	Korsholms Medlersta	14
7 <i>Kyro-Älf</i>	Dito Medl. och födra	17
8 <i>Laihela-Ån</i>	Korsholms födra	5
9 <i>Närpes Ån</i>	Dito	7
10 <i>Lappfjärds Ån</i>	Dito	5

Ingen

Ingen af de öfrige Huvudströmarne när 5 Mil i Längd, men uti Storkyro Älf faller på högra Sidan *Seinejoki* 7 Mil lång. *Raumajoki* flyter genom Sjön *Lestijärwi*, *Esfejoki* löper genom Sjöarne *Lappajärwi* och *Evijärwi*. Ingen af de öfrige Strömarne går genom någon anseelig Sjö.

d. Sjöar.

Den Delen af Länets som ligger på Östra Sidan om Landryggen är upfylld af Sjöar, men den Delen som är belägen västerom densamma har färre Antal; ehuru större til Vidden. Uti följande Tabell anföras de största Sjöar i Länets, jämte Fögderierna hvaruti de äro belägna:

Sjön	Fögderiet	Vidd Qv. Mil.
1 <i>Keitelä</i>	Korsholms Östra	3.6-
2 <i>Lappajärwi</i>	Dito norra	1.4-
3 <i>Kivijärwi</i>	Dito östra	1.3-
4 <i>Keurusjärwi</i>	Dito Dito	1.2-
5 <i>Kolimajärwi</i>	Dito Dito	0.8-
6 <i>Summiaaisjärwi</i>	Dito Dito	0.7-
7 <i>Pyhäjärwi</i>	Dito Dito	0.6-
8 <i>Leppäwäsi</i>	Dito Dito	0.6-
9 <i>Lestijärwi</i>	Dito norra	0.55
10 <i>Liivesnuorenwäsi</i>	Dito Dito	0.5-
11 <i>Alwajärwi</i>	Dito Dito	0.45

12	<i>Wuosfjärwi</i>	Dito Dito	0.44
13	<i>Waskiwäsi</i>	Dito Dito	0.42
14	<i>Etsfärselkä</i>	Dito Dito	0.4—
15	<i>Ullawojärwi</i>	Dito norra	0.3—
16	<i>Ewijärwi</i>	Dito Dito	0.27

Uti Gränsen til Åbo Län ligga:

<i>Tarjannes</i>	—	—	0.7—
<i>Ruowäsi</i>	—	—	0.6—
<i>Wisuwäsi</i>	—	—	0.25

§. 5. Naturs-Producter.

a. Mineralier.

Malm-Anvisningar hava på åtskilliga Ställen i detta Län blivt påfunne, såsom:

Blyglans uti Neder-Wetils och Kaufti Soknar i Gamla Karleby Pastorat, hvar af genom Smältningen i smått man erhållit något Silver.

Silver- och tillika Järnmalm har man trott sig finna uti et Berg i Storkyro Sokn. Gången är af flera Famnars Bredd och består af et mörkgrått Hornberg, som överalt är upfyldt med Ådrar och Körtlar af dels gröfre, dels grannare Swavelkies, blandad med Qwarts och Järnbinda. Starka Wittringar med Järnockra och råstig Mull giva Bärget utseende at vara malmförande. Flere Skärpningar hava här blivt gjorde redan vid Början af förflutna Seculo,

culo, i Tanka at träffa Järnmalm. Sedermera har man arbetat på flere Ställen i hopp at finna Silvermalm, men Gången visar överalt en lika Beskaffenhet.

Uti Kurikka Sokn i Lappo Pastorat har man jämväl funnit Silvermalm. Likaledes uti Närpes Sokn.

Kopparkies insprängd uti Sådflagg af Skörl, Asbest och Glimmer finnes uti Alawo Sokn i Ilmola Pastorat.

Swawelkiefer uti Quarts-Ställstens- och Skiffer-Arter förekomma ymnigt, dels spridde, dels mera samlade uti stora Bärings-Sträckningar, så väl invid Landryggen, som på flera andra Ställen i Landet: ävenså Arsenikaliske Kiefer uti Kuortane, Wirdois och Alawo Soknar.

Kalksten erhålles på några få Ställen uti Storkyro, Gamla Karleby och Ilmola Soknar.

Grönt, vrefigt Skörlbärg likasom sammanfatt af Trådar och Fjäll, utgör på många Ställen stora Gångar uti en grof Hälleflinta, merändels åtföljd af en fin lif-färgad Fältspat, uti sina Ränder mellan Flintbärgen och Gången.

Uti Lajhela och Mustafari Soknar erhålles en söndermultnad Skifferjord, hvaraf Almogen betjänar sig vid Färgerier.

b. Växter.

Skogarne bestå i allmänhet af samma slags Trän som uti andra Finska Länder. De äro väl uti åtskilliga Trakter besparde och betydliga; men i allmänhet mycket medtadne genom Tjårubruk, som här och i hela Österbotn förrättas på det mäst skogsödande Sätt, emedan icke allenast Rötter, utan jämväl de rakaste unga Furur därtill användas.

Plantager af Lin, Hampa och Humla finnas mångestädes, ävensom af Rötter och Köksväxter. Vid Hafskusten trivas och odlas de Fruktträn, som tåla det kallare Svenska Climatet.

c. Djur.

Så väl Vilda som tama Däggande Djur, Foglar, Fiskar, och af de andre Classerne finnas här af samma Slag som uti andra Finska Länder; och är således överflödigt at här nämna dem.

§. 5. Folkmängd.

Wasa Län är i anseende til Folkmängden det Sjätte bland Rikets Höfdingdömen; men i anseende på Befolkningen det Tjuguandra. År 1805 steg Folkmängden til 142337. Emedan Länet håller i

Vidd 356 Qvadrat-Mil, få vistat på hvarje Qvadrat-Mil 400 Människjor; det gör 57.5 Tunmland på Personen.

År 1800 var Folkmängden 134054
 — 1795 — — — — — 113746

Folkmängden har således på 10 år ökat sig med 28591, det är 25 ProCent, eller årligen 2.5 ProCent.

Utaf 1805 års Folkmängd voro 68352 Mankön, och 73985 Qvinkön.

En märkelig Skilnad uti Befolkningen visar sig mellan den Delen af Länet som ligger på västra Sidan om Landryggen och den som ligger på Östra Sidan därom. Den förra håller i Vidd 224 Qvadrat-Mil och bebos af 115625 Inbyggare. Dets Befolkning är således 518 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 45 Tunmland på Personen. Den sednare Delen håller i Vidd 133 Qvadrat-Mil och hyser 26712 Inbyggare. Dets Befolkning är således 201 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 112 Tunmland på Personen.

Bördigare Jordmån, mildare Climat, Läget vid Hafsjön, som giver Anledning til godt Fiske och Varornes vigare Affättning, samt de här befintliga Städer, vålla denna betydliga Skilnad i Befolkningen.

§. 7. Näringsfång.

Näringsmedlen uti Städerna äro de vanliga: Handel, Sjöfart och Handtvärk, jämte något Jordbruk och Fiske samt andre Bi-Näringar.

Almogens viktigaste Näringsfång är Åkerbruk, förnämligast uti den Delen af Landet som är belägen vid Hafsvidan; ty längre up emot Landryggen och på östra Sidan därom, hvilka Trakter hava vidsträcktare Utrymme och magrare Jordmån är Boskapskötsel förnämligast Yrket. Uti den förra Trakten idkas Åkerbruket med Drift och Skicklighet, så at Säd här ej allenast växer til eget Behof utan jämväl däraf kan aflåtas til andra Orter. Ansefliga Poster Råg affändas härifrån til Svenska Länder. Denna som för sin strida Art i synnerhet nyttjas til Utfäde har bekommit Namn af Wasa-Råg.

Til at dika, rödja, bränna, upgräva och med Säd befå Kärr och sumpiga Trakter vinlägger man sig mycket, emedan Kärrren hava god Lerbotn och äro således lönande, särdeles i Laihela, Ilmola, Stor-kyro, Lillkyro, Wöro och Lappo Soknar.

Man har tillföre nämnt at en sådan tilredd Plats kallas på Finska Språket Kytömaa. Sådant Kytölands Bruk har i sed-

nare Tider med mycken Flit tiltagit, hvarigenom många vattufjuka Måsfar och Kärr blivit förvandlade til förmånliga Ängs- och Betermarker.

Om den Sydväftra Delen af Länet som innefattar Korsholms Södra och Medlersta Fögderien och sträcker sig från 62 Graders til 63 Grad. 40 Min. Polhöjd kan anmärkas, at föga något Land på Jorden finnes som vid så hög Latitud har en så bördig Jordmån, ymnigt Åkerbruk, gynnande Ängskötsel och andra Naturs-Förmåner. Sjöar, Bärg och Sandhedar äro få til Antalet; och Marken är tjänlig til hög Upodling.

Boskapskötseln drives i Länet med Sorgfällighet och Fördel. Betet är kosteligt; och givas på många Ställen uti de mindre bebodda Trakter gräsrika Fält som aldrig hinna bliva afbette. Smör och Ost äro således viktiga Boskapens Produkter. De bästa Ostar tilredas uti Östermarks och Jurwa Soknar.

Uti de Trakter som gränsa til Havet idkas et fördelagtigt StrömmingsFiske; där fås jämväl Lax och annan Saltjö - Fisk, ävenväl Skälar. Uti de stora Sjöarne som ligga öster om Landryggen fångas ymnigt Insjö-Fisk.

Planteringar af Lin, Hampa och Humla förfumas icke. Uti Södra och Medlersta Fögderiena planterar Almogen mäst överalt Tobak til eget Behof, så at föga främmande Tobak af dem köpes.

Uti de Trakter som ligga närmare Havet nyttjas Swedjebruk endast til Markens Upodling, men längre in åt Landet, emot Sawolax, bibehålles det ännu överalt.

Af Tjärubränneri, Skogshygge och Jagt hava jämväl många sin Näring.

Tjåran ifrån detta Län anses för bättre än de nordligare Orternas, hvilket af en sorgfälligare Tilvärkning härrörer.

Salpeters Tilvärkning idkas på många Ställen med Flit och Fördel. Den Salpeter som härifrån aflämnas utgör en anseelig Del af hela Rikets Salpeter-Tilvärkning, nämligen 6 til 9000 Lispund årligen. I Soknarne vid Hafs-kanten och mäst överalt i Hafs-Fögderiena äro Salpeter-Lador af Almogen uprättade, dem de med synnerlig Idoghet vårda. Någre Laduägare hava ock skaffat sig egna Pannor til Tilvärkningen.

De Varor som Länet äger at aflåta och hvarmed Handel idkas äro: Säd, Bjälkar, Sparrar, Wed, Bräder, Tjåra, Beck, Boskap, Smör, Ost, Talg, Fisk och Tran.

År

År 1805 funnos i Länets

I anseende til Yrke:

Präfter och Lärare		130
Civile Ämbets- och Tjänstemän		145
Handelsmän	— —	118
Handels Betjenter	— —	64
Skeppare	— —	60
Sjömän	— —	477
Handtvärkare i Städerne	—	330
Dito på Landsbygden	—	343
Tillsamman Handtvärkare	—	673
Bönder på egne Hemman	—	10294
Bönder på andras Hemman	—	200
Torpare	— —	3440

I anseende til Stånd

Endast på Landsbygden

Af Adel	— —	80
— Läroståndet	— —	612
— Bondeståndet	— —	122715
— Alla andra Personer	—	11320
Summa på Landsbygden	—	134727
Folkmängd i Städerne		7610
Total Summa		142337

§. 8. Economisk Styrka.

Den öppna Jorden utgör 54740 Tunnländ, det är en Ethundrafemtiondedel af Landets areala Vidd. Här underhållas 19990 Hästar, 67120 Kor, 20460 Ungnöt, och 54740 Får.

§. 9. Politisk Styrka.

Krono Inkomsterne af detta Höfdingdöme, bestående af Ordinarie Upbörden och Bränvins Bränneri-Afgiften, stego år 1804 til 143421 Riksdaler 22 Skilling; det gör 410.8 Riksdaler på Qvadrat-Milen, 55.5 Riksdaler på Mantalet, samt 1 Riksdaler 1 Skilling på Personen.

10. Landets Indelning.

a. Geografiska Fördelningen.

Wasa Län är sammanfatt utaf mindre Delen af *Österbotn*, hållande i Vidd 223 Qvadrat-Mil, en god Del af *Satakunda*, om 41.4 Qvadrat-Mil; samt utaf en anseelig Del af *Tawastland*, utgörande 91.6 Qvadrat-Mil.

b. Politiska Fördelningen.

Höfdingdömet består af 4 Fögderien: *Korsholms Södra*, *Medlersta*, *Norra* och *Östra* Fögderien. Af dessa ligga de 3 första uti *Österbotn*, men det fjärde är beläget i *Tawastland*, *Satakunda* och *Österbotn*.

c. Cleriska Indelningen.

I detta Hänseende är Höfdingdömet deladt mellan de 2 Stiften *Åbo* och *Borgo*.

Til det förra Stiftet höra 264 Qvadr. Mil, med 123064 Inbyggare, och til det sednare Stiftet 92 Qv. Mil med 19273 Invånare.

At närmare utreda hvad som hörer til hvarje Stift, få anføres, at til Åbo Stift höra: 1:o Wafa Prosteri bestående af Wafa, Kaskö och Kristina Städer, samt Mustafari, Lillkyro, Storkyro, Malax, Laihela, Ilmola, Närpes, Östermark och Lappfjärds Pastorater. 2:o Jacobstads Prosteri innefattande Städerne Jacobstad, och Nykarleby, samt Pedersöre, Nykarleby, Wöro, Lappo och Kuortane Pastorater. En Del af Tammerfors Prosteri inbegripande en Del af Ruowäsi Pastorat samt hela Keuru Pastorat. 3:o Gamla Karleby Prosteri innehållande Gamla Karleby Stad, samt Gamla Karleby, Kronoby, Kelwio och Lohto Pastorater. Til Borgo Stift höra 1:o Laukas Prosteri, innehållande Laukas, Witasari och Sarijärwi Pastorater. 2:o en liten Del af Wästra Tavastlands Prosteri, innefattande Annexen Kuiwasmäki hörande til Jämfä Pastorat.

d. Juridiska Fördelningen.

I anseende til Rättegången hörer hela Länet under Wafa Håfrätt, samt är indelt uti 4 Häraden med samma Namn som Fög-

Fögderierna. — Det är fördelt mellan 2 Lagfagor, Wasa och Uleå, samt Karelska Lagfagorne. Desse innefatta inom Länets Gränser 5 hela Häradshöfdingdömen, samt en Del af et sådant. De hela Jurisdictionerne äro följande: Österbotns Sydöstra, innefattande Lappfjärds, Ilmola, Kuortane och Lappo Pastorater. 2. Österbotns Södra, bestående af Närpes, Östermark, Malax, Laihela, Mustafari, Lillkyro, och Storkyro Pastorater. 3:o Österbotns Medlersta innefattande Wöro, Nykarleby och Pedersöre Pastorater. 4:o Wasa Läns Norra, innehållande Kronoby, Gamla Karleby, Kelwio och Lohto Pastorater samt Kalajoki af Ulåborgs Län. Dessa 4 Jurisdictioner höra til Wasa och Uleå Lagfaga. 5:o Österbotns Östra inbegripande Keuru, Laukas och Sarijärwi Pastorater. 6:o En Del af Norra Tawastlands, innefattande Witafari Pastorat. Desse 2 Jurisdictioner höra til Karelska Lagfagan.

e. Militäriska Författningen.

Utaf Krigsfolk underhållas:

Af Österbotns Infanteri-Regimente	725	Man
— Tawastehus Dito	— —	116
— Dito Wargerning	— —	58
Y 5		— Björ-

—	Björneborgs Regimente	—	55	Man
—	Dito Wargering	—	27	
	Summa		981	

Pedersöre och Kronoby Soknar utgöta 40 Timmermän til Skeppsbyggeriet i Karlskrona, i Stället för Soldat - Rotering.

f. Bärgs-Inrättningen.

Järnbruken i detta Län höra under Finlands Bärgmästardöme.

g. Allmän Överfigt.

Uti Länet finnas 6 Städer, och 72 Soknar, hvaraf 20 äro Moder-Förfamlingar och 52 Annexer. Dessa Soknar innehålla 2576.6 Mantal, hvaraf 1903.6 äro Skatte, 665.8 Krono, och 7.2 Frälse. År 1790 funnos i hela Länet ej flere Kyrkor bygde af Sten än Wafa Stads, Gamla Karleby Sokns, samt Pedersöre, Storkyro och Närpes Soknekyrkor.

Följande Tabell visar Fögderiena, Pastoraten och Soknarne i Höfdingdömet, med deras Storlek, Mantalen år 1795, samt Folkmängden för år 1805.

Tabell

Tabell öfver WASA Län.

1. KORSHOLMS		Widd	Folk-	
SÖDRA Fögderi		Qv. Mil	Mantal mängd.	
1	WASA *		2538	
2	MUSTASARI *	6.3	188.1	
3	Qweflax			1642
4	Replot	3.7	99.4	
5	MALAX			1970
6	Sohwo			919
7	LAIHELA	7.4	108.9	
8	Jurwa			920
9	NÄRPES *	12.--	167.2	
10	Pörtom			1219
11	Korsuäs		1714	
12	Kaskö		358	
13	ÖSTERMARK *	6.--	43.7	
14	ILMOLA	33.--	194.2	
15	Kurikka			1602
16	Kauhajoki	}	}	
17	Falasjärwi			2254
18	Peräsejnäjoki			1957
19	KRISTINESTAD		1417	
20	LAPPFJÄRD	13.--	112.4	
21	Sidby			1152
22	Storå		3454	
			459	
			1524	
Summa		81.4	913.7	
			43706	

KORS-

2. KORSHOLMS MEDLERSTA Fögderi.

1	LILLKYRO	1.4	80.6	2673	
2	STORKYRO *	}	8.-	157.1	3647
4	<i>Ylistaro</i>				
3	WÖRO	}	7.5	164.-	4057
5	<i>Maxmo</i>				
6	<i>Orawais</i>				
7	NYKARLEBY Stad	}	8.5	123.7	3056
8	NYKARLEBY Sokn				
9	<i>Munsala</i>				
10	LAPPO	}	16.6	168.1	2815
11	<i>Kauhawa</i>				
12	<i>Ylihärmä</i>				
13	<i>Alahärmä</i>				
14	<i>Nurmo</i>				
	Summa	42.-	693.5	30597	

3. KORSHOLMS NORRA Fögderi.

1	JACOBSTAD *	}			1088			
2	PEDERSÖRE *				}	24.-	239.3	3552
3	<i>Larsmo</i>							
4	<i>Esfe</i>				}			1014
5	<i>Purmo</i>							
6	<i>Korterejärwi</i>							
7	<i>Evijärwi</i>				}			1436
8	<i>Lappajärwi</i>							
9	KRONOBY							
10	<i>Teirijärwi</i>				}	4.4	82.4	1845
				1613				

11	GAMLA KARLEBY Stad	}			1710
12	GAMLA KARLEBY Sokn		19.-	127.1	2754
13	Nederwetil	}			1234
14	Kausti				1515
15	Överwetil	}			1569
16	Perho				443
17	KELVIO	}	6.4	38.4	2083
18	Ullawa				427
19	LOHTO	}	20.-	116.8	2631
20	Himango				555
21	Tlikannus	}			2036
22	Toholampi				1380
23	Lestijärvi	}			328
Summa			74.6	604.-	34668

4. KORSHOLMS ÖSTRA Fögderi.

1	Alajärvi	}	10.5	36.2	1330
2	Soini				506
3	Lehtimäki	}			653
4	KUORTANE		14.5	92.3	1657
5	Alawo	}			1750
6	Töjsä				758
7	RUOWÄSI	}	22.-	35.7	683
8	Wirdois				2129
9	Etsäri	}			828

10	KEURU med	}	19.4	39.5	3799
11	Muldia och				
12	Pilawäsi Kapeller				
13	Kuivasmäki		4.6	11.—	1410
	Annex til Jämsä				
14	LAUKAS	}	21.—	48.4	4227
15	Syväs kylä				
16	SARIJÄRWI	}	28.—	46.7	3616
17	Karstula				
18	WITASARI	}	38.—	55.6	2975
19	Kuivjärwi				
20	Pihtipudas				
	Summa		158.—	365.4	33366
	Total Summa		356.—	2576.6	142337

Förteckning på Stångjärns - Hammar-
marvärken i Wasa Län, jämte deras Smi-
de År 1800.

Wärket	Soknen	Smide Skepp.
Kimo	Wöro	1765
Orisberg	Storkyro	500
Orawais, Masugn	Wöro	
	Summa	2265

I. KORSHOLMS SÖDRA Fögderi.

Detta District utgör fydvästra Delen
af Höfdingdömet. Det omgives af Med-
ler-

lersta och Östra Fögderiena, Åbo Län samt Havet. Dets Storlek är 81.4 Qvadr. Mil; det är inemot lika med Wexiö Län. Landet är i allmänhet slätt och har få Berg af någon betydelig Högd; äfvenfå finnas här Sjöar i ringa Antal; och de äro til största Delen små. De anseeligaste af dem äro följande: *Jurvanjärwi* 0.12, *Solveåsjön* 0.1, *Seinäjärwi* 0.09, *Hidenjärwi* 0.08, Qvadrat-Mil.

Marken är den fruktbaraste och bördigaste uti hela Höfdingdömet, hvarför ock Åkerbruk är Inbyggarnes förnämsta Yrke. De största Strömar äro: *Storkyro-Ålf*, hvilken med sin översta Del til en Längd af 10 Mil löper genom Fögderiet; des Grenar *Seinäjoki* och *Luopajoki* 4 Mil lång; *Närpes-Ån*; *Lappfjärds-Ån*; *Laihela-Ån*; *Östermarks-Ån* 3 Mil lång; och *Malax Ån* 3 Mil lång.

Folkmängden stiger til 43706. Då nu Landet håller i Vidd 81.4 Qvadrat-Mil, så är Befolkningen 536 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 42 Tunnländ på Personer. Fögderiet innefattar 7 Pastorater, bestående af 3 Städer och 19 Soknar, hvaraf 12 äro Annexer.

Tabell som visar Antalet af åtskillig
flags

flags Boskap som underhålles i Fögderiet,
samt den Öpna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Fär.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Wasa & Mustasari</i>	1390	6220	880	5210	1790
<i>Malax</i>	390	1690	440	2180	860
<i>Laihela</i>	710	1810	340	1720	1680
<i>Närves</i>	1500	5770	2550	8510	2650
<i>Östermark</i>	330	800	300	1000	440
<i>Ilmola</i>	1500	4290	1300	7270	4280
<i>Kristinestad & Lappfjärd</i>	1200	2990	490	5750	1880
Summa	7020	23570	6300	31640	13580

Orter

Städer.

WASA. Denna Stad är belägen vid Laihela Ån nära til en Fjärd af Havet, under 63 Grad. 5 Min. Polhögd; 162 Mil norra Vägen ifrån Stockholm, och 41 Mil från Åbo. Staden är regulär med raka Gator som afskära hvarandra i räta Vinklar. Figuren utgör en Rectangel. Han håller i Längd 1600 Alnar, i Bredd 1100 Alnar, i Vidd 112 Tunnländ. Gatorne äro til Antalet 17, af hvilka 7 gå efter Stadens Längd, och de öfrige efter Bred-

Bredden. Torgen äro 2: det Gamla beläget vid Kyrkan, och det nya uti västra Delen af Staden. Quarteren äro 48 til Antalet, innehållande vid pafs 400 Tomter. Til Stadens Prydnad har man längsefter norra, östra och södra Sidorna af Staketet begynt plantera Alléer.

Staden är Säte för Norra Finska Håfrätten och Länets Höfdinge. Utom Rådflugur-Rätten finnes här ock en Kämnärs-Rätt, den enda i Länet, jämväl en Trivial-Skola, 1 Apotek, 1 Boktryckeri, och et Lazaret.

Af Byggningar märkas: Hofrätts Huset, beläget vid sydöstra Hörnet af Staden, på en hög och jämnfluttande Plan; midt emot Landshöfdinge-Huset och Kongsgården Korsholm, är på 3 Sidor inneslutit af en Gärd om 3.4 Tunnlunds Vidd. Vid den Sidan som vetter västerut åt Staden är Gården öpen och formerar et Torg kalladt Gustafs Torg om 250 Alnars Längd och 200 Alnars Bredd. Bemäldte Hus uppfördt af Sten, består af 3 Byggningar: 1 Huvudbyggning med 2 Flyglar. Huvudbyggningen är bland de prydligaste och vackraste i Riket; han har Figur af et Kors, är 70 Alnar lång, 27 Alnar bred och 33 Alnar hög med Taket, består af 3 Våningar efter Doriska Orden, med förgyl-

da Decorationer af gutet Tackjärn, och Slag-
 ur i Frontispicen. Flyglarne ligga uti
 en Linie med Huvudbyggnings Längd,
 hvardera på et Afstånd af 14 Alnar från
 des Gaflar. Midt emot Gustafs Torg och
 Huvudbyggningen går en Allée af 500
 Alnars Längd och 100 Alnars Bredd, med
 4 Rader Trän å ömse Sidor; omkring den-
 samma äro Hofrätts Ledamöternas Hus be-
 lägne, alla lika byggde: Korsholm et
 fordom varande Slott och Landshöfdinge
 Säte beläget uti Sydvästra Delen af Sta-
 den, uti rät Linea med förenämde Allée
 300 Alnar från Hofrättshuset, är numera
 såsom bristfälligt nedbrutit. Det omgives
 på östra och södra Sidorna af en Trägård
 om 4 Tunnlunds Vidd. Man är i Begrep
 at på detta Ställe upföra et nytt och vac-
 kert Landshöfdinge-Hus. Korsholm är til-
 lika en Kungsgård, med tillydande anfen-
 liga Ägor. Kyrkan belägen uti norra
 Delen af Staden är prydlig. Skolan lig-
 gande vid Kyrkotorget på södra Sidan där-
 om: Krono-Bränneriet, beläget på vän-
 stra Sidan om Ån vid Bron däröver: A-
 poteks Trägården i nordöstra Hörnet af
 Staden, om 2.6 Tunnlunds Vidd.

Folkmängden steg år 1805 til 2538
 Personer, däraf 1188 voro Mankön och
 1350 Qvinkön. År 1790 var den samma

1778; har således på 15 år ökat sig med 360.

Inbyggarna nära sig af Handel och Sjöfart, någon Fabriks-Rörelse, Handtvärk och anseeligt Jordbruk. De härvarande Håfrätts- och Landsfaterne bidraga mycket til Stadens Näring.

Staden njuter Stapelfrihet. Han idkar anseelig Handel på utrikes Orter med Tjära, Beck, Bjälkar och Bräder; samt på Stockholm med samma slags Varor, jämte Råg, Smör, Nötkött, Skällspeck, Hudar, Hjullötar, Kimrök, och understundom med Fartyg som här byggas.

År 1805 steg Landtulls-Öpbörden til 2490-Riksdaler. Utrikes Tullen stiger til vid pås 2000 Riksdaler.

Af Fabriks-Anstalter finnes här 1 Klädes-Fabrik, som drives med 2 Stolar, 1 Tobaks-Fabrik, med et Tobaks Plantage af 7 Tunnlunds Vidd. 1 Beckbruk, 1 Skeppsvarf och 1 Trankokeri.

År 1805 funnos i Staden 11 Präster och Lärare, 42 civile Ämbets- och Tjänstemän, 25 Handelsmän, 20 Handels-Be-
tjänter, 10 Skeppare, 97 Sjomän, samt 108 Mästare, med 32 Gefeller och 63 Lär-
lingar uti 39 färskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	4 Bokbindare	2
Blockmakare	1 Bundtmakare	2

Z 2

Fär.

Färgare	3	Skomakare	16
Garvare	3	Skärflipare	1
Glasmästare	2	Skräddare	11
Guldsmeder	5	Slagtare	2
Gördelmakare	2	Snickare	4
Handskmakare	2	Socketbagare	1
Hattmakare	5	Svarvare	3
Hofflagare	2	Sämskmakare	1
Kopparslagare	2	Sotare	1
Knappmakare	1	Tenngjutare	1
Krukmakare	2	Timmermän	8
Klenfmeder	3	Tunnbindare	3
Murmästare	1	Urmakare	1
Målare	2	Wagnmakare	1
Nålmakare	2	Härtil komma	
Planterare	2	Kaffekokare	1
Perukmakare	1	Krögare	6
Pistolsmed	1	Traktör	1
Repflagare	2	Fiskare	6
Sadelmakare	3	Åkare	10
Skofflikare	3		

Han är skyldig at anskaffa 9 Kronobåtsmän.

Uti Staden underhållas 170 Hästar 640 Kor, 60 Ungnöt och 100 Får.

Staden äger 15.1 Mantals Mrk, d är af den öppna Jorden utgör 330 Tunmland. Vid Staden finnes en god Hälsobrunn.

2. KASKÖ. Denna Stad är belägen på en Ö i Närpes Sockn och Skärgården under 62 Grad. 23 Min. Polhögd, 8 Mil från Wasa. Staden är regulär, med rätta Gator som afskära hvarandra i rätta Vinklar. Han har skapnad af en Rectangel; håller i Längd 2600 Alnar, i Bredd 1200 och i Vidd 220 Tunmland. Gatorne äro til Antalet 20, hvaraf 8 gå efter Längden af Staden och de öfrige efter Bredden. Den bredaste Gatan är Strandgatan 80 Alnar bred och tjänar tillika til Skeppsbro. Torgen äro 4, däraf 2 äro stora och 2 små. Quarteren äro 78 til Antalet, men alla hava ännu icke hunnit bliva med Hus bebyggda. Kyrkan är belägen midt i Staden vid Stortorget. Staden sammanbindes på norra Sidan med Fasta Landet genom en Bro om 560 Alnars Längd.

År 1805 steg Folkmängden til 358, hvaraf 179 voro Mankön och 179 Qvinkön. Inbyggarne nära sig af Handel och Sjöfart, Handtvärk och litet Jordbruk. Staden njuter Stapelfrihet, samt äger en förträffelig Hamn. Han idkar god Handel, så väl utrikes som inrikes. År 1805 steg Landtulls-Upböörden til 146 Riksdaler.

Förenämde År funnos i Staden 1 Präst, 1 Civil Tjänsteman, 5 Handelsmän, 1 Skeppare, 16 Sjömän, samt 13 Mästare med 1

Gesell uti 12 färskildta Handtvärk: nemligen:

Bagare	1	Murmästare	1
Garvare	1	Skomakare	2
Guldfmed	1	Skräddare	1
Hattmakare	1	Slagtare	1
Hofflagare	1	Snickare	1
Kopparslagare	1	Tunnbindare	1

År 1805 underhöllos i Staden 10 Hästar 60 Kor, och 200 Får.

Stadens Mark består af 08 Mantal; där af 10 Tunmland äro öpen Jord.

3. KRISTINESTAD, gemenligen *Kristina* kallad. Denna är belägen uti Lappfjärd Sokn, på et Näs vid en Fjärd, 27 Mil från Åbo. Staden är regulär; med raka Gator, som affkära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 1500 Alnar, i Bredd 540, och i Vidd 44 Tunmland. Gatorne äro til Antalet 11, däraf 4 gå efter Stadens Längd och de öfrige efter Bredden. Quarteren äro 18 och Tomterne 190 til Antalet, samtelige med Trähus bebyggde. Stadskyrkan är belägen tätt utmed Staden åt Landsidan.

År 1805 steg Folkmängden til 1152, hvaraf 531 voro Mankön och 621 Qvinkön.

Näringsmedlen äro de vanliga uti de smärre Sjöstäderne. Af Fabriks-Anstalter finnes

finnes et Skeppsvarf. Hamnen är ganska beqvämlig. Staden njuter Stapelfrihet. Handelen idkas med Tjära, hvaraf vid pafs 3000 T:r affändas Utrikes och 5 à 8000 til Stockholm, tilsamman omkring 10000 Tunnor, Beck, hvaraf 5 til 6000 Lifpund affändas til Stockholm, Strömning, Bjälkar, Sparrar, Bräder, Trävirke, Näver, Ved, samt med Boskap, Säd, Smör, Talg, Trän och Skälspeck, Harz och Potaska; mellan 1 — och 200 Nöt utskeppas årligen til Stockholm, i fynnerhet goda Mjölkekor.

Från Medelhavet hämtas Salt, och från Stockholm hemföras Kramvaror, Kryddvaror, Järn, Tobak, och andra Varor.

År 1805 ägde Staden 7 Fartyg, af hvilka 2 gingo på Utrikes Orter lastade med Tjära, Bräder och Bjälkar.

Förenämde år steg Landtulls-Upbörden til 718 Riksdaler. Utrikes-Tullen stiger til vid pafs 1300 Riksdaler.

Samma år funnos i Staden 3 Präster och Lärare, 6 Civile Tjänstemän, 25 Handelsmän, 8 Handels-Betjänter, 10 Skeppare, 95 Sjomän, samt 45 Mästare med 2 Geseller och 1 Lärning uti 23 färskildta Handtvärk nämligen:

Bagare	1	Bundtmakare	1
Blockmakare	2	Garvare	2
	Z 4		Guld-

Guldfmed	I	Repflagare	I
Gelbgjutare	I	Sadelmakare	I
Hattmakare	I	Skoflikare	2
Hoiflagare	I	Skomakare	4
Klenfmeder	2	Skräddare	3
Kopparflagare	I	Snickare	I
Korduansmakare	I	Svarvare	I
Krukmakare	I	Timmermän	13
Tunnbindare	I	Härtil kommer	
Målare	2	Fiskare	I
Perukmakare	I		

Staden är skyldig at anskaffa 4 Krono-
Båtsmän.

År 1805 underhöllos i Staden 60 Hä-
star, 240 Kor, 20 Ungnöt och 200 Får.

Stadens Mark är skattlagd til 4.3 Man-
tal, hvaraf 40 Tunmland äro öpen Jord.

Soknar

I. MUSTASARI.

Detta Pastorat är det nordligaste i Fög-
deriet. Det omgives af Havet, samt Wö-
ro, Lillkyro, Laihela och Malax Soknar.
Dets Storlek är 6.3 Qvadrat-Mil. Det be-
står til en stor Del af Skärgård innefattan-
de åtskilliga anfenliga Öar. Folkmängden
stiger til 7790. Befolkningen är således
1236 Människor på Qvadrat-Milen; det
gör

gör 19 Tunmland på Personen. Med Wasa Stad är Pastoratets Folkmängd 10259.

Utom Staden innefattar Pastoratet 3 Soknar: *Mustafari*, Moder-Församling, och *Qvflax* samt *Replot* Annexer. De bägge förre ligga på Fasta Landet, men den sista på en Ö i Skärgården. *Mustafari* Församling nyttjar Stadens Kyrka. *Qvflax* Kyrka ligger vid Storkyro Älf 1.2 Mil från Staden. *Replots* Kyrka ligger 2.3 Mil från Staden.

Vid *Woitbyhamn* 1 Mil från *Wasa* finnes *Gjutland*, som är så fin och god, som någon utländsk.

2. MALAX.

Detta Pastorat är beläget i söder om *Mustafari* samt omgives för öfrigt af *Laihela* och *Närpes* Pastorater samt Havet. Storleken är 3.7 Quadrat-Mil. Pastoratet utgör til en stor Del en Dal omkring *Ån* som bär Namn däraf. En Del af Pastoratet är *Skärgård*. Folkmängden stiger til 2889. Befolkningen är således 781 Människor på Quadrat-Milen, det gör 30 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Malax* Moder-Församling samt *Solveo* Annex. Annex-Kyrkan ligger nä-

ra vid Wafa - Fjärden 1 Mil från Moderkyrkan.

3. LAIHELA.

Detta Pastorat ligger i öster om det föregående, samt omgives för öfrigt af Mustafari, Lillkyro, Storkyro, Ilmola, Östermarks och Närpes Pastorater. Dets Storlek är 74 Qvadrat-Mil. Norra Delen af Landet består af en Dal omkring Laihela Ån. Den södra Delen ligger omkring öfversta Delen af Närpes Ån. Åkerbruket idkas här med den Drift och Skicklighet at ansenliga Sädes Poster blivt fände til Orterne på Svenska Sidan, och för sin strida Art i synnerhet nyttjade til Utfäde som fått Namn af Wafa-Råg. Folkmängden stiger til 4009. Befolkningen är således 542 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 43 Tunmland på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Laihela* Moder-Församling och *Jurwa* Annex. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 3.4 Mil.

4. NÄRPES.

Detta Pastorat ligger med hela sin västra Sida som utgör 6.5 Mil vid Havet, samt omgives för öfrigt af Malax, Laihela, Östermarks och Lappfjärds Pastorater.

rater. Storleken är 12 Kvadrat-Mil. Större Delen af Pastoratet utgöres utaf en Dal omkring Närpes. De många Fjärdarne som här från Havet inskjuta giva Lägenhet til godt Fiske. Skärgäddorne från Närpes äro berömde för sin goda Smak. Folkmängden, Kaskö Stad inbegripen, stiger til 7674. Befolkningen är således 665 Människjor på Kvadrat-Milen; det gör 36 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 4 Församlingar: *Närpes* Moderkyrka, samt *Kaskö* Stad och *Pörtoms* samt *Korsnäs* Soknar hvilka äro Annexer. Pörtom ligger up i Landet, men Korsnäs är belägen vid Havet. Afståndet från Moderkyrkan til Kaskö är 1.3 til Pörtom 3.2 och til Korsnäs 3.6 Mil.

Märkelig Ort i Pastoratet är:

Berga, et Glasbruk, beläget uti Pörtoms Sokn, 0.4 Mil från Kyrkan, vid Landsvägen til Wasa. Här tilvärkas både Fönsterglas och andra slags Glas.

5. ÖSTERMARK.

Detta Pastorat ligger i öster om Närpes samt omgives för öfrigt af Laihela, Ilmola och Lappfjärds Pastorater. Dets Storlek är 6 Kvadrat-Mil. Det utgöres til större Delen af en Dal belägen omkring
över-

översta Delen af en Å, som vid Kristina Stad faller i Havet. Folkmängden stiger til 1827. Befolkningen är således 305 Människjor på Quadrät-Milen; det gör 76 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn.

6. ILMOLA.

Detta Pastorat utgör den östliga Delen af Fögderiet. Det omgives af Lappfjärds, Östermarks och Laihela Pastorater i detta Fögderi, af Medlersta och Östra Fögderierna i Wasa Län, samt af Åbo Län. Dets Storlek är 33 Quadrät-Mil. Wästra Delen af Landet består utaf en stor Dal omkring översta Delen af Storkyro Älf; den östra Delen utgöres af 2 smärre Dalar omkring Åarne Seinäjoki och Luopajoki. Folkmängden stiger til 10090. Befolkningen är således 306 Människjor på Quadrät-Milen; det gör 76 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 5 Soknar: *Ilmola* Moder-Församling, samt *Kurikka*, *Kauhajoki*, *Jalasjärwi* och *Peräseinäjoki* Annexer. De 3 förre Soknarne äro belägne vid Storkyro Älf, och de bägge sednare vid Åarne Luopajoki och Seinäjoki. Afståndet från Moderkyrkan til Kurikka är 1.5, til Kauhajoki 3.8, til Jalasjärwi 27, och til Peräseinäjo-

näjoki 3.2 Mil. Uti Kauhajoki Sokn finnas mineraliska Källor. Uti denna Sokn ligger *Pändäne By*, hvartil höra 2 Gärdar *Ura* och *Talwitie*, som i Politiska Mål lyda til Ilmola, men hvad Själavården beträffar höra til Lappfjärds Pastorat. Deras Folkmängd är 128. Den är intagen uti Ilmola Pastorats Folkmängd, emedan Orterne äro belägna inom dess Råmärke.

7. LAPPFJÄRD.

Detta Pastorat är det sydligaste i Fögderiet och hela Länet. Det omgives af Närpes, Östermarks och Ilmola Pastorater, Åbo Län samt Havet. Dess Storlek är 13 Qvadrat-Mil. Det består til största Delen utaf en ansenlig Dal omkring Lappfjärds-Ån. Sjökuften utgör en Sträcka af 4 Mil. Fiske är således en god Näringsgren. Folkmängden stiger til 5437. Befolkningen är således 418 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 55 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af Staden *Kristina*, samt 3 Soknar: *Lappfjärd* Moder-Församling samt *Sidby* och *Storå* Annexer. Lappfjärds Kyrka ligger 0.8 Mil från Staden; Sidby 2.5 och Storå 2.8 Mil från Moderkyr-

kyrkan. Hela Pastoratets Folkmängd, Stadens inbegripen, utgör 6589 Personer.

2. KORSHOLMS MEDLERSTA Fögderi.

Detta District ligger i norr om det föregående, samt omgives öfrigt af Havet, samt norra och östra Fögderierna. Dets Storlek är 42 Qvadrat-Mil.

Landet är i allmänhet slätt. Uti födra Delen af Fögderiet är Lerjord den rådande Jordmänen, men uti norra Delen börjar Sandjorden taga överhanden. Märken uti den födra Delen är ganska bördig och bär Säd i Ymnighet. Uti Lillkyro, Storkyro, Wöro och Lappo Soknar idkas med Fördel Kytölands Bruk, emedan de härvarande Kärren hava god Lerbotn.

De största Strömarne äro *Kyro-Älf* på Finska *Kyrojoki*, och *Lappojoki*. Intet Fögderi i Länet är förfedt med få få Sjöar som detta, och desse äro samteligen små. Ingen af dem når 0.05 Qvadrat-Mil. 2 ansefliga Hafsvikar skjuta in i Landet; en vid Oxawais och en vid Munfala. Vid födra kusten befinnes en tämeligen anseflig Skärgård.

Folkmängden stiger til 30597. Befolkningen är således 728 Människjör på Qvadrat-Milen; det gör 32 Tunmland på Personen.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap, som underhålles i Fögderiet, samt den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	Öpenjord Tunnl.
Lillkyro	400	1220	320	2400	1600
Storkyro	850	3260	650	3420	3000
Wöro	920	3400	1090	5200	2080
Lappo	1400	3670	1490	5880	4100
Nykarleby	640	2630	350	3150	2060
Summa	4210	14180	3900	20030	12840

Fögderiet innefattar 5 Pastorater, hvar-til höra 1 Stad och 13 Soknar, däraf 5 äro Moder-Församlingar och 8 Annexer.

Orter

Stad.

NYKARLEBY. Denna Stad är belägen vid Älven Lappojoki, 1 Mil från dess Utlopp i Havet, 8.5 Mil från Wasa och 49.5 Mil från Åbo. Staden är tämligen regulär. Han håller i Längd 1160 Alnar, i Bredd 450, och i Vidd 25 Tunmland. Gator och Gränder äro 12 til Antalet, icke synnerligen räta, 5 af dem gå efter Längden af Staden och de öfrige efter Bredden. Quarteren äro 24, och Tomterne 130. Kyrkan är belägen i födra ändan af

af Staden. Rådhuset, försedt med Tornur, ligger vid Torget, samt är så väl som Kyrkan bygd af Trä.

Folkmängden stiger til 765, hvaraf 330 äro Mankön och 435 Qvinkön.

Inbyggarne nära sig af vanliga Medel uti Finska Sjöstäderna. Hamnen finnes vid Lappojokis Utlopp i Havet. Staden njuter Stapel-Frihet, samt idkar Handel med Tjära, från 15 til 20000 Tunnor, Beck, Bräder, saltadt Kött, Smör, Talg, från 5 til 800 Lispund, Potaska, Salpeter; men genom en i början af innevarande Seculo åkommen Eldsvåda har Handelen och Sjöfarten aftagit, så at af Stadens förnämsta Export Tjära, har årligen 1000 Tunnor Tjära mindre från Landet inkommit; men däremot har Införseln af Potaska och Salpeter ökat sig. År 1805 ägde Staden endast 3 stora Fartyg. Samma År steg Landtulls-Upbörden til 880 Riksdaler. I anseende til Utrikes Tullen lyder han under Jacobstads Sjötulls-Kammare.

Af Manufacturerer finnes här et Skeppsbyggeri.

Förenämde År 1805 funnos i Staden 2 Präster och Lärare, 5 civile Tjänstemän, 12 Handelsmän, 3 Handels-Betjänter, 3 Skeppare, 69 Sjomän, samt 32 Mästare med

med 5 Gefeller och 3 Lärningar uti åtskil-
liga Handtvärk, nämligen:

Bagare	1	Linnevävare	1
Borstbindare	1	Repflagare	1
Färgare	2	Sadelmakare	1
Garvare	2	Skomakare	5
Glasmästare	3	Skräddare	4
Guldmeder	2	Slagtare	1
Hattmakare	3	Snickare	1
Målare	1	Svarvare	1

Staden är skyldig at anskaffa til Kro-
nans Tjänst 6 Båtsmän.

I Staden underhållas 20 Hästar, 150
Kor, 6 Ungnöt och 30 Får.

Nära invid födra Tullen äger Staden
en grundmurad Mjölqvarn, med 2 par Ste-
nar och af fördelagtig Inrättning. Utom
norra Tullen har han en Tjärgård och et
Beckbruk. Nära til Staden är en Hälfo-
brunn.

Stadens donerade Mark innehåller 5.5
Mantal af svag Sandig Jordmän; däraf 24
Tunnland äro uptagne til Åker.

Soknar

1. LILLKYRO.

Detta Pastorat som utgör en enda
Sokn kallas på Finska *Wähäkyro*. Det
omgives af Wöro, Storkyro, Laihela och
Fjärde Bandi. A 2 Mu-

Multafari Pastoratér. Dets Storlek är 1.4 Quadrat-Mil. Således det mindsta i Länet. Marken är ganska bördig, förnämligast vid Kyro Älf, som flyter midt genom Soknen. Mycken Säd aflåtes härifrån til Wafa för at överföras til Svenska Sidan, hvarest den är bekant med Namnet Wafa-Råg.

Folkmängden stiger til 2673. Befolkningen är således 1909 Människjor på Qv. Milen; det gör endast 12 Tunnländ på Personen. Man finner häraf at denna Sokn är tätast bebodd af alla i Länet. Kyrkan ligger 1.8 Mil från Wafa.

Merikart, är en By hvarvid et finbladigt Sägvärk är inrättadt.

2. STORKYRO.

Detta Pastorat är beläget i öster om Lillkyro, högre up vid samma Älf; samt omgives för öfrigt af Wöro, Lappo, Ilmola och Laihela. Dets Storlek är 8 Quadr. Mil. Marken är här ävenså bördig som i Lillkyro, förnämligast vid Älven, hvarest finnes en Åker som håller en half Mil i Längd. Finnarne hava om denna Åker följande Ordspråk: Storkyro Åker och Limingo Äng, finnes ej lik i Bredd eller Längd. Åkerbruket idkas här med mycken

ken Drift, och härifrån aflåtes til Wasa mycken Säd.

Folk mängden stiger til 6218. Befolkningen är således 777 Människjor på Qv. Milen; det gör 30 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af 2 Soknar: *Storkyro* på Finska *Isokyro* kallad, Moder-Församling, samt *Tlistaro* Annex. Bägge Kyrkorne äro belägne vid Älven, 1.5 Mil från hvarandra. Moderkyrkan ligger 3.3 Mil från Wasa. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *Orisberg*, et Järnbruk beläget vid en Å som faller i Kyro-Älf, 1.5 Mil från Moderkyrkan, har 1 Hammare med 2 Härdar, samt 500 Skeppunds Smide, utom Hammarskatten. Här är ock en Manufactur Hammare.

2. *Ikola*, en Gård, är Boställe för Majoren vid Österbotns Regimente.

3. WÖRO.

Detta Pastorat ligger i norr om bägge Kyro-Soknarne, samt omgives för öfrigt af Havet samt Nykarleby och Lappo Pastorater. Dess Storlek är 7.5 Quadrat-Mil. En Del af Pastoratet består af en tämligen anseelig Skärgård. Uti södra Delen af Pastoratet är Jordmänen Lerjord, men mellan Moderkyrkan och Orawais Annex

uphörer den leragtiga Marken, och Sandjorden blir rådande, som sedan fortfar til Fögderiets norra Ända. Här finnes en Hälsobrunn och nära vid Kyrkan en anfenlig Hög af multnade Snäckor.

Folkmängden stiger til 5139. Befolkningen är således 685 Människjor på Qv. Milen; det gör 34 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Wöro* Moder-Församling och *Maxmo* samt *Orawais* Annexer. Bägge de sista liggande vid Havet. Afståndet från Moderkyrkan til Maxmo är 1.4 Mil, til Orawais 1.7 Mil. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *Kimo*, et Järnbruk, beläget i Orawais Sokn, 0.8 Mil från Kyrkan, har 3 Hamnar, med 6 Härdar och 1765 Skeppunds Smide, utom Hammarskatten och Frälse-Friheten, med hvilka Smidet stiger til 1782.5 Skeppund. 2:ne af Hamrarne äro med deras Kolhus ganska varagtigt af Sten upbygde. Här är även en Knipp-smedja.

2. *Orawais*, en Masugn belägen vid den Äns Utlopp i Havet, hvarvid Kimo Bruk är anlagt.

3. *Tottejund*, en Gård belägen på en Halfö eller Näs, 0.4 Mil från Maxmo Kyrka, är Boställe för Översten vid Österbotns Regimente.

4. LAPPO.

Detta Pastorat utgör östra Delen af Fögderiet. Det omgives af Storkyro, Wöro, Nykarleby, Pedersöre, Kuortane, och Ilmola Pastorater. Dets Storlek 16.6 Qv. Mil. Landet består til största Delen af en anseelig Dal omkring Medlersta Delen af Ån Lappojoki. Uti södra Delen är Lerjord den rådande Jordmånen; men i norra Delen tager Sandjorden överhand. Et högt Berg benämndt *Simjö-Bärg* finnes i Pastoratet.

Folkmängden stiger til 9297. Befolkningen är således 560 Människjor på Qv. Milen; det gör 41 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 5 Soknar: *Lappo*, *Moder-Församling*, samt *Ylihärmä*, *Alahärmä*, *Nurmo* och *Kauhawa* Annexer. De 4 första Kyrkorne ligga vid Lappojoki, men den sista vid en dets Gren. Afståndet från Moderkyrkan til Nurmo är 1.6, til Ylihärmä 2, til Alahärmä 3, til Kauhawa 1.4 Mil.

5. NYKARLEBY.

Detta Pastorat utgör den nordligaste Delen af Fögderiet. Det omgives af Pedersöre, Lappo och Wöro Pastorater samt Havet. Dets Storlek är 8.5 Qvadr. Mil.

Landet består til större Delen utaf en Dal omkring nedersta Delen af Ån Lappojoki. Jordmånen är här sandagtig, och ej så fruktbar som i de föregående Soknarne.

Folkmängden stiger, utom Stadens, til 5505. Befolkningen är således 647 Människor på Qv. Milen; det gör 36 Tunmland på Personen. Jämte Staden är Pastoratets Folkmängd 6266. Pastoratet består af 3 Församlingar: Staden *Nykarleby* samt 2 Soknar: *Nykarleby* Moder-Församling och *Munfala* Annex. Moder-Församlingen nyttjar Stadens Kyrka. Afståndet mellan Munfala Kyrka och Staden är 1 Mil.

3. KORSHOLMS NORRA Fögderi.

Detta District utgör norra Delen af Höfdingdömet. Det omgives af Ulåborgs Län, Östra och Medlersta Fögderiena i Wasa Län samt Havet. Dets Storlek är 74.6 Qvadrat-Mil. Hafsstranden utgör en Sträcka af 9 Mil. Marken är här i allmänhet sandagtig och Jordmånen icke så fruktbar som i de bägge föregående Fögderiena. Landet är här ock ojämne, samt mer upfyldt af Strömar och Sjöar. De största Strömarne äro *Purmojoki*, *Essejoki*, *Kronoby-Ån*, *Wetiljoki* och *Raumajoki*, hvilkas Storlek förrut är anförd.

De förste Sjöarne äro *Lappajärwi*, *Le-
stijärwi*, *Ullawojärwi* och *Evijärwi*, hvilkas
Storlek förrut är anteknad. Utaf de öfrige
Sjöarne äro *Halsojärwi*, *Kiertojärwi* och *Pur-
mojärwi* de största, hvardera hållande 0.05
Qv. Mil i Vid.

Folkmängden stiger til 34668. Be-
folkningen är således 462 Människjor på
Qvadrat-Milen; det gör 50 Tunmland på
Personen.

Fögderiet innefattar 4 hela Pastorater,
samt större Delen af det femte, bestående
af 2 Städer, samt 21 Soknar, hvaraf 5
äro Moderkyrkor och 16 Annexer.

Tabell som visar åtskillig slags Boskap
som underhålles i Fögderiet; samt den Öp-
na Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar.	Kor.	Ungnöt	Får.	Öpenjord Tunnl.
<i>Jacobstads & Pedersöre</i>	1320	5380	1850	8330	3970
<i>Kronoby</i>	500	2340	650	3420	830
<i>G:a Karleby</i>	970	4570	820	5370	3450
<i>Kelwio</i>	370	780	380	930	830
<i>Lohto</i>	1050	3960	1310	6110	3800
Summa	4210	17030	5010	24160	12880

Nota. Med Pedersöre förstås den De-
len af Pastoratet som är belägen i Kors-
holms norra Fögderi.

Orter

Städer.

I. JACOBSTAD. Denne är belägen dels på Fasta Landet, dels på en Ö kallad Bockholmen, som medelst en smal Rännel skiljes från det förra, vid en liten Å, 0.3 Mil från dels Utlopp i en Hafs-fjärd, hvarest Staden äger en beqväm Hamn; 51.5 Mil från Åbo, och 10.6 Mil från Wasa. Staden är föga regulär. Han håller i Längd 1300 Alnar, i Bredd 500, och i Vidd 40 Tunmland. Gator och Gränder äro 14 til Antalet, däraf 5 gå efter Stadens Längd och de öfrige efter Bred-den. Tomternas Antal är 186; de äro be-bygde med 1 och 2 Wåningars Trähus. Kyrkan, som är en rymlig Korskyrka lig-ger i norra Delen af Staden på Bock-holmen.

Folkmängden stiger til 1088, däraf 500 äro Mankön och 588 Qvinkön.

Af publika Anstalter och Fabriker finnes här 1 Apotek, 1 Skeppswarf, 1 To-baks-Fabrik och 1 Beckbruk.

Staden njuter Stapelfrihet på Öster-fjön. Den förnämsta och nästan enda Ex-portvaran är Tjära från 15 til 20000 Tunnor årligen; härtil kommer något Brä-der, Spiror, Wed, Bjälkar, Smör, m. m. hvil-

hvilka Varor merändels i Stockholm affätas. Förnämsta Importvaran är Salt, til 2 à 3000 Tunnor; desutom Kramvaror, Kryddvaror, Färgestofter, Tobak, litet Järn, m. m. För öfrigt är Handelen nog inkränkt af de på ömse Sidor liggande Städerne Gamla och Nya-Karleby.

Staden äger omkring 15 Fartyg, de flesta stora, och hvilka nyttjas til Utrikes Fart, hvarföre ock dessa Utrikes Resor, som stödja sig på en betydlig Frakthandel anses såsom mäkt bidragande til Stadens Bestånd och någon synbar Välmåga. All annan Utrikes- och Inrikes-Handel är obetydlig. År 1805 steg Landtulls-Upbörden til 980 Riksdaler.

Samma år funnos i Staden 1 Lärare, 8 civile Tjänstemän, 21 Handelsmän, 15 Handels-Betjänter, 12 Skeppare, 74 Sjömän, samt 46 Mästare, med 8 Gefeller och 7 Läringar uti åtskilliga Handtvärk, nämligen:

Bagare	2	Klenfmeder	3
Blockmakare	1	Kopparflagare	2
Färgare	2	Krukmakare	1
Garvare	1	Målare	1
Glasmästare	2	Nålmakare	1
Guldfmed	1	Repflagare	3
Hattmakare	3	Sadelmakare	1
Hofflagare	1	Skomakare	7
	A a 5		Skräd-

Skräddare	3	Sämskmakare	1
Snickare	1	Tenngjutare	1
Sotare	1	Tunnbindare	2
Svarvare	1	Urmakare	1

Staden är skyldig at anskaffa 4 Båtsmän til Kronans Tjänst.

Förenämde År underhöllos i Staden 56 Häftar, 240 Kor, 14 Ungnöt och 80 Får. Invid Staden är en Hälsobrunn.

Staden är anlagd År 1653. Han äger ingen donerad Jord, utan alla defs Ägor äro Skatte, af Staden sjelf inköpte, hvilka utgöra 102 Tunmland Åker och 314 Tunmland Äng.

2. GAMLA KARLEBY. Denna Stad är belägen vid en Å, 0.4 Mil från defs Utlopp i en Hafsfiärd, nästan under lika Polhögd med Umeå, 55 Mil från Åbo och 14 Mil från Wasa.

Staden är regulär med raka Gator som affkära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 1240 Alnar, i Bredd 560, och i Vidd 48 Tunmland. Gatorne äro 12 til Antalet, däraf 5 gå efter Längden af Staden, och de öfrige efter Bredden; de äro 20 Alnar breda. Quarteren äro 24. Tomternas Antal är 214. Husen äro i allmänhet välbygda, samteligen af Trä; men en stor Del af 2 Wåningars Högd. Torget är vackert; det utgör en regulär Fyr-

Fyrkant. Kyrkan är en vacker Korskyrka af Trä. Begravnings-Platsen ligger 240 Alnar utom Staden, på västra Sidan därom.

Folkmängden stiger til 1710, hvaraf 801 äro Mankön och 909 Qvinkön.

Af publika Anstalter och Fabriks-Inrättningar finnes här 1 Apotek, 1 ansefligt Skeppswarf, 1 Tobaks Fabrik, hvilken årligen tilvärkar circa 18800 Skålp. spunnen Tobak, och 1 Buldans-Fabrik. Nära Staden befinnes et Cattuns-Tryckeri samt vid Hamnen en Tjärgård och et Beckbruk.

Staden njuter Stapelfrihet, samt idkar ansefelig Handel med bygda Fartyg. Tjära, til 18000 Tunnor årligen, Beck 1500 Tunnor, Bräder 3 til 400 Tolfter, Plankor, Smör 2000 Lispund, Talg 300 Lispund, Säd 900 Tunnor, Axelträn 3000 Stycken, Handspakar, Spiror, Årännen, Kimrök, Harz, Skinn, Humla m. m.

År 1794 ägde Staden 14 större och smärre Fartyg tilsamman om 1536 tunga Lästers Drägt, som gingo på utrikes Orter, förutan et blott inrikes gående: hvar utom flere Frakt-Fartyg nyttjades til Warornes Affändande. År 1805 steg Landtulls Uppbörden til 1730 Riksdaler. Sjötullen går til vid pass 3000 Riksdaler årligen.

Stadens Hamn har genom en utanför denfamma upkommen Sandbank blivit för lastade Fartyg som äro djupgående, otillgängelig, emedan Watnet på Banken ej är djupare än 12 a 13 Fot, så at Ut- och Inlastningen til en Del måste ske på Redden.

År 1805 funnos i Staden 1 Lärare, 14 civile Ämbetsmän, 30 Handelsmän, 17 Handels-Betjänter, 23 Skeppare, 136 Sjömän, samt 53 Mästare med 15 Gefeller och 30 Läringar uti 25 färskildta Handtvärk nämligen:

Bagare	2	Målare	2
Blockmakare	1	Repflagare	3
Bokbindare	2	Sadelmakare	1
Färgare	1	Skoflikare	2
Garvare	2	Skomakare	5
Glasmästare	1	Skräddare	4
Guldsmeder	2	Snickare	1
Handskmakare	2	Sotare	1
Hattmakare	3	Svarvare	1
Hofflagare	2	Timmermän	4
Klenfmed	1	Tunnbindare	2
Kopparflagare	2	Härtill komma	
Krukmakare	1	Åkare	3
Murmästare	1		

Förenämde År underhöllos i Staden 70 Hästar, 290 Kor, 15 Ungnöt och 36 Får.

Staden

Staden äger 8.6 Mantal donerad Jord, hvaraf 320 Tunmland äro Åker, bestående mästaden af svag Sandjord: en Del nyttjas ömfevis til Höflog, och uptages åter efter någon tid til Potäters Plante-ring; den öfriga Delen brukas dels til Råg- och Kornfäde, dels til Tobak, och i synnerhet til Potäter. Med Linfädd är ock Början gjord. Närmast Staden äro uti den svaga Sandjorden och i en Stenbacke vackra Krydd- och Köksgårdar anlagde. 0.3 Mil utom Staden finnes på dess Ägor en Hälsobrunn. Staden är anlagd år 1620.

Soknar

I. PEDERSÖRE.

Detta Pastorat hörer til 2 Fögderien, med den större Delen til det norra, och med mindre Delen til Östra Fögderiet. Det är beläget omkring de bägge Strömarne Esfejoki och Purmojoki til hela deras Längd, samt sträcker sig ifrån Havet ända up til Landryggen. Ifrån denna til de yttersta Holmarne i Skärgården håller det i Längd 14 Mil. Areala Vidden är 34.5 Qvadr. Mil. Det har den största Skatten af alla Pastoraten i Länet, Mantalen utgöra et Antal af 275.5 hvaraf 170.5 äro

äro Skatte och 99 Krono. Folkmängden, utom Jacobstads, stiger til 13936. Befolkningen är således 404 Människjor på Qv. Milen; det gör 57 Tunmland på Personer. Jämte Jacobstad är hela Pastoratets Folkmängd 15024. Detta Pastorat är således ej allenast et af de folkrikaste i Finland, utan även i hela Riket. Uti hela Pastoratet underhållas 2450 Hästar, 6280 Kor, 2160 Ungnöt och 9400 Får. Den öppna Jorden utgör 4960 Tunmland.

Den Delen af Pedersöre Pastorat, som är belägen i detta Fögderi omgives af Havet samt Kronoby, Gamla Karleby, Nykarleby och Lappo Pastorater, samt Annexerne til Pedersöre som äro belägne i östra Fögderiet. Dess Storlek är 24 Qv. Mil. De största Strömarne äro *Esfejoki* och *Purmojoki*; de största Sjöarne *Lappajärwi*, *Evijärwi*, *Kiertojärwi* och *Purmojärwi*. Uti Havet utanför kusten finnes en vacker Skärgård, innefattande bland andra, 2 ansevärdiga Öar *Eugmo* och *Larsmo* kallade. Utom Jacobstad stiger Folkmängden til 11457. Befolkningen är således 477 Människjor på Qv. Milen; det gör 50 Tunmland på Personer. Med Jacobstad är Folkmängden uti denna Delen af Pastoratet 12545.

Hela Pastoratet innefattar 1 Stad benämnd Jacobstad, samt 10 Soknar: nämligen

ligen *Pedersöre* Moder-Förfamling, samt *Larsmo, Esfe, Purmo, Korterejärwi, Evijärwi, Lappajärwi, Alajärwi, Lähtimäki* och *Soini* Annexer. De förste 7 Soknarne äro belägne i detta Fögderi, men de 3 sidste uti Östra Fögderiet. Utaf dessa ligga *Esfe, Evijärwi, Lappajärwi, Alajärwi* och *Soini* vid *Esfejokis* Wattudrag. Afståndet mellan *Jacobstad* och *Pedersöre* Kyrka är 0.3 Mil. Afståndet från denna Kyrka til *Esfe* och *Purmo* är 2, til *Korterejärwi* 4.5, til *Evijärwi* 5, til *Lappajärwi* 7, til *Alajärwi* 9, til *Soini* och *Lähtimäki* 11 Mil, alt i rät Linea räknadt. *Pedersöre* Kyrka är prydlig; dess höga Torn tjänar til Landkänning för Sjöfarande. Uti *Lappajärwi* hålles årligen Marknad d. 21 Sept. af *Jacobstads* Handelsmän.

2. KRONOBY.

Detta Pastorat är beläget i norr om *Pedersöre*, samt omgives för öfrigt af *Havet* och *Gamla Karleby* Pastorat. Dess Storlek är 4.5 Qv. Mil. Landet består til största Delen utaf en Dal omkring *Kronoby-Ån*.

Folkmängden stiger til 3458. Befolkningen är således 768 Människjor på Qv. Milen; det gör 30 Tunmland på Personen.

I den-

I denna och Pedersöre Sokn finnes det handflögaste Folket i hela Orten; de hava tilförene mycket idkat Skeppsbyggeri och Tjårubrånneri, men sedan Skogsbristen tvungit dem at til större Delen övergiva dessa Näringar, hava de börjat berömligen utmärka sig genom Idoghet och Drift i Åkerbruket.

Uti Kronoby Sokn är Wafa och Ulåborgs Höfdingdömens Krono-Hospital beläget, hvilket har egen Pastor, som tilika är Hospitalets Föreståndare. Denna Församlings Folkmängd består af 52 Personer.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Kronoby* Moder - Församling och *Teirijärwi* Annex. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 3 Mil.

3. GAMLA KARLEBY.

Detta Pastorat är beläget i norr om Kronoby, samt omgives för öfrigt af Havet, samt Kelvio, Löhto, Witasari, Saarijärwi, och Pedersöre Pastorater. Dess Storlek är 19 Qv. Mil. Pastoratet består til största Delen utaf en lång men smal Dal omkring Strömen *Wetilijoki*, som til sin hela Längd flyter härigenom.

Utom Gamla Karleby Stad stiger Folk-
mängden til 7515. Befolkningen är såle-
des 395 Människjor på Qv. Milen; det gör
58 Tunnländ på Personen. Jämte Staden
är hela Pastoratets Folkmängd 9225.

Pastoratet innefattar 1 Stad: *Gamla
Karleby*, samt 5 Soknar: *Gamla Karleby* på
Finska Kokkola, Moder-Församling, samt
Nederwetil, *Kausti*, *Överwetil* och *Perho*, An-
nexer. Samteliga Kyrkorne äro belägna
vid Strömen *Wetilijoki*. *Gamla Karleby*
Söknekyrka finnes i Staden. Afståndet
från Moderkyrkan til *Nederwetil* är 1.7, til
Kausti 4.3, til *Överwetil* 5, och til *Per-
ho* 9 Mil.

4. KELVIO.

Detta Pastorat ligger i norr om *Gamla
Karleby*, samt omgives för öfrigt af *Ha-
vet* och *Lohto* Pastorat. Dess Storlek är
6.4 Qv. Mil. Ingen Ström af Betydenhet
flyter genom Landet, men en stor Sjö be-
nämnd *Ullawajärwi* finnes här.

Folkmängden stiger til 2510. Befolk-
ningen är således 392 Människjor på Qv.
Milen; det gör 60 Tunnländ på Personerna.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Kelvio*,
Moder-Församling, och *Ullawa* Annex.
Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 3 Mil.

5. LOHTO.

Detta Pastorat är det nordligaste i Länet. Det omgives af Havet, samt Kalajo-ki, Witafari, Gamla Karleby och Kelvio. Dets Storlek är 20 Qv. Mil. Det består til största Delen utaf en anseelig Dal omkring Ån Raumajoki, samt sträcker sig i Längd från Havet up til Landryggen 10.5 Mil. Den största Strömen är förenämde *Raumajoki*. Den största Sjön är *Lestijärwi*.

Folkmängden stiger til 6930. Befolkningen är således 347 Människjor på Qv. Milen; det gör 67 Tunnländ på Personen. Almogen i detta Pastorat tilvärkar, i små Hyttor, Myrjörn, samt til eget Behof reparerar och smider smärre Ankaren.

Pastoratet består af 5 Soknar: *Lohto* Moder-Församling, samt *Himango*, *Ylikannus*, *Toholampi* och *Lestijärwi* Annexer. De bägge förre ligga vid Havet, men de 3 sednare up i Landet. Afståndet från Moderkyrkan til *Himango* är 1.4, til *Ylikannus* 2.4, til *Toholampi* 4.3, och til *Lestijärwi* 8 Mil.

4. KORSHOLMS ÖSTRA Fögderi.

Detta District utgör östra Delen af Höfdingdömet. Det omgives utaf de 3 andre Länets Fögderien, samt af alla öfriga

ga 5 Finska Höfdindömen. Dets Storlek är 158 Qv. Mil.

I anseende til naturliga Beskaffenheten består det af 3 Delar: 1:o Trakten på västra Sidan om Österbotniska Landryggen hvilken innefattar 3 Soknar af Pedersöre Pastorat, nämligen *Alajärwi*, *Lähtimäki* och *Soini*, samt hela *Kuortane* Pastorat, och håller i Vidd 25 Qvadrat-Mil. Lerjorden är här den rådande Jordmänen och Marken den bördigaste af alla Trakterne. Antalet af Sjöar är här jämförelsevis mindre än i de andre Trakterne. 2:o Trakten mellan förenämde Landrygg och en Sidorygg, som skiljer *Kumo-Älfs* Område från *Kymmene-Älfs*, samt innefattar nordligaste Delen af Landskapet *Satakunda*, hvartil höra norra Delen af *Ruowäsi* Pastorat samt nästan hela *Keuru* Pastorat. Dets Storlek är 40 Qvadr. Mil. Rådande Jordmänen är här Sandjord och Marken är den magraste af de 3 Trakterne. Antalet af Sjöar är här större än i den föregående Trakten. 3:o Den Trakten som ligger i öster om förenämde Landryggar samt innefattar norra Delen af *Tawastland*, hvartil höra en liten Del af *Keuru* Pastorat, *Kuivasmäki* Sokn, samt *Laukas*, *Saarijärwi*, och *Witasaari* Pastorater. Hela denna Trakt hörer til *Kymmene-Älfs* Område och hål-

ler i Vidde 93 Qv. Mil. Jordmånen är här blandad, dels af Lerjord, dels af Sandjord. Marken är i allmänhet bärgagtig samt upfylld af en myckenhet Sjöar, hvar af några äro ganska anseeliga, Träsk, Kärr och andra oländiga Platser. I anseende til Fruktbarheten håller denna Trakt et Medel mellan de bägge andre.

De största Strömar äro *Kumo-Älf* och *Kymmene-Älf* som här hava sina Ursprung; *Sarijoki* och *Kivijoki*, som äro Grenar af den sednare; *Essejoki* och *Lappojoki* som vid västra Sidan om Landryggen hava sina Ursprung. De största Sjöar äro *Keitelä*, *Kivijärwi*, *Keurusjärwi*, *Kolimajärwi*, *Summiaistärwi*, *Pyhäjärwi*, *Leppäwäsi*, *Liveswuorenwäsi*, *Alvajärwi*, *Wuosjärwi*, *Etsärinselkä* och *Waskiwäsi*. I detta Fögderi finnas de största Skogarne i Länet. Marken är här mindre upbrukad än i de andre Fögderierna; men Svedjebruk idkas här mer.

Folkmängden stiger til 33366. Befolkningen är således 212 Människjor på Qv. Milen; det gör 106 Tunmland på Personer. Man finner här af at detta Fögderi är g^d fastt bebodt af alla.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet, samt den Öpna Jorden. År 1805.

Pasto-

Pastoratet	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	Öpenjord Tunnland
<i>Pedersöre</i>	280	900	310	1080	990
<i>Kucrtane</i>	470	1160	550	1680	890
<i>Ruowäsi</i>	510	820	470	2150	1280
<i>Keuru</i>	300	750	200	420	1500
<i>Jämsä</i>	210	580	390	500	320
<i>Laukas</i>	1030	3670	1680	5720	2050
<i>Sarijärwi</i>	830	1760	650	2400	2730
<i>Witäsari</i>	920	2700	1000	5000	5680

Summa 4550 12340 5250 13950 15440

Nota. Med Pedersöre, Ruowäsi och Jämsä förstås här de Delar af dessa Pastorater, som äro belägna i Korsholms Östra Fögderi.

Fögderiet innefattar 3 hela Pastorater, samt Delar af 2 andra, bestående af 20 hela Soknar, samt Del af 1 Sokn.

Orter.

Soknar.

I. PEDERSÖRE.

Den Delen af detta Pastorat som hör till detta Fögderi består af Soknarne *Alajärwi*, *Lähtimäki* och *Soini*. Dets Storlek är 10.5 Qv. Mil. Landet utgör en Trakt omkring öfversta Delen af Ån *Es-sejoki*.

Folkmängden stiger til 2489. Befolkningen är således 237 Människjor på Qv. Milen; det gör 97 Tunmland på Personen.

2. KUORTANE.

Detta Pastorat ligger i söder om den föregående Trakten, samt omgives för öfrigt af Ruowäsi, Ilmola och Lappo. Dess Storlek är 14.5 Qv. Mil. Landet utgör en Trakt omkring öfversta Delen af Ån *Lappojoki*. Jordmånen är näst överalt Lerjord samt bördig.

Folkmängden stiger til 4165. Befolkningen är således 287 Människjor på Qv. Milen; det gör 81 Tunmland på Personen.

Pastoratet innefattar 3 Soknar: *Kuortane* Moder-Församling samt *Alawo* och *Töjsä* Annexer. Afståndet från Moderkyrkan til *Alawo* är 2.4 och til *Töjsä* 2.3 Mil.

Innan *Kuortane* blef särskildt Pastorat var Soknen Annex til *Lappo*, och *Alawo* Annex til *Ilmola*.

3. RUOWÄSI.

Den Trakten af detta Pastorat som hör til *Wasa* Län utgör norra Delen af Pastoratet. Den omgives af *Ilmola*, *Kuortane*, *Pedersöre*, *Sarijärwi* och *Keuru*, samt den

den Delen af Pastoratet, som är belägen i Tawastehus och Åbo Höfdingdömen. Dets Storlek är 22 Qvadr. Mil. Den innefattar norra Delen af *Ruowäsi* Sokn samt Annerne *Wirdois* och *Etsäri*, utgörande Nägden omkring öfversta Delen af *Kumo-Älf*. Södra Delen af denna Nägd som utgör en Del af *Ruowäsi* Sokn består mäkt af Sandmoar och Sandåsar; men högre up uti *Wirdois* Sokn är Landet mera bärgigt med flere och högre Bärgskullar; men *Etsäri*, som ligger högst up, innefattar ända til Landthögden allmänna Sandmoar, Kärr och sumpiga Orter. De största Sjöarne äro *Waschwäsi*, *Etsärinselkä* och *Toehwäsi*. Den sidsta håller i Vidd 0.25 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 3640. Befolkningen är således 169 Människjor på Qv. Milen; det gör 137 Tunmland på Personen.

4. KEURU.

Detta Pastorat ligger i öster om *Ruowäsi*, samt omgives för öfrigt af *Sarijärwi*, *Jämfä* och *Längelmäki*. Dets Storlek är 19.4 Qv. Mil. Landet utgör en Trakt omkring 2 Grenar af *Kumo-Älf*. Marken är sandagtig och föga fruktbar. Med Sjöar är Orten rikeligen försedd, däribland *Keurusjärwi* är den största.

Folkmängden stiger til 3799. Befolkningen är således 196 Människjor på Qv. Milen; det gör 118 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af en enda Sockn, med 2 Kapeller *Muldia* och *Pilawäst*. Afståndet från Socknekyrkan til det förra är 1.7, och til det sednare 2.4 Mil.

5. *Kuivasmäki.*

Denna Sockn är Annex til Jämsä Pastorat i Tawastehus Län. Hon ligger i öster om Keuru, samt omgives för öfrigt af Laukas och den öfriga Delen af Jämsä Pastorat. Storleken är 4.6 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 1410. Befolkningen är således 306 Människjor på Qv. Milen, det gör 76 Tunmland på Personen.

6. LAUKAS.

Detta Pastorat ligger i öster om Kuivasmäki samt omgives för öfrigt af Sarijärwi och Witafari, samt Kuopio och Kymmenelands Höfdingdömen. Dess Storlek är 21 Qv. Mil. Läget är omkring öfra Delen af Sjön Päjäne samt Kymmene-Älf. Marken är ojämn och bärgagtig, och Landet är upfyldt af Sjöar. De största af dem äro *Päjäne* til en Del, *Leppäwäst*, *Livesuonorenwäst*, *Kuusiwäst* och *Summiaisjärwi*.

Folk-

Folkmängden stiger til 6848. Befolkningen är således 602 Människjor på Qv. Milen; det gör 77 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Laukas* och *Jyväskylä*. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 2.3 Mil.

7. SAARIJÄRWI.

Detta Pastorat ligger i nordväst om *Laukas*, samt omgives för öfrigt af *Keuru*, *Ruowäsi*, *Pedersöre*, *Gamla Karleby* samt *Witasari* Pastorater. Storleken är 28 Qv. Mil. Läget är förnämligast omkring den Grenen af *Kymmene-Älf*, som kallas *Sarijoki*. Landet är ävenså ojämnt och bärgagtigt samt upfyldt med Sjöar som i *Laukas* Pastorat. De största Sjöar äro *Pyhäjärwi*, *Summasjärwi*, *Sarijärwi*, *Pääjärwi* och *Kyyjärwi*.

Folkmängden stiger til 5491. Befolkningen är således 196 Människjor på Qv. Milen; det gör 118 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Sarijärwi*, *Moder-Församling* och *Karshula Annex*. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 3 Mil.

8. WITASAARI.

Detta Pastorat ligger i nordost om *Sarijärwi*, samt omgives för öfrigt af *Gamla*

la Karleby och Lohto Pastorater, samt U-låborgs och Kuopio Höfdingdömen. Lä- get är dels omkring översta Delen af *Kym- mene - Älf*, dels omkring dels första stora Gren kallad *Kivijoki*. Landet är det ojämnaste och bärgagtigaste i hela Höfdingdömet, samt mäkt upfyldt af Sjöar, Tråk, Kärr och oländiga Nägder. Dels Storlek är 38 Qv. Mil; det är lika med Dalsland eller Gästrikland. De största Sjöarne äro *Keitelä*, *Kivijärwi*, *Kolimajärwi*, *Alvajärwi*, *Wuosjärwi* och *Muraisjärwi*. Denna sidsta som ligger nära vid Landtryggen kan an- ses såsom en Basin eller Wattubehållning, hvarifrån *Kymmene - Älf* tager sit Ur- sprung, samt är et af de högsta Watn i Finland.

Folkmängden stiger til 5524. Befolk- ningen är således 145 Människjor på Qv. Milen; det gör 160 Tunmland på Perso- nen. Man finner här af at detta Pastorat är glesast bebodt af alla i Höfdingdömet.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Wita- saari*, Moder-Församling, samt *Kivijärwi* och *Pihtipudas* Annexer. Afståndet från Mo- derkyrkan til *Kivijärwi* är 4 Mil, och til *Pihtipudas* 3.5 Mil.

5. ULÅBORGS Län.

§. 1. Karta.

Över detta Höfdingdöme är en god Karta, uti Imperial-Formal, utgiven År 1798, af Bärgrådet Friherre Hermelin, samt författad af Hällström Premier-Ingeniör.

§. 2. Läge.

Landets Matematiska Läge är mellan 63 Grad. 28 Min. och 68 Grad. 25 Min. Polhöjd, samt mellan 41 Grad. 15 Min. och 48 Grad. 15 Min. Longitud.

Det gränсар i Norr til Lappland, i öster til Ryfsland, i föder til Kuopio och Wafa Höfdingdömen, samt i väster til Botniska Havet och Wästerbotn.

§. 3. Storlek.

Största Längden är uti nordostlig och sydvästlig Sträckning, utgörande 56 Mil. Största Bredden befinnes uti födra Delen af Länet, uti västlig och östlig Sträckning, innehållande 30 Mil. Uti Omkrets håller Landet 130 Mil och uti areal Vidd 780 Qvadrat-Mil.

§. 4.

§. 4. Naturlig Befkaffenhet.

Norra Sidan af Landet som gränslar emot Lappland är öpen, utan någon Landthögd, men anser man Sådankylä Sokn såsom hörande til Finland, så skiljer det sig från Lappland genom Början af Landtryggen Maanselkä. Emot öster omgives det af förenämde Landtrygg, undantagande på et Ställe uti Kufamo Sokn därest denna Landtrygg gör en Bugt inåt Landet, lämnande större Delen af denna Sokn på östra Sidan om berörde Ås. Emot söder inneslutes Landet jämväl af samma Ås, undantagande närmast Havet, därest det på en Sträcka af 10 Mil är öpet. Emot Västerbotn är Landet jämväl öpet.

Från denna Landtrygg fluttar Marken småningom emot Botniska Havet, hvilket således emottager alla Landets Strömar som med sakta Lopp, och utan särdeles betydande Fall nedflyta från denna Ås och dess Sidogrenar. En enda Ström flyter från denna Ås genom Kufamo Sokn åt Vita Havet.

Detta Län uptages af större Högder och flera Bärgrastrakter än Wafa Län, och har i samma mån en starkare Sluttning mot Havet.

Landet är emot Hafsvidan flätt, men up emot Landtryggen med Strömar och Sjöar mycket genomskuret; til en stor Del upfyldt af Kärr, Måflar, Stenholster och Sandhedar samt andra oländiga Trakter.

Höga Bäckar äro i allmänhet fällsynta. Bland de högsta af dem äro: *Wuokatti* i Sotkamo Sokn 200 Famnar högt, 3 Mil långt och 0.7 Mil bredt. *Talwiwaara* i samma Sokn, *Wiiriwaara* i Kemi Sokn, *Inattiwaara*, *Pyhityswaara*, *Syötewaara* i Pudasjärwi Sokn, *Metelinwaara* i Uleå Sokn, hvar ifrån 8 Kyrkor kunna ses. *Luowetwuori*, *Huhmarmäki* och *Rautawuori* i Kalajoki Sokn, hvilka bägge sidta äro märkliga för sina Hålor, underjordiska Gångar och Jättegrytor; *Iiwara*, *Korpiwaara*, *Siikawaara*, *Nuottawaara*, *Leipiwaara*, *Kuoretwaara*, *Rähkywaara*, *Pysfywaara* och *Äyliwaara* i Hyrynsalmi Sokn.

Jordmånen består i allmänhet af Iwag Sand- och Mojord, Klapur, något Sandmylla, samt på få Ställen af Lera och Lermylla. Detsamma gäller även om Kärens och Måsfarnes Grund eller Botn. Hvertannat År öfverhuvud räknadt, infaller gemenligen Frost i Otid.

Ingen betydlig Skärgård finnes i Havet utanför detta Län.

§. 4. Watn.

a. Haf.

Botniska Havet stöter til Länets med en Strand af 60 Mil. Detta formerar vid Kusten 2 stora Fjärdar, en vid Limingo Kyrka, 1.5 Mil lång och 0.7 Mil bred, och en annan vid Ulåborg, 1.4 Mil lång och 0.8 Mil bred.

b. Strömar.

Två stora Älver flyta genom detta Län. *Ule-Älf* och *Kemi-Älf*, på Finska *Oulujoki* och *Kemmijoki*, den förra har sit Ursprung inom Länets Gränser, men den sednare flyter endast med en Längd af 25 Mil genom Länets. Om dessa Älvers Storlek och Grenar är förrut ordad vid allmänna Beskrifningen om Finland.

De största af de öfrige Strömarne anföras i följande Tabell. At gå från norr til söder:

Strömen	Fögderiet	Längd Mil
1 <i>Simojoki</i>	Kemi	15
2 <i>Ijoki</i>	Uleå, Kemi	22
3 <i>Kimingijoki</i>	Uleå, Kajana	14
4 <i>Sijkajoki</i>	Salo	14
5 <i>Pyhäjoki</i>	Dito	15
6 <i>Kalajoki</i>	Dito	12

An-

Anmärkning vid föregående Strömar:

Alla dessa Strömar, undantagande Kimmingi-Älf hava sina Ursprung vid Landtryggen. Simo-Älf flyter genom Sjön Simojärwi och har Laxfiske. Ijo-Älf flyter genom Sjöarne Naamanga, Iijärwi, Isokerojärwi och Irni, samt har jämväl Lax- och Sikfiske. Dess största Grenar äro: på högra Sidan, *Livojoki* 9 Mil lång, och *Sjurnajoki* 8 Mil lång; på vänstra Sidan, *Jongujoki* 7 Mil lång. Siikajoi flyter genom Sjön Lamujärwi. Pyhäjoki flyter genom Sjön Pyhäjärwi. Båtfarten ifrån denna Sjö ned til Havet är befrämjad genom någon Upränsning och en Leds Öpnande förbi de svåraste Forarne. Kalajoki flyter genom Sjön Kalajanjärwi. Hon har en stor Gren som faller i henne på vänstra Sidan, *Wäärejoki* kallad, 8 Mil lång.

Ingen af de öfrige Åarne når 6 Mil i Längd. De betydligaste af dem anföras vid Fögderienas speciela Beskrifning.

Oulujoki har bland andra Forsar 4 stora: *Koiwukoski*, et Stycke åvanför Kajana Stad; *Ämmäkoski*, strax nedanför Staden, är tvärbrant om 8 til 10 Alnars Högd; *Niskankoski*, uti Muhos Sockn, 1.8 Mil nedan om Älvens Utlopp utur Oulujärwi, hvilket och är tvärbrant; *Pyhäkoski* som ock är en stor och strid Fors, så at Båtar som fara

fara utföre Strömen här måste aflästas och köras Landvägen til Lugnavn.

c. Sjöar.

De störste af dem anföras i följande Tabell.

	Sjön	Fögderiet	Vidd Qv. Mil
1	<i>Oulujärwi</i>	Kajana	7.5=
2	<i>Kitkajärwi</i>	Kemi	3.1=
3	<i>Kemijärwi</i>	Dito	2.=
4	<i>Pyhäjärwi</i>	Salo	1.2=
5	<i>Kiandojärwi</i>	Kajana	1.1=
6	<i>Lenduajärwi</i>	Dito	0.8=
7	<i>Suolijärwi</i>	Kemi	0.8=
8	<i>Nuasjärwi</i>	Kajana	0.75
9	<i>Iijärwi</i>	Kemi	0.75
10	<i>Ondojärwi</i>	Kajana	0.7=
11	<i>Kusamojärwi</i>	Kemi	0.65
12	<i>Simojärwi</i>	Dito	0.6=
13	<i>Kiitämä</i>	Dito	0.6=
14	<i>Muojärwi</i>	Dito	0.5=
15	<i>Kyrkijärwi</i>	Dito	0.5=
16	<i>Änetti</i>	Kajana	0.45
17	<i>Joukamo</i>	Kemi	0.45
18	<i>Liuojärwi</i>	Dito	0.4=
19	<i>Kostojärwi</i>	Dito	0.4=
20	<i>Jöngujärwi</i>	Dito	0.35
21	<i>Suiningi</i>	Dito	0.35
22	<i>Kymasjärwi</i>	Kajana	0.35
			23. <i>Parwajärwi</i>

23	<i>Parwäjärwi</i>	Dito	0.35
24	<i>Lendiwa</i>	Dito	0.3—
25	<i>Ristijärwi</i>	Dito	0.3—
26	<i>Lammajärwi</i>	Kajana	0.3—
27	<i>Irni</i>	Kemi	0.3—
28	<i>Isokerojärwi</i>	Dito	0.25
29	<i>Naamanga</i>	Dito	0.25
30	<i>Pyhös järwi</i>	Dito	0.25
31	<i>Kirpistö</i>	Dito	0.25
32	<i>Lamujärwi</i>	Salo	0.25
33	<i>Tarajärwi</i>		0.2—
34	<i>Ivandra</i>	Kajana	0.2—
35	<i>Wuokkijärwi</i>	Dito	0.15
36	<i>Kalajanjärwi</i>	Salo	0.15

§. 5. Naturs Producter.

a. Mineralier.

En rödbrun Järnmull, hvaraf Myrjärn tilvärkas, finnes mångestädes i Ymnighet. Granater, Amiant och Bärge Kristaller givas också på några Ställen. Man har också funnit Anvisning til Gipsjord. Slipstenar och Qvarnstenar finnas i Kajana Fögderi, samt svart tät skifer i Kemi Fögderi.

b. Växter.

Skogarne bestå i allmänhet af de slags Trän som trivas i de norra Climaten, så-

som Furu, Gran och Björk, samt några andra Slag. Utaf alla Höfdingdömen i Finland äger detta ännu de största Skogarne; men desse utödas efterhanden genom Markens Upodling, Svedjande och Tjårubränneri. För Climatets Hårdhet skull cultiveras Frukttrån på få Ställen, och det endast vid Sjökuften. Plantager af Lin, Hampa och Humla äro här mindre för sig komne än i andra Finska Länder. Af nödvändiga Köksväxter, såsom Rovor, Kålrötter och några andra Slag planteras på åtskilliga Ställen til Husbehof. Korn är allmännaste Åker-Sädet. Råg fås mäktadelen på Svedjeland. Många Trakter hava härliga Ångar och kostligt Mulbete.

c. Djur.

Intet Höfdingdöme i Finland har sådan Ymnighet af Vilda Djur, och Skogsfogel som detta, hvartil de stora Skogarne och Landets mindre Upodling mycket bidrager. Af Boskap underhållas de vanliga slagen Hästar, Nöt, Får, Getter och Svin; men af Renar finnes här större Mängd än i något annat Finskt Höfdingdöme. På Sjöfogel är godt Förråd. Fisk vankas i Ymnighet så väl i Havet, som i de många och stora Sjöarne.

§. 6. Folkmängd.

Ulåborgs Län är i anseende til Folkmängden det Nittonde bland Rikets Höfdingdömen; men i affeende på Befolkningen det Tjuguåttonde. År 1805 steg Folkmängden til 92173. Emedan Länet håller i Vidde 780 Qv. Mil, så viftas på hvarje Qv. Mil 118 Människjor; det gör 196 Tunmland på Personen.

År 1800	var Folkmängden	85167
— 1795	—	80395

Folkmängden har således på 10 år ökat sig med 11778 Personer; det är 14.6 ProCent, eller årligen 1.46 ProCent.

Utaf 1805 Års Folkmängd voro 45105 Mankön och 47108 Qvinkön.

En märkelig Skiljnad uti Befolkningen visar sig mellan de Länets Fögderien som ligga vid Havet och dem som äro belägne up i Landet. Uleå och Salo Fögderien som gränsa til Havet hålla i Vidde 188 Quadrat-Mil. Folkmängden därstädes är 61053. Befolkningen är således 325 Människjor på Qv. Milen; det gör 72 Tunmland på Personen. Kajana och Kemi Fögderien, som ligga up i Landet hålla i Vidde 592 Qv. Mil. Folkmängden därstädes är 31020. Befolkningen är således 52 Människjor på Qv. Milen; det gör 441 Tunmland på Personen.

§. 7. Näringsfång.

Almogens förnämfta Näringsfång i detta Land är Boskapskötsel, emedan et hårdt Climat och mager Jordmån besvärar Åkerbruket. De Inbyggare som bo vid Hafskusten idka dock et tämeligen fördelagtigt Åkerbruk, då däremot de up i Landet boende nyttja Svedjande. Skogsbygge, Tjårubränneri, Fiske uti Havet och de stora Sjöarne, Skälfänge samt Vilda Djurs Fällande, äro för öfrigt mycket gånge Näringsmedel. Strömmings- och Laxfisket är fördelagtigt i synnerhet det sednare.

De Waror som Landet äger at aflåta och hvarmed Handel idkas äro Bjälkar, Bräder, Tjåra, Smör, Talg, Kött, Hudar och Skinn, Tran, Lax och annan Fisk.

År 1805 funnos i Länct

I anseende til Yrke:

Präster och Lärare		85
Civile Ämbets- och Tjänstemän		71
Handelsmän	— —	81
Handels- Betjenter	— —	75
Skeppare	— —	14
Sjömän	— —	220
Handtvärkare i Städerne	— —	117
Dito på Landsbygden	— —	29
Tillsamman Handtvärkare	— —	146
Bönder på egne Hemman	— —	6529

Bön

Bönder på andras Hemman	—	—	59
Torpare	—	—	565
I anseende til Stånd			
Af Adel	—	—	79
— Läroståndet	—	—	450
— Bondeståndet	—	—	85548
— Alla andra Personer	—	—	6096
Summa			92173

§. 8. Economisk Styrka.

De öppna Jorden utgör 38320 Tunnländ, det är en Fyrahundra-Sjuttiondedel af Landets areala Vid. Här underhållas 12620 Hästar, 35600 Kor, 10390 Ungnöt och 50910 Får.

§. 9. Politisk Styrka.

Krono-Inkomsterne af detta Höfdingdöme bestående af Ordinarie Uppörden och Bränvins Bränneri-Afgiften steg År 1804 til 91427 Riksdaler 19 Skillingar.

§. 10. Landets Indelning.

a. Geografiska Fördelningen.

Ulåborgs Län är sammanfatt utaf den norra och större Delen af österbotn, hållande i Vid 576 Qv. Mil, samt utaf Landskapet *Kajana* om 204 Qv. Mil.

b. Politiska Indelningen.

Höfdingdömet innefattar 4 Fögderier: *Uleå, Salo, Kajana* och *Kemi*.

c. Cleriska Indelningen.

Hela Höfdingdömet hör till Åbo Stift samt innefattar 4 Prosterien, 1:o *Pyhäjoki*, hvartil hör Salo Fögderi och Karlö Sokn, 2:o *Uleåborgs*, hvartil hör Uleå Fögderi utom Karlö, samt Pudasjärvi Pastorat, 3:o *Kajana*, som innefattar Fögderiet af samma Namn; 4:o *Kemi*, bestående af Kemi, Rovaniemi, Kemijärvi och Kufamo Pastorater i detta Höfdingdöme, samt af Sodankylä och Utsjoki Pastorater i Umeå Län.

d. Juridiska Fördelningen.

I anseende till Rättegången lyder hela Länet under Wasa Hofrätt, samt är indelt uti 4 Häraden af samma Namn som Fögderierna.

Det utgör en Del af Wasa och Uleå Lagfaga, innefattande inom Länets Gränser 3 hela Häradshöfdingdömen, samt en liten Del af ett sådant. De hela Jurisdictionerne äro: Österbotns Norra, inbegripande hela Uleå Härad samt Sikajoki, Salo och Pyhäjoki Pastorater i Salo Härad: Kajana hvartil hör Kajana Härad: Kemi som utgöres af Kemi Härad: Delen af

en Jurisdiction består af Kalajoki Pastorat som hörer til Wasa Läns norra Häradshöfdingdöme.

e. Militäriska Författningen.

Ut af Krigsfolk underhållas: Af Öster-		
botns Infanteri-Regimente	—	475 Man
Kajana Jägare-Bataljon	—	353
Kajana Enrollerings Manskap		345
Summa		1173

f. Bärags Inrättningen.

Uti Ulåborgs Län finnas ännu intet Bäragsbruk eller något Järnbruk.

g. Allmän Överfigt.

Uti Länet finnas 3 Städer och 52 Soknar, hvaraf 17 äro Moderkyrkor, utgörande ävenså många Pastorater, samt 35 Annexer. Dessa Soknar innehålla 1544.4 Mantal, hvaraf 1011.2 äro Skatte 531.2 Krono, och 2 Frälse.

Följande Tabell visar Fögderierna, Pastoraten och Soknarne i Höfdingdömet, Mantalen samt Folkmängden för År 1805.

Tabell

Tabell öfver ULÅBORGS Län.

I. ULEÅ Fögderi		Ov. Mil	Mantal	Folk- mängd.
1	ULÅBORG *	—	—	3345
2	ULEÅ Sockn *	—	—	1338
3	<i>Oulufalo</i>	—	—	648
S:a Pastoratet		3.7	64.2	5331
4	IJÄ —	—	—	1915
5	<i>Kuivaniemi</i> —	—	—	465
6	<i>Haukipudas</i> —	—	—	1971
7	<i>Neder-Kiminki</i> —	—	—	739
8	<i>Över-Kiminki</i> —	—	—	928
S:a Pastoratet		27.—	121.8	6018
9	MUHOS *	—	—	2643
10	<i>Utajärvi</i> —	—	—	1725
S:a Pastoratet		25.—	105.9	4368
11	LIMINGO —	—	—	2060
12	<i>Lumijoki</i> —	—	—	1827
13	<i>Törnävä</i> —	—	—	2254
14	<i>Temmes</i> —	—	—	769
15	<i>Kempelä</i> —	—	—	642
S:a Pastoratet		15.—	203.3	7552
16	KARLÖ	1.3	26.6	1129
S:a Fögderiet		72.—	521.8	24498

2. SALO Fögderi.

1	KALAJOKI	—	—	3137
2	Alawieska	—	—	1270
3	Tliwieska	—	—	1928
4	Pidisjärwi	—	—	1587
5	Hapajärwi	—	—	1372
6	Reisjärwi	—	—	902
7	Siewi	—	—	1364
8	Rautio	—	—	545

S:a Pastoratet 34... 173.6 12105

9	PYHÄJOKI	—	—	2531
10	Merijärwi	—	—	839
11	Oulais	—	—	1769
12	Hapajärwi	—	—	2380
13	Kärsämäki	—	—	892
14	Pyhdjärwi	—	—	2222

S:a Pastoratet 38... 212.5 10633

15	BRAHESTAD *	—	—	1169
16	SALO *	—	—	2287
17	Wihandi	—	—	1465

S:a Pastoratet 11... 70.3 4921

18	SIKAJOKI	—	—	1103
19	Rewolax	—	—	775
20	Pawola	—	—	2005
21	Frantila	—	—	1780

22	<i>Pulkila</i>	—	—	2054
23	<i>Pippola</i>	—	—	1279
S:a Pastoratet				33.— 193.4 8996
S:a Fögderiet				116.— 649.8 36655

3. KAJANA Fögderi.

1	<i>PALDAMO</i>	—	—	1817
2	<i>Kajana Stad</i>	—	—	313
3	<i>Kajana Landsförfamling</i>	—	—	1051
4	<i>Säresniemi</i>	—	—	1482
S:a Pastoratet				36.— 50.4 4663
5	<i>SOTKAMO</i>	—	—	3530
6	<i>Kuhmoniemi</i>	—	—	3135
S:a Pastoratet				96.— 65.9 6675
7	<i>HYRYNSALMI</i>	—	—	2084
8	<i>Suomusalmi</i>	—	—	2519
9	<i>Puolango</i>	—	—	1915
S:a Pastoratet				72.— 54.7 6558
S:a Fögderiet				204.— 171.— 17896

4. KEMI Fögderi

1	<i>KEMI</i>	—	—	1827
2	<i>Terwola</i>	—	—	1108
3	<i>Simo</i>	—	—	714
S:a Pastoratet				52.— 82.1 3649

4	ROVANIEMI	78.—	37.—	1570
5	KEMIJÄRWI	102.—	8.6	1826
6	PUDASJÄRWI	80.—	38.1	3234
7	KUSAMO	76.—	37.—	2845
	S:a Fögderiet	388.—	202.8	13124
	Total Summa	780.—	1544.4	92173
	Tilkommer			
	SODANKYLÄ	240.—	24.9	1814
	Summa	1020	1569.3	93987

Nota. Mantalen uti Kufamo äro af År 1804. Därunder begripas jämväl de Mantal som uti Kuolajärwi Byalag äro skattlagde.

1. ULEÅ Fögderi.

Detta District är beläget midt uti Höfdingdömet. Det omgives af Havet samt de 3 öfrige Länets Fögderien. Dets Stor- är, 72 Qv. Mil. Vid Hafsvidan är Marken merendels jämn men upåt Landet är hon ojämna och bärgagtiga. Med Strömar är Landet väl vatnad. De största af dem äro *Oulujoki*, som med en Längd af 10 Mil flyter härigenom, *Ijoki*, *Kimingi-Älf*, och *Limingo-Ån* 6 Mil lång. Sjöar finnas väl i tämlig Mängd, men samtliga små. Til *Limingo* Sökn stöter en Hafsvid, kallad

lad *Kembelä Fjärden*, som är 1.6 Mil lång och 1 Mil bred.

Folkmängden stiger til 24498. Befolkningen är således 440 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 68 Tunmland på Personen.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet, samt den Öpna Jorden. År 1805.

Pastorat.	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	Öpen Jord Tunmland
<i>Ulåborgs</i>	450	940	220	950	2390
<i>Ijo</i>	430	1780	450	2650	1120
<i>Muhos</i>	780	1950	700	2750	4200
<i>Limingo</i>	1020	3500	950	7000	3300
<i>Karlö</i>	160	950	290	1920	250
Summa	2840	9020	2610	15270	11260

Fögderiet innefattar 5 Pastorater, bestående af 1 Stad och 15 Soknar, hvaraf 5 äro Moderkyrkor och 10 Annexer.

Orter.

Stad.

ULÅBORG, på Finska *Oulu* kallad. Denna är belägen på en torr Sandgrund, uppå et Näs vid Oulujokis Utlopp i Havet, under 65 Grad. 2 Min. Föhhögd, 126.5 Mil från Stockholm norra Vägen, 73 Mil från

från Åbo, och 37 Mil från Wafa. Läget är vackert, emedan Strömen genom 4 Grenar mellan 3 Öar och fasta Landet här störtar sig ut i Havet, Staden är til större Delen regulär, med raka Gator som afskära hvarandra i räta Vinklar, endast sydöstra Delen har Gator som gå på Snedden. Han håller i Längd 1500 Alnar, i Bredd 800, och i Vidd 68 Tunmland. Gator och Gränder äro 17 til Antalet, däraf 5 gå efter Längden af Staden, och de öfrige dels på Tväran, dels på Sned. Midt genom Staden löper en liten Bäck. Gårdarne äro til Antalet 350, i allmänhet välbygda och däribland äro 2 förfedde med Stenhus. Tullarne äro 4. Af Byggningar märkas: Kyrkan, hvilken är en prydlig Korskyrka.

Staden är Säte för Länets Höfdinge, 1 Trivial-Skola, 1 Provincial-Medicus, och 1 Stads-Fysicus, samt är förfedd med et Apotek. Magistraten består af 1 Borgmästare, med 6 Rådmän.

År 1805 steg Folkmängden til 3345, däraf 1535 voro Mankön och 1810 Qvinkön.

Inbyggarne nära sig af Handel och Sjöfart, Handtvärk, Jordbruk och Fiske.

Bland Inrättningar och Fabriks-Anstalter finnes här 1 Arbets- och Fattighus, 1 Krono-Bränneri, 2 Vågar, 1 Uplags-Magasin,

gafin, 1 Sjömans Hus, 3 Beckbruk, 1 Tjätgård, 2 Sågvärk, 2 Mjölqvarnar, 1 Tobaks-Fabrik och 3 Färgeri-Värk.

Hamnen är belägen 0.25 Mil i norr om Staden, uti Toppila Sund, som på sina Ställen är 5 til 7 Fannar djupt; men en Sandbank som småningom blivit sammanförd utanför Hamnen hindrar nu at Fartygen icke kunna lastade dit inlöpa, utan måste ligga och utlastas ute på öppna Redden.

Staden njuter Stapelfrihet, samt idkar en betydlig Handel så väl utrikes som inrikes och är näst Åbo den viktigaste i Finland. Stadens förnämsta Rörelse består i Skeppsbyggnad, samt Handel med Tjära och Beck, som til en stor Del förädlas på Handelsmännens egne vid Staden anlagde Beckbruk, Smör, Talg, Lax som fångas uti Uleå, Ijo och Kemi Älver, saltad och Torrfisk, Skinnvaror och Säd. Ulåborg är Medelpunkten för omkring 20 vidsträckt Pastoraters Varor och Behover, ifrån Kemi och Sotkamo intil Libelits och Karelen. Ulåborgs Handelsmän resa årligen til Marknaderne i Kemi och Ijo uti Augusti månad, i Kajana uti September och Januari, jämväl somlige om Vintern til Marknaderne i Sawolax och Karelen. Hella Sommaren, i synnerhet mot Hösten inkom-

komma Varor, dels nedför Oulujoki, dels Landvägen från Soknarne i Sawolax, och om Vintern kan man man räkna til 200 Slädarom Dagen från Paldamo, Idenfalmi och flere Soknar, lastade med Säd, Talg, Smör och andra slags Varor. Genom Oulujoki, ehuru Vattufallet i Niskafors är brant, nedföres Tjära, 27 til 30000 Tunnor årligen; Beck 3500 Tunnor; Smör från Uleå och Muhos Soknar samt Kajana Fögderi, 25 til 30000 Lispund; Talg, 6 til 7000 Lispund; Lax som fångas i Ule- Ijo- och Kemi-Älvar, omkring 2000 Tunnor; torra Gäddor 3 til 4000 Lispund; Sik och Strömming 2 til 300 Tunnor; Bräder 5 til 600 Tolfter, jämväl Stockar til Sågarne och Bränsle til Bränneriet. Af inkommande Varor stiger Saltet til 8 à 9000 Tunnor årligen. Af andra Varor införes Järn, Hampa, Kramvaror, Kryddvaror, Vin, Tobak, Säd, m. m. hvilka Varor til en stor Del förnyttas på Marknaderne uti Ijo, Kemi och Kajana, samt uti Kuopio Län. Den mästa Handelen sker på Stockholm, 2 à 3 Resor om Året, och Resten dels på Medelhavet efter Salt, dels på Frakter uti de sydligare Europäiska Länderne.

År 1805 ägde Staden 23 Fartyg, alla bygde på Cravel, hvaraf 3 större och 2 Galeaser afgådt til utrikes Orter vid Öster-

Österfjön, 9 til Inrikes Orter för Stadens Räkning, och 9 blivit befraktade från andra Inrikes Orter. Samma år hemkommo från Utrikes Orter 4 Skepp. År 1804 blevo 4 större och smärre Skepp bygde på Stadens Skeppswarf och 3 på et Skeppswarf som Staden äger uti Ijo Sökn.

Utländska Tullen stiger årligen til omkring 5000 Riksdaler. År 1805 utgjorde Landtulls-Uppbörden 3190 Riksdaler. Marknad hålles årligen den 24 Augusti som påstår i flere Dygn.

Ingen Fabrik finnes i Staden utom i Tobaks-Fabrik, som likväl ej varit i Gång sedan år 1786.

År 1805 vistades i Staden 12 Präster och Lärare, 31 Civile Ämbets- och Tjänstemän, 53 Handelsmän, 51 Handels-Betjänter, 2 Vinskänkar, 3 Krögare, 9 Skeppare 157 Sjömän, samt 67 Mästare med 30 Gefeller och 16 Läringar uti 30 färskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	2	Gördelmakare	2
Bokbindare	2	Hattmakare	4
Bundtmakare	1	Hofflagare	1
Byggmästare	1	Kardmakare	1
Färgare	3	Klensmeder	3
Garvare	2	Kniffmed	1
Glasmästare	1	Kopparslagare	2
Guldmeder	2	Målare	1

Perukmakare

Perukmakare	1	Snörmakare	1
Repflagare	4	Socketbagare	1
Sadelmakare	2	Svarvare	3
Skoflikare	3	Sämikmakare	1
Skomakare	6	Tenngjutare	1
Skräddare	7	Urmakare	2
Slagtare	3	Härtill komma	
Snickare	3	Murdrängar	6

Staden är förbunden at i Krigstider anskaffa 21 Båtsmän.

Eränneriet är beläget på en Holme vid Älvens Ulopp i Havet.

År 1805 underhöllos i Staden 170 Hästar, 280 Kor, 10 Ungnöt och 90 Får.

På en Holme nära Staden har fordom legat et befäst Slott, som egenteligen kallas Ulåborg och numera är nedrivit. Vid Staden finnes ock en Hälsobrunn försedd med Brunshus. Begravnings-platsen är belägen utom Staden.

Staden äger 5.6 Mantal donerad Jord, utgörande 9745 Tunmland, hvaraf 680 Tunmland äro uptagne til Åker, 1304 til Äng, och det öfriga är Utmark och Skog hvilken börjar bliva nog uibuggen, även som Mulbetet är svagt. Härtill räknas jämväl 9 à 10 Holmar belägna dels i Älfmynnet, dels uti Havet, hvilka nyttjas til Skeppswarf, Sjötulls Plats, Beckbruk, Lax-Härbergen, Magasins-Platser, m. m. Dels-

utom har man i sednare Tider inköpt et Skattehemman *Toppila* benämndt, om 0.25 Mantal. På östra Stranden vid Hamnen uti *Toppila Sund* är inrättad en *Tjärgård*, dit all *Tjäran* af *Säljaren* införes och där tullas, vräkes, förvaras och utlastas.

Soknar.

I. ULEÅ.

Detta Pastorat är beläget vid Havet omkring Staden *Ulåborg*, samt omgives för öfrigt af *Ijo*, *Muhos* och *Limingo* Pastorater. Dets Storlek är 3.7 *Qvadrat Mil*. Landet utgöres til större Delen utaf en *Dal* omkring *Ule-Älf*, uti hvilken *Sokneboerne* idka *Laxfiske* gemenfamt med *Muhos*, samt giva i årligt *Arrende* 35 *Tunnor Lax*. *Folkmängden*, utom *Stadens*, stiger til 1986. *Befolkningen* är således 537 *Människjor* på *Qvadrat-Milen*; det gör 43 *Tunnland* på *Personen*. Pastoratet innefattar 4 *Förfamlingar*: Staden *Ulåborg* samt 2 *Soknar*: *Uleå Moder-Förfamling* och *Oulufalo Annex*. *Moder-Förfamlingen* nyttjar *Stadens Kyrka*. *Annexens Kyrka* ligger på en ansenlig *Halfö*, som fordom varit en *Ö*, men genom *Upländning* sammanväxt med *Fasta Landet*, 0.8 *Mil* från *Staden*.

2. LIMINGO.

Detta Pastorat är det sydligaste i Fögderiet. Det omgives af Uleå, Muhos och Sikajoki Pastorater samt Havet. Dess Storlek är 15 Qv. Mil. Landet består til större Delen utaf en Dal omkring Limingo-Ån. Vid Havet är Marken jämn och har ymnig Gräsväxt. Mellan Limingo och Kembelä Kyrkor samt jämte *Kembelä Viken* finnes en Äng af ovanlig Storlek, sträckande sig över 1 Mil i Längd; hvadan ock Finnarne om denna Äng hava et Ordspråk, som förrut är anført vid Storkyro. Den samma förökas sländigt genom Uplandning af förenämde Hafsvisk.

Folkmängden stiger til 7552. Befolkningen är således 503 Människjor på Qv. Milen; det gör 46 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 5 Soknar: *Limingo*, Moder-Församling, samt *Lumijoki*, *Kembelä*, *Törnävä* och *Temmes* Annexer. De 3 förre ligga vid Havet och de 2 sednare up i Landet. Afståndet från Moderkyrkan til Lumijoki är 1.3, til Kembelä 1.2, til Törnävä 1.3, och til Temmes 2 Mil.

3. KARLÖ.

Detta Pastorat ligger i Havet utanför Limingo och Uleå Pastorater, 1 Mil från

fasta Landet. Dess Storlek är 1.3 Qv. Mil. Det utgör en enda Sockn, som består af en stor Ö, Karlö, på Finska *Hailuoto* kallad, om 1.1 Qvadr. Mil, samt af 2 smärre Öar på östra Sidan därom belägna. Folkmängden stiger til 1129. Befolkningen är således 868 Människjor på Qv. Milen; det gör 26 Tunmland på Personen. Kyrkan ligger midt på Ön, 3.3 Mil från Ulåborg. Här idkas et fördelagtigt Skäl- och Strömmings-Fiske. *Maraniemi*, är en Kännings-Båk på Ön belägen. *Hypå* Sandås tjänar ock til Landkänning för Sjöfarande.

4 MUHOS.

Detta Pastorat ligger i öster om Limingo och Uleå, samt omgives för öfrigt af Ijo, Pudasjärwi, Hyrynsalmi och Paldamo Pastorater. Dess Storlek är 25 Qvadr. Mil. Största Delen af Pastoratet utgör en Dal omkring Älven *Oulojoki*. En anseelig Del ligger omkring öfra Delen af *Kiminki-Ån*.

Folkmängden stiger til 4368. Befolkningen är således 175 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 132 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 2 Socknar: *Muhos*, Moder-Församling, och *Utajärwi* Annex.
Bäg.

Bägge Kyrkorne ligga vid stora Älven 2 Mil från hvarandra. Moderkyrkan är belägen 3 Mil från Staden.

5. Ijo.

Detta Pastorat är det nordligaste i Fögderiet. Det omgives af Havet, samt Ke-mi, Pudasjärwi, Muhos och Uleå Soknar. Dets Storlek är 27 Qv. Mil. 4 Strömar rinna genom detta Land ut i Havet. Norra Delen ligger omkring 2 små Åar, den Medlersta Delen omkring Älven *Ijoki* och den födra Delen omkring *Kimingi-Ån*.

Folkmängden stiger til 6018. Befolkningen är således 223 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 104 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 5 Soknar: *Ijo*, Moder-Församling, samt *Haukipudas*, *Kuiwaniemi*, *Neder-Kiminki* och *Över-Kiminki* Annexer. Afståndet från Moderkyrkan til *Haukipudas* är 1.4, til *Kuiwaniemi* 3, til *Nederkiminki* 2.7, til *Överkiminki* 4.6 Mil. Vid Moderkyrkan hålles årligen Marknad d. 8 Augusti. Märkelig Ort är:

Nyby, et finbladigt Sägverk, med 2 Rammar, och 1 Mjölqvarn, beläget vid Havet uti *Olhawa By*, 2 Mil från *Ijo*, och 1 Mil från *Kuiwaniemi*. Här har tilföre varit

D d 3

anlagt

anlagt et Glasbruk, men det är nuinera nedlagt, och Arbetarne kringspredde til andra Orter.

2. SALO Fögderi.

Detta District är det sydligaste i Länet. Det omgives af Uleå och Kajana Fögderien, Kuopio och Wasa Höfdingdömen samt Havet. Dess Storlek är 116 Qvadr. Mil. Landet består förnämligast utaf 3 stora Dalar omkring Strömarne *Kalajoki*, *Pyhäjoki* och *Sikajoki*, hvilka alla här vid Landryggen hava sina Ursprung, och til deras hela Längd flyta härigenom. Uti Kalajoki faller *Wääräjoki*. De största Siöar äro *Pyhäjärwi*, *Lamujärwi* och *Kalajanjärwi*. Nedra Delen af Landet som gränfar til Havet är tämeligen jämn, men ju längre det vetter up mot Landhögden ju ojämnare och bärgagtigare blir Marken. Folkmängden stiger til 36655. Befolkningen är således 316 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 73 Tunnländ på Personen.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet, samt den öppna Jorden. År 1805.

Pastorat	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	Öpen Jord Tunnl.
<i>Kalajoki</i>	2505	3415	1170	5420	5500
<i>Pyhäjoki</i>	1840	5430	1180	4770	4870

Bra-

Brahestads	430	1745	300	2120	810
& Salo					
Sikajoki	1215	2700	1100	3200	1920
Summa	5990	13390	3750	15510	11570

Fögderiet innefattar 4 Pastorater, bestående af en Stad och 22 Soknar, hvaraf 4 äro Moderkyrkor och 18 Annexer.

Orter.

Stad.

BRAHESTAD. Denna är belägen på et Näs vid Ändan af en Hafs vik, som formeras af 2 Halföar, 69 Mil från Åbo, 30 Mil från Wafa, och 8.5 Mil från Ulåborg. Staden är regulär med räta Gator, som afskära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 960 Alnar, i Bredd 750, och Vidd 50 Tunmland; men uti denna Vidd befinnes vid pass 18 Tunnlands Mark, som icke är bebyggd. Gatorne äro ej flere än 8, hvaraf 4 gå efter Längden af Staden och de öfrige på Bredden. Quarteren äro 9 til Antalet. Tomterne äro 124. Kyrkan ligger i öfra Delen af Staden, och är icke märkvärdig.

År 1805 fteg Folkmängden til 1169, hvaraf 552 voro Mankön och 617 Qvinkön. År 1790 var Folkmängden 763.

Inbyggarna nära sig af Handel, Sjöfart och Handtvärk, Fiske och något Jordbruk.

Staden njuter Stapelfrihet. De betydligaste Export-Varorne äro Tjära til vid pås 14000 Tunnor årligen, Beck, Bräder och Plankor, Smör 10000 Lispund, Talg 1600 Lispund, oberedda Hudar och Skinn, något Lax och annan Fisk. De 4 förstnämde Artiklarna fändas mästadelen til utrikes Orter, men Victualie Varorne til Stockholm. Utifrån hämtas förnämligast Salt. Staden bör däraf hava i årligt Förråd 1800 Tunnor. De öfrige Importerne äro Kramvaror, Kryddvaror, Järn- och Järnsmide, m. m. År 1805 ägde Staden 9 Stycken större och smärre Fartyg, alla bygda på Cravel, om 747 tunga Lästers Drägt, af hvilka Fartyg 5 til 6 årligen besöka utländska Hamnar. De öfrige fara til Stockholm. År 1805 steg Landtulls-Upbörden til 1076 Riksdaler.

Af publika Anstalter finnes i Skola och i Apotek.

Hamnen har tilförene varit god, men är nu upgrundad, så at endast halflastade Skepp kunna segla därintil, men tungt lastade Skepp ankra 0.2 til 0.3 Mil från Last.

Lastbryggan, längre ut vid Inloppet til Hamnen.

År 1805 vistades i Staden 1 Präst, 9 civile Tjänstemän, 27 Handelsmän, 24 Handels-Betjänter, 5 Skeppare, 63 Sjömän, samt 30 Mästare med 6 Geeller uti 15 färskildta Handtyärk, nämligen:

Bagare	1	Repflagare	2
Färgare	2	Skomakare	4
Gelbgjutare	1	Skräddare	3
Guldfmeder	2	Slagtare	1
Hattmakare	2	Snickare	2
Klenfmeder	2	Tunnbindare	1
Kopparslagare	3	Urmakare	1
Mur:nästare	1		

Buldansväveri idkas til eget Husbehof.

Samma År underhöllos i Staden 80 Hästar 230 Kor, 8 Ungnöt och 44 Får.

Invid Staden befinnes et Beckkokeri och et Tjärmagasin.

Et annat Beckkokeri samt et finbladigt Sägvärk äger Staden vid Pyhäjoki Älf. Där har han ock en Lastage-Plats, så väl som vid Kalajoki.

Staden äger ej mera Mark til sit Område än som hörer til 1,8 Mantal. Den öppna Jorden utgör 80 Tunmland.

Soknar.

I. KALAJOKI.

Detta Pastorat är det sydligaste i Fögderiet. Det omgives af Pyhäjoki, Wita-lari, och Lohto, samt Havet. Dets Storlek är 34 Qv. Mil. Landet utgöres af 2 Dalar omkring *Kalajoki-Älfs* bägge Grenar, *Isojoki* och *Wääräjoki* kallade. Det sträcker sig från Havet ända up til Landryggen, 10 Mil i Längd.

Folkmängden stiger til 12105. Befolkningen är således 386 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 60 Tunmland på Personen.

Detta Pastoratet består af 8 Soknar: *Kalajo-ki* Moder-Församling, samt *Alawieska*, *Yliwieska*, *Pidisjärwi*, *Hapajärwi*, *Reisjärwi*, *Rautio* och *Siewi* Annexer. De 6 förre äro belägne vid *Isojoki* och de 2 sednare vid *Wääräjoki*. Afståndet från Moderkyrkan til *Alawieska* är 2, til *Yliwieska* 3.2, til *Pidisjärwi* 5.8, til *Hapajärwi* 8, til *Reisjärwi* 8, til *Rautio* 2.3, och til *Siewi* 4 Mil.

Kallankari, är et Fiskeläge beläget på et Skär i Havet, 1.6 Mil från Fasta Landet. Här idkas Strömmings-Fiske af *Kalajoki*, *Pyhäjärwi* och *Lohto* Soknemän.

2. PYHÄJOKI.

Detta Pastorat ligger i norr om Kalajoki, samt omgives för öfrigt af Havet, samt Salo, Sikajoki, Idenfalmi och Witarari. Dets Storlek är 38 Qv. Mil. Landet utgör en stor Dal omkring Älven *Pyhäjoki*, sträckande sig från Havet ända up til Landryggen 13.5 Mil i Längd. Den största Sjön är *Pyhäjärwi*, därefter *Parkimajärwi* om 0.15 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 10633. Befolkningen är således 280 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 74 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 6 Soknar: *Pyhäjoki* Moder-Församling, samt *Merijärwi*, *Oulais*, *Hapajärwi*, *Kärsämäki* och *Pyhäjärwi* Annexer, samteligen belägna vid Älven, åvanför hvandra. Moderkyrkan ligger nära Havet. Afståndet från henne til *Merijärwi* är 2.2, til *Oulais* 3.3, til *Hapajärwi* 6, til *Kärsämäki* 8.4, til *Pyhäjärwi* 11.4 Mil.

3. SALO.

Detta Pastorat ligger i norr om *Pyhäjoki* samt omgives för öfrigt af Havet och *Sikajoki*. Dets Storlek är 11 Quadr. Mil. Läget är omkring några små Åar.

Folk-

Folkmängden, Brahestads undantagen, stiger 3752. Befolkningen är således 341 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 68 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 1 Stad: *Brahestad*, samt 2 Soknar: *Salo* Moder-Församling och *Wihandi* Annex. Moderkyrkan ligger nära Staden vid Havet. Afståndet därifrån til Wihandi är 3 Mil.

4. SIIKAJOKI.

Detta Pastorat ligger i norr om Salo samt omgives för öfrigt af Havet, Limingo, Paldamo, Idensalmi och Pyhäjoki. Dess Storlek är 33 Qv. Mil. Landet formerar en stor Dal omkring Älven *Sikajoki*, samt sträcker sig från Havet up til Landryggen 12.5 Mil. Den största Sjön är *Lamujärwi*.

Folkmängden stiger til 8996. Befolkningen är således 272 Människjor på Qv. Milen; det gör 85 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 6 Soknar: *Sikajoki* Moder-Församling, samt *Rewolax*, *Pawola*, *Frantsila*, *Pulkila*, *Pippola* Annexer, samt eligen belägne vid Älven ävanför hvarandra. Moderkyrkan ligger vid Havet. Afståndet från henne til Rewolax är 1.8, til Pawola 3.3, til Frantsila 5.2, til Pulkila 8, til Pippola 9 Mil.

3. KAJANA Fögderi.

Detta District utgör sydöstra Delen af Länets. Det omgives af de 3 öfrige Fögderien i Länets, samt Ryfsland och Kuopio Län. Det är nästan lika bredt som långt. Det håller i Längd från Nordnord-öst til sydfydväst 20, och i Bredd från väster til öster 19.5 Mil. Uti Vidd håller det 204 Qv. Mil.

Landryggen omgiver Landet i öster, söder och sydväst, samt skiljer det samma från Ryfsland och Karelen; men emot Sawolax-Sidan går Gränsen litet över Åfen. Samteliga Wattudragen flyta från denna Ås åt Botniska Havet. De flästa och största genom Oulujoki, och några få genom smärre Strömar. Uti den lilla Delen af Landet som ligger söder om Åfen rinna Watnen åt Wuoxen.

Landet utgöres til sin största Del utaf 2 stora Dalar omkring *Oulujokis* bägge Grenar, hvaraf den vänstra som flyter genom Sotkamo är Huvudströmen, och den högra benämnd *Kiehimenjoki*, som rinner genom Hyrynsalmi, är en Biström. Bägge Strömarne mötas uti Oulujärwi.

Marken består af många dels höga dels långsträckta Bäckar, Backar och Sandåsar; men är eljes merändels slät och jämn,
med

med vidsträckt och flacka Sandhedar genombruten.

Af höga Berg märkas *Iiwara*, och 8 andra som vid Länets Beskrifning i allmänhet äro anförde såsom liggande i Hyrynfallmi Pastorat, samt *Wuokatti* och *Talwiwara* i Sotkamo.

Med Wattudrag och Sjöar är Landet överflödigt föräddt; de intaga en god Fjärdedel af Landets areala Vidd. De störste Strömarne äro *Oulujoki* och dess stora Gren *Kiehimenjoki*. Af de öfrige Strömarne når ingen 6 Mil i Längd.

De största Sjöar äro följande: *Oulujärwi*, *Kiandojärwi*, *Lenduajärwi*, *Nuasjärwi*, *Ondojärwi*, *Änetti*, *Kumasjärwi*, *Parwajärwi*, *Lendiwa*, *Pirtijärwi*, *Lammasjärwi*, *Ivandira* och *Wuokijärwi*. Samtelige dessa Sjöars Storlek är förrut anförd.

Jordmånen är här långt svagare än uti de Trakter som ligga vid Hafsidan. Svartmyllan är fällsyntare, men Mojord och Gäslera mäst rådande. Åkerbruket är således icke ymnigt och Sädesfångsten hämtas til största Delen af Swedjebruk. Ängarne äro merändels fidlända, men någorlunda bördiga, och Boskapskötseln icke högt driven. De stora Hedarne äro försedde med god Timmerkog. Några Källor

Källor hålla röd Ochra och Victriol. Äkta Pärlor finnas i somliga Strömar.

Folkmängden stiger til 17896. Befolkningen är således 88 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 263 Tunmland på Personen.

Almogens Näringsfång är väl huvudsakeligen Boskapskötsel, dock är Åkerbruket, där det rätteligen idkas, någorlunda lönande. Lin- och Humle-Plantering idkas i ringa Mängd. Hampa och Rovor fås ymnigare; men Wete, merändels Sommarvete och Ärtor; ävenfom Kål- och Kryddgårdar finnas endast hos Stånds-Perfoner.

Bland Landtmannens förnämsta Näringsmedel äro Tjåru-Tilvårkning, Vildbråds och Skogsfogels Fångande samt et indrågtig Fiskeri. Muiku eller Siklöja fås ofta i myckenhet.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet; samt den öppna Jorden. År 1805.

Pastorat	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	Öpen Jord Tunmland
<i>Paldamo</i>	540	1440	570	1680	3040
<i>Sotkamo</i>	800	1400	550	2900	4000
<i>Hyrnyfalmi</i>	710	4790	1690	7580	2200
Summa	2550	4790	1690	7580	9240

De Waror som Inbyggarna utföra utföre Älven ned til Ulåborg äro mycket betydliga i synnerhet af Tjåra. Desse Waror föras på stora Båtar, men vid svåra Wattufall aflastas de och köras Landvägen, til des åter Båtfarten blir practikabel.

I nordligaste Delen af Landet umgås Inbyggarna med Renars skötsel såsom Lapparne. Landets äldsta Inbyggare hava ofelbart varit Lappar, hvilket de många efter dem bibehållne Namn ännu intyga; jämte Ortens Näringsfätt med Renskötsel, samt annat som til en Del liknar Lapparnes. Men des nuvarande Almoge härstammar från Sawolax och Karelen; de likna dessa Landskapens Åboer i Slägt och Tilnamn, Mundart och Klädedrägt. Någre torde hava hitkommit från det nästgränsfande Landskapet Österbotn.

Climatet är i allmänhet hälsofamt, ehuru nog kallt, och Inbyggarna hinna ofta til hög ålder.

Fögderiet innefattar 3 Pastorater, bestående ef en Stad och 8 Soknar, hvaraf 3 äro Moderkyrkor och 5 Annexer.

Orter.

Stad.

KAJANA. Denna är belägen uti Paldamo Sokn, vid Älven Oulujoki, som här är

är 180 til 200 Alnar bred, 0.6 Mil åvan-
om dets Utlopp i Oulujärwi, 17 Mil från
Ulåborg. Staden är tämeligen regulär;
håller i Längd 800 Alnar, i Bredd 600,
och i Vidd 48 Tunmland; men utaf denna
Vidd intaga de bebygda Tomterne en-
dast 20 Tunmland, och den öfriga Mar-
ken består af Kryddgårdar, Åker och Äng.
Gatorne äro ej flere än 6, hvaraf 3 gå ef-
ter Stadens Längd och de andre på Bred-
den. Qvarteren äro 12 och Gårdstomter-
ne 65 til Antalet.

År 1805 steg Folkmängden til 313,
hvaraf 161 voro Mankön och 152 Qvinkön.

I Staden är en publik Skola. Mån-
ge Gårdsbyggnader bestå ännu i Pörten.
Midt uti Strömen är belägen en liten Hol-
me, hvarest fordom befunnits et befäst
Slott, kalladt *Kajaneborg*, som numera bli-
vit af Ryffarne til största Delen förstört,
så at endast 4 underjordiska Rum äro kvar.

Stadens ständiga Handel är ringa.
Här finnes til Salu endast hos 2 Handels-
män Salt, Tobak, och Kryddvaror; men
Marknads Handelen är anseelig, och be-
fökes af Köpmän från Österbotniska Stä-
derne, och de närmaste Landskapens Invä-
nare, samt även af Ryffar från Kola, Olo-
nets och Archangelsk. Här hålles årligen
Marknad i Februari och Augusti; den stör-

sta Handelen sker vid den första om Vintertiden, då Svenska Handelsmän medföra Tobak, Kramvaror, Kryddvaror, och andra behöfliga Waror; Almogen från Sawolax och Karelen har med sig Skinnvaror, Gråvärk, Smör, Talg, Lin, Hampa. En hop Ryska Waror förfäljas och då eller ock förbytas.

Inbyggarne nära sig mästdelen af Åker och Ångskötsel, samt Dagsvärken. År 1805 steg Tull-Upböörden til 120 Riksdaler.

Förenämde År funnos i Staden 1 Präst och Lärare, 3 civile Tjänstemän, 1 Handelsman, samt 10 Mästare uti 8 färskildta Handtvärk, nämligen:

Färgare	1	Murmästare	1
Garvare	1	Skomakare	2
Hattmakare	1	Skräddare	2
Klenfmed	1	Härtil komma	
Kniffmed	1	Formän	6

Stadens öppna Jord utgör 140 Tunmland. I Staden underhållas 40 Hästar, 110 Kor, 30 Ungnöt, och 90 Får.

Soknar

1. PALDAMO.

Detta Pastorat utgör västra Delen af Fögderiet. Det omgives af Sikajoki, Mu-
hos,

hos, Hyrynsalmi, Sotkamo och Idensalmi. Dets Storlek är 36 Qv. Mil. Det utgör til största Delen en vidsträckt Dal omkring Sjön *Oulujärwi* samt Älven *Oulujoki* som löper därigenom.

Folkmängden, Kajana Stad inbegripenn, stiger til 4663. Befolkningen är således 130 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 178 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 1 Stad: *Kajana*, samt 3 Soknar: *Paldamo*, Moder-Församling samt *Kajana* Sokn och *Säresmiemi* Annexer. *Paldamo* Kyrka ligger vid en stor Vik af *Oulujärwi*, 0.8 Mil från Staden. *Säresmiemi* kyrka är belägen på et Näs vid *Niskanfelkä*, som är nedersta Delen af *Oulujärwi*. Afståndet mellan denna och Moderkyrkan är 4.5 Mil. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

a. *Kajana* Stad, förrut beskriven.

b. *Mattamansalo*, en Ö belägen i *Oulujärwi*, mellan dets bägge Fjärdar *Ärjansfelkä* och *Niskanfelkä*, är en af de största Öar som i Swerges Insjöar finnas. Hon håller i Vidd 0.7 Qvadr. Mil, eller 16200 Tunmland. På Ön finnas 27 små Insjöar. Hon bebos af 10 Hemman och 4 Torp.

2. SOTKAMO.

Detta Pastorat utgör sydöstra Delen af Fögderiet. Det omgives af Paldamo, Hyrynsalmi, Ryfsland och Kuopio Län. Dets Storlek är 96 Qv. Mil. Landet utgör en vidlyftig Dal omkring översta Delen af *Oulujoki*. Med Sjöar en Landet rikeligen förfedt. De största af dem äro *Nuasjärwi*, *Pirtijärwi*, *Kumasjärwi*, *Ondojärwi*, *Lammasjärwi*, *Lenduajärwi*, *Ivaudira*, *Lendiva* och *Änetti*, samteligen uti Oulujokis Wattudrag. Af höga Berg märkes *Wuokatti*, liggande 1 Mil från Sotkamo Kyrka.

Folkmängden stiger til 6675. Befolkningen är således 70 Människjor på Qv. Milen; det gör 370 Tunmland på Personer.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Sotkamo* Moder Församling, och *Kuhmoniemi* Annex. Den förra Kyrkan ligger vid *Pirtijärwi* och den sednare vid *Lammasjärwi*. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 5.5 Mil.

3. HYRYNSALMI.

Detta Pastorat utgör norra Delen af Fögderiet. Det omgives af Paldamo, Muhos, Pudasjärwi, Kufamo, Ryfsland och Sotkamo. Dets Storlek är 72 Quadrat-Mil. Landet utgör en vidsträckt Dal omkring

Älven

Älven *Kiehimenjoki* som är högra Grenen af *Oulujoki*. De största Sjöar äro *Kiandojärwi*, *Parvajärwi*, *Wuokijärwi* och *Ristijärwi*. Åtskilliga höga Bärg finnas i Landet. De störste af dem äro nämde vid Länets allmänna Beskrifning.

Folkmängden stiger til 6558. Befolkningen är således 91 Människjor på Qv. Milen; det gör 254 Tunmland på Personen.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Hyrynsalmi* Moder Församling, samt *Suomusalmi* och *Puolango* Annexer. De bägge förre äro belägna vid *Kiehimenjoki*, och den sistta vid et Wattudrag, som löper åt *Kiminki-Älf*. Afståndet från Moderkyrkan til *Suomusalmi* är 3.6 Mil, til *Puolango* 6.2 Mil. Af Orter märkes: *Kiando* By, belägen i *Suomusalmi* Sokn, emedan Inbyggarne idka Renkötsel och nyttja Renar til fina Körflor.

4. KEMI Fögderi.

Detta District utgör norra Delen af Länet. Det omgives af *Wästerbotn*, *Lappland*, *Ryfsland*, *Kajana* och *Kemi Fögderien* samt *Havet*. Dets Storlek är 388 Qv. Mil. Den lilla Delen af Landet som ligger vid *Havet* har tämeligen bördig Mark,

men ju högre up i Landet ju magrare blir Jordmänen. För öfrigt är Landet upfyldt af Sjöar, Träsk, Kärr, Myror, och andra pländiga Nägder. Det är ock förfedt med ansefliga Skogar. Bland Bärigen märkas: *Pyhityswara* och *Syötewara* uti Pudasjärwi Sockn, såsom ganska höga, samt *Inattiwara* i samma Sockn, som har et Koppar-Malmstrek, men af ringa Halt; *Wirwara* i Kemi Sockn. Uti samma Sockn finnas goda Kalkbärg, hvaraf Kalk brännes. De största Strömar äro *Kemmijoki*, *Ijoki*, *Simojoki* och *Kimingijoki*. Den första flyter med sin nedra Del, de bägge medlersta til hela deras Längd, och den sidsta til öfra Delen genom Fögderiet. De största Sjöar äro: *Kitkajärwi*, *Kemijärwi*, *Suolijärwi*, *Iijärwi*, *Kusamojärwi*, *Simojärwi*, *Kytämä*, *Muojärwi*, *Kyrkijärwi*, *Joukamo*, *Livojärwi*, *Kostojärwi*, *Jongujärwi*, *Suiningi*, *Irni*, *Isokerojärwi*, *Naa-manga*, *Puhosjärwi* och *Kirpisto*, hvilka samteligas Storlek är förrut anford.

Folkmängden stiger til 12124. Befolkningen är således 34 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 680 Tunnländ på Personen. Om Sodankylä Sockn lägges til Fögderiet blir dess areala Vidd 628 Qvadr. Mil; Folkmängd 14938; Befolkning 24 Människjor på Qv. Milen; som gör 973 Tunnländ på Personen.

Tabell som visar Antalet af åtskillig
flags Boskap som underhålles i Fögderiet,
samt den öppna Jorden. År 1805.

Pastorat	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	ÖpenJord Tunnl.
<i>Pudasjärwi</i>	400	1730	500	3420	1500
<i>Kemi</i>	590	2780	650	3820	1530
<i>Rovaniemi</i>	220	1450	450	1820	690
<i>Kemijärwi</i>	320	1320	230	1840	500
<i>Kufamo</i>	210	1120	510	1750	450
Summa	1740	8400	2340	12550	4760
<i>Sodankylä</i>	200	1450	410	2000	180
Summa	2940	9850	2750	14550	4940

Fögderiet innefattar 5 Pastorater be-
stående af 7 Soknar, hvaraf 5 äro Moder-
kyrkor och 2 Annexer.

Orter.

Soknar.

I. PUDASJÄRWI.

Detta Pastorat utgör födra Delen af
Fögderiet. Det omgives af Kemi, Kufa-
mo, Hyrynfalmi, Muhos och Ijo Pastora-
ter. Dets Läge är omkring öfra Delen af
Älven *Ijoki* samt dets Gränar *Livojoki* och
Siuruajoki. De största Sjöar äro *Jongujärwi*,
Koslojärwi och *Puhosjärwi*. Dets Storlek

är 80 Qv. Mil. Folkmängden stiger til 3234. Befolkningen är således 40 Människjor på Qv. Milen, det gör 578 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af en enda Sockn. Kyrkan ligger vid en liten Sjö, genom hvilken Älven Ijoki löper.

2. KEMI.

Detta Pastorat är beläget vid Havet, samt omgives för öfrigt af Wästerbotn, Rovaniemi, Pudasjärwi och Ijo Pastorater. Dess Storlek är 52 Qv. Mil. Landet består af 2 Dalar omkring Strömarne *Kemijoki* och *Simojoki*, hvilka åtskiljas genom en hög Landtrygg kallad *Kivalo*. Vid Hafsvidan är Marken tämeligen bördig, men blir allt magrare ju högre det bär upåt Landet. Bland nyttiga Mineralier finnes Sandskifer, ganska tjänlig til Byggnad, samt Kalksten, hvaraf Kalk brännes. Uti Kemi-Älf idkas et rikeligt Laxfänge, men detta har i sednaste Åren aftagit, emedan Älven bekommit nog grumligt Vatn från de up i Landet belägna Sjöar.

Folkmängden stiger til 3649. Befolkningen är således 70 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 345 Tunnländ på Personen.

Pastoratet består af 3 Socknar: *Kemi* Moder-Församling samt *Terwola* och *Simo* Anne.

Annexer. De bägge förre Soknarne innefatta den Dalen som omgiver Kemi-Älf, och den sidste den Dalen som omgiver Simo-Älf. De bägge förre Soknarnes Kyrkor ligga vid Kemi-Älf 3 Mil från hvarandra och Simo Kyrka vid Havet. Dets Afstånd från Moderkyrkan är 2.6 Mil efter Landsvägen räknadt. Kemi Kyrka är upbyggd af den ej långt därifrån befintliga Sandskifern, samt en af de prydligaste i hela Finland. Hon är belägen 11 Mil från Ulåborg och 2 Mil från Torneå, alt efter Landsvägen räknadt. På en Holme vid Älvens Utlopp hålles årligen Marknaden den 20 Augusti.

3. ROVANIEMI.

Detta Pastorat ligger i norr om Kemi, samt omgives för öfrigt af Västerbotn, Lappland, Kemijärwi och Kufamo. Dets Storlek är 78 Qv. Mil. Läget är omkring Älven *Kemmijoki* samt dets bägge stora Grepar *Ounasjoki* och *Raudanjoki*. Inom denna Sokns Råmärke befinnas uti *Kemmijoki* de 3 starka Forsar: *Pittikoski*, *Karetkoski* och *Narkauskoski*, hvaraf den medlersta är den häftigaste. Ingen Sjö af synnerlig Storlek finnes i Landet.

Folkmängden stiger til 1570. Befolkningen är således 20 Människjor på

Qvadr. Milen; det gör 1157 Tunnländ på Personen. Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan ligger vid Kemmijoki, litet nedanföre dess Förening med Ounasjoki, 9 Mil från Kemi Kyrka.

4. KEMIJÄRWI.

Detta Pastorat ligger öster om Rowanienmi samt omgives för öfrigt af Sodankylä, Ryfsland och Kufamo. Dess Storlek är 102 Qv. Mil. Dess Läge är förnämligast omkring Kemmijoki, samt dess Grenar Käsmätttejoki och Jumiskojoiki. En mindre Del där af är belägen på östra Sidan om Landtryggen, omkring Wattudrag som genom Älven Oulangajoki flyta åt Vita Havet. Landet är upfyldt af Sjöar, däraf Kitkajärwi är den största; ingen af de öfrige håller 0.5 Qv. Mil i Vidd. Pastoratet består af en enda Sokn, men är fördelt i 2 stora Byalag, *Kemijärwi* egenteligen så kalladt, och *Kuolajärwi*. Det förra är beläget omkring Sjön Kitkajärwi, och det sednare i norr därom, omkring Wattudrag som dels löpa åt Kemmijoki, dels åt Vita Havet. Det sträcker sig med en Kil ända up til Bärget *Nuortitunturi*, som utgör Gränse-Skiljnad mellan Finland, Lappland och Ryfsland, under 68 Grad. 16 Min. Polhögd.

Kemi

Kemijärwi Byalag håller i Vidd 44 Qv. Mil och Kuolajärwi 58 Qv. Mil.

Folkmängden stiger til 1826. Befolkningen är således 18 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 1286 Tunnländ på Personen.

Kuolajärwi innefattar et Tingslag bestående af 3 Byar som har samfaldt Tingsställe med Kemijärwi Byalag vid Kyrkan.

5. KUSAMO.

Detta Pastorat ligger i söder om Kemijärwi Pastorat, samt omgives för öfrigt af Ryfsland, Hyrynsalmi, Pudasjärwi, och Rowaniemi. Dess Storlek är 76 Qv. Mil. Större Delen däraf ligger på östra Sidan om Landtryggen, omkring Sjöar och Watudrag som flyta åt Vita Havet, och mindre Delen på västra Sidan om Landtryggen. Den förra Trakten håller i Vidd 44 Qv. Mil och den sednare 32 Qv. Mil. Den största Strömen är *Oulangajoki*, hvilken har sit Ursprung vid Landtryggen, flyter genom Sjöarne *Kitkajärwi* och *Parvajärwi*, 10 Mil, hvarefter han efter 16 Mils Lopp faller i Vita Havet. Dess hela Längd är således 26 Mil. Med Sjöar är Landet riketigen förfedt. De största af dem heta *Kitkajärwi*, *Iijärwi*, *Suolijärwi*, *Kusamojärwi*, *Kytä*.

Kytämä, Muojärwi, Kyrkijärwi, Joukamo, Livojärwi, Suiningi, Irni, Ijokerojärwi, Naamanga och Kirpiso.

Folkmängden stiger til 2845. Befolkningen är således 37 Människjor på Qv. Milen; det gör 624 Tunmland på Personen.

Kufamo Pastorat består af en enda Sokn. Kyrkan ligger öster om Landryggen 4 5 Mil från Ryska Gränsen.

Kufamo jämte Kuoläjärwi njuta Lappmarks Privilegier och betala för hvarje Mantal 6 Riksdaler 32 Skilling Specie. Emedan de tillsamman äro skattlagde til 37 Mantal, så betala de 246 Riksdaler 32 Skilling: Kufamo Församling utgör et Tingslag som består af följande 7 Byar: *Heikilä*, innefattande 37 Hemman, *Lämsä* 26, *Pousu* 37, *Kyrkobyn* 27, *Wasaraperä* 27, *Pafia* 22, och *Alakitka* 28 Hemman. *Kuoläjärwi* består af 3 Byar: *Tenniö* med 10, *Sallauswi* med 17 och *Käsmä* med 17 Hemman. Utgörande tillsamman 248 Hemman, hvilka bebos af 277 Grannar, samteligen Nybyggare.

Deffe bägge Orter äro jämväl befriade från Roteriug.

Kufamo Sokn skattar jämväl til Ryska Kronan, den så kallade Båge-Skatten. Hvarje Bågelag skattar 1.5 Rubel. I Kufamo äro 11.6 Bågelag. Således är Skatten

ten 17.5 Rubler. Uti denna Förfamling är en Gränstull anlagd.

Bihang til Kemi Fögderi.

SODANKYLÄ.

Denna Sokn afhandlas här utur de Skäl som äro anförde uti tredje Tomten af denna Beskrifning om Swerge Pag. 343.

Soknen omgives af Enontäkis, Enara, Ryfsland, Kuolajärwi, Kemijärwi, Rowaniemi och Övertorneå. Hon skiljes från Enara genom en Del af *Maanselkä Å/en*, hvilken här är tämeligen låg. Hon håller i Längd från väster til öfter 18 Mil; i första Bredd från norr til söder 15 Mil, samt i Vidd 240 Qv. Mil. Hon är den största Sokn, ej allenast i Riket, utan även i hela Luterska Kristenheten, samt endast en Sjundedel mindre än Kyrkostaten uti Italien.

Sjöar, Träsk, Kärr och Myror intaga större Delen af Landet. De större af Myrorne hålla merendels öfver 1 Qv. Mil i Vidd, äro mycket vatturika och djupa, så at hvarken Människjor eller Boskap kunna om Sommaren komma ut på dem; de giva Början til de flästa Älvarne, samt meddela dem det brunagtiga och orena Watern som

som de föra, och som förmodeligen är Orsaken til deras ringa Fiskrikhet. De öfriga Myrorna äro bevuxne med gles Skog och godt Bete. Alla Wattuskilnader eller Landryggar äro mycket lumpiga.

Jordmänen är mellan Myrorna Sand; dels blandad med gul Skogsjord längre up i Landet; dels mera ren och fin vid de större Älvarne. Klapurstenar ser man vid Älvarnes Forsar; men annars ganska fållan. Jordstenar fynas endast på et och annat Ställe, och ännu sällsyntare är fast Klyft i Dagen. Lera finnes fållan.

Skogsbärgen äro få, spridda här och där kring Landet, och utgöra ej några Kedjor eller Sammanhang, utan äro uphöjda likafom tillfälligt vis, omgifna af låg och sank Mark. Dessa Skogsbärg äga ej några Branter, och visa icke heller fast Klyft. Endast på et Ställe finnes et Kalkbärg, bestående af Bärgekalk.

Fjällbärgen äro tämeligen talrika, men alla enstaka, då 2 undantagas, samt spridda här och där i Landet, dock i sinnerhet åt västra Sidan. De äro af samma Natur, som andra enstaka i Skogslandet belägna Fjällbärg, nämligen behållande sin snö til inemot Midsommar och återfäende den vid Midden af September; til Figuren långkulriga i Dagen, bestående af endast lösa

lösa kantiga Stenar, utan någon Jord och ganska torra, ej bevuxna med några Fjällväxter, men nedantil betäckta af Renmåssa. De äro följande 14: *Suolofelkä* och *Kuivafelkä*, som utgöra tämligen betydliga Fjällsträckningar vid Soknens sydöstra Sida på Gränsen til Enara, *Luirotunturi* och *Sombiotunturi*, hvilka kunna anses såsom en Fortsättning af de föregående Bärgen: *Feristunturi*, *Pallastunturi* och *Käimiätunturi* belägna vid Gränsen til Muonioniska samt bland de högsta: *Levitunturi*, *Kompotunturi*, *Karestunturi*, *Luostotunturi*, *Oratunturi*, *Pyhäntunturi*, *Soutajatunturi*, *Huttunturi*, *Niivatunturi* och *Nikkatunturi*.

Klimatet är lika med det som Övertorneå Sokn i allmänhet äger; dock finnas här några sydligare Länders Växter som icke träffas någorstädes i Torneå Soknarne.

Wattudragen bestå af många Älvar och Åar, upkomna dels utur Kärr och Myror, dels utur små Sjöar, hvilka alla flyta åt Kemi-Älf, och utgöra dels Grenar. Den största Strömen är således *Kemi-Älf* eller *Kemmijoki*. Dels Grenar äro *Teniöjoki*, *Kittinenjoki*, med sina smärre Grenar *Tankajoki*, *Sattasjoki*, *Kellojoki*, *Jesiöjoki* och *Luirojoki*, samt *Ounasjoki*, med sina smärre Grenar *Loukinenjoki* och *Meldausjoki*.

Sjöar finnas i Landet i tämelig Mängd, men ingen af betydlig Storlek. De största af dem äro följande:

Sjön	Qv. Mil	Sjön	Qv. Mil
<i>Sombiojärwi</i>	0.7	<i>Kellontefjärwi</i>	0.5
<i>Jerisjärwi</i>	0.6	<i>Jefiojärwi</i>	0.4
<i>Unarijärwi</i>	0.5	<i>Kellojärwi</i>	0.4

Inbyggarne hava för 100 år tillbaka nästan samtelligen varit Lappar, som förutan Renavelen och en eller annan Ko närde sig af Skogsvaror och Bäverfångst; men sedan Finska Nybyggare började flytta hit up från Österbotn och bosätta samt Folkmängden ökades, utöddes snart Skogsavelen och Bävertilgången minskades. Lapparne funno då bättre sin Fördel af att flytta undan til andra Lappmärker, där de utom bättre Bete åt Renarne kunde hava någon Tilgång på Fiske. Boskapsavelen blef sedan Nybyggarnes mästa Uppehälle; och sluteligen har jämväl Åkerbruket blivit infördt.

Numera bebos Landet endast af Finnar, hvilka samtelligen äro Nybyggare och Bönder, samt komma i afseende til Kroppsväxt, Språk, Seder, Lefnadsfatt och andra Omständigheter aldeles överens med Finska Bönderne i Österbotn. Endast 2 til 3 så kallade Raider finnas i hvardera Tingslaget,

Tingslaget, hvilka äro Lappar, fysfelfatte at valla de få Renar som Bönderne äga, och desutom kunna hava några få egna.

Folkmängden är emot Landets Storlek ringa. År 1805 steg den samma til 1814. Då nu Landet håller i Vidd 240 Qv. Mil, så vistlas endast 7.6 Människjor på Qv. Milen; det gör 3045 Tunnland på Personen. Antalet af Nybyggare har i sednare Tider ovanligen ökat sig. År 1800 var Folkmängden 1617, och år 1755 steg den endast til 760. Den har således på 50 år ökat sig med 1054 Människjor; det gör 139 ProCent, eller årligen 2.8 ProCent; som är ganska stark Förökning.

Boskapskötseln är bland Inbyggarnes Näringar den förnämsta och stärkaste. Den är för det närvarande ganska betydlig; kunde dock drivas mycket högre, men detta försummas utaf överflöd af Tilgång på Gräs. Ängarne äro här alla Naturens sjelfvilliga Foster, utan Inbyggarnes ringaste Biträde danade; utsträckta ofta til en anfenlig Vidd, längsefter Strömarnes Stränder, i synnerhet de smärre, samt vid Bräddarne af Myrorne. Höbärgningen börjas midt i Augusti Månad, hvarförinnan de flästa Gräsblagen ej hunnit til vederbörlig Mognad; och sedan fortsättes

den til des Snöfall mot Slutet af September gör Slut därpå.

De fläste Bönder underhålla öfver Vintern hvardera 10 til 12 Kor, och några äfven flera, från 15 til 20 Kor. Desutom äga de hvardera några Får; en til tre Hästar, samt 10 til 12 Renar, som vallas af Raiderne och brukas til en Del Refor om Vintern. Boskapskötseln ger Inbyggarne, utom deras dagliga och makliga Uppehälle, så mycket Smör och Ost samt Hudar til Förfäljning, at de därföre kunna skaffa sig Utfäde för sina Åkrar samt Penningar til åtskilliga nödvändiga Utgifter. År 1805 underhöllos i Soknen 200 Hästar, 1450 Kor, 410 Ungnöt och 2000 Får.

Åkerbruket utgör endast en Binäring; och är mindre lönande af Orsak at Säden för Frosts skull ofta ej mognar om Hösten. Man låter här Åkern aldrig ligga i Träde utan befår den hvart år. Åkerjorden utgör 180 Tunmland; det är endast en Tjugufemtusendedel af Landets areala Vid.

Kornfäde är det mäkt lönande och som tidigast mognar, således skadas mindst af Frosten. Däraf utläs til 2 Tunnor på Tunmlandet i Slutet af Maji Månad och skäres vid Midden af Augusti. Kornfröet blir här tjockare och rundare än på födra

dra Orterne. Däraf utlös ungefär 4 Tun-
nor af hvarje Bonde. Afkastningen är
fjärde Kornet, således åttonde Kornet ef-
ter Tunlandet räknadt. Det kan bättre
än Rågen mogna på lerig och fet Jord.

Råglåde lönar mindre mödan, af Or-
sak at det ej mognar förr än sent på Hö-
sten, och således merändels skadas af köld.
Det brukas dock allmänt i Soknen. Rå-
gen fås några Veckor förr än Kornet skä-
res nämligen i Början af Augusti Månad,
kommer samma Höst til ordinär Växt li-
kasom på födra Orterne, men mognar ej
följande året förr än några Veckor senare
än Kornet, och sällan förr än kölden mot
Midden af September afbryter Fröens
Växt. Han fås här ganska glest, nämligen
2 til 3 sällan 3.5 Kappar på Tunlandet,
hvarföre ock Afkastningen räknas til Ader-
tonde kornet. Därmed belås ungefär 1
Tunnland af hvarje Bonde.

Hafra fås ingenstädes i denna Sokn,
icke heller Lin. Hampa odlas af hvarje
Bonde til Husbehof, för at däraf tilvärka
Fiskeredskap och andra Saker. Det mog-
nar altid fina Frön, hvilket man här i an-
seende til det hårda Climatet icke skulle
fömoda.

Rovor fås allestädes vid Gårdarne i
tämelig Myckenhet, samt hinna til lika

Storlek och Godhet som på de födra Orterne. Kålrötter planteras jämväl vid de flästa Gårdar. Potäter finnes ingenstädes i Soknen utom i Prästgården, där deras Odling väl lyckas, och de fås i Myckenhet, ehuru icke så stora som i fydligare Trakter. Morötter odlas jämväl på samma Ställe. Kål planteras icke i Soknen, utom i Prästgården, men hinner aldrig så vida at den knyter sig i Huvuden. Sockerarter lyckas väl på förenämde Ställe, och giva även stundom mogna Frön.

Genom sit Åkerbruk bliva Inbyggarne försedde til större Delen af Året med någorlunda godt Kornbröd, som dock stundom är fullt af Agnar. Frampå Våren och Sommaren blir det dock så medtagit at de nödgas blanda Mjölet med sönderskuren Halm, och således tilreda et slags Stampebröd. Om Hösten äga de jämväl Rågbröd af tämelig Godhet.

Fisket är icke betydligt. Här finnas för få och små Sjöar med så brunagtigt och orent Watn at de icke kunna vara fiskrika. Inbyggarne få dock någon Gång om Sommaren Kokfisk af Sik och andra Slag. Laxen stiger somliga År, då Älvarne föra mycket Watn, ända up til Kyrkoplatsen.

Djurfånget är ännu obetydligare. Endast några Bäfrar fångas up emot Enara Gräns, i synnerhet vid Början af Kittinenjoki.

Marknad hålles numera icke i Soknen; förr medan Landet beboddes af Lappar hade hvarje Byalag sin egen Marknads-Plats; utan Ortens Waror föras af Bönderne sjelve utföre Kemi-Älf til Torneå; dels lämnas de och det oftare til Bönder i Kemijärwi Sokn, som tillika med sina egna Waror fara med dem på stora Lastbåtar om Hösten ned til Torneå, Ulåborg och Brahestad.

I anseende til Åbyggningen äro nästan alla Gårdar i Soknen fullkomligt så goda som Bondgårdarne i Österbotn; kanske även bättre, däri at de äga Överflöd af Uthus, i synnerhet stora och höga Bodar. De fläste äga även en egen Kammare med Glasfönster och Spisel, för Främmande.

Soknen utgöres blott af en Kyrko-Församling. I Kittilä Byalag är väl en Samlingsstuga upbyggd, där någon Gång Gudstjänst hålles; men icke någon Kyrka.

Soknen indelas i 2 Tingslag: nämligen *Kittilä* och *Sodankylä*, och består af 4 Byalag: *Kittilä*, *Sodankylä*, *Sombio* och *Kemikylä*. Det första utgör ensamt et Tingslag, men de 3 sednare tilsamman et Tingslag.

År 1804 innehöllo dessa 4 Byalag 35 Byar, hvilka innefattade 160 Hemman, som beboddes af 203 Husbönder. Samtelige desse Hemman voro skattlagde til 24.9 Mantal, hvilka betalte i Skatt til Kronan 179 Riksdaler 38 Skilling. Det gör mellan 35 och 36 Skilling på hvarje Qvadr. Mil. Utaf Husbönderne voro 8 Nybyggare som ännu njöto sina Frihets År.

a. *Kittild* Byalag.

Detta ligger västligast af de 4 Byalagen. Det är beläget omkring Ounasjoki och dess Grenar, samt vid översta Delarne af Jesjöjoki och Kittinenjoki. Det är det största af dem alla; uti Vidd 74 Qv. Mil. År 1802 beboddes det af 89 Husbönder och 823 Människjor. Befolkningen är således 11.11 Människjor på Qvadr. Milen, det gör 2083 Tunmland på Personen. I detta Byalag brukas Rågfäde mindst af alla 4.

Byarne äro til Antalet 12. De första af dem äro följande: *Kittilä* med 14 Hemman och 19 Husbönder, *Sirka* med 9 Hemman och 12 Husbönder, *Köngäs* med 10 Husbönder, samt *Ratama*, *Kellontekämä* och *Alakylä*, hvardera med 9 Husbönder.

År

År 1804 var Byalaget skattlagt til 9.1 Mantal, samt skattade 68 Riksdaler, 46 Skilling.

Kittilä By ligger vid Ounasjoki under 67 Grad. 28 Min. Polhögd. Där finnes en Kyrkstuga, samt et Tings- och Upbörds-Ställe.

b. *Sodankylä* Byalag.

Detta ligger i öster om *Kittilä*. Det är beläget omkring *Kittinenjoki*, samt nedra Delen af *Jesjöjoki*. Dets Storlek är 73 Qv. Mil. År 1802 beboddes det af 71 Husbönder och 557 Människjor. Befolkningen är således 7.63 Människjor på Qvadr. Milen, det gör 3033 Tunmland på Personen. I detta Byalag brukas Rågfäde mäst af de 4.

Byarne äro til Antalet 13. De största af dem äro *Kyrkobyn* med 11 Hemman och 14 Husbönder, *Kainiuvuopio*, 10 Hemman 14 Husbönder, *Unari* 11 Husbönder, *Walajdrwi*, 9 Husbönder.

År 1804 var Byalaget skattlagt til 10.2 Mantal. Jämte *Sombio* och *Kemikylä* betalte det i Skatt 110 Riksdaler 40 Skilling.

Soknens Kyrka är belägen i detta Byalag, vid Sammanloppet af *Kittinenjoki*

Och Jeslöjoki, under 67 Grad. 24 Min. Latitud. Prästgården är omgiven med goda och tämeligen vidsträckta Åkrar. Vid Kyrkan är Tings- och Upbörds-Ställe.

c. *Sombio* Byalag.

Detta ligger i öster om de föregående omkring Luurojoki. Dets Storlek är 61 Qv. Mil. År 1802 beboddes det af 35 Husbönder och 296 Människjor. Befolkningen är således 4.8 Människjor på Qv. Milen; det gör 4822 Tunmland på Personen. Byarne äro 8 til Antalet, där af *Mutania* är den största, innehållande 9 Hemman med 9 Husbönder. Denna By liggande under 68 Grad. 7 Min. Latitud är därför märkvärdig, emedan han är den nordligaste Ort på Jorden hvarest Råg fås och växer. År 1804 var Byalaget skattlagt til 4.5 Mantal.

d. *Kemikylä* Byalag.

Detta ligger i öster om det föregående, omkring Kemijoki. Dets Storlek är 31 Qv. Mil. År 1802 beboddes det af 10 Husbönder och 106 Människjor. Befolkningen är således 3.42 Människjor på Qv. Milen; det gör 6766 Tunmland på Personen. År 1804 var Byalaget skattlagt til 1.1 Mantal.

5. KUOPIO Län.

§. 1. Karta.

Över detta Höfdingdöme är en god Karta, uti Imperial-Format, utgiven omkring år 1800 af Bärgrådet Frihete Hermelin, samt författad af Hällström Premier-Ingeniör.

§. 2. Läge.

Landets Matematiska Läge är mellan 61 Grad. 44 Min. och 64 Grad. 4 Min. Polhögd; samt 43 Grad. 40 Min. och 49 Grad. 22 Min. Longitud.

Det gränzar i norr til Österbotn och Kajana; i öster til Ryfsland; i söder jämväl til Ryfsland och Kymmeneland, samt i väster til Wafa Län.

§. 3. Storlek.

Största Längden är uti nordvästlig och sydöstlig Sträckning 30 Mil; men rätta Längden bör räknas uti östlig och västlig Direction, därest den håller 28 Mil. Bredden från norr til söder är 20 Mil. Omkretsen är 80 Mil. Uti areal-Vidd håller Landet 460 Qv. Mil.

§. 4. Naturlig Bekaffenhet.

Landet består til större Delen af 2 ofantliga Dalar liggande omkring Älven Wuoxens bägge Huvudgrenar, hållande tillamman i Vidd vid pass 370 Qv. Mil; en mindre Del är belägen omkring Wattudrag som flyta åt Kymmene-Älf, utgörande vid pass 66 Qv. Mil, och mindsta Delen omkring några Wattudrag som rinna åt Ladoga Sjön, samt håller i Vidd ungefär 30 Qv. Mil. Landet sluttar i allmänhet åt Söder. Det är af Sjöar så upfylldt at föga något Landskap på Jorden i detta Hänseende kan därmed förliknas. Sjöarne intaga en god Tredjedel af Landets areala Vidd. Större Delen af det torra Landet uptages af mer och mindre höga, dels enstakade, dels sammanhängande och långsträckta Bärg, Backar och Åsar, som med deras Strykning åtfölja Landets Sluttning från Nordnordväst til Sydsydost. Där emellan upfylles det af Wattudrag, Sjöar, Träsk, Kärr och Mosfar; så at föga några stora och jämna Slätter äro til finnande, undantagande i östra Delen af Landet, därest träffas stora Sandmoar, ofta af flera Mils Längd. För öfrigt förekomma här några betydliga Sandåsar, som på åtskilliga Ställen utbreda sig i rymliga Hedar och Sand-

Sandmarker. Bland dem är en som tager sin Början uti Idensalmi vid Landtryggen och går Sydost framtil Nilsiä Annex uti Kuopio Pastorat där den faller mycket jämn och ger förmånliga Upodlings Lägenheter. Den fortsätter vidare sin Strykning genom Libelits och Kides Soknar ned til Ryfsland, sydost om Sjön Sajma, hvarunder den på många Ställen, i synnerhet i de bärgagtigare Trakterne är ganska smal och brant; han blir sedan afskuren utaf Älven Wuoxen, näst åvanför Imatra Fall, men upstiger åter och kastar sig mer til Sydväst, samt utgör större och smärre Heddar.

Södra Delen af Sawolax, eller Nedra Sawolax har flera jämna och rymliga Slättmarker än den norra Delen eller Öfra Sawolax, häldst omkring de stora Sjöarne. Uti Öfra Sawolax består Landet blott af trånga Dalar, mellan korrta, branta och höga Bärgsträckor, hvilka merändels äro kala och skarpa, ehuru til någon Del bevuxna med Markskog. Dessa infalla ännu tätare vid Landhögden. Jordmänen är i allmänhet stenbunden samt består egenteligen af Grus, Gäslera och Pinnmo. Den är likväl betäckt med Svartmylla, i synnerhet på de Ställen där Marken får skoglöpa, och Vindfällena jämte

Stubbar och Trän efter Swedjefällen lämnas at förrutna.

Uti Karelen eller på Östra Sidan om Sidoryggen äro Bärigen däremot högre, sträcka sig mera i Längden och hava sagtäre Slutning med flera Affättningar. Emedan de ända up på Klintarne äro betäckta med djup Damjord, åtminstone på deras födra Sidor, finnas de även där bevuxna, dels med Säd, ofta på de högsta Kullar, dels med Gräs, och dels med frodig Löfikog. Detta Landskap innehåller tillika större och jämnare Dalar, rymligare Upodlings Fält, samt vidsträcktäre Måsfar och Kärr än Sawolax. Uti födra Delen af Karelen, såsom Libelits, Kides och Pelgijärwi Soknar, samt en Del af Tohmajärwi, är Landet ännu jämnare och Jordmännen lerblandad.

Hälle-Arterne uti Sawolax förefalla ögat torre och skarpe. Uti Nedra Sawolax utgör en grofrandig och skimmerrådande Granit de korta och stickliga Bärigen, som tillika hyfa nästan överalt Swawelkies, samt råstiga Brånader uti en sandgrynig Qvarts. Hornbärgs-Arter, dels svartte, dels gröne med gröfre eller finare Blandning sammanfatte af svart Skimmer och Qvarts, visa sig uti de långsträcktäre Bärigen. De fläste äro skifrige i Dagen och kun-

kunna med ringa möda kilas uti Hällar, hvarföre de ock af Almogen nyttjas til Pörtugnar samt Slip- och Qvarnstenar. Rapakiwi upfyller stora Sträckor af Bärgekullar och Grusbäddar, men tyckes endast hålla sig på västra Sidan om den Landhögden som skiljer Wuoxens och Kymmenne-Älvvars Wattudrag från hvarandra genom Rautalambi och Piexämäki Soknar; emedan den icke blivit funnen på någon annan Trakt i Sawolax eller Karelen. Tälgstens-Arter finnas på några Ställen, fördelas i Leppäwirta Sokn.

De allmänna Bärgekullarna uti öfra Sawolax och Karelen äro väl fältspatrådande och genomfatta af svart Skimmer, men därjämte förkomma många Omväxlingar af andra Hälle-Arter, som tyckas utskjuta ifrån den högsta Bärgekullryggen och fortfara uti betydliga Bärgekullsträckningar.

Uti den Bärgekullstrakt, som uti Gränsen mellan Sawolax och Karelen utgör en Landtrygg framstryker en mächtig Qvarstäckning, hvilken upstiger i de högsta Bärgekullarna mellan Kawi och Juga Annex. Längre i söder sänker sig denna Landtrygg och jämnas med själva Landet. Den rådande Jordmånen är Sandmylla. Lerjord är sällsynt uti de flesta Orter.

Aufenliga och höga Bärg äro *Laiwonwuori*, *Pisawuori*, *Hongawara* samt *Ruokosmäki*, hvilka bägge äro höge och långsträckt, alla 4 i Kuopio Sokn.

§. 4. Watn.

a. Strömar.

Et stort Wattudrag flyter genom Landet, nämligen Älven *Wuoxen*. Denna består här af 2 stora Grenar. Den högra som är Huvudströmen och egenteligen kallas *Wuoxen*, löper genom Idensalmi, Kuopio, Leppävirta och Randasalmi Soknar til Sjön *Enowäsi* 27 Mil, där den afskäres af Ryska Gränsen, fortfar sedermera genom Ryska Området til *Pilajahwäsi*, som är en Fjärd af Sajma. Den andra eller vänstra Grenen benämd *Pielisjoki*, löper genom *Pielis* och *Kides* Soknar i Karelen til Sjön *Puruwäsi*, 26 Mil, hvarest den afskäres af Ryska Gränsen, fullföljer sedermera sit Lopp litet Stycke inom Ryskland, til *Pihlawawäsi*; därest bägge Grenarne förena sig.

Den största Ån som den högra Huvudgrenen eller egenteliga *Wuoxen* uphämtar är *Jurusjoki*, hvilken, efter 14 Mils Lopp, uti Sjön *Kalawäsi* förenar sig med den förra. Den största Åar som falla i *Pielis-*

Pielisjoki äro: 1:o *Liexajoki*, hvilken kommer ifrån Ryfsland och vid Pielis Kyrka faller uti Pielisjärwi och är 10 Mil lång, denna har åter en fmärre Gren, benämd *Jongunjoki* som kommer från Landtryggen vid Gränsen til Kajana och är 7 Mil lång. 2:o *Koitajoki*, som har sit Ursprung i Ryfsland, rinner genom Ilomants Sokn och faller uti sydligaste Ändan af Pielisjärwi, efter et Lopp af 9 Mil.

Den största Ån som genom Landet flyter åt Kymmene - Älf heter *Konnejoki* 18 Mil lång.

Den största Ån som directe rinner åt Ladoga Sjön heter *Jänesjoki*. Hon har sin Uprinnelse uti Ilomants Sokn på födra Sidan om en Landtrygg, flyter vidare genom Tohmajärwi och Pelgijärwi Soknar i Svenska Finland, samt genom Ruskiala och Imbilax Ryska Soknar faller uti Ladoga, efter et Lopp af 14 Mil. Hon har en tämeligen ansenlig Gren benämd, *Pelgijoki*, som uti Sjön Jänesjärwi förenar sig med henne och är 8 Mil lång.

b. Sjöar.

Följande Tabell visar de största af dem samt Fögderiena hvaruti de äro belägne.

Sjöns

Sjöns Namn	Fögderiet	Widd Qv Mil.
1 <i>Oriwäsi</i>	Ned. Sawol. Ned. Karel.	10.8
2 <i>Pielisjärwi</i>	Öfra Karelen	8.7
3 <i>Enonwäsi</i>	Nedr. Sawolax, Ryfsl.	6.7
4 <i>Kalawäsi</i>	Öfra Sawolax	4.3
5 <i>Puruwäsi</i>	Ned. Sawol. Ned. Karel.	4.5
6 <i>Höitiäinen</i>	Öfra Karelen	3.8
7 <i>Pyhäjärwi</i>	Nedr. Karel. Ryfsl.	2.5
8 <i>Suwaswäsi</i>	Öfra & Nedr. Sawol.	1.9
9 <i>Konnwäsi</i>	Öfra Sawolax	1.8
10 <i>Kyywäsi</i>	Nedra Sawolax	1.7
11 <i>Juruswäsi</i>	Öfra Sawolax	1.6
12 <i>Koderejärwi</i>	Nedra Karelen	1.5
13 <i>Nilakkawäsi</i>	Öfra Sawolax	1.4
14 <i>Juojärwi</i>	Öfra & Ned. Sawolax	1.3
15 <i>Wimjärwi</i>	Öfra Karelen	1.1
16 <i>Pielawäsi</i>	Öfra Sawolax	1.1
17 <i>Ongiwäsi</i>	Dito	0.9
18 <i>Niniwäsi</i>	Dito	0.9
19 <i>Iiswäsi</i>	Dito	0.8
20 <i>Sywäri</i>	Dito	0.8
21 <i>Unukkawäsi</i>	Nedra Sawolax	0.7
22 <i>Kermawäsi</i>	Dito	0.6
23 <i>Wuojärwi</i>	Öfra Sawolax	0.5
24 <i>Sysmäjärwi</i>	Nedra Sawolax	0.5
25 <i>Rikkawäsi</i>	Öfra Sawol. Öfra Karel.	0.5

Oriwäsi har i stor Fjärd benämnd *Pyhäselkä*, hvilken håller i Vidd 2.5 Qv. Mil.

§. 6. Naturs-Producter.

a. Mineralier.

Utaf Sjömalmer träffas uti detta Län alla vanliga Slag, nämligen a. Pärlemalm, hvilken förekommer i små Korn, liknande gröfre och finare Hagel, samt är mäst järnhaltig: b. Penningmalm, i form af små runda Plättar och merändels blandad, med den förra, samt går närmast til den förra i Järnhalt: c. Purlemalm fås uti små runda Bällar, såsom Nötter och Bönor: d. Kakmalm som erhålles dels uti stora Flagor, dels uti sammanhängande Kakor, ifrån 1 til 7 Tums Tjocklek, är hård, pipig samt i Brättet svart och glänsande. Då den är ren, eller fri från Äfja eller Jord, går dess Järnhalt närmast til den föröfnämdes.

Uti Öfra Sawolax och Idenfalmi Sokn, hvarest Wuoxens Wattudrag har sin Uprinnelse, finnas flere Träsk och Sjöar, hvilka alla innehålla en större eller mindre Mängd af Sjömalmer. Uti de flästa Vikar och på andra merendels grunda Ställen af Sjöarne som ligga uti denna Del af Wuoxens Wattudrag träffas på 2 à 3 och ofta flere Alnars djupt Watn flere färskildte Lager utaf Sjömalm, af olika Mäktighet, såsom ifrån 5 Tums Tjocklek på en Vidd

af 2 til 3 Kappland, til 10 à 15 Tums Tjocklek på en Vidd af circa et half Tunmland. Uti en och annan Sjö kunna up-täckas 5 och stundom et större Antal Malmflöfser. Näst efter Sjöarne uti Idenfalmi vidtaga Sjöarne i Kuopio Sokn, hvilka jämväl til större Delen äro rike på Malm. Men uti de Wattudrag som förtlara nedan-
 nom Kuopio är icke så stort Förråd; men de Skogs-Sjöar som ligga därinvid äga större Tilgångar.

Uti Karelen och Libelits Sokn finnas åtskilliga malmförande Sjöar, ävenså uti Juga Sokn uti Pielis Pastorat.

Vid dessa Sjömalmer är följande at märka: at det sällan händer at de betäcka hela Botnen i de större Sjöarne, åtminstone icke til den Mängd ej heller af sådan Beskaffenhet at de förtjäna uptagas och smältas; utan träffas gemenligen i vis-
 sa Lager, Bäddar eller Hopar, som på färskildte Ställen samlat sig: at de Sjöar och Träsk som äro belägna närmast in-
 vid Landthöjden inom de största Bäckstrakterne, hvarest finnes en myckenhet Kies, som söndervittrat til Råst, äga den mästa Tilgång på Malm, hvilken uti några ligger utbredd över hela Botnen. Däremot uti andra Sjöar nedanom de förra för-
 min-

minskas Malmlagren, både til Antal och Storlek.

Sjöarne uti Öfra Sawolax i synnerhet uti Idenfalmi och Kuopio Soknar med därtil hörande Annexer innehålla de bästa och betydligaste Sjömalms Förråder; men desse aftaga uti Mäktighet uti nedanföre belägna Soknar, eller i nedra Sawolax. Sjömalmarne i Karelen utgöra i allmänhet mindre Lager, samt förekomma jämväl mera fällan än i Sawolax; i synnerhet äro desse Malmer fällsynte uti Nedra Karelen.

Utaf Malmerne väljer Almögen häldst Pärle- och Kak- Malmerne. Smältningen sker efter den Metod som i Dalorten brukas med Myrmalmer. Järnet som igenom Smältning blir utbragt är väl i Smälterne något slaggfult, men blir efter Omvällning uti Härd, och efter Utsmidning ganska tätt, och tillika mjukt och segt, ehuru något löst.

I Bärget Hongawara är anledning yppad til Kopparkies och Swawelkies. Kalksten finnas i Kuopio Sokn, men näst uti lösa Jordstenar, ty ingen betydlig Tilgång af Kalk finnes uti fast Klyft, hvarken i Sawolax eller Karelen. Qvarnstenar fås uti Kinami Backe samt Bärget Pisawuori, däraf de som finnas på förra Stället äro lösare och bättre än de sednare. Vid det

lidstnämde Bärget fås god Tälgsten och Ställiten. Tälgstenar finnas desutom fleststädes, särdeles i Leppäwirta Sokn. Uti födra Delen af Karelen i synnerhet i Libelits Sokn finnes betydlig Tilgång af Tälgsten, hvaraf Almogen hugger Gimor til sina Pörtugnar, som äro ganska eldhärdige. Blyerts finnes på et par Ställen i Kuopio Sokn. Ehuru Swawelkies förekommer uti Sawolax och Karelen til den Ymnighet at nästan intet Berg gives som icke där af hyser instänkta Gnistror, är den likväl fällsynt såsom mäktiga Gångar.

b. Växter.

Skogarne bestå här som annorstädes i Finska Länderne förnämligast af Furu och Gran; men i Karelen finnes i synnerhet mycken Löfskog. De norra och mindre bebodde Trakterne af Länet hava ännu ansefliga Skogar. Af Sädes-Arter fås här förnämligast Swedjeråg, och för öfrigt Korn, Sommarwete, Hafra, Bovete, Ärtor och Bönor. Lin och Hampa odlas förnämligast i födra Delen af Sawolax. Med Potäters Plantering är Början gjord, och låvar god Framgång. Rovor och Kålrötter planteras til Husbehof. I större Delen af Landet planteras Tobak, som i Orten kal-

läe

las Palteri, men hvilken har en medervärdig Lukt då den rökes.

c. Djur.

Uti Skogarne träffas de flags Vilda Djur och Foglar, som finnas annorstädes i Finska Orterne. I Sjöarne fångas Lax, Laxöring, Gädda, Abborre, Sik, Braxen, Id, Gös, Harr, Nors, Ruda, Lake, Siklöja, på Finska Muiku kallad, samt flera andra Slag.

§. 7. Folkmängd.

Kuopio Län är i anseende til Folkmängden det fjätte, men i afseende på Befolkningen det tjugufjärde bland Rikets Höfdingdömen. År 1805 steg Folkmängden til 144451. Då nu Länet håller i Vid 460 Qvadr. Mil, så är Befolkningen 314 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 73 Tunmland på Personen.

År 1800	var Folkmängden	131599
— 1795	—	114405
— 1790	—	104411

Folkmängden har således på 15 år ökat sig med 40040 Personer; det är 38.4 ProCent, eller årligen 2.56 ProCent, hvilken Förökning är över 3 Gånger så stark som hela Rikets. Utaf 1805 års Folkmängd

voro Mankön 71847, Qvinkön 72604. Utaf 1790 års Folkmängd voro Mankön 52261 Qvinkön 52150.

§. 8. Näringsfång.

Almogens förnämsta Yrke är Boskaps-skötsel; och däreft Swedjebruk, hvilket idkas med Drift, emedan Åkrarne til mästa-delen äro små och otillräckeliga. I sednare Tider har Kärrbruk börjat komma i Gång. Ängarne vid de fläste Hemman i födra Delen af Länet äro icke svarande emot Behoven, men uti norra Delen är tillräckelig Ängsmark. Mulbetet är mästa-delen överalt förträffeligt.

Hampa odlas över hela Landet dock mest i Kärämäki och Säminge Soknar, som idka denna Plantering med utmärkt Flit och Framgång. Lin fås mest i födra Delen af Länet. De många och til en Del ofantligt stora Sjöarne giva Anledning til et godt Näringsfång åt en stor Del af Inbyggarne. Sjöarne hava väl fordom varit fiskrikare än nuförtiden, dock fångas uti dem ännu så mycken Fisk som fordras til Behoven. Jagt, Djurfångst och Tjårubräneri utgöra jämväl goda Näringsmedel.

De Waror Landet har at aflåta bestå förnämligast uti Smör, Talg, Boskap, något

got Torr fisk, Sik, Muikurämm, Fogel, Skinn och Fodervärk, Tjära, jämte litet Lin, Hampa och Humla.

§. 9. Inbyggarne.

År 1805 funnos i Länets

I anseende til Yrke:	Hemman	980	
Präster och Lärare	86	Torpare	3638
Civile Ämbets och		I anseende til Stånd	
Tjänstemän	91	Adel	287
Krigsmän	1658	Läroståndet	339
Handelsmän	6	Stånds-Perfoner	865
Handtvärkare	134	Bondeståndet	130479
Bönder på egne		Alla andra	12481
Hemman	11314	Summa	144451
Bönder på andras			

§. 10. Economisk Styrka.

År 1805 underhöllos i Länets 23330 Hästar, 5290 Oxar, 55980 Kor, 23880 Ungnöt och 51140 Får. Den Öpna Jorden utgjorde 29940 Tunmland.

§. 11. Politisk Styrka.

Krono - Inkomsterne af detta Län be-
stående af Ordinarie-Upbördens samt Brän-

vins Bränneri - Afgiften, fleg år 1804 til
94364 Riksdaler, 36 Skilling.

§. 12. Allmän Överfigt.

År 1790 funnos i Länet:

Stad	—	—	I
Moderkyrkor	—	—	13
Annexe Kyrkor	—	—	15
Summa Kyrkor	—	—	28
Trivial-Skola	—	—	I
Mantal	—	—	1102
Järnbruk	—	—	I
Sågvärk skattlagde	—	—	I
Mjölqvarnar Dito	—	—	27
Husbehofs Qvarnar	—	—	59
Kronans Inkomst i Säd, Tunnor	—	—	6178
Dito i Penningar, Riksdaler	—	—	46356
Garnifons-Plats	—	—	I
Gränse-Posteringar	—	—	2
Krono-Magafiner	—	—	3
Lazaret	—	—	I
Husbehofs Sågvärk	—	—	4
Krono-Ängar	—	—	2
Krono-Holmar	—	—	24
Krono-Fiskerier	—	—	19
Frälse-Fiskerier	—	—	2
Summa Fiskerier	—	—	21

13. Landets Indelning.

a. Geografiska Fördelningen.

Kuopio Län är sammanfatt utaf förre Delen af *Sawolax*, Hela Svenska *Karelen*, samt utaf en liten Del af *Tawastland*.

b. Politiska Fördelningen.

Höfdingdömet består af 4 Fögderien benämde *Öfra Sawolax*, *Nedra Sawolax*, *Öfra Karelen* och *Nedra Karelen*, utgörande även så många Härad.

c. Cleriska Indelningen.

Hela Höfdingdömet hör till Borgostift, hvilket innefattar 4 Prosterien, af lika Innehåll med Fögderiena, utgörande tillsamman 13 hela Pastorater samt Delar af 2 Pastorater, hvilka med sina andra Delar och Kyrkorne ligga inom Ryska Gränsen.

d. Juridiska Fördelningen.

I detta Hänseende är Länet indelt i 4 Härad, utgörande hvardera ett Fögderi af samma Namn. Det utgör större Delen af *Kareliska Lagsagan*, hvilken inom Länets Gränser innefattar 4 hela Häradshöfdinge Jurisdictioner samt större Delen af en Fem-

te Jurisdiction: nämligen *öfra Sawolax*, bestående af Kuopio och Idenfalmi Pastorater; *Nedra Sawolax*, inbegripande Lep-päwirta, Jorois, Randafalmi, Käri-mäki och Säminge Pastorater; Wästra Sawolax til större Delen, nämligen Rautalambi och Piexämäki inom Länets Gränser samt Witasari i Wasa Län. *öfra Karelen*s innehållande Fögderiet af samma Namn, samt *Nedra Karelen*s, utgörande Fögderiet af det Namnet.

e. Militäriska Författningen.

Ut af Krigsfolk underhållas i Länet:

1:o Ut af Sawolax Regimente	600 Man
2:o Ut af Karelen's Jägare-Corps	125
3:o En annan Corps	775

f. Bärgs-Inrättningen.

I hela Länet finnes icke mer än et Järnbruk, som lyder under Finlands Bärgmältardöme. Hela Länets Stångjärns Smide, som ligger vid förenämde Bruk benämndt *Strömsdal*, stiger ej högre än til 100 Skeppund.

Följande Tabell visar Pastoraten och Soknarne i Höfdingdömet, deras Areala Vidder, Mantalen år 1790, samt Folkmängden år 1805.

Tabell

Tabell över KUOPIO Län.

I. ÖFRA SAWOLAX Qv. Mil Mantal Folk.
Fögderi. mängd

1	KUOPIO Stad *			819
2	KUOPIO Sokn *			11988
3	<i>Maaninga</i>			2866
4	<i>Nilsiä</i>			2089
5	<i>Kartula</i>			2365
6	<i>Tuusniemi</i>			3089
7	<i>Strömsdal</i>			126
	S:a Pastoratet	50.-	69.-	23812
8	IDENSALMI *			10801
9	<i>Kuruwäsi</i>			2213
10	<i>Pielawäsi</i>			2467
	S:a Pastoratet	58.-	57.-	15481
11	RAUTALAMBI			7882
12	<i>Hangasalmi</i>			889
	S:a Pastoratet	29.-	43.-	8771
	S:a Fögderiet	137.-	169	47594

NEDRA SAWOLAX Fögderi.

1	PIEXÄMÄKI			7388
2	<i>Suonenjoki</i>			2760
3	<i>Haukiwuori</i>			1677
	S:a Pastoratet	27.-	88.-	11825

4	LEPPÄWIRTA	17.-	45 -	9574
5	JOBOS	7.-	55 -	4571
6	RINDÄALMI			8388
7	<i>Heinäväsi</i>			3187

S:a Pastoratet 26.- 135 11575

8	KÄRIMÄKI, en Del	16.-	31.-	2538
9	SÄMINGE, en Del			

S:a Fögderiet 93.- 357.- 40481

3. ÖFRA KARELENS Fögderi.

1	PIELIS			5355
2	<i>Nurmis</i>			4547
3	<i>Juga</i>			2871

S:a Pastoratet 84.- — 12773

4	LIBELITS	}		6464
5	<i>Kondiolax</i>			2855

S:a Pastoratet 44.- 9319

6	KAWI	}		3858
7	TAIPALE Grekiska Förfamling			1711

S:a Fögderiet 128 - 232.- 27661

4. NEDRA KARELENS Fögderi.

1	KESÄLAX	27.-	2019

2 KIDES

2	KIDES			5325
3	Bräukylä			3350
	S:a Pastoratet	116.		8675
4	TOHMAJÄRWI			4321
5	Kiteliswara			3820
	S:a Pastoratet	87.2		8141
6	PELGIJÄRWI	40.	17.1	1393
7	ILOMANTS		87.8	5008
8	Eno			2039
9	Suojärwi		8.5	303
	S:a Pastoratet	52.	96.3	7348
10	ILOMANTS Greki- ska Församl.			1028
11	Suojärwi D:o			111
	S:a Pastoratet			1139
	S:a Fögderiet	92.	341.	28715
	Total Summa	460	1.02	144451

Nota. Uti föregående Tabell är Soknarnes Areala Vidd anförd efter en af mig förrättad Uträkning på den af Friherre Hermelin utgifna Karta öfver Kuopio Län; men ifrån Orten har jag erhållit en annan Uträkning öfver Soknarnes Vidd, anställd efter andra mig obekanta Kartor. Denna Uträkning anföres uti följande Tabell; och lämn-

lämnar jag uti Läfarens Omdöme at välja
hvilkendera Upgiften honom bäst synes.

Pastorat	Watn	Land	Sa Qv.	Mil.
Kuopio	11.5	39.3	50.8	
Idenfalmi	2.25	49.15	51.4	
Rautalambi	5.—	19.—	24.—	
(Piexämäki)	2.75	24.25	27.7	
Leppäwirta	3.—	14.—	17.—	
Jorois	1.5	5.—	6.5	
Randafalmi	6.—	16.—	22.9	
Kärimäki & Säminge	1.—	5.—	6.—	
Pielis	11.—	59.—	70.—	
Libelits & Kawi	9.45	21.75	31.2	
Kefälax	2.5	6.2	8.7	
Kides	2.5	8.2	10.7	
Tohmajärwi & Pelgijärwi	2.5	15.—	17.5	
Ilomants	4.—	44.—	48.—	
Summa	63.15	328.55	392.7	
eller i rundt Tal			393.—	

I. SAWOLAX.

Hela detta Landskaps Storlek och naturliga Beskaffenhet äro förrut anförde, få väl vid den korta Beskrifningen om Finska Landskapen, som uti Beskrifningen om Kuopio Län i allmänhet.

Här är endast at orda om den Delen af Sawolax som hörer til Kuopio Län. Härtil

til räknas jämväl af mig Rautatambi Sokn, som egenteligen är en Del af Tawastland. Landet utgör den västra och större Delen af Höfdingdömet. Dets Storlek är 230 Qvadrat-Mil.

En Landtrygg, som är en hög och torr Mark stryker efter västra Delen af Landet från norr til söder, utan at vara överskuren af något Wattudrag. De Strömar och Sjöar som ligga på östra Sidan om denna Ås flyta åt Wuoxen, men de på västra Sidan åt Kymmene-Älf. Det förra Området består utaf största Delarne af Idenfalmi och Kuopio Soknar, en liten Del af Piexämäki, samt hela Leppäwirta, Jorois, Randafalmi och Kärämäki Soknar. Det håller i Vid 164 Qv. Mil. Det sednare Landstycket innefattar mindre Delarne af Idenfalmi, Kuopio hela Rautalambi, samt itörre Delen af Piexämäki. Dets Storlek är 66 Qvadrat-Mil.

På den Delen af Maanselkä som skiljer Sawolax från Österbotn ligger et stort Kärr *Konnenfuu* kalladt upfyldt med Källsprång. Vid detta Kärr börjas en märkelig Sandås, som på sina Ställen utbreder sig til en Hed och framstryker i sydfydost genom Idenfalmi och Kuopio Soknar; vid pass 2 Mil öster om Kuopio Stad, intil Libelits i Carelen, och så vidare genom nå-
gra

gra Soknar i Södra Karelen, öfver Riksgränfen, men återkommer efter en anse-
lig Vändning vid Keltis-Fors. Dets Längd
inom Sawolax är vid pass 15 Mil, men
Bredden endast några 100 Alnar. Berör-
de Mo blir af åtskilliga Strömar uti Iden-
falmi och Kuopio Sokn genomskuren. Den
är märkeligen hög samt å ömse Sidor brant
vid en Ställe i Kuopio Sokn.

De största Strömar äro: *Wuoxen*, som fly-
ter midt genom Landet, til hela dets Längd
26 Mil; *Jurusjoki* som faller i den förre,
samt *Konnejoki* som flyter åt Kymmene-Älf.

De största Sjöar äro: *Oriwäsi*, *Enonwäsi*
och *Puruwäsi*, hvilka endast til Delar höra
til detta Landskap; men inom Landets Grän-
sor ligga *Kalawäsi*, *Suwaswäsi*, *Konnewäsi*,
Kuwäsi, *Juruswäsi*, *Nilakkawäsi*, *Juojärwi*,
Pielawäsi, *Ongiwäsi*, *Niniwäsi*, *Iiwäsi*, *Sywäri*,
Ummukkawäsi, *Kermawäsi*, *Wuojärwi* och *Sys-
mäjärwi*.

Enonwäsi består af 5 Fjärdar: *Hau-
kiwäsi* som är den sydligaste och största
samt afskäres af Ryska Gränfen, *Aimiswäsi*,
Juotsenwäsi, *Haapawäsi* och *Joroisfelkä*.

Af nyttiga Mineralier finnes Järnmalm,
Kalksten, Qvarnsten, Slipsten, samt Anled-
ning til Kopparkies och Swawelkies.

Sawolax är mycket folkrikare och
starkare befolkad än Karelen. År 1805
steg

steg Folkmängden til 88435. Befolkningen är således 384 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 63 Tunmland på Personen. År 1700 var Folkmängden 62149, den har således på 15 År ökat sig med 26286; det är 42.3 ProCent, eller årligen 2.8 ProCent.

Inbyggarna nära sig förnämligast af Boskapskötsel och Jordbruk, nämligen Åkerbruk, Swedjebruk och Kärrbruk. De utgå i allmänhet Råg, Korn, Sommarvete, Hafra, Bovete, Ärtor, Bönor, Lin och Hampas, undantagande uti Idensalmi och större Delen af Kuopio Soknar, som utgå föga annat än Råg och Korn. Humle-Plantering idkas i synnerhet i Rautalambi. Uti större Delen af Landet, i synnerhet den norra, idkas Tobaks-Plantering. Potäter planteras också mångstädes.

Til Näringsmedlen hörer jämväl Fiskeri, Jagt och på några Ställen Tjårubräneri. Uti några Soknar tilvärkas Myrjärn, af den Malmart som tages utur Botnen i några Sjöar och Kärr.

De Waror Landet äger at aflåta är förnämligast Säd, nämligen Råg och Korn, hvilken föres dels til Gamla Karleby, Brahestad och Ulåborg, dels til Nyländska Städerna vid Finska Viken. Dessutom idkas vigtig Handel med Malt, Hafra, Bovete, Ärtor, Hafre- och Bovete-Gryn, Smör, H h Talg,

Talg, Boskap, Fisk, Torrsk, Sik- och Muiku-Råm, Fogel, Humla, Hampa, Wäfnad, Skinn och Fodervärk, utom andra Waror.

Inbyggarne pläga förvara sin Säd i Stackar, hvilken därtädes i många År kan hålla sig ofkäm.

Deras Boningsrum äro Pörten; dock finnas i de norra Soknarne, där Bönderne äro något förmögnare, på de fläste Bondgårdar, Stugor inredde med Kakelugnar och Skorstenar samt Glasfönster.

Hästarne fordras gemenligen med Korn, och somligtädes även med Hafra, hvarför ock de äro ganska starka.

År 1805 underhöllos i Landet 14600 Hästar, 3460 Oxar, 36470 Kor, 15820 Ungnöt, samt 31670 Får. Den öppna Jorden utgjorde 27200 Tunmland.

År 1790 var Kronans Inkomst af detta Land uti Säd 3502 Tunnor, och uti Penningar 27410 Riksdaler.

Denna Del af Sawolax, som hörer til Kuopio Län består af 2 Fögderien; *Öfra* och *Nedra Sawolax*.

1. Fögderiet ÖFRA SAWOLAX.

Detta District utgör norra Delen af Landskapet, och nordvästra Delen af Länet. Det omgives af Wasa och Ulåborgs Höf-

Höfdingdömen, samt af Karelen och Nedra Sawolax. Dets Storlek är 137 Qv. Mil. Landet består til större Delen af trånga Dalar mellan korrta, branta och höga Bärgsträckor. Det är överalt af Wattudrag och Sjöar upfyldt.

De största Strömarne äro *Wuoxen*, dets Gren *Jurusjoki*, samt *Konnejoki* som är en Gren af Kymmene-Älf. De största Sjöar äro *Kalawäsi*, *Suwawäsi*, *Konnewäsi*, *Juruswäsi*, *Nilakkawäsi*, *Juojärwi*, *Pielawäsi*, *Ongiwäsi*, *Niniwäsi*, *Iiswäsi*, *Sywäri* och *Wuotjärwi*.

År 1805 steg Folkmängden til 47594. Befolkningen är således 347 Människjor på Qv. Milen; det gör 66 Tunnländ på Perfonen. År 1790 var Folkmängden 32250. Den har således på 15 år ökat sig med 15344 Perfoner.

Tabell som visar åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet; samt den Öpna Jorden. År 1805.

Pastorat.	Hästar.	Kor.	Uagnöt.	Får.	Öpenjord Tunnl.
<i>Kuopio</i>	3470	11480	4200	6050	6040
<i>Idensalmi</i>	3130	7470	2630	3940	3630
<i>Rautalambi</i>	1420	3430	960	5720	3440
Summa	8020	22380	7790	15710	13110

Tabell som visar Kronans Inkomst af Fögderiet år 1790.

Pastorat	Säd.	Tun.	Penning.	R:dr.
<i>Kuopio</i>	—	—	360	7040
<i>Idensalmi</i>	—	—	461	4256
<i>Rautalambi</i>	—	—	194	1927
	Summa	1015		13223

Fögderiet innefattar 3 Pastorater, bestående af 1 Stad, och 10 Soknar, däraf 3 äro Moderkyrkor, och 7 Annexer, med 1 Bruks-Förfamling.

Orter

Stad.

KUOPIO. Denna är belägen på et Näs vid Sjön Kalawäsi, under 62 Grad. 54 Min. Polhöjd, 26 Mil från Lovisa, 31 från Hälsingfors, 37 från Åbo, 28 från Wasa, och 25 från Ulåborg, alt i rät Linea räknadt. Staden är regulär med raka Gator, som affkåra hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 2200 Alnar, i Bredd 1800, och i Vidd 240 Tunmland. Gator och Gränder äro 20 til Antalet, hvaraf 7 gå efter Stadens Längd och de öfrige efter Bredden. Torgen äro 4, däraf Stortorget och Nytorget äro ansefliga, fyr-

fyrkantiga til Figuren, samt hållande det förra 3,6 och det sednare 4 Tunmland i Vid.

Staden är Säte för Länets Höfdinge, samt har en Trivial-Skola, i Kongl. Post-Kontor och i Apotek, är ock vistelse-Ort för Provincial-Medicus.

Af Byggningar märkas: a. Stadskyrkan, som är en stor och pryddig Byggning, i Form af et Grekiskt Kors, belägen uti sydöstra Delen af Staden; är Kyrka så väl för Staden som för Moder-Församlingen på Landsbygden; men nuförtiden något trång, i anseende til den stora Folkmängd som därtill lyder, hvilken år 1805 steg til 12807 Personer. b. Landshöfdingens Boställe, beläget öder om Kyrkan utmed Sjön. c. Ränteriet beläget på Stortorget, samt upfördt af Sten. i Krono-Bränneri, i Krono-Mälthus, samt i Krono-Magasin. Begravnings-Platsen är anlagd på en Landtudd som sträcker sig långt ut i Sjön, 1500 Alnar från Kyrkan.

År 1805 steg Folkmängden til 819, hvaraf 358 voro Mankön och 461 Qvinkön.

Staden har sin Näring af Handel, Handtvärk, samt något Jordbruk och Fiske. Inbyggarne äga Rättighet at fritt och öpet idka hvilken slags Handel, Fabrik och Handtvärk de lärt; utan Tvång af de i

allmänhet varande Handels - Reglementen
och Skrå - Ordningar,

Soknar

I. KUOPIO.

Detta Pastorat omgives af Rautalam-
bi, Idenfalmi, Pielis, Libelits, Leppäwirtä
och Piexämäki. Dets Storlek är 50 Qv.
Mil. Det är upfyldt af Strömar och
Sjöar. Den största Strömen är *Wuoxen*,
hvilken flyter nästan midt genom Landet,
därnäst *Jurusjoki*, som går genom nordöstra
Sidan. De största Sjöar äro *Kalawäsi*, *Su-
waswäsi*, *Juruswäsi*, *Juojärwi*, *Iiswäsi*, *Sywäri*
och *Wuotjärwi*, som dels hel och hållne
dels til stora Delar ligga inom Pastoratets
Gränser. Utaf desla Sjöar äro *Kalawäsi*,
Juruswäsi, *Sywäri* och *Wuotjärwi* Järn-
malms förande. Uti västra Delen af Lan-
det framstryker en Ås, som skiljer de Wat-
tudrag åt som flyta åt *Wuoxen* och *Kym-
mene-Älf*. Det Landstycket som ligger på
västra Sidan om Åsen är mycket mindre
än det på östra Sidan och håller i Vidd
8 Qvadr. Mil. En annan Ås kommande
från Idenfalmi stryker ock genom Pastora-
tet til vid pass 2 Mil öster om Staden,
men delar inga Wattudrag, utan genom-
brytes af dem alla, hvilka rinna åt *Wuo-
xen*.

xen. Bland andra Mineralier finnes här Myrjärn uti åtskilliga Sjöar, hvaraf det som hämtas på Botnen uti Sywäri, Wuotjärwi och Äländjärwi belägna uti nordöstra Delen af Pastoratet räknas för det bästa; Kalksten, samt god Qvarnsten.

Detta Pastorat är det folkrikaste, icke allenast i Sverge, utan även i hela Luteriska Kristenheten. År 1805 steg Folkmängden til 23812. Då nu Landet håller i Vidd 50 Qv. Mil. så är Befolkningen 476 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 48 Tunmland på Persönen. Folkmängden har i sednare Tider ovanligen tiltagit. År 1790 steg den til 17224; men År 1772 geck den ej högre än til 11915; har således endast på et tredjedels Seculum ökat sig mer än dubbelt.

Pastoratet innefattar 1 Stad och 4 Soknar, nämligen *Kuopio* Stad, *Kuopio* Sokn, Moder-Fösamling, samt *Nilsjä*, *Maaninga*, *Kartula* och *Tuusniemi* Annexer.

Moderkyrkan är belägen i Staden och nyttjas gemensamt med Stadens Inbygare. Nilsjä ligger i nordost från Moderkyrkan vid Sjön Sywäri, 4.5 Mil. Maaninga är belägen i Nordnordväst från Moderkyrkan vid öfversta Delen af Kalawäsi 3.6 Mil. Kartula ligger i väster, vid Sjön Iisjärwi, 4.4 Mil från Moderkyrkan. Tuusniemi

är belägen i öster, vid Sjön Tuusjärwi, 3 Mil från Moderkyrkan. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *Kuopio*, en Stad förrut beskriven.
2. *Strömsdal*, et Stångjärns Bruk, beläget uti Nilfiä Sokn, vid Strömen Jurusjoki mellan Sjöarne Wuotjärwi och Juruswäfi, 2 Mil från Soknekyrkan, och 3.5 Mil i rät Linea, men efter Wägefarten 5 Mil, från Staden. Det är grundadt på Sjö- och Myrimalms Tilvärkning; har dock Tilstånd at även förse sig med Tackjärn til Upblandning af 80 Skeppund årligen. Årliga Stångjärns-Smidet är 100 Skeppund; För öfrigt äger Bruket Privilegium på Manufactur-Smide och Masugn.

Brukets Ägor hålla i Vidd något över 28000 Tunmland. Detta Bruk har en ganska förmånlig Belägenhet i det affeende at all Säd, Skog, Kol, Malm som til des Drift behövas, kan erhållas sjöledes, nästan ifrån alla Trakter och uplastas på Bruksbacken, hvarjämte Brukets Tilvärkningar kunna ifrån des Lastage Plats föras sjöledes så väl til Kuopio Stad, som til många andra Orter. Den mästa Malmen hämtas från den åvanför Bruket belägna Sjön Wuotjärwi samt et par smärre Sjöar.

At genom Exempel uplysa huru stor Vidd den Malmen intagit, hvarutaf en viss Mängd Järn blivit utbragt, kan anföras at vid Strömsdals Bruk hava til en viss Tid 4894 Tunnor Sjömalm blivit förbrukade, hvilken Malm om den legat jämnt utbredd överalt til et Qvarters Tjocklek, icke fordrat större Vidd än et Tunnland på 158 Qv. Alnar nära. Utaf dessa 4894 Tunnor Malm hava blivit tilvärkade 1625 Skeppund Tackjärn eller lika många Skeppund Stångjärn, då det sednare räknas efter Stapelstads Vigt.

2. IIDENSALMI.

Detta Pastorat utgör den nordligaste Delen af Sawolax. Det omgives af Pyhäjoki, Sikajoki, Paldamo, Sotkamo, Kuopio och Rautalambi Pastorater. Det Storlek är 58 Qv. Mil. Marken är här mycken ojämn och stenbunden. Åfen *Maanselkä* omgiver hela norra Delen af Pastoratet samt skiljer det från Österbotn och Kajana. Största Delen af Landet består utaf en ofantlig Dal omkring öfversta Delen af Älven *Wuoxen*, som ock här har sit Ursprung. En liten Del af Landet ligger på västra Sidan om en Ås och hörer til Kymmene-Älfs Område; dess Storlek är 7 Qv. Mil.

Med Sjöar är Orten rikeligen förfedd, dock icke få ymnigt som de öfrige bägge Soknarne i Fögderiet, jämväl äro de icke få stora. De största af dem äro följande: *Ongiwäsi*, *Pörowäsi*, *Haapajärwi*, *Pielawäsi* och *Nilakkawäsi*, hvaraf de 3 förra ligga inom Pastorates Gränser, men de bägge sednare höra endast til en Del hit. Bland smärre Sjöar märker *Rahajärwi* från hvilken Wuoxen har sit Ursprung, och såsom det högsta Watn i Finland. Mange af de härvarande Sjöarne hyfa Järnmalm.

Folkmängden stiger til 15481. Befolkningen är således 267 Människjor på Qv. Milen; det gör 81 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 9733. Den har således på 15 år ökat sig med 5748 Personer.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Iidsalmi* Moder-Församling, samt *Kiuruwäsi* och *Pielawäsi* Annexer. Moderkyrkan ligger midt i Pastoratet vid Älven Wuoxen. Kiuruwäsi ligger i väster därifrån 2.8 Mil; och Pielawäsi ligger vid Sjön af samma Namn i sydväst 4.5 Mil från Moderkyrkan.

Märkelig Ort är *Likolax*, en By, belägen i Kiuruwäsi Sokn, har en Hälsobrunn, som är en af de bästa i Finland och mycket besökes.

3. RAUTALAMBI.

Detta Pastorat ligger i sydväst från Iidensalmi, samt omgives för öfrigt af Kuopio, Piexämäki, Laukas och Witafari. Dets Storlek är 29 Qv. Mil. Dets Läge är på västra Sidan om Sawolaxiska Älen, och hörer således til Kymmene-Älfs Område. Landet är upfyldt af Sjöar, til en del ganska ansefliga. Den största Strömen är *Konnejoki*, som är en Gren af Kymmene-Älf. De största Sjöar äro *Konneväsi* och *Niniwäsi* som hel och hållne ligga inom Landets Gränser, samt *Keitelä*, *Iiswäsi*, *Nilakkawäsi*, *Pielawäsi* och *Kynsiwäsi*, som endast med sina Delar höra hit.

Folkmängden stiger til 8771. Befolkningen är således 302 Människjor på Qv. Milen; det gör 77 Tunmland på Personen. Inbyggarne idka Humle-Plantering och mycken Iver, så utaf denna Wara årligen kan aflåtas til andra Orter.

Pastoratet består af 2 Soknar: *Rautalambi*, Moder-Församling, och *Hangasalmi* Annex. Moderkyrkan ligger uti et Hörn, just vid Gränsen til Piexämäki, och Annexen uti södra Ändan af Pastoratet. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 3.3 Mil.

2. Fögderiet NEDRA SAWOLAX.

Detta District utgör medlersta Delen af Landskapet, i Geografisk Bemärkelse, men södra Delen i Politiskt Begrep, samt sydvästra Delen af Länet. Det omgives af Öfra - Sawolax, Karelen, Ryisland och Kymmeneland. Dets Storlek är 93 Qv. Mil. Större Delen af Landet, som håller i Vidd 70 Qvadr. Mil, ligger på östra Sidan om Sawolaxiska Åsen och hörer til Wuoxens Område. Mindre Delen som håller i Vidd 23 Qvadr. Mil, är belägen på västra Sidan om berörde Ås och hörer til Kymmene-Ålfs Område. Detta Fögderi har flera jämna och vidsträckta Slättmarker än Öfra Sawolax, häldt omkring de stora Sjöarne. Här finnes ock icke så mycken Ängsmark och Mulbete som i det föregående Fögderiet; men denna Brift erfättes genom Swedje-Lindor, som i 4 a 5 År efter sista Sädet giva anseelig Gräsväxt. Dessutom fås här mycket Hafra, som med Råghalms Hackelse nyttjas til Utfordring.

Med Sjöar är Landet överflödigt försedt. Den största Strömen är *Wuoxen*, hvilken flyter midt genom Landet. Utaf de största Sjöarne ligga följande antingen hel och hållne eller til största Delarne inom Fög-

Fögderiets Gränfor: *Enonwäsi*, med sina Fjärdar *Haukiwäsi*, *Aimiswäsi*, *Haapawäsi*, *Jorois-selkä*, *Joutsenwäsi*, *Puruwäsi*, *Unnukkawäsi*, *Kyjiwäsi*, *Syymäjärwi*, *Suontisinselkä*, *Sorsawäsi* och *Kermawäsi*. Stora Sjöar som med sina mindre Delar höra til Fögderiet äro: *Kalawäsi*, som med sin nedersta Fjärd *Koiruswäsi* kallad är befintlig inom Landets Gränfor, *Suwaswäsi*, *Ruojärwi*, *Oriwäsi*, och *Iiswäsi*. En Trakt i detta Fögderi benämnd *Soisalo* förtjänar Upmärksamhet. Den bildar en slags Halfö, som inneslutes af följande Watn: Sjön *Kalawäsi*, des bägge Fjärdar *Sodrawäsi* och *Koiruswäsi*, *Leppäwirta* Ström eller den Delen af *Wuoxen* som flyter mellan sidstnämnda Sjö och *Unnukkawäsi*, vidare denna Sjö, *Warkaus* Ström, Fjärdarne *Aimiswäsi* och *Joutsenwäsi*, en Ström här emellan och Sjön *Kermawäsi*, därpå möter et smalt Ed, om 0.2 Mils Bredd, sedan et Wattudrag som faller i *Suwaswäsi*, och vidare genom et Sund ned til *Kalawäsi*. Denna Trakt håller i Vidd 14 Qv. Mil. Däruti äro belägna större Delen af *Leppäwirta*, en anseelig Del af *Randafalmi* samt en liten Del af *Kuopio*.

Detta Fögderi är mycket tätare befolkadt än Öfra *Sawolax*. Folkmängden stiger til 40481. Befolkningen är således 435 Människjor på Qv. Milen; det gör

53 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 29899; den har således på 15 år ökat sig med 10582.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet, samt den Öpna Jorden. År 1805.

Pastorat	Hästar	Kor	Ungnöt	Får.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Piexämäki</i>	1730	4680	2860	5790	3560
<i>Leppäwirta</i>	1600	2900	2000	3000	1370
<i>Jorois</i>	360	1600	800	1000	4030
<i>Randasalmi</i>	2560	3860	1880	4070	4690
<i>Kärämäki</i>	300	1000	500	2000	600
<i>Säminge</i>	30	100	20	120	260
Summa	6580	14140	8060	15980	13510

Fögderiet innefattar 4 hela Pastorater utgörande 7 Soknar, hvaraf 4 äro Moder-Församlingar och 3 Annexer; samt Delar af 2 Pastorater.

I. PIEXÄMÄKI.

Detta Pastorat är det västligaste i Fögderiet. Det omgives af Rautalambi, Kuopio, Leppäwirta, Jorois, Jokkas, S. Mikel och Kangasniemi. Dels Storlek är 27 Qv. Mil. Sawolaxiska Åsen som härstädes kallas *Sorsantaipal*, stryker genom östra Delen af Landet. Den Delen som ligger på västra

stra Sidan om berörde Ås är större, håller i Vidd 22 Qv. Mil, och hörer til Kymmene-Älfs Område; den östra och mindre Delen håller i Vidd 5 Qvadr. Mil och hörer til Wuoxens Område. De förste Sjöarne äro *Kyywäsi*, *Suontienfelkä* och *Piexämäjärwi*.

Folkmängden stiger til 11825. Befolkningen är således 438 Människjor på Qv. Milen; det gör 53 Tunmland på Perfonen. År 1790 var Folkmängden 8745; den har således på 15 år ökat sig med 3080 Perfoner.

Lin fås i detta Pastorat, dock i ringa myckenhet i små Svedjor; men Hampa i Åkrar, som mycket gödas och väl redas.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Piexämäki* Moder-Församling, och *Suonenjoki* samt *Haukiwuori* Annexer. Moderkyrkan ligger midt i Pastoratet vid Sjön *Piexämäjärwi*, *Suonenjoki* ligger i norra Ändan och *Haukiwuori* i södra Ändan af Pastoratet vid Sjön *Kyywäsi*. Afståndet från Moderkyrkan til *Suonenjoki* är 2.6, och til *Haukiwuori* 3.2 Mil.

2. LEPPÄWIRTA.

Detta Pastorat ligger i öster om *Piexämäki*, samt omgives för öfrigt af *Kuopio*,

pio, Randafalmi och Jorois. Storleken är 17 Qv. Mil. Wata intaga en stor Del af Landet. Älven *Wuoxen* löper här midt genom. De största Sjöar äro *Keiruswäsi* som är nedersta Delen af Kalawäsi, *Unukkawäsi*, *Suwaswäsi* och *Sorsawäsi*.

Folkmängden stiger til 9574. Befolkningen är således 563 Människjor på Qv. Milen; det gör 41 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 5912; den har således på 15 år ökat sig med 3662 Personer.

Pastoratet utgör en enda Sokn. Kyrkan är belägen nästan midt i Soknen på et Näs vid *Konnus*. Ström som utgör en Del af *Wuoxen*, och sammanbinder Sjöarne *Koiruswäsi* och *Unukkawäsi*. Märkelig Ort är; *Warkaus*, belägen vid en Ström mellan *Unukkawäsi* och *Aimiswäsi*. Dets Läge är ganska beqvämligt til en Köpings anläggning, i anseende til den fria Communicationen som härifrån är mellan de nedre och öfre Sjöarne i *Sawolax*. Orten är Station för et Antal Canon-Slupar samt et Compagnie af Arméens Flottas Manuskap. Et Krono-Magasin och behöflige Byggningar til deras Behof äro här upförde. I denna Ström är både Lax- och Sik-Fiske.

Högre up är *Kopolan-Wirta* belägen. Denna är en Fors som faller utur Unnukawäsi, samt är mycket djup och strid så at inga Laxar här kunna fångas. Längre ned är *Hurus-Fors*, förbi hvilken en Canal, om 400 Alnars Längd, är upgräven, för at befordra en Båtled mellan den norra och södra Delen af Landet. Canalen går genom et Ed kalladt *Warkaus-Taipal*, och Båtarne fläpas härigenom med Linor.

3. JOROIS.

Detta Pastorat ligger i söder om *Lep-päwirta*, samt omgives för öfrigt af *Randafalmi*, *Jokkas* och *Piexämäki*. Dess Storlek är 6.6 Qv. Mil. Med Sjöar är Landet väl försedt. De största af dem heta *Sysmäjärwi* och *Walwansjärwi*, samt Delar af Fjärdarne *Aimiswäsi*, *Haapawäsi* och *Joroisfelkä*, som sjelve äro Delar af den stora Sjön *Enonwäsi*. På Botnen i några Sjöar finnes ren Bärgochra eller Kylleriärg.

Folkmängden stiger til 4571. Befolkningen är således 692 Människjor på Qv. Milen; det gör 33 Tunnländ på Personer. År 1790 var Folkmängden 3271; den har således på 15 år ökat sig med 1300 Personer. Pastoratet består af en enda Sokn. Kyrkan ligger nästan midt

i Pastoratet mellan Joroisfelkä och Walwaujärwi.

4. RANDASALMI.

Detta Pastorat ligger i öster om Lepäwirta, samt omgives för öfrigt af Kuopio, Libelits, Kärämäki, Säminge, Sulka-wa, Jokkas och Jorois. Dets Storlek är 26 Qv. Mil. På Sjöar är rikt Förråd. De största af dem äro *Enonwäsi*, med sina Fjärdar *Haukiwäsi*, *Ainiswäsi*, *Haapawäsi* och *Joutsenwäsi*, samt *Kermawäsi*.

Folkmängden stiger til 11575. Befolkningen är således 445 Människjor på Qv. Milen; det gör 52 Tunmland på Personer. År 1790 var Folkmängden 8745; den har således på 11 år ökat sig med 2830.

Pastoratet består af 2 Soknar. *Randasalmi*, Moderförsamling, samt *Heinöwäsi* Annex. Den förra Kyrkan är belägen vid et Sund mellan *Haukiwäsi* och *Haapawäsi*, och den sednare vid *Kermawäsi*. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 4.4 Mil. Märkeliga Orter i Pastoratet äro:

1. *Haapaniemi*, en Kronogård, belägen på et Näs vid Fjörden *Haapawäsi*, 1.2 Mil från Kyrkan. Här är anlagd en Krigs-Skola, hvilken år 1798 bekom sin fullkomliga Inrättning. Lärlingarne kallas *Cadetter*.

detter De äro dels Ordinarier dels Extraordinarier. Ingen af dem får antagas innan han tylt 13 år, samt förrut inhämtat behöriga kunskaper. Ordinarie Cadetternas Antal är 16. Desse njuta, på Kronans Bekostnad, Föda, Kläder och Undervisning. Utom desse få 16 til eller ock flere antagas, emot 83 Riksdaler 16 Skilling årlig Betalning, samt böra hålla sig sjelve Kläder. Skolan är fördelt i 4 Classer. Ingen Cadet bör dröja uti någon Class öfver et år. Undervisningen räcker således i 4 år, och fortfar oafbrutit utan Ferier. Om Sommaren få Cadetterne lära rida, fäkta, dansa och simma. Lärarnes Antal är 7: en Informations Officerare uti Artilleriet, 2 Dito i Fortification, 1 Dito i Aritmetik och Geometrie. 1 Präst som är Lärare i Kristendomen, m. m, 1 Stallmästare, som tillika förestår det här inrättade Stuteriet, 1 Språk- och Fäktmästare. Årliga Kostnaden för denna Skole-Inrättning, bestående uti Aflöningar, Beklädnad, Skrif- och Rit-Materialier, Böcker och Instrumenter, Wed och Ljus, Reparationer, m. m. stiger til 3254 Riksdaler.

2. *Leislax.* Boställe för Öfverste-Löjtnanten vid Sawolax Infanteri-Regimente, är beläget på en stor Ö bevämd *Randasalo*, uti *Enonwäsi*. På denna Ö finnas för öf-

rigt 3 Rusthåll, 501 Hemman samt 200 Torp.

3. *Torasalo*, *Temasalo* och *Avensalo* äro för öfrigt stora och bebodda Öar uti Enonwäsi.

5. KÄRIMÄKI & SÄMINGE.

Större Delen af Kärinäki och mindre Delen af Säminge höra til Sverge och de öfrige Delarne til Rysland, uti hvilket Land jämväl Kyrkorne och Prästbolen äro belägna. Den Delen af dessa bägge Soknar som hörer til Sverge ligger i öster om Randalalmi, samt omgives för öfrigt af Libelits, Kides, Kefälax, samt Ryska Andelarne af dessa Soknar. Storleken är 16 Qv. Mil. Sjöar finnas här rikeligen. De största af dem äro *Oriwäsi*, som med sin mindre Del hörer hit, samt *Puruwäsi*.

Största Delen af Kerinäki samt en anseelig Del af Säminge utgör en Ö om 9 Qv. Mils Vidd, hvilken omgives af Sjön *Oriwäsi*, *Oriwirta Ström* som faller utur densamma uti *Pyywäsi*, som är en Fjärd af *Enonwäsi*, vidare af bemäldte Sjöes Fjärdar *Suoriawäsi*, *Juotsenwäsi* och *Haukiwäsi*, Strömen vid *Nyslott*, *Sajmas Fjärdar* *Pihlajawäsi* och *Utriaiswäsi*, Sjön *Puruwäsi*, samt en Canal, som vid *Raikus* är uppräven

mel.

Jan sidstämde Sjö och Oriwäsi. Hon är således den största Ö som finnes uti Sverges Infjöar.

Folkmängden stiger til 2936. Befolkningen är således 184 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 125 Tunmland på Personen.

Almogen härstädes är berömd för utmärkt Flit och Framgång uti Hampe-Plantering, samt följer årligen Hampa i betydlig Mängd.

Bihang til förenämde Soknar:

Vid Gränsen til Ryskland äro 2 små Trakter til en Mils Afstånd från hvarandra belägna, hvilka ligga uti Kärämäki och Säminge Soknar, men om hvilka Tvist upstådt om de böra höra til Sverige eller Ryskland. De anses at icke höra til någöndera. Desse bägge Landsflycken äro til Figuren Trapezier, och hålla i Vidd 0.7 Qv. Mil. Härpå äro 20 Hemmans Bolstäder belägna, hvilkas Åboer sedan år 1743 icke betalt ringaste Skatt eller Utskylder til någöndera Kronan; men Prästerskapet i Kärämäki och Säminge undfå de vanliga Prästrättigheterna, emedan de bivist Gudstjänsten i berörde Soknekyrkor. De dömas af en komponerad Rätt bestående af Svenska och Ryska Domare.

6. KARELEN.

Detta Landskap kallas på Finska *Karjala*, som förmodeligen härstammar från Finska Ordet *Karja*, som betyder Boskap, emedan Inbyggarnes viktigaste Näringsfång har fordom varit och til en Del ännu är Boskapskötsel. Karelen är et vidsträckt Land, så at det ej allenast utgör det til Svenska Finland hörande Landskap, som med detta Namn betecknas, utan sträcker sig även genom Ryska Höfdingdömena *Wiburg* och *Olonets* ända til *Sjön Onega*.

Svenska Karelen utgör öftra Delen af *Kuopio Län*. Den omgives af *Sawolax*, *Kajana*, samt Ryska Höfdingdömena *Olonets* och *Wiburg*. Dets Storlek är 220 *Quadrat-Mil*. Landryggen *Maanselkä* utgör dets norra Gräns emot *Kajana*. En Gren af denna Ås skiljer Landskapet från *Savolax*, skiljande de *Wattudrag* som flyta åt *Wuoxen*, från dets vänstra Gren *Pielisjoki*. Emot Ryska Sidan är det til större Delen öpet, ty Landryggen *Maanselkä* ligger här flera *Mil* inom Ryska Gränsen.

Utom *Sandmoar*, ofta af flera *Mils* Längd, bevuxna med *Furu* och *Ljung*, samt stora flacka *Måffar* och *Kärr*, finnas här

här ej betydliga Slättmarker, när den sydligaste Delen, som utgör Tohmajärvi, Pelgijärvi och Kides Soknar undantages, utan omskiftande Backar och Sandålar, med Dälдер, Sjöar och Träsk utgöra det mästa af detta Landskap. Uti denna sydliga Delen är Marken jämnare och har på många Ställen bördig Lermylla.

Med Sjöar är Landet även få ymnigt förfedt som Sawolax. De största af dem äro följande: *Pielisjärvi*, *Hitiäinen*, *Winijärvi*, *Koderejärvi* och *Ongamojärvi*, som hel och hållne ligga inom Länets Gränser, samt *Oriwäsi*, *Puruwäsi*, *Pyhäjärvi* och *Rikkawäsi*, som endast til en Del höra hit. Midt genom Landskapet flyter Älven Wuoxens vänstra Huvudgren benämnd *Pielisjoki*. Utaf des Grenaer äro *Liexajoki* och *Koitajoki* de anseeligaste.

Bärgen uti Karelen äro högre än i Sawolax, men sträcka sig mer i Längden och hava en sagtare Sluttning med flera Affättningar. Emedan de ända up til Klintarne äro betäckte med djup Damjord, åtminstone på deras södra Sidor, finnas de där jämväl bevuxne med Säd, ofta på de högsta Kullar, dels med Gräs och dels med frodig Löfskog.

Inga Malmanvisningar äro i Karelen yppade om icke vid Sjön Winijärwi, därest Anledningat til Silvermalm finnas. På Botnen uti flera Sjöar i norra Delen af Landskapet finnes järnhaltig Sand, jämväl i sydliga Delen men sparsammare. I södra Delen, i synnerhet i Libelits, finnes betydlig Tilgång af Tälghsten, hvaraf Almogen hugger Gimor til fina Pörtugnar, som äro ganska eldhärdige.

Utom i sydvästra Delen af Landskapet har Svedjande varit Almogens nästan endaste Landbruk, men i sednare Tider har Kärrbruket i norra Karelen kommit i Gång. De södra Soknarne äga ej så förmanliga Kärr som de norra; men däremot nyttja de Mullbackar och Dälder. Med Tiden och af sig sjelf aftager likväl Svedjebruket mer och mer på ländigare Trakter, sedan Almogen genom några Stånds- Personers Efterdömen börjat finna Upodlingar äro både möjelige och nyttige. Detta synes redan på många Ställen, men i synnerhet närmaft omkring Kyrkorne, där Invånarne bo tätare tilsamman och således icke mera hava det Utrymme som Svedjebruket fordras. Numera röjes och större Håg för Upodlingar, som egenteligen företagas med Kärr och Måfflar.

De Sädes Arter som alstras äro Råg, Korn, Hafra, Bovete. Ärtter trivas ej särdeles. Af Rotsaker odlas Rovor och Kålrötter; Potäter äro väl ännu tämeligen fällsynte, men komma allt mera i Bruk. Tobak planteras mer än til eget Behof, och Bladen säljas til Kajana Fögderi. Litet Vitkål, något Hampa men föga Lin planteras.

Med stora Skogar i synnerhet af Löfträn är Landet väl förfedt; dock mäkt i norra Delen, ty i födra Delen där Landet är mera upodladt är däraf ej så godt Förråd.

Wildrenar finnas här ymnigt. Björnar äro tämeligen utödde, och Wargarne esterspanas då de om Vintern visa sig. Rävar, Ekorrar och en Myckenhet Fogel finnas här.

Ehuru Karelen är begåvad med även så goda som omicke bättre Naturs-Förmåner än Sawolax, så är det dock hvarken så folkrikt eller så väl befolkadt som det sednare Landet. Folkmängden stiger til 56376. Befolkningen är således 256 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 90 Tunmland på Personen; då uti Sawolax endast 63 Tunmland belöpa sig på Personen.

År 1790 var Folkmängden 42262;

den har således på 15 År ökat sig med 14114 Människjor.

Den förnämsta Exporten från Landet äro Smör och Säd. Det förra går merändels til Ryssland, och i anseende til dess Godhet är därpå förmånlig Aflättning i Petersburg.

Karelen består af 2 Fögderien. *Öfra* och *Nedra Karelen*.

Fögderiet ÖFRA KARELEN.

Detta District utgör norra Delen af Landskapet och nordöftra Delen af Länet. Det omgives af Sawolax, Kajana Fögderi, Ryssland och Nedra Karelen. Dess Storlek är 128 Qvadrat-Mil. Landet består dels af Sandmoar, dels af Bärg, Sandåsar, Kärr och Måffar, samt har få stora Slättmarker. Med Sjöar är det rikeligen försedt. Den största Strömen är *Pielisjoki*. Den största Ån som här faller i honom är *Liexa* Ån, som kommer från Ryssland. De största Sjöarne äro *Pielisjärwi*, *Höitiäinen*, *Winijärwi* och *Rikkawäsi*, hvilka ligga inom Landets Gränser, samt *Oriwäsi*, med sin stora Fjärd *Pyhäselkä*, hvilka endast til en Del höra hit.

Folkmängden stiger til 27661. Befolkningen är således 280 Människjor på Qva-

Qvadrat-Milen; det gör 83 Tunmland på Personen.

År 1790 var Folkmängden 18663; den har således på 15 År ökat sig med 8998, i rundt Tal 9000.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap som underhålles i Fögderiet, samt den öppna Jorden. År 1805.

Pastorat	Hästar	Kor	Ungnöt	Får	ÖpenJord Tunnl.
<i>Libelits</i>	1700	2890	1290	2400	2200
<i>Kawi</i>	640	1600	430	1400	1500
<i>Pielis</i>	2320	4200	1200	3000	3600
<i>Taipale</i>	300	600	200	300	80
Summa	7660	9290	3120	7100	7380

Tabell, som visar Kronans Inkomst af Fögderiet År 1790.

Pastorat	Säd T:r	Pennig.	R:dr.
<i>Libelits, Kawi &</i>			
<i>Taipale</i>	—	766	4197
<i>Pielis</i>	—	286	3410
Summa		1052	7607

Fögderiet innefattar 3 Luterska Pastorater utgörande 6 Soknar, däraf 3 äro Moderkyrkor och 3 Annexer; samt 1 Grekiskt Pastorat.

Orter.

Soknar.

1. LIBELITS, KAWI & TAIPALE.

Deffa Pastorater innefatta en Trakt, som utgör södra Delen af Fögderiet. Den omgives af Pielis, Ilomants, Tohmajärwi, Kides och Randasalmi Pastorater. Dets Storlek är 44 Qvadr. Mil. Norra Delen af Landet är ojämnt och backigt; den södra Delen däremot, som förnämligast utgöres utaf en Halfö, belägen mellan Oriwäsi och des Fjärd Pyhäselkä består mestadelen af jämn och kärragtig Mark, som i sednare Åren blivit mycket upödlad. Sjöar intaga en stor Del af Landet. De största äro Oriwäsi med sin stora Fjärd Pyhäselkä, men hvilka endast til en Del höra hit, Höitiäinen, Winijärwi, Rikkawäsi och Wuotjärwi.

Folkmängden i hela detta District stiger til 14888. Befolkningen är således 338 Människjor på Qvadr. Milen; det gör 68 Tunmland på Personen. År 1790 var Folkmängden 10627; den har således på 15 År ökat sig med 4261 Personer.

Libelits Pastorat innefattar 2 Soknar: *Libelits*, på Finska Liberi, Moderkyrka, och *Kondiolax Annex*. Libelits Kyrka är

är belägen på den fruktbara Halfön som skiljer Oriwäsi från Pyhäfelkä, vid ett Sund mellan denna Halfö och en Ö i Oriwäsi. Vid Kyrkan befinnes en Marknadsplats, där anseelig Marknad hålles d. 6 Januari. Kondiolax Kyrka är belägen vid Höitiäinen, på dess östra Strand, 4 Mil från Moderkyrkan. Märkelig Ort är:

Siiakasalmi, et Adeligt Gods beläget på en Ö i Oriwäsi.

Kawi Sokn blef omkring År 1800 skild från Libelits och gjord til särskildt Pastorat. Kyrkan ligger vid en tämeligen anseelig Sjö benämd Kariwäsi, nära vid Gränsen til Kuopio Sokn, 7.5 Mil i Nordväst från Libelits Kyrka efter Landsvägen räknadt som går här imellan. Märkelig Ort är:

Hongawara, et Bärge beläget i nordligaste Ändan af Soknen, 2 Mil från Strömsdals Bruk. Här är Anledning yppad til Kopparkies och Svavelkies.

Taipale Grekiska Kyrka är belägen på et Ed mellan Oriwäsi och Winijärwi, 1.5 Mil från Libelits Kyrka. Til denna Församling höra vid pafs 160 Hemman, af hvilka ungefär 100 ligga inom Libelits Sokn och de öfrige äro spridde i Pielis, Tohmjärwi och Kides.

2. PIELIS.

Detta Pastorat är beläget i norr och nordost om Libelits, samt omgives för öfrigt af Kuopio, Sotkamo, Ryssland och Ilomants. Dets Storlek är 84 Quadr. Mil. norra Delen af Landet omgives af Landryggen Maanfelkä. Marken är i allmänhet ojämn och bärgagtig, och för öfrigt är Landet upfyldt af Sjöar, Kärr, Måssar och andra oländiga Nägder. Den största Strömen som flyter genom Landet är *Pielisjoki*. Denna tager sin Ursprung vid Maanfelkä och kallas i Början *Haapajoki*, hvilken efter 6 Mils Lopp faller ut i Pielisjärwi, går genom benämde Sjö och har uti Ilomants Sokn sin Utlopp därutur. Den största Strömen därefter är *Liexajoki*, som har sin Ursprung vid den Delen af Maanfelkä, som ligger inom Ryska Gränsen, flyter genom några Ryska Sjöar, samt Finnska Sjöarne Runajärwi och Pangajärwi, hvarefter hon vid Pielis Kyrka faller uti Pielisjärwi. Dets största Gren inom Soknens Omfång är *Jongunjoki*, som har sin Ursprung vid Gränsen där Pielis, Sotkamo och Ryssland sammanstöta, samt efter 6 Mils Lopp förenar sig med Liexajoki.

Sjöar finnas här til stort Antal. Den största af dem är *Pielisjärwi*, hvilkens Storlek

lek förrut är anförd. Andre Sjöar af någon Betydenhet äro *Runajärwi*, *Pangajärwi* och *Wigijärwi*, hvardera om 0.2 Qvadrat-Mils Storlek.

Folkmängden stiger til 12773. Befolkningen är således 152 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 152 Tunnländ på Personen. År 1790 var Folkmängden 8036; den har således på 15 År ökat sig med 4737 Personer.

Pastoratet består af 3 Soknar: *Pielis* Moder-Församling, samt *Nurmis* och *Juga* Annexer. *Pielis* Kyrka ligger vid östligaste Viken af *Pielisjärwi* där *Liexajoki* utlöper. *Nurmis* Kyrka är belägen vid nordligaste Viken af *Pielisjärwi*, 5.4 Mil från Moderkyrkan. *Juga* Kyrka ligger på västra Sidan om denna Sjö, ej långt från Stranden, 3.8 Mil från Moderkyrkan, alt i rät Linea räknad. Märkelig Ort i Pastoratet är:

Liexa, en By belägen nära vid *Pielis* Kyrka. Här är en Gränse-Tullkammare och et Grekiskt Bönehus.

4. Fögderiet NEDRA KARELEN.

Detta Distrikt utgör sydöstra Delen af Landskapet och Höfdingdömet. Det omgives af Öfra Karelen, Rysland och Sawolax. Dets Storlek är 92 Qvadrat-Mil.
Mar-

Marken är här både jämnare och bördigare än i Öfra Karelen, i synnerhet finnas vackra Slättmarker uti Kides och Tohmajärwi Soknar. Nästan midt genom Landet, men uti en Böjning, framstryker en Ås, hvilken skiljer de Wattudrag åt, från dem som falla i Pielisjoki, och dem som flyta directe åt Sjön Ladoga. Det förra Området håller i Vidd 58 och det sednare 34 Quadrat-Mil. Den största Strömen är *Pielisjoki*. Han faller här utur *Pielisjärwi* och flyter 10 Mil innan han störtar sig i *Pyhäselkä* med 13 til 16 Fall. De största af de andre Strömarne äro *Koitaajoki*, som är en Gren af *Pielisjoki*, samt *Jänesjoki* som directe flyter åt Sjön Ladoga. Med Sjöar är Landet överflödigt förfedt. De störste af dem äro *Orijwäsi* och *Pyhäjärwi* som med sina större Delar ligga inom Fögderiets Gränser, samt *Pielisjärwi*, *Pyhäselkä*, och *Puruwäsi* som med sina mindre Delar höra hit. Andre Sjöar af betydighet som ligga inom Landets Gränser äro *Koderejärwi*, *Ongamojärwi* och *Nuorajärwi*.

Folkmängden ligger til 28715. Befolkningen är således 312 Människjor på Quadrat-Milen; det gör 74 Tunnland på Personen. År 1790 var Folkmängden 23599; den har således på 15 År ökat sig med 5116 Personer.

Tabell som visar Antalet af åtskillig slags Boskap, som underhalles i Fögderiet, samt den öppna Jorden. År 1805.

Pastorater	Hästar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	ÖpenJord Tunnl.
<i>Ilomants</i>	1090	3200	1450	4300	1640
<i>D:o Grekiska</i>	170	300	250	470	300
<i>Tohmajärwi</i>	1050	2620	1360	2950	1900
<i>Pelgijärwi</i>	170	740	420	750	300
<i>Kides</i>	1100	2600	1000	3000	1800
<i>Kesälax</i>	200	700	450	900	400
Summa	3780	10160	4930	12370	6340

Tabell, som visar Kronans Inkomst af Fögderiet År 1790.

Pastorat	Säd Tunnor.	Penningar R:dr.
<i>Ilomants</i>	—	399
<i>Tohmajärwi</i>	—	477
<i>Pelgijärwi</i>		
<i>Kides</i>	—	458
<i>Kesälax</i>	—	90
Summa	1424	8447

Fögderiet innefattar 5 Luterska Pastorater utgörande 8 hela Soknar samt Del af en Sokn, däraf 5 äro Moderkyrkor och 4 Annexer; samt 1 Grekiskt Pastorat, beläget uti 2 af förenämde Soknar.

Orter.

Soknar.

ILOMANTS.

Detta Pastorat innefattar norra Delen af Fögderiet. Det ligger östligast af alla Pastoraten i Höfdingdömet, i Finland, i Riket. Det omgives af Libelits, Pielis, Ryssland och Tohmajärwi. Dets Storlek är 52 Qvadrat-Mil. Marken är i allmänhet bärgagtig och stenbunden, men Jordmänen fruktbar. De största Strömar äro *Koitaajoki* och *Jänesjoki*. Den förra löper midt genom Landet, och den sednare har här sit Ursprung. De största Sjöar äro Pielisjärwi, som allenast med en liten Del hörer hit, *Koderejärwi*, *Nuorajärwi* och *Melaselkä*. En Sjättedel af Inbyggarne bekänner Grekiska Läran samt här har egen Kyrka och Pastor.

Folkmängden, så väl i Luterska som Grekiska Församlingen, stiger til 8487. Befolkningen är således 163 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 142 Tunmland på Personen.

Ilomants Luterska Pastorat består af 2 Soknar: *Ilomants* Moder-Församling och *Eno* Annex. Moderkyrkan ligger vid en Sjö midt i Landet, och *Eno* Kyrka vid födra

dra Ändan af Pielisjärwi. Afståndet mellan bägge Kyrkorne är 5.3 Mil. Til Ilomants Pastorat hörer jämväl en Del af *Suojärwi* Sokn, hvars Kyrka är belägen inom Ryska Gränsen.

Ilomants Grekiska Församlings Kyrka ligger nära vid den Luterska Kyrkan. Dessutom hava Grekiska Tros-Förvandterne här 2 Capeller eller Bönehus; det ena benämndt *Kovero* ligger 2.8 Mil från Kyrkan, och det andra kalladt *Melafelkä* 2.6 Mil därifrån.

Til denna Grekiska Församling så väl som til den uti Libelits fändas Präster och Kyrko-Betjäning ifrån Synoden i Petersburg. Sedan Prästerne blivit, hvad deras Insigt i Finska Språket angår, examinerade i Borgo Consistorium, samt aflagt sin Tro- och Huldhets Ed, undfå de af berörde Consistorium deras Fullmagter. Utom de vanliga Präste-Rättigheterna ifrån sina Församlingar, njuta Prästerne tillika med Kyrkobetjäningen även Lön af Ryska Kronan. Desse Präster stå under Consistorii i Borgo Upsigt.

Folkmängden uti dessa bägge Grekiska Församlingar *Ilomants* och *Taipale* steg År 1805 til 2850 Personer.

Invånarne i dessa Soknar skilja sig sjel- ve ifrån hvarandra i anseende til Troslä-

ran. De som bekänna Grekiska Läran kallas Wenäläifet; det är Ryffar, och de som bekänna Luterska Läran Ruotsalaiset; det är Swenskar.

2. TOHMAJÄRWI, PELGIJÄRWI, KIDES & KESÄLAX.

Den Trakt som innefattar dessa Pastorater utgör södra Delen af Fögderiet. Den håller i Vidd 40 Qvadrat-Mil. Folkmängden stiger til 16878. Befolkningen är således 422 Människjor på Qvadrat-Milen; det gör 55 Tunmland på Personen.

Tohmajärwi, Pastoratet omgives af *Kides*, *Libelits*, *Ilomants*, *Ryfsland* och *Pelgijärwi*. Större Delen af Pastoratet är belägen på södra Sidan om den förrut nämnda Åsen som går genom Fögderiet, omkring *Jänäjoki* och dess Grenar. De största Sjöar äro *Pyhäselkä* och *Ongamajärwi*. Marken är i allmänhet tämeligen jämn och bördig. Af Mineralier finnes en grå Tälgsten med svarta och gröna Ränder, hvaraf Almogen förfärdigar Piphuvuden och andra nyttiga Saker. Pastoratet består af 2 Soknar: *Tohmajärwi* Moder-Församling och *Kihteliswara* Annex. Moderkyrkan är angenämt belägen på et Näs vid en tämelig Sjö. Annexe-Kyrkan ligger i norr där-

därifrån 3.4 Mil. Vid Moderkyrkan är et Kongl. Post-Kontor.

Pelgijärwi Pastorat ligger i föder om Tohmajärwi samt omgives för öfrigt af Kides och Ryfsland. Läget är omkring Jänesjoki Ström. Kyrkan ligger vid en Sjö af samma Namn som Pastoratet. Detta består af en enda Sokn.

Kides Pastorat omgives af Kerimäki, Tohmajärwi och Ryfsland. Marken är här tämeligen jämn och bördig. Omkring Kyrkan finnas stora Åker- och Ängsfält. *Oriwäsi*, *Pyhäselkä* och *Pyhäjärwi* äro de största Sjöar som gränsa til Landet. Pastoratet består af 2 Soknar: *Kides* Moder-Församling och *Brädkylä* Annex. Moderkyrkan är belägen vid en tämeligen ansefelig Sjö. Annexe-Kyrkan ligger norrut på et Näs som sträcker sig ut i Sjön Oriwäsi. Afståndet mellan Kyrkorne är 3.4 Mil. Vid Moderkyrkan är inrättad en Gränse-Tullkammare. Märkeliga Orter äro:

1. *Puhois*, en By och Gästgivaregård belägen på et Näs vid Oriwäs Fjärd *Ko-koinfelkä*; har en Marknads-Plats, hvarest årligen hålles Marknad d. 16 Augusti.

2. *Puhoisfalo*, en Ö belägen mellan förenämde Fjärd och Oriwäs öppna Sjö, är den största Ön som finnes i Oriwäsi, hållande i Vidd 0.4 Qvadrat-Mil.

Kesälax ligger i väster om Kides, samt omgives för öfrigt af Kerimäki och Rysland. Pastoratet som består af en enda Sökn utgör en Halfö, hvilken omgives af Sjöarne *Puruwäsi*, *Oriwäsi* och *Pyhäjärwi*. Kyrkan är belägen på den Delen af Näset som finnes mellan *Puruwäsi* och *Pyhäjärwi*.

Tabell,

Som visar Antalet af Mantalen i Finland, i anseende till deras Natur, enligt 1795 Års Jordeböcker, Ulåborgs Län undantagit, hvarvid Mantalen äro anförde enligt 1805 Års Jordebok.

ÅBO Län.

Fögderiet	Skatte	Krono	Frälse	Summa
1 <i>Pikis</i>	308.4	128.7	163.3	600.4
2 <i>Haliko</i>	363.—	195.2	174.1	732.3
3 <i>Masjo</i>	345.2	210.—	69.1	624.3
4 <i>Wirmo</i>	262.8	168.5	69.3	500.6
5 <i>Wemo</i>	338.4	114.5	29.7	482.6
6 <i>Wästra Sa-</i> <i>takunda</i>	396.3	157.3	77.1	630.7
7 <i>Södra Sa-</i> <i>takunda</i>	375.7	252.8	5.3	633.8
8 <i>Norra Sa-</i> <i>takunda</i>	154.5	242.6	19.7	416.8
9 <i>Åland</i>	275.8	193.8	17.2	486.8
Summa	2820.1	1663.4	624.8	5108.3

TAWASTEHUS Län.

<i>W. Raseborgs</i>	270.8	142.9	109.4	523.1
<i>Östra D:o</i>	351.2	239.8	59.1	650.1
<i>Östra Nylands</i>	236.2	147.6	53.6	437.4
<i>Medl. Hollola</i>	139.8	155.8	13.1	308.7
<i>Wästra D:o</i>	186.1	227.5	83.9	497.5
<i>Nedra Säxmäki</i>	242.6	150.1	72.5	465.2
<i>Öfra D:o</i>	204.1	145.1	22.5	371.7
<i>Östra Satakunda</i>	232.4	96.7	3.4	332.5
Summa	1863.2	1305.5	417.5	3586.2

Kymmene Lands Län.

<i>Kymmene</i>	207.2	118.7	91.5	417.4
<i>Östra Hollola</i>	126.3	94.1	88.2	308.6
<i>Heinola</i>	141.2	214.2	9.8	365.2
<i>Sajma</i>	101.1	321.3	1.8	424.2
Summa	575.8	748.3	191.3	1515.4

WASA Län.

<i>Korsholms Södra</i>	756.8	156.9	—	913.7
<i>Korsholms Medl.</i>	571.7	121.8	—	693.5
<i>Korsholms Norra</i>	451.8	152.2	—	604.—
<i>Korsholms Östra</i>	123.2	235.—	7.2	365.4
Summa	1903.5	665.9	7.2	2576.6

ULÅBORGS Län.

<i>Uleå</i>	371.—	148.3	1.5	521.8
<i>Salo</i>	440.8	209.—	—	649.8
	K k 4			<i>Kaja-</i>

<i>Kajana</i>	88.7	81.8	0.5	171.
<i>Kemi</i>	107.—	58.9	—	165.9
Summa	1007.5	498.—	2.—	1507.5

KUOPIO Län.

<i>Öfra Sawolax</i>	102.—	64.—	3.—	169.
<i>Nedra Sawolax</i>	135.—	279.—	3.—	357.
<i>S:a Sawolax</i>	237.—	283.—	6.—	526.
<i>Öfra Karelen</i>				232.
<i>Nedra Karelen</i>				344.
Summa Länet	237.—	283.—	6.—	1102.

Summa Finland. 8407.1 5164.1 1248.8 15346.

Nota. Jag har mig icke bekant Hemanens Natur i Karelen, hvarföre den samma endast uti Sawolax kunnat här anföras.

Vid Förteckningen på Handtvärkarne i Åbo Stad, Pag. 88, äro Glasmästare utelutne. De äro 4 til Antalet.

År 1808 i April Månad har Konungen förordnat, at *Åland* skal lyda til Stockholms Län, Upfala Stift och Swea Häf-Rätt.

År 1805 funnos i Kuopio Stad.

Präster- och Lära- re	4	Hattmakare	3
Civile Ämbets- och Tjänstemän	24	Hofflagare	2
Apotek	1	Klensmeder	5
Handelsmän	6	Kopparslagare	1
Mäftare	62	Krukmakare	1
Gefäller	—	Linvävare	2
Lärlingar	10	Murmästare	3
Bagare	1	Sadelmakare	1
Bokbindare	1	Skomakare	10
Fiskare	3	Skräddare	6
Färgare	2	Slagtare	1
Garvare	2	Snickare	3
Glasmästare	2	Svarvare	2
Guldsmeder	2	Timmermän	6
Gördelmakare	1	Urmakare	1
		Wagnmakare	1

Samma År underhöllos här 33 Hästar, 60 Kor och 5 Ungnöt. Den öppna Jorden utgör 12 Tunmland.

Wägelängd genom Finland, bestämd uti Fjärdedels Mil eller så kallade Fjärdingsväg.

Wägen mellan	Åbo	Från Wafa	Fjärd. W.
och Torneå		til Weikas	4.-
Från Åbo til Mäky-		— Spekt	4.-
lä	5.-	— Murka	5.-
— Hyppis	5.-	— Kuojoki	4.-
— Mustanoja	4.-	— Orawais	5.-
— Oripä	5.5	— Munfala	7.-
— Wirtfanoja	4.-	— Nykarleby	5.-
— Wämbylä	5.5	— Saklöt	2.-
— Lautakylä	7.-	— Sundby	3.-
— Pawola	10.-	— Kråknäs	4.-
— Markipä	8.5	— Abbors	4.-
— Hertuala	10.-	— Storån	4.-
— Järwenkylä	4.5	— G. Karleby	6.-
— Wehuwarpi	7.-	— Witik	4.-
— Ninifalo	10.5	— Niemi	10.-
— Kyroskans	10.-	— Juntilä	4.-
— Nurmijärwi	10.5	— Lakdenfu	5.-
— Rauhajoki	9.-	— Baukala	6.-
— Kylmigöro	10.-	— Langilä	6.-
— Peldoniemi	8.-	— Pawola	4.-
— Holkola	11.-	— Hyperi	5.-
— Gumfilä	4.5	— Lauto	5.-
— Maunula	6.5	— Piehingeby	6.-
— Toby	5.-	— Juwola	4.-
— Wafa	2.5	— Oljoki	5.-
Summa	164.5	— Sikajoki	6.-
Gör i Miltal	41.12	— Karingango	4.5
		— Lu-	

— Lumijoki	5.—	— Raumo	3.—
— Limingo	4.—	— Euråmynne	7.—
— Kembelä	4.—	— Läjftilä	16.—
— Ulåborg	5.—	— Björneborg	4.—
— Haukipudas	9.—	— Rausnäs	1.—
— Ijo	7.—	— Wittisbofjärd	11.—
— Alawa	8.—	— Saftmola	9.—
— Kuiwaniemi	7.—	— Syby	12.—
— Simo	5.5	— Skaftung	4.—
— Maxaniemi	6.—	— Härkereby	4.—
— Rautiola	7.5	— Lappfjärd	6.—
— Lewamen	5.—	— Tojkeby	3.—
— Torneå	4.—	— Pinlax	4.—
Summa	208.5	— Finby	4.—
Gör i Miltal	52.13	— Norrnäs	6.—
Total Summa	93.25	— Toby	5.—
		— Harfström	3.—
Strandvägen mellan		— Majkepä	8.—
Åbo och Wafa		— Petalax	3.5
Från Åbo Fj. Wäg		— Malax	6.—
til Nummis	8.—	— Solweo	4.—
— Turfanpärä	4.—	— Toby	5.—
— Laktis	6.—	— Wafa	2.5
— Loikola	4.—	Summa	169.—
— Wahentaka	8.—	Gör i Miltal	42.25
— Öna	8.—		

Nota. Denna Wägelängd mellan Åbo och Wafa är utfatt efter Bjurmans Wägvisare, men på de af Bärgrådet Friherre

herre Hermelin utgifna Kartor öfver Åbo och Wasa Höfdingdömen äro utmärkte några andra Gästgivargårdar.

Wägen mellan Åbo och Abborfors		Wägen mellan Åbo och Keltis	
Från Åbo	Fj. Wäg	Från Åbo	Fj. Wäg
til Pikis	6.—	til Huilä	7.—
— Wifta	5.—	— Brungilä	7.—
— Händelä	7.—	— Herwas	7.—
— Hakeftaro	4.—	— Käkköä	7.—
— Harla	8.—	— Pajulä	8.—
— Swenskby	6.—	— Portas	8.—
— Mjölbollstad	8.—	— Rengo	13.—
— Kokkis	7.—	— Tawastehus	9.—
— Bollstad	5.—	— Eleläis	7.—
— Överby	6.—	— Pobias	7.—
— Bämölä	8.5	— Pärwälä	7.—
— Hälfing	8.—	— Kangantaka	7.—
— Haksböle	2.—	— Laktis	4.5
— Sibbo	6.—	— Willätis	4.5
— Wäkoski	5.—	— Nyby	4.—
— Borgo	5.—	— Kaufela	8.—
— Ilby	4.—	— Keltis	6.—
— Perno	8.—		
— Tesfjö	9.—	Summa	121.—
— Abborfors	2.5	Gör i Miltal	30.25
		Summa	120.—
		Gör i Miltal	30.—

Wägen mellan Wa-	Från Ulåborg	
fa och Hälfingfors	til Tuohino	6.—
Från Wafa Fj. Wäg	— Ollila	6.5
til Järvenkylä 94.5	— Kurikka	10.5
— Saffis 8.—	— Keränen	4.—
— Harju 8.—	— Mattila	4.5
— Mesfuby 4.—	— Lauka	6.—
— Turfula 6.—	— Kanga	6.5
— Körvandelä 7.—	— Pippo	7.—
— Tawaftehus 14.—	— Aho	5.5
— Käntilä 7.—	— Nisfila	5.—
— Turkhanta 6.—	— Satami	5.5
— Hikkio 5.—	— Wiärimä	4.5
— Hyvinge 7.—	— Walkiais	3.—
— Pengarkolki 5.—	— Palois	7.—
— Skavaböle 7.—	— Taipale	5.—
— Hälfing 6.—	— Sawojärwi	5.—
— Haksböle 2.—	— Pajujärwi	4.5
— Hälfingfors 7.—	— Pöljä	7.5
Summa 193.5	— Kafurila	4.—
Gör i Miltal 48.36	— Toiwala	6.—
	— Kuopio	3.5
Wägen mellan Ulå-	Summa 117.—	
borg och Kuopio	Gör i Miltal 29.25	

Wägen mellan Wafa och Kuopio går genom Lillkyro, Storkyro, Lappo, Alajärwi, Sarijärwi, Laukas och Rautalambi Soknar, samt är vid pass 30 Mil lång.

A.			
Aimistwäfi	21, 498.	Bjerno Än	59.
Ajala	222.	Björkboda	78.
Akkas	209, 266, 270.	Björkö	348.
Akonwäfi	24.	Björneborg	76, 125.
Alahärmä	364, 389.	Bolsta	226.
Alajärwi	365, 399, 403,	Bolttaholm	175.
405.		Botgnäs	208, 244, 316.
Alakitka	460.	Borgo	208, 232, 244, 305,
Alakylä	470.	308, 316.	
Alasjoki	110.	Borgo-Fjärden	296.
Alattaro	76, 138.	Borgo Än	192, 231, 297.
Alawieska	425, 442.	Botniska Havet	8, 57, 348,
Alawo	365, 406.	414.	
Alwajärwi	350, 404.	Brahelinna	341.
Angelniemi	72, 95.	Brabestad	425, 439.
Ania	145, 210, 287.	Bromarf	206, 220.
Anjala	305, 325, 329, 330.	Brunkala	74, 107.
Anjanpeldo	326.	Brändö	78, 187.
Antis	III.	Bräkylä	495.
Antskog	211, 223.		
Arifjö	306, 320, 325, 329.	D.	
Afikkala	208, 262, 306,	Degerby	185, 207, 225.
325.		Degerö	241.
Aikas	74, III.	Delet	57, 151.
Åskola	208, 244, 305,	Domarby	241.
316.		Domargård	225.
Aurajoki	59, 80, 101.	Dragsfjärd	73, 100,
Avenfalo	518.		

B.		E.	
Baröfund	226.	Egentliga Finland	40, 48,
Battö	176.	68, 79.	
Berga	379.	Ekenäs	206, 217, 219, 318.
Bergstad	318.	Ekerö	77, 152, 171,
Bertil	72, 95.	Elimä	305, 325, 329.
Bertula	209, 269.	Emskär	172.
Billnäs	211, 223.	Enklinge	153, 187.
Birkala	77, 145, 210,	Enäjärwi	207, 230.
235, 287.		Eno	495.
Bjerno	73, 97, 98.	Enonselkä	298.
		Enonwäfi	480, 498.
		Eriks-	

Eriksnäs	244.
Eräjärwi	210, 274, 278,
291.	
Esbo	207, 227, 230.
Esbogård	231.
Esse	364, 399.
Esfejoki	349, 390, 404.
Etfäri	148, 365, 407.
Etfärintelkä	351, 404.
Eugmo	348, 398.
Eura	74, 75, 108, 130.
Eurajoki	59, 122.
Euraåmynne	75, 130.
Evijärwi	351, 364, 391,
399.	

F.

Fagerholm	114.
Fagervik	207, 211, 226.
Fennonia	1.
Finby	73, 98.
Finland	1.
Finska Wiken	9, 190, 296.
Finström	78, 173.
Fiskjar	223.
Flaka Hamn	182.
Flisö	185.
Foglö	78, 183.
Forsby	307, 319.
Frantsila	425, 444.
Fredriksberg	135.
Fredriksfors	78, 135.
Frillans	99.
Fröjdböle	100.
Fulkila	96.

G.

Gammelbacka	245.
Gammelstaden	240,
Gamla Karleby	365, 391,
394, 400.	

Germundö	178.
Geta	78, 174.
Geta Bergen	153.
Getterby	100.
Godtby	173.
Grabbacka	225.
Grelsby	175.
Gumtäkt	241.
Gustafswärd	238.
Gustafsvärn	220.

H.

Haapaniemi	516
Haapajärwi	425, 442.
Haapawäsi	21, 297, 493.
Haiko	245.
Hakköla	259
Haliko	72, 79, 68, 93, 94,
536.	
Hälsojärwi	391.
Haga	178, 256.
Haapijärwi	207 230.
Hammarland	77, 170, 171.
Hangasalmi	491, 509.
Hangö Udd	206 220.
Hardola	306, 331, 336.
Harjawalda	76, 133.
Harju	77, 146.
Harviala	255.
Hatanpää	289.
Hattula	210, 274.
Haubijärwi	261.
Hauho	208, 250, 256.
Hauhonselkä	193, 249.
Haukipudas	424, 437.
Haukivuori	491, 513.
Haukiwäsi	19, 21, 4 8.
Hausjärwi	209, 255.
Heikilä	460.
Heinola	262, 302, 306,
325, 330, 332. 537.	
Heinäväsi	492, 516.
Hertala	318
Heiden-	

Hidenwäfi	193.	Inhattujärwi	122.
Hidenjärwi	367.	Ingo	207, 217, 225.
Himango	365, 402.	Iniö	75, 114, 120.
Hinnerjoki	75, 119, 121.	Irjante	75, 130.
Hirfijärwi	266.	Irni	417, 454.
Hirwensalmi	306.	Isnäs	319.
Hitis	73, 100.	Ispais	90.
Hollola	208, 260, 306, 325,	Ifokyro	386.
331.		Ifokerojärwi	417, 454.
Holmgård	322.	Ifojärwi	60, 122.
Hongilax	75, 131.	Iforoine	193, 249.
Hongavara	478, 527.	Itis	305, 325.
Houkanfalo	343.	Ivandira	417, 446.
Houtskär	74, 109, 114.		
Humpila	209, 269.		
Hurrisfalo	343.		
Hurus-Fors	515.		
Hypä	436.		
Hywikkälä	258.		
Hyrynsalmi	426, 446, 452.		
Härtonäs	241.		
Hälting	207, 232, 240.		
Hältingfors	207, 232, 233.		
Hämenmaa	51.		
Hämet	51.		
Hämen-Kaupungi	251.		
Högstens Båk	172.		
Höitiäinen	20, 480, 521.		

I.

Iidenfalmi	491, 501, 507.
Iijärwi	416, 454.
Iiswäfi	480, 498.
Iiwara	446.
Ijo	424, 437.
Ijoki	414, 427.
Ikalis	77, 147.
Ikola	387.
Ilmola	258, 363, 380.
Ilmolanselkä	194, 249.
Ilomants	495, 531, 532.
Imatra	16.
Ingeri	95.

J.

Jaakola	195.
Jakob	72.
Jakobstad	364, 391.
Jakkarby	318.
Jalasjärwi	363, 380.
Jan-kkala	208, 250, 255.
Jerisjärwi	464.
Jesiöjoki	463.
Jesiöjärwi	10, 464.
Jokkas	307, 341, 344.
Jokkis	209, 269.
Jomala	78, 172.
Jongujoki	415, 479.
Jongujärwi	416.
Jorois	492, 512.
Joroisfelkä	498.
Joukamo	416, 454.
Joutsa	306.
Joutsjärwi	60, 122.
Judikkala	273.
Judinsfalo	335.
Juga	529, 492.
Juojärwi	19, 24, 498.
Joutsenwäfi	21, 498.
Jurusjoki	17, 478, 498.
Jumiskojoiki	10.
Juruswäfi	19, 24, 480, 498.
Jur-	

Jurwa 363, 378.
 Jurwanjärwi 367.
 Juttala 258.
 Jywäskylä 366, 409.
 Jämijärwi 60, 142.
 Jämfä 210, 274, 280, 331, 405.
 Jänesjoki 479.
 Järnböle 318.
 Jääsjärwi 20, 26, 298.

K.

Kahankoski 15.
 Kainunmaa 52.
 Kaiwiwuopio 471.
 Kajana 40, 52, 421, 426, 445, 448, 451, 538.
 Kajaneborg 449.
 Kalajanjärwi 417, 438.
 Kalajoki 414, 425, 438, 442.
 Kalawäsi 19, 20, 40, 480.
 Kalax 318.
 Kalkis 326.
 Kalwola 209, 266, 271.
 Kammiowuori 335.
 Kangasala 210, 285, 289.
 Kangarjärwi 60, 141.
 Kanganpää 77, 148.
 Kangasniemi 307, 341, 344.
 Karelen 41, 54, 489, 520.
 Karetkoski 10, 457.
 Karijärwi 60, 137, 298.
 Karin 72, 90.
 Karinais 74, 108.
 Karis 207, 217, 224.
 Karislojo 207, 217, 222.
 Karjala 71, 110.
 Karku 76, 140.
 Karlö 435, 424, 428.
 Karuna 72, 93.

Kartula 491, 505.
 Kartufelkä 22.
 Karwia 148.
 Karstula 336.
 Kaskö 363, 373, 379.
 Kastelholm 180.
 Kauhajoki 38, 363.
 Kauhawa 364, 389.
 Kaurisalo 114.
 Kaufti 365, 401.
 Kautua 78, 131.
 Kauwatsa 76, 138.
 Kawi 492, 525, 527.
 Kawia 77.
 Kaxherta 72, 90.
 Keikelä 220.
 Keikiö 76, 138.
 Keitelä 19, 21, 350, 404.
 Kellonkämä 470.
 Kellontejärwi 464.
 Kelvio 365, 391, 401.
 Kembelä 424, 435.
 Kemi 422, 426, 453, 455, 456, 538.
 Kemikylä 465, 472.
 Kemijärwi 19, 23, 416, 427, 454, 455, 458.
 Kemi-Älf 9.
 Kemmijoki 9, 414.
 Kermawäsi 480, 498.
 Kernala 256.
 Kesälax 492, 531, 534.
 Keturakoski 328.
 Keuru 356, 403, 405, 407.
 Keuruntelkä 25.
 Keurusjärwi 19, 25, 350, 404.
 Keurusjoki 13, 319.
 Kiando 453.
 Kiandojärwi 20, 25, 416, 446.
 Kiando-Älf 12.
 Kides 495, 531, 534.
 Kiehimesjoki 12, 445.
 Kier.

Kiertojärwi	391.	Konnewäsi	19, 23, 298,
Kika	76, 140.	480, 498.	
Kikala	72, 96.	Kopolanwirta	515.
Kimingijoki	414, 427.	Koristo	90.
Kimito	73, 79, 99, 100:	Korpilax	210, 306, 280,
Kimo	366, 388.	336.	
Kiriakala	78, 96.	Korpo	74, 79, 109, 113,
Kirkojärwi	298.	114.	
Kirpisto	417, 454.	Korsholm	370.
Kisko	72, 96, 206, 217,	Korsnäs	363, 379.
221.		Korterejärwi	364, 399.
Kiteliswara	495.	Kortis	245.
Kitkajärwi	19, 22, 416,	Kortjärwi	207, 230.
454.		Koskenniska	328.
Kittilä	465, 470.	Koskis	73, 78, 108, 208,
Kittinenjoki	10.	264.	
Kiuka	131.	Koskipää	337.
Kiukais	75.	Kostis	98.
Kiulo	75, 132.	Kostojärwi	416.
Kiulojärwi	60.	Kowero	533.
Kiurawäsi	491, 508.	Kuhmois	208, 265.
Kiwimaa	75, 120.	Kuhmoniemi	426, 452.
Kiwijoki	15, 349, 404.	Kuiwaniemi	424, 437.
Kiwijärwi	19, 24, 350,	Kuiwafelkä	463.
366, 404, 410.		Kuiwasmäki	280, 366, 403,
Knapbacka	241.	408.	
Kristina	306, 340, 341.	Kulkemusfalo	344.
Kristineftad	363, 368, 374,	Kulowäsi	60, 137.
381.		Kulfiala	276.
Kronoby	361, 364, 369.	Kumlinge	78, 152, 186.
Kronoby-Ån	349, 390.	Kumalax	210, 274, 278,
Koderejärwi	19, 24, 480,	289.	
521.		Kumasjärwi	446.
Koiruswäsi	21.	Kumo	76, 132.
Koitaajoki	17, 479, 521.	Kumo-Gård	133.
Koiwukofkä	415.	Kumo-Ålf	12, 58, 121, 136,
Kokkola	401.	181, 284, 349, 404.	
Kokoinfelkä	21.	Kuppis	90.
Kolimajärwi	350, 404.	Kuohijärwi	193, 249.
Koljonsfelkä	274.	Kuokkala	287.
Kondiolax	492.	Kuolajärwi	458.
Kongshamn	323.	Kuopio	491, 501, 502, 504.
Konnensuu	497.	Kuorewäsi	194, 210, 274,
Konnejoki	14, 493.	279.	

Kuortane	365, 403, 405,	Lappajärwi	19, 24, 350,
406.		364, 391, 399.	
Kurikka	363, 380.	Lappjärd	363, 368, 381.
Kuris	318.	Lappjärd-Ån	349, 367.
Kuru	77, 210, 148, 292.	Lappo	75, 129, 364,
Kufamo	427, 455, 459.	383, 389.	
Kufamojärwi	416, 454.	Lappojoki	59, 349, 382,
Kufto	99.	404.	
Kuftö	72, 78, 91.	Lappträsk	305, 308, 325,
Kuftojärwi	454.	320.	
Kylmäkoski	209, 271.	Lappträskgård	321.
Kymmeneland	292.	Lappwäfi	51, 152.
Kymasjärwi	416.	Larsmo	348, 364, 398.
Kymmene-Ålf	14, 191, 296,	Laukas	366, 405, 408.
324, 330, 348, 404		Laxpojo	229.
Kynäsjärwi	60, 122.	Lehnawäfi	27, 297.
Kyrkijärwi	416, 454.	Lehtimäki	365.
Kyrklätt	207, 227, 230.	LeislaX	517.
Kyrojoki	349, 367, 382.	Leistilänjärwi	60.
Kyrö	77, 146.	Lemland	78, 95, 152, 181.
Kyrösjärwi	19, 24, 59,	Lemo	74, 111.
121, 141.		Lendiwa	417, 446.
Kyrös-Ån	14, 58.	Lendujärwi	416, 446.
Kyywäfi	19, 24, 298, 480,	Leppäwirta	492, 512.
498.		Leppäwäfi	350, 404.
Kytämä	416, 454.	Lestijärwi	350, 365, 391,
Kärämäki	492, 512, 518.	402.	
Kärkis	93, 96.	Letala	75, 119.
Kärkölä	208, 262.	Letijärwi	276.
Kärfemäki	425, 443.	Lewanpeldo	76, 134.
Käsmä	460.	Libelits	492, 525.
Käsmätejoki	10.	Liesjärwi	194, 266.
Kökar	78, 184, 185.	Liexa	529.
Köngäs	470.	Licxajoki	479, 521.
		Lietwäfi	27, 60.
		Likola	335.
		Likolax	508.
		Liljendal	605, 319.
		Lillabborfors	322.
		Lilla Saima	27.
		Lillkyro	364, 383, 385.
		Limingo	424, 428, 435.
		Limingo-Ån	427.
		Lindesberg	241.
			241.

L.

Lainela	363, 378.
Laihela-Ån	349.
Laiwonwuori	478.
Lammasjärwi	417, 446.
Lamujärwi	417, 438.
Lampis	269, 250, 258.

Linnäs	261.	Maanfelkä	4, 5.
Liukkola	339.	Malax	363, 368, 377.
Liweswuorenwäsi	350, 404.	Mallaswäsi	193.
Liwojoki	415.	Manamanfalo	21, 451.
Liwojärwi	415.	Maraniemi	436.
Lohia	228.	Maria	73, 102.
Löhianfelkä	227.	Mariädal	243.
Lohto	365, 391, 402.	Mariäfors	208, 243.
Lojmijoki	76, 137.	Marfunds Bäk	172.
Lojo	207, 227, 228.	Masko	68, 73, 79, 100,
Lojo-Malm	228.	105, 106, 536.	
Lojo-Sjön	20, 193.	Matilanvirta	22.
Lokalax	74, 120.	Maxmo	364, 388.
Loppis	209, 250, 256.	Medlersta Hollola	208,
Loppis Sjön	194, 249.	249, 259, 537.	
Lovisa	305, 308, 313.	Melawäsi	24, 93.
Luhango	306.	Mendyharju	306, 331, 339.
Luirojoki	10.	Mennais	118.
Luirotunturi	463.	Merijärwi	425, 443.
Lumijoki	424, 435.	Merikart	386.
Lummene	194, 260.	Merimasko	73, 74, 103,
Lumparen	152.	III.	
Lumparland	78, 152, 181.	Metelinwara	413.
Lundo	73, 107.	Metfämä	76, 138.
Luohiwäsi	27, 297.	Mettäkylä	105.
Luonderwäsi	27, 297.	Mietois	74, 110.
Luonoma	103.	Melafelkä	533.
Luopajoki	367.	Moisio	107.
Luopiois	258.	Mouhijärwi	59, 77, 141.
Långören	239.	Muhos	424, 428, 436.
Lähtimäki	399, 403, 405.	Muldia	366, 408.
Lämpelä	210, 286.	Munfala	364.
Längelmäki	210, 274, 279.	Muojärwi	416, 454.
Längelmäjäki	13, 191,	Murajärwi	193, 274.
274, 284.		Murla	72, 95.
Längelmäwäsi	19, 23, 193,	Muruwäsi	24.
284.		Mustafari	363, 368, 376,
Läppäkorpi	73, 96.	377.	
		Mustiala	269, 330.
		Mutania	472.
		Mykämäki	110.
		Märten	108.
		Mäntselä	208, 260, 261.
		Mäntselä-Ån	192, 231.
		Mäs-	
Maaninga	491, 505.		
Maaningawäsi	21.		

Mäsfuby 210, 285, 288.
Mörskom 305, 308, 320.

N.

Naamanga 417, 454.
Naapala 95.
Naarkoski 318.
Nagu 74, 79, 109, 112.
Nakkila 76, 134.
Narkauskoski 110, 457.
Naftola 262, 306, 325,
326.
Neder-Kiminki 424, 437.
Nederwetil 365, 401.
Nedra Karelen 489, 529.
— Savolax 489, 510, 538.
— Saima 28.
— Säxmäki 209, 249, 265,
537.
Nerojärwi 60, 194.
Nilakkawäsi 19, 24, 480,
498.
Nilsiä 491, 505.
Niniwäsi 480, 498.
Niskankoski 415.
Niskanfelkä 21.
Norra Finland 48.
— Satakunda 69, 77, 141,
536.
Norrmark 76, 134.
Nolljö 270.
Noufis 73, 106.
Nuasjärwi 416, 446.
Numlax 242.
Nummis 90, 207, 261.
Nurmis 492, 529.
Nurmijärwi 208, 232, 242.
Nurmo 364, 389.
Nyby 74, 107, 437.
Nyhamn 182.
Nykarleby 364, 389, 390.
Nykyrka 75, 115.

Nyland 40, 50, 211.
Nyländska Åfen 60.
Nynäs 106.
Nyftad 75, 115, 116, 117.
Nädendal 73, 103.
Närpes 363, 368, 378,
379.
Närpes-Ån 349, 367.
Näs 242.
Näsijärwi 19, 23, 60, 121,
284.
Nötö 74, 113.

O.

Odenfari 106.
Ojis 253.
Ondojärwi 416, 446.
Ongamojärwi 521.
Ongiwäsi 480, 498.
Orawais 364, 366, 388.
Orijärwi 194, 221.
Orimattila 208, 260, 262,
306, 325, 328.
Oripää 76, 137.
Orisberg 366, 387.
Oriwäsi 19, 20, 210, 285,
291, 498, 521.
Oulais 425, 443.
Oulangajoki 459.
Oulu 428.
Oulujoki 11, 414, 427.
Oulujärwi 19, 21, 416,
446.
Oulufalo 434, 424.
Ounasjoki 11.
Otajärwi 115.
Oxkangar 348.

P.

Raaso 334.
Padas-

Padasjoki	208, 264.	Podasjärwi	122.
Pahtis	73, 102.	Pojanmaa	51.
Pahulax	267.	Pojo	206, 217, 222.
Pakinais	112.	Porkala	259.
Paldamo	426, 446, 450.	Porkala-Udd	230.
Paldamo-Fjärden	21.	Porofalmi	338.
Palowäsi	60, 284.	Pudasjärwi	427, 455.
Pargas	72, 79, 94.	Puhois	535.
Parola-Malm	276.	Puhoisfalo	535.
Parwajärwi	417, 446.	Puhosjärwi	454.
Pasia	460.	Pukkila	208, 305, 316.
Pawola	425, 444.	Pulawäsi	19, 23, 297.
Pedersöre	364, 391, 397, 405.	Pumala	306, 340, 342.
Peipola	330.	Pulkila	244, 426, 444.
Pelgijoki	479.	Pungalaitio	76, 139, 209, 266, 270.
Pelgijärwi	495, 521, 534.	Puolango	426.
Pellinge	318.	Purmo	364, 399.
Pemar	72, 92.	Purmojoki	349, 390.
Pemar-Ån	59.	Purmojärwi	391.
Pepot	245.	Puruwäsi	19, 21, 480, 498, 521.
Perho	365, 401.	Pufula	207, 228.
Perno	305, 308, 318, 319.	Pyhitysvara	454.
Perno-Ån	297.	Pyhäjoki	414, 425, 438, 443.
Perno-Fjärden	296.	Pyhäjärwi	19, 20, 22, 23, 50, 60, 193, 207, 229, 266, 284, 298, 350, 404, 416, 443, 480, 521.
Peräsejnäjoki	363, 380.	Pyhäkoski	415.
Peruwäsi	298.	Pyhämaa	75.
Pidisjärwi	425, 442.	Pyhäfelkä	20, 480.
Pihlajawäsi	28.	Pyhösjärwi	417.
Pielawäsi	20, 26, 480, 491, 498, 508.	Pyttis	118, 305, 308, 321.
Pielis	492, 525, 528.	Påmark	76, 134.
Pielisjoki	17, 478, 521.	Päjäne	19, 20, 260.
Pielisjärwi	19, 21, 480, 521.	Pälkäne	210, 274, 276.
Piexämäki	491, 512.	Pälkänenwäsi	193, 274.
Pihtipudas	366, 410.	Päjiesfalo	335.
Pikis	62, 72, 79, 80, 91, 536.	Pändäne	381.
Pikkala	229.	Pärno	105.
Pilawäsi	366, 408.	Pääjärwi	249.
Pippola	425, 444.	Pör.	
Pirtikoski	10, 446, 457.		
Pisawuori	478.		

Pörtom	363, 379.	Ruotsalainen	298.
Pöytis	74, 108.	Rusko	73, 105.
		Rutajärwi	194, 266, 298.
		Ryökösämä	298.
	Q.	Råskog	242.
Qveflax	363, 377.	Rändämäki	102.
		Rödhamn	182.

R.

S.

Ramsjö	226.	Saarijoki	15, 349, 404.
Randafalmi	492, 512, 516.	Saarijärwi	366, 403, 405,
Raseborg	225.	409.	
Ratama	470.	Saaris	110.
Raumajoki	11, 349, 390.	Saaris Fjärd	109.
Raumo	75, 123, 126.	Sagu	72, 93.
Rautalambi	491, 501, 502,	Sahalax	210, 274, 277.
509.		Sairiala	258, 338.
Rautawuori	413.	Sajenselkä	60.
Rautawäsi	60, 137, 298.	Sajma	20, 26, 27, 28,
Rautis	425, 442.	297, 302, 306, 340, 537.	
Reisijärwi	442.	Sallensuu	460.
Rengo	209, 254.	Salo	72, 95, 263, 422,
Replot	348, 353, 377.	425, 438, 443, 537.	
Refo	73, 103.	Saltwik	78, 176.
Rewolax	425, 444.	Samatti	207, 222.
Risifelkä	20.	Sandnäs	318.
Rikkawäsi	480, 521.	Sankt Mikel	306, 331,
Rimito	74, 79, 109, 112.	337, 338.	
Ristijärwi	417.	Sarflax	320.
Rohdais	75, 118.	Sarffalö	319.
Roinewäsi	193, 284.	Saftmola	76, 136.
Rowaniemi	427, 455, 457.	Saftmola Än	59.
Ruha	328.	Satakunda	49, 68, 121.
Runa	93.	Sauftila	93.
Runfala	102.	Sawifalo	93.
Ruokorauma	112.	Sawo	53.
Ruokosimäki	478.	Sawolax	40, 53, 489, 496.
Ruokowäsi	21.	Sawolaxiska Äfen	394.
Ruowäsi	60, 77, 148, 210,	Saxby	245.
284, 285, 292, 365, 403,		Seglinge	187.
405, 406.		Seinäjäki	350, 367.
Ruowedenselkä	60.	Seinäjärwi	367.

Seitlax		318.	Stjärnfund		276.
Sibbo	208,	232, 243.	Strömsberg		245.
Sidby		363, 381.	Strömsdal	490, 491,	506.
Siewi		442, 425.	Strömswik		175.
Siikais		76, 135.	Sudfala		114.
Siikais Sjön		60.	Suiningi		416.
Siikajoki	425, 439,	444.	Sukkis		106.
Siikafalmi		527.	Sulkawa	306, 341,	343.
Signilskär		172.	Summiaisjärwi	350,	404.
Simo	426,	456.	Sund	78,	178, 179.
Simojoki		414.	Suodenniemi	77,	141.
Simojärwi	416,	454.	Suolijärwi		454.
Simljöbarget	347,	389.	Suojärwi		495.
Sirka		470.	Suolijärwi		416.
Sjundby		229.	Suolofelkä		463.
Sjundo	207,	227, 229.	Suomusjärwi	72,	97.
Sjalö	74,	113.	Suomusfalmi		426.
Sjölax		100.	Suonenjoki	491,	513.
Skiftet		57.	Suoniemi	76, 77,	140.
Skinnerila		335.	Suontiejärwi	21, 24,	297.
Skyttälä		258.	Suwaswäli	19,	480, 498.
Snappertuna		207.	Swartholmen		322.
Sodankylä	427, 455,	461,	Swartä	207, 211,	224.
	465,	471.	Sweaborg	207, 232,	237.
Soini	305, 399,	403, 405.	Swidja		229.
Solweo		363, 377.	Synfyjärwi		298.
Solweo Sjön		367, 465.	Sysmä	306, 331,	334.
Sombio		472.	Sysmäjärwi	480,	498.
Sombiojärwi		464.	Sywäri	480,	498.
Sombiotunturi		463.	Syysjärwi		298.
Somerniemi	209,	267.	Sättunga	78, 153,	184,
Somero	74, 108,	209, 266.		185.	
	267.		Säfräsk		319.
Sonneröda		178.	Säkylä		75.
Sorwanfelkä		60.	Säminge	492, 512,	518.
Sotkawäli		21.	Säresniemi	426,	451.
Sotkamo	426, 442,	446.	Sääxmäki	209, 266,	272.
Stensböle		318.	Sääkijärwi		328.
Storgård		105.	Sääxjärwi		60.
Storby		171.	Södra Finland		48.
Stor-Heikilä		102.	— Satakunda	69,	76,
Storkyro	364, 383,	386.		136,	536.
Storå	77, 363,	381.			

T.

Tainiojoki	16.
Taipala	334.
Taipale	492, 525, 526,
527.	
Talwitie	381.
Taminiemenfelkä	60.
Talwiwara	446.
Tammela	209, 266, 268.
Tammerfors	77, 142.
Tarajärwi	417.
Tarjannes	60, 351.
Tawattby	241, 330.
Tawasteborg	253.
Tawastehus	209, 250.
Tawastehus Län	41, 188.
Tawastilka Åfen	190.
Tawastland	40, 50, 211,
245, 489.	
Teirijärwi	364, 400.
Teisko	77, 146, 210, 286,
288.	
Temafalo	518.
Temmes	435, 424.
Tenala	206, 217, 220.
Tenhala	111.
Teniöjoki	10.
Tesjö-Ån	297.
Terwola	426, 456.
Tirmula	259.
Tjusterby	319.
Tohmajärwi	495, 531, 534.
Toholampi	365, 402.
Tommola	331.
Toppila	434.
Torafalo	518.
Torsnäs	135.
Tottefund	388.
Tottjärwi	77, 145.
Tulois	208, 258.
Tuotonen	60.
Tusby	208, 232, 242.
Tuusniemi	491, 505.

Tykö	72, 73, 95, 98.
Tyrwis	76, 139.
Tyrwändö	210, 276.
Twärmyenne	224.
Töflala	75, 114, 120.
Töjlä	365, 406.
Törnävä	435, 424.

U.

Ukonfelkä	25.
Ulc-Älf	11.
Ulcå	424, 427, 434, 537.
Ulfby	76, 133.
Ulfsdubbs Klint	177.
Ullawa	365, 401.
Ullawajärwi	351, 391.
Ulwila	134.
Ulåborg	424, 428.
Ulåborgs Län	41, 411.
Ummeljoki	330.
Unari	471.
Unarijärwi	464.
Undamala	119.
Uniwuori	282.
Unnukkawäsi	498, 480.
Ura	381.
Urajärwi	298.
Urdiala	209, 266, 269.
Ukela	72, 95.
Utajärwi	436, 424.

W.

Wahto	106, 298.
Wahwäjärwi	298.
Walajärwi	471.
Walgrund	348.
Wambula	76, 138.
Wanaja	254.
Wanajajoki	13, 191, 249,
274, 284.	

Wana-

Wanajawäfi	193.	Wuotjärwi	480, 498.
Wanda Än	192, 231.	Wuoxen	16, 296, 297,
Wangowäfi	60, 284.		478, 498.
Wargön	237, 348.	Wälax	318.
Warkaus	514.	Wäno	209, 250, 253.
Wartala	120.	Wärdö	78, 153, 179, 180.
Wasa	363, 368.	Wändelä	107.
Wasa Län	41, 345.	Wärelä	330.
Wasaraperä	460.	Wärmundila	75, 118.
Waskiwäfi	551, 404.	Wärijärwi	20, 26, 260,
Wattukistet	150.		284.
Wehkjärwi	194, 260.	Wäfilax	77, 144, 285.
Wehkara	270.	Wäfilax Sjön	60.
Wehmalais	74.	Wäfsön	317.
Welkua	75, 120.	Wästafjärd	73, 100.
Wemo	68, 74, 79, 120.	Wästra Hollola	208, 249,
Wesijako	194, 260.		537.
Westis	93.	— Satakunda	69, 75, 122,
Wetilijoki	349, 390.		536.
Wihandi	425, 444.	Wäärejoki	415.
Wihtis	207, 227, 229.	Wöro	364, 383, 387, 388.
Wiitafari	366, 403, 405,		
409.			
Wik	241.	Y.	
Wilikkala	330.	Ylihärmä	369, 384.
Wiljakkala	77, 147.	Ylikannus	365, 402.
Wiljakanfalo	343.	Ylistaro	364, 387.
Willnäs	111.	Yliwieska	425, 442.
Winijärwi	20, 26, 480,	Ylojärwi	77, 146.
521.		Yläne	74, 75, 109.
Winirila	95.	Ylänegärd	109.
Wircois	148, 365, 407.	Ytternäs	173.
Wirmo	68, 74, 79, 109,	Yöwäfi	27, 297.
110, 536.			
Wisuwäfi	60, 351.	Ä.	
Wittis	76, 138.	Åbo	72, 80.
Wittis-Än	13, 5.	Åbo Län	41, 54.
Wittisbofjärd	76, 134.	— Slott	89, 101.
Woikoski	328.	— Stift	42.
Wuohijärwi	20, 25, 298.	Åby	316.
Wuokatyi	413, 446.	Åby Fjärden	296.
Wuokijärwi	417, 446.		
Wuorentaka	95.		
Wuofijärwi	351, 404.		
			Åland

Åland 40, 68, 69, 77, 150, 536.	Öfra Karelen 489, 524, 538.
Ålands Haf 57, 151.	— Sajma 28.
Ålön 92.	— Sawolax 489, 498, 538.
Åmynne 223.	— Säxmäki 210, 249, 273, 537.
Ånäs 323.	Österbotn 40, 51, 421.
Åsgärda Bärgeu 153.	Östermark 363, 368, 379.
Åwik 267.	Östermarks Åu 367.
	Östra Hollola 302, 305, 323, 537.
Ä.	— Nyland 207, 215, 231, 537.
Ämmäkoski 415.	— Satakunda 210, 249, 281, 537.
Änetti 416, 446.	Östersjön 9, 56.
Ängö 181.	Östersfundom 208.
Ärjanselkä 21.	Öwerby 98.
Äwijärwi 193, 249.	Öwerkimingi 437, 424.
	Öwerwetil 365, 401.
Ö.	
Ödkarby 178.	

Rättelser.

Sidan 41 Rad. 5 och 6 står Kymme-lands, bör läsas: *Kymmenelands*. Sidan 75 Rad. 6 nedifrån läs: *Säkylä*. Sidan 153 Rad. 3 läs: *Wårdö*. Sidan 193 Rad. 20 läs: *Pälkänenwösi*. Genom hela P Arket från Sidan 225 till Sidan 240 äro Column-Titlarne på de ojämna Sidorne felagtiga; där står *Åbo Län*, Nyland, men bör rättas tas til *Tavastehus Län*, Nyland. Mellan Sidorna 276 och 278, står Sidan 271, bör rättas til 277. Sidan 280 Raden 10 läs: *Kuivasmäki*. Sidan 310 Raden 31. står 1130 Qvinkön bör rättas til 1139 Qvinkön. Sidan 424 Rad. 6 står Ijä, bör rättas til *Ijo*. Rad. 4. nedifrån står Kempelä, bör rättas til *Kembelä*. Sid. 457 Rad. 6 nedifrån står Pittikoski, rättas til *Pirtikoski*. Sidan 495 och de följande ända til sednare Sidan 445 på Arket L 1 äro felagtigt paginerade; bör rättas til 493 och få vidare alt igenom ända til nyfsnämde Ark.

Slut.

